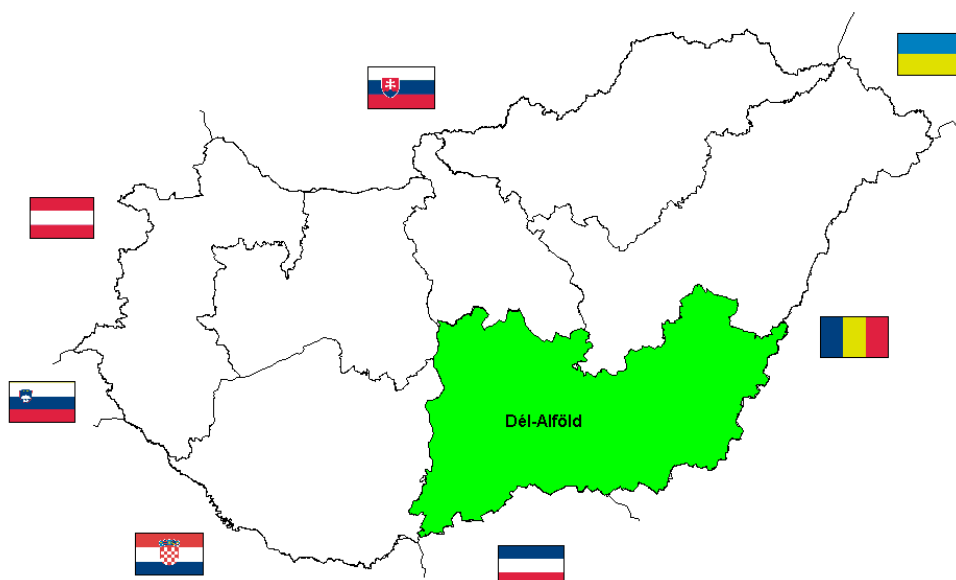

DÉL-ALFÖLDI OPERATÍV PROGRAM

CCI-szám: 2007HU161PO004

Tartalomjegyzék

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ.....	4
BEVEZETÉS.....	7
HELYZETELEMZÉS	8
A RÉGIÓ FÖLDRAJZI JELLEMZŐI, SAJÁTOSSÁGAI.....	8
TELEPÜLÉSSZERKEZET	8
REGIONÁLIS GAZDASÁGI HELYZETELEMZÉS	11
<i>Jövedelem (hozzáadott érték)</i>	<i>11</i>
<i>Munkajövedelmek és életszínvonal</i>	<i>14</i>
<i>Globális integráltság (nyitottság).....</i>	<i>14</i>
<i>Gazdasági szerkezet.....</i>	<i>15</i>
<i>Beruházások</i>	<i>15</i>
<i>Vállalkozások és külföldi működő tőke</i>	<i>16</i>
<i>Kutatás-fejlesztés</i>	<i>17</i>
<i>Turizmus</i>	<i>19</i>
DEMOGRÁFIA	22
A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ CSOPORTOK, A ROMÁK HELYZETÉNEK JELLEMZŐI	24
FOGLALKOZTATOTTSÁG	25
OKTATÁS	26
EGÉSZSÉG	28
SZOCIÁLIS ELLÁTÁS	31
AZ INFRASTRUKTÚRA ÁLLAPOTA ÉS FEJLŐDÉSI SAJÁTOSSÁGAI	33
KÖRNYEZETI ÁLLAPOT.....	39
ROP TAPASZTALATOK: A 2004-2006 PROGRAMOZÁSI IDŐSZAK FŐ TANULSÁGAI	41
SWOT ELEMZÉS	44
CÉLOK ÉS FEJLESZTÉSI STRATÉGIA.....	46
A REGIONÁLIS TERVEZÉSI FOLYAMAT, PARTNERSÉG.....	46
AZ EX-ANTE ÉRTÉKELÉS ÖSSZEFOGLALÁSA	51
A DAOP STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLATÁNAK ÖSSZEFOGLALÓJA	53
<i>Hivatalos nyilatkozat a DAOP stratégiai környezeti vizsgálatáról</i>	<i>53</i>
<i>Az OP stratégiai környezeti vizsgálatának menete</i>	<i>53</i>
<i>Összefoglaló ismertetés arról, hogy a környezeti szempontokat hogyan illesztették be a programba.....</i>	<i>54</i>
<i>A hatóságok és a társadalmi szervezetek véleménye és az arra adott tervezői válaszok összefoglalása</i>	<i>56</i>
<i>Határokon átnyúló hatások</i>	<i>57</i>
<i>Monitoring intézkedések.....</i>	<i>57</i>
AZ ÁTFOGÓ CÉL	59
SPECIFIKUS CÉLOK	61
<i>Zászlóshajó programok</i>	<i>65</i>
<i>A fejlesztés célterületei</i>	<i>66</i>
<i>A specifikus célok és prioritási tengelyek kapcsolata</i>	<i>67</i>
PRIORITÁSI TENGELEK	68
A FELÜLVIZSGÁLT NEMZETI LISSZABONI AKCIÓPROGRAMNAK VALÓ MEGFELELÉS	68
A KÖZÖSSÉGI STRATÉGIAI IRÁNYMUTATÁSOKNAK (CSG) VALÓ MEGFELELÉS	68
HORIZONTÁLIS ELVEK.....	68
KAPCSOLAT AZ „EURÓPAI TERÜLETI EGYÜTTMŰKÖDÉS” PROGRAMOKKAL	71
■ PRIORITÁSI TENGELEK ÉS INTÉZKEDÉSEK.....	72
I. PRIORITÁSI TENGELY: REGIONÁLIS GAZDASÁGFEJLESZTÉS.....	72
II. PRIORITÁSI TENGELY: TURISZTIKAI CÉLÚ FEJLESZTÉSEK	76
III. PRIORITÁSI TENGELY: KÖZLEKEDÉSI INFRASTRUKTÚRA-FEJLESZTÉS	83
IV. PRIORITÁSI TENGELY: HUMÁNINFRASTRUKTÚRA-FEJLESZTÉSEK	88
V. PRIORITÁSI TENGELY: TÉRSÉGFEJLESZTÉSI AKCIÓK	94
VI. PRIORITÁS: A DÉL-ALFÖLDI OPERATÍV PROGRAM LEBONYOLÍTÁSÁNAK FINANSZÍROZÁSA (TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS)	102

INDIKÁTOROK.....	105
PÉNZÜGYI TÁBLA.....	109
A DÉL-ALFÖLDI OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK	112
MENEDZSMENT.....	112
<i>Stratégia és koordináció.....</i>	<i>112</i>
<i>Irányító Hatóság (IH).....</i>	<i>115</i>
<i>Közreműködő szervezetek.....</i>	<i>117</i>
<i>Az OP lebonyolítása során használt eljárások.....</i>	<i>119</i>
<i>A végrehajtás adminisztratív kapacitása.....</i>	<i>121</i>
MONITORING ÉS ÉRTÉKELÉS	122
<i>Monitoring.....</i>	<i>122</i>
<i>Értékelés.....</i>	<i>125</i>
PÉNZÜGYI IRÁNYÍTÁS ÉS ELLENŐRZÉS	127
<i>Igazoló Hatóság – feladatai</i>	<i>127</i>
<i>Pénzügyi irányítás szabályai</i>	<i>128</i>
<i>Kedvezményezett részére történő kifizetés folyamata</i>	<i>129</i>
<i>Az Európai Unió támogatások ellenőrzése</i>	<i>130</i>
INFORMÁCIÓ ÉS NYILVÁNOSSÁG BIZTOSÍTÁSA	132
<i>Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos rendelkezések.....</i>	<i>132</i>
KÖZÖSSÉGI POLITIKÁK ÉS HORIZONTÁLIS ELVEK – FENNTARTHATÓSÁG, ESÉLYEGYENLŐSÉG ÉS PARTNERSÉG, ÁLLAMI TÁMOGATÁSOK, KÖZBESZERZÉSEK	133
<i>Fenntarthatóság, esélyegyenlőség és a diszkrimináció tilalma.....</i>	<i>133</i>
<i>Állami támogatások:.....</i>	<i>135</i>
<i>Közbeszerzés.....</i>	<i>135</i>
AZ ELEKTRONIKUS ADATKÖZLÉSRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK A BIZOTTSÁG ÉS A TAGÁLLAM KÖZÖTT ..	136
NAGYPROJEKTEK	137
1.SZ.MELLÉKLET: A KÖZÖSSÉG ALAPJAIBÓL SZÁRMAZÓ FORRÁSOK KATEGÓRIÁNKÉNTI HOZZÁJÁRULÁSA AZ OPERATÍV PROGRAMHOZ.....	138
2. SZ. MELLÉKLET ÖSSZEFOGLALÓ A ZÁSZLÓSHAJÓ PROGRAMOKRÓL.....	139
3.SZ. MELLÉKLET: A DÉL-ALFÖLDI OPERATÍV PROGRAMOT VÉLEMÉNYEZŐ SZERVEZETEK.....	141

Vezetői összefoglaló

Célok és stratégia

A dél-alföldi régió fejlesztési stratégiája az Európai Unió közösségi céljaival és a nemzeti fejlesztési célokkal összhangban került megfogalmazásra. Figyelembe véve a helyzetelemzésben feltárt problémákat, területi különbségeket és sajátosságokat, a Dél-alföldi Operatív Program jövőképe, hogy a régió váljon a „tudás és egészség régiójává” az Európai Unió átlagához ütemesen felzárkózó Magyarországon. Ehhez kapcsolódóan a **Dél-alföldi Régió átfogó célja a fenntartható növekedés biztosítása, a foglalkoztatás bővítése, valamint a területi különbségek kiegyenlítése.** A komparatív területi előnyökre alapozva a fejlesztések **specifikus célkitűzései** a következők:

Specifikus cél	Indikátor
A regionális gazdaság erősítése és versenyképességének növelése, az innováción alapuló gazdasági szerkezetváltás elősegítése	<i>A vállalati szektor által megtermelt bruttó hozzáadott érték (BHE) növekedése a program hatására (millió Ft)</i> <i>Foglalkoztatottsági ráta (15-64 éves korosztály) a régióban (%)</i> <i>Támogatás által indukált beruházások nagysága (millió Ft)</i> <i>A vendégéjszakák számának növekedése a kereskedelmi helyeken (1000-főre vetítve, db)</i>
A lakosság életkörülményeit meghatározó települési, környezeti állapot javítása a régió kohéziójának erősítése érdekében	<i>Kistérségi központot közúton és tömegközlekedéssel 15/20/30 percen belül elérő lakosság számának növekedése (fő)</i> <i>Fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló diákok száma (fő)</i> <i>Minőségi járóbeteg szakellátásban ellátottak számának növekedése (a fejlesztéssel érintett szakrendelések esetén)</i>

A lisszaboni stratégia céljait összefoglaló Integrált Iránymutatások makro- és mikro, valamint foglalkoztatási céljai közül kiemelt figyelem irányul a növekedésre; a tíz mikrogazdasági iránymutatás közül pedig háromra: az üzleti környezetre, a kis- és középvállalkozásokra, valamint az infrastruktúrára. A foglalkoztatási célok tekintetében a rugalmasság, a humántőke befektetés és az oktatás-képzés jelenik meg az operatív programban. Az OP összhangban van az ÚMFT horizontális céljaival. Beépíti a környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóság valamint a kohézió elvét a stratégiájába, s azok elérését közvetlenül is szolgálja. (pl. leghátrányosabb térségek elmaradásának csökkentése, esélyegyenlőség, elérhetőség javítása stb.)

Az operatív programok beavatkozásainak hatékonyságát, az egymást erősítő fejlesztések integrált megvalósítása zászlóshajó projektként segíti pl:

- A tudás – esély
- Hét versenyképességi pólussal
- Vállalkozásfejlesztés
- XXI. századi iskola

- Tiszta környezet
- Leszakadó térségek felzárkóztatása.

Fejlesztések

A DAOP stratégiája és az egyes területek közötti forrásmegosztás az EU előírásainak megfelelően lebonyolított partnerségi egyeztetések eredményeképpen került véglegesítésre.

Partnerség

A Dél-alföldi Operatív Program készítése során széles egyeztetési folyamaton ment keresztül a régióban. A partnerségi egyeztetés célja az volt, hogy az alulról történő építkezés jegyében felszínre kerüljenek mindazon fejlesztési elképzelések, melyek a régió szakmai-társadalmi szereplőiben megfogalmazódtak tekintettel arra, hogy a DAOP elsősorban a településeken, kistérségekben jelentkező fejlesztési feladatok megvalósítását célozza. Ennek jegyében a program egészen a települési szinttől kezdve tartalmazza az egyeztetési folyamatban kialakult véleményeket, így mindezek feldolgozásával, lehetőség szerinti beépítésével nyerte el végleges tartalmát.

folyo áron, 15% nemzeti hozzájárulással

Prioritás	Támogatási összeg	
	euró	%
1. Regionális gazdaságfejlesztés - o Integrált, K+F-en és innováción alapuló fejlesztések. - o Helyi, térségi szintű hídképző intézmények fejlesztését célzó elemek. - o A regionális gazdasági hálózatok, klaszterek együttműködések fejlesztése, vállalkozások közös, hálózatos beruházásai. - o Üzleti infrastruktúra, regionális és helyi fejlesztések ösztönzése. - o Üzleti és piacefejlesztési tanácsadás nyújtása, befektetés ösztönzés.	152 842 951	17,4%
2. Turisztikai célú fejlesztések - o „Dél-Alföld Spa”, egészségturisztikai létesítmények komplex fejlesztése. - o Kulturális és szellemi értékekre épülő turizmus. - o Aktív turizmus. - o Vonzerőkhöz kapcsolódóan a szálláshelyek mennyiségi és minőségi fejlesztése.	161 334 226	18,3%
3. Közlekedési infrastruktúrafejlesztés - o Négy- és ötszámjegyű utak építése. - o Rossz minőségű utak felújítása. - o A logisztikai központokhoz vezető infrastruktúra fejlesztése, hiányzó részeinek kiépítése. - o Kerékpárút-hálózat építése. - o Közösségi közlekedés korszerűsítése - o Belterület útfejlesztés.	186 053 283	21,1%

	Támogatási összeg	
4. Humán-infrastruktúra fejlesztése - o Egészségügyi ellátás korszerűsítése. - o Rehabilitációs szolgáltatások fejlesztése. - o Időskorúakról gondoskodó komplex és integrált rendszer kialakítása. - o Köznevelési intézmények infrastruktúrájának fejlesztése, rekonstrukciója, korszerűsítése. - o Társadalmi befogadást és részvételt támogató infrastruktúra-fejlesztés. - o Köznevelési intézmények akadálymentesítése.	165 579 863	18,8%
5. Településfejlesztési akciók - o Integrált, szociális jellegű városrehabilitáció - o Főutca típusú akciók: város-, városrész központ revitalizáció. - o Környezeti értékeink védelme, környezetbiztonság. .	183 317 182	20,8%
Technikai segítségnyújtás	31 713 211	3,6%
Összesen:	880 840 716	100,0 %

A Dél-alföldi operatív program a 2007-2013-as időszakra vonatkozóan jelenleg nem tervez nagyprojektet megvalósítani.

Bevezetés

A ROP elkészítésének háttere

Célja

A Dél-alföldi régió 2004. január 1-jével megkezdte a 2007-13-as tervezési időszakra vonatkozó stratégiájának előkészítését, az erre épülő Regionális Operatív Program tervezését. A munka során az elsődleges cél a régió sajátos adottságaira építő, azokat továbbfejlesztő program kidolgozása volt. Ugyanakkor figyelembe vettük azt az elvet is, hogy az önálló, bottom-up rendszerben készülő régiós operatív program az Európai Unió, elsősorban Strukturális Alapból rendelkezésre álló források hatékonyabb, a projekt-tulajdonosok elképzeléseit jobban szem előtt tartó felhasználását tegye lehetővé.

Résztvevői

A ROP tervezési folyamata széleskörű regionális együttműködésen alapult, melynek szakmai és civil szervezetek, valamint egyetemi kutatói műhelyek és regionális kutatóintézetek egyaránt szereplői voltak. Külön hangsúlyt fektettünk arra, hogy a kamarákat, vállalkozásfejlesztési alapítványokat, települési önkormányzatokat, valamint a kistérségi társulásokat bevonjuk a program előkészítésébe.

Módszere

A széleskörű partnerségre alapozó programozás során mindenekelőtt arra törekedtünk, hogy a régióban formálódó egyedi, partikuláris érdekek és szempontok átlátható rendszerben jelenjenek meg. A munkába bevont szervezetek mindenekelőtt a regionális víziót fogadták el, majd a kistérségi stratégiákra alapozva 2005 nyarán szakmai csoport készítette el a régió stratégiáját, melyet a DARFT 2005. június 28-án fogadott el. Az RFÜ koordinálásával, és külső szakértők bevonásával, ezzel párhuzamosan ágazati-magterületi lebontásban ugyancsak készültek szakmai háttéranyagok. A tervezési folyamat során folyamatos egyeztetés zajlott az ágazati tervezőkkel, egyrészt a párhuzamosságok kiküszöbölése, másrészt a területi és szakpolitikai érdekek megjelenítése érdekében.

Státusza

A Regionális Operatív Program tartalmában a fenti stratégiára alapoz, prioritásai a fejlesztési alapidokumentumban rögzített célokat kívánják megvalósítani. Fontos kiemelni ugyanakkor, hogy a ROP-ban rögzített fejlesztési elképzelések nem fedik le a stratégia egészét, hiszen egyes – elsősorban nagyobb volumenű – projekteket az ágazati operatív programok fognak finanszírozni.

Helyzetelemzés

A régió földrajzi jellemzői, sajátosságai

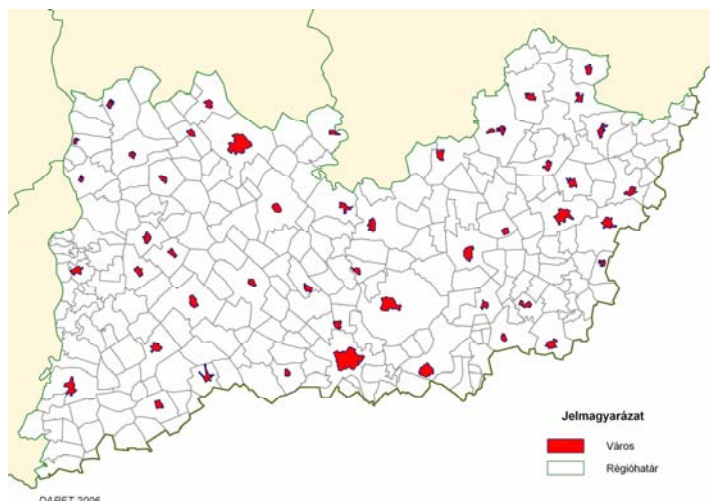
A Dél-alföldi régió, amely az ország délkeleti és déli területén, a Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megye által lefedett területen helyezkedik el, az ország legnagyobb kiterjedésű régiója. Területének jelentős része változatos természeti és táji értékekben gazdag adottságú síkság, melynek tengerszint feletti magassága sehol sem haladja meg a 200 métert. A régió területe 18.339 km², mely az ország összterületének 19,7%-a. Az ország népességének 13,4%-a (1.355 ezer fő) él itt, a népsűrűség 74 fő/km². A régió földterületének nagy része alkalmas mezőgazdasági hasznosításra, 85%-a termőterület, ennek 84%-a mezőgazdasági jellegű. A régióban három nemzeti park működik (Körös-Maros NP, Kiskunsági NP, Duna-Dráva NP), melyek területe az országban lévő összes nemzeti park területének 21%-át adja. A tájvédelmi körzetek száma 8, a természetvédelmi területek 13%-a a Dél-Alföldön található (KSH 2004.).

Településszerkezet

A települések számát (254 település, mely országos viszonylatban a legalacsonyabb egy régióon belül) és a régió területét (az ország legnagyobb kiterjedésű régiója) tekintve, régióink **az ország legritkább településhálózatával rendelkezik**. 47 városával ugyanakkor a Dél-Alföld az Észak-Alföldet követően a legvárosiasabb régiója az országnak. 2006 elején Bács-Kiskun megyében a népesség 65%, Békésben közel 71%, Csongrádban 74% él városi jogállású településeken, de néhány kivételtől (pl. a megyeszékhely Kecskemét, vagy a Szeged agglomerációs övezetébe tartozó Mórahalom) eltekintve a városi népesség is fogy, hasonló ütemben, mint a régió teljes népessége.

A Dél-alföldi régió 25 statisztikai kistérsége közül 7 tartozik az ország 48 leghátrányosabb kistérsége közé. A régióon belüli térszerkezet vázát nem a statisztikai kistérségek, hanem más rendezőelvek mentén kialakuló, viszonylag homogén településcsoportok képezik. Ilyenek: a megyeszékhelyek (illetve részben Baja), szomszédos városaik és szuburbanizálódó övezeteik együtteséből formálódó agglomerációk, melyek a régió legnagyobb kiterjedésű, összefüggő, dél-alföldi viszonylatban fejlett, erősen urbanizálódó, dinamikus pólusai. A kecskeméti település-együttes a megye népességének 26%-át tömöríti, ebből a nagyváros egymagában egyötödét. A békési megyeszékhelyen csak minden hatodik megyei lakos él de a Közép-békési centrum (Békéscsaba, Békés, Gyula) együttesen már a megye lakosságának 30, a teljes település-együttes pedig 40%-át adja. Szeged súlya a megyéjében kiugró (a népesség 38 %-a él itt), település-együttese a megye lakosságának közel felét tömöríti, a közeli Hódmezővásárhellyel együtt arányuk a 60%-ot közelíti.

Alföldi jellegzetességek az egymás szomszédságában fekvő, fontosabb közlekedési artériára felfűződő, többnyire **tradicionális városok által kirajzolt, viszonylag fejlett, urbanizált tengelyek**, valamint a régió Duna menti, nyugati pereme. Jellemző rájuk az átlagosnál kedvezőbb gazdasági helyzet. Az ország- és megyehatár menti falusi perifériák jelentősen kedvezőtlenebb helyzetben vannak. Ebben a viszonyítási rendszerben a városok és agglomerációik kedvező demográfiai struktúrájukkal, illetve folyamataikkal (népsűrűség, vándorlás, népességszám-változás) tűnnek ki. Az elmaradottság és fejlettség közötti legmarkánsabb választóvonal az urbánus és rurális települések között húzódik.

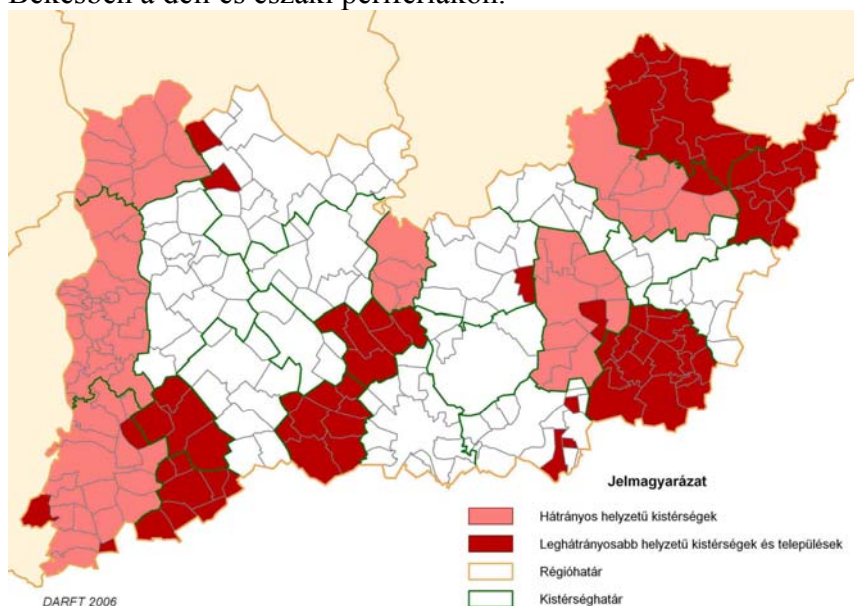
Mind a városodottság szintje, mind a városok térbeli eloszlása, mind a nagyvárosi település-együttesek aránya azt jelzi, hogy **a régió fejlesztési stratégiáját alapvetően a városokra koncentrálva célszerű meghatározni**, miközben **a rurális területeken** a vidékfejlesztés eszközei mellett az elérhetőséget biztosító közlekedési infrastruktúra kiépítésével kell **a népességmegtartó képességet fokozni**.

A fejlettség komplex mutatója alapján dél-alföldi viszonylatban igen fejlettnek minősített települések csoportja egyértelműen kijelöli a legnagyobb, valamint a tradicionális közép- és kisvárosok körét. Közéjük tartozik: Szeged, Békéscsaba, Gyula, Orosháza, Baja, Kalocsa, Kecskemét, Hódmezővásárhely, Szentes és Szarvas, amelyekben a legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkező lakosság többsége él. Ezek a Dél-Alföld azon városai, ahol a társadalmi-gazdasági megújuló képesség a népesség iskolai végzettsége alapján valós és igen fontos alapadottságként vehető figyelembe. Kiemelkedik közülük **Szeged**, mely az urbánus népesség és tevékenységek decentralizációja révén már környezetére is kiterjeszti pozitív hatását, összefüggő, egyre fejlettebb urbanizált mikrorégiót építve az elővárosiasodó falvak gyűrűjével. Szegedet társadalmi szerkezete, oktatási bázisa alkalmassá teszi a tudásgazdaság hazai központi szerepkörére, miközben tradicionális ipara, szolgáltatási háttere is modernizálódik. **Kecskemét** a rendszerváltásban sikeresen használta ki meglévő ipari hagyományait, s a gépipari fejlődésre alapozva – alföldi léptékben feltétlenül – sikeres modernizáción esett át, gazdasági bázisa számottevően megerősödött, s lassan szolgáltatói háttere is felnő hozzá. **Békéscsaba** a rendszerváltás veszteségeinek táborát erősíti: nem volt képes érdemi gazdasági megújulásra, a KBC (Közép-Békési-Centrum) a román határ közelségnek köszönhetően nagy lehetőséggel rendelkezik, azonban a centrum gazdasági és társadalmi fejlődésének egyik meghatározó feltétele a közúti közlekedési elérhetőség javítása. Összességében vontatott, lassú fejlődési pályát jár, melyben a helyi szolgáltató szféra szerepe tűnik meghatározónak, miközben a hagyományos iparágak stagnálnak vagy visszafejlődnek.

A települések 42%-át kitevő, regionális viszonylatban, társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott települések között a falvak és a városok egyaránt megtalálhatók. **Dél-Alföld településhálózatára igen jellemző az egyre nagyobb mértékben differenciálódó tanyák léte**, amelyek szerves részét képezik számos településnek, így azoktól elválasztva semmiképp sem fejleszthetők.

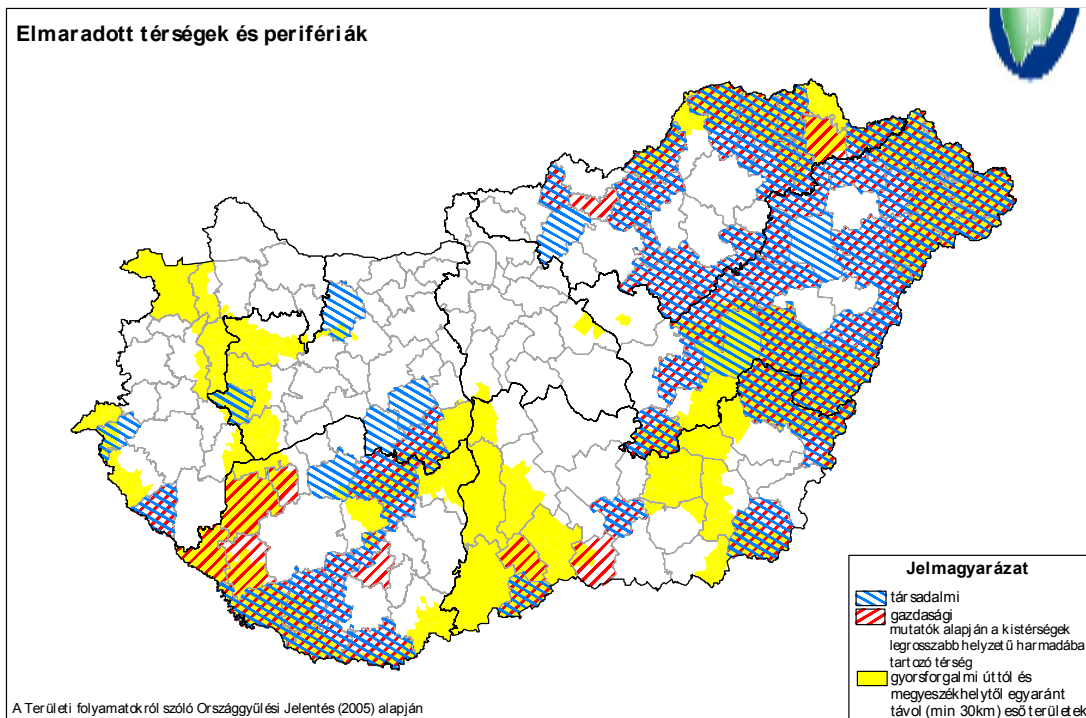
Külterületi népesség leginkább a Homokhátság kistérségeiben (kecskeméti, kiskőrösi, kiskunfélegyházi, kiskunhalasi, kiskunmajsai) található. Csongrád megyében a külterületi lakosok aránya meghaladja a 9%-ot, legmagasabb arányban a mórhalmai (38,6%), kisteleki (28,9%) és csongrádi kistérségekben, vagyis a Homokhát ide eső részében tömörülve. Az utóbbi két kistérség a legkiterjedtebb tanyarendszerrel rendelkezik regionális és országos viszonylatban is. Békésben a külterületi lakosok aránya kismértékben elmarad az 5%-tól, ezen belül a szarvasi térség minden kilencedik lakója él tanyákon. A külterületi népesség körében a társadalmi konfliktusok az átlagosnál nagyobb arányban jelentkeznek. A tanyás területek problémái részben a funkcióvesztésből (agrárius visszaszorulása, kiegészítő tevékenységek hiánya), részben a népesség elöregedéséből, részben a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, családok tanyára való kiköltözéséből adódik.

A külterületek, ezen belül a tanyák mellett új térbeli jelenség a kisméretű falvak növekvő száma és jelentősége a régió településhálózatában. A népességfogyás itt is erőteljes és folyamatos, ami szintén a kistelepülések problémáinak hangsúlyosabb kezelését igényli a jövőben. A probléma térben koncentráltan jelenik meg: Bács-Kiskun megyében elsősorban a Duna-mentén és a déli országhatár közelében, Csongrád megyében a makói kistérségben, Békésben a déli és északi perifériákon.

A térségeket jellemző átlagosnál gyorsabb népességfogyás, a migrációs veszteség és elöregedés mellett a problémát a helyi gazdaság strukturális zavarai és gyengeségei jelentik. A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok a helyi lakosság átlagot meghaladó részét teszik ki, ami jelzi, hogy a gondok csak komplex módon lesznek kezelhetők.

A területi folyamatok alakulásáról és a területfejlesztési politika érvényesüléséről szóló 2005-ben elfogadott Országgyűlési Jelentés vizsgálatai alapján 47 kistérség tartozik azok közé, melyek komplex társadalmi és gazdasági mutatóik alapján egyaránt a kistérségek legfejletlenebb harmadába sorolható. Dél-alföldön ezek a kistérségek a következők: Jánoshalmi, Bácsalmási, Kisteleki, Mórahalomi, Mezőkovácsházi, Sarkadi, Szeghalomi.

Regionális gazdasági helyzetelemzés

Jövedelem (hozzáadott érték)

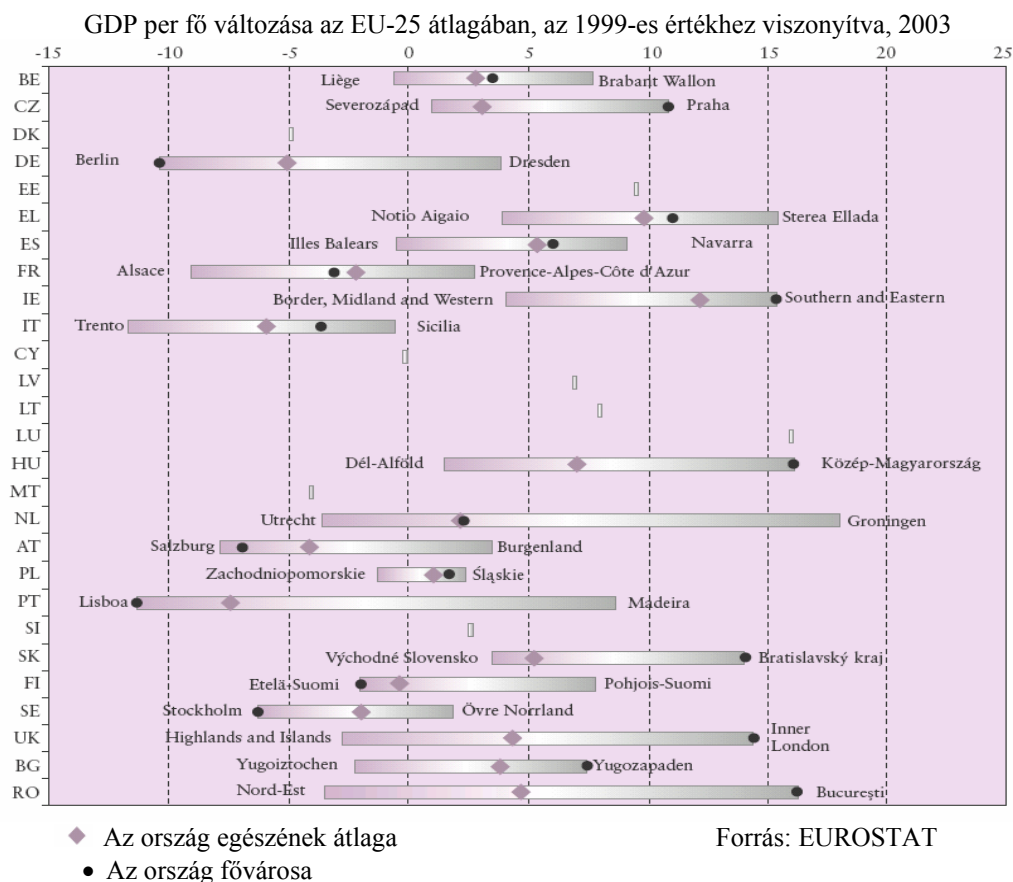
Magyarországon a GDP növekedése 1995 és 2002 között majdnem két százalékponttal haladta meg az EU-15 átlagot. Az ország egészét tekintve az EU-átlaghoz viszonyítva **beindult egy felzárkózási folyamat**, a regionális különbségek viszont ezzel egyidőben nőttek. Az egy főre jutó GDP-t tekintve megállapíthatjuk, hogy Közép-Magyarország kivételével a többi hat magyar régió jóval az EU-átlag 75%-a alatt helyezkedik el.

Az Eurostat 2005 április 7-i jelentése szerint **2002-ben a Dél-Alföld az EU-átlag 40,4%-án** állt, az egy főre jutó, PPS-ben számított bruttó hazai terméket tekintve (1. táblázat), mely az EU-t alkotó 254 régióból a 242. helyre szorította a Dél-Alföldet. A magyar régiók közül a Dél-alföldi régió mögé került Észak-Magyarország és Észak-Alföld.

1. táblázat A Dél-Alföld relatív helyzete az Európai Unióban, 2002

Sor- rend	Régió megnevezése	GDP/fő (PPS) EU25=100%
242.	<i>Dél-Alföld</i>	40,4
243.	Lubuskie (PL)	39,9
244.	Małopolskie (PL)	39,5
245.	Latvia (LT)	39,0
246.	Vychodne Slovensko (SK)	38,7
247.	<i>Észak-Alföld (H)</i>	37,7
248.	Opolskie (PL)	37,4
249.	<i>Észak-Magyarország (H)</i>	37,3
250.	Świętokrzyskie (PL)	35,7
251.	Podlaskie (PL)	35,1
252.	Warmińsko-Mazurskie (PL)	34,1
253.	Podkarpackie (PL)	32,6
254.	Lubelskie (PL)	32,0

A fenti helyzetet tovább árnyalja a következő ábra, mely jól mutatja, hol helyezkedik el Magyarország és a Dél-alföldi régió az EU 25 tagállamainak teljesítményéhez viszonyítva. Egyértelműen látható, hogy míg Közép-Magyarországon az egy főre eső, vásárló erő paritáson kalkulált GDP növekmény 1999 és 2003 között meghaladta a 15 százalékot, addig a Dél-Alföldön (az e tekintetben sereghajtó magyarországi régióban) ez az érték nem érte el a három százalékot. Fontos megjegyezni, hogy a 2004-ben csatlakozott tíz új tagállam közül Magyarországon volt a legnagyobb a leggyorsabban és a leglassabban fejlődő régió között e mutató tekintetében.

Hosszabb idősort vizsgálva és a hét magyar régiót egymáshoz viszonyítva megállapíthatjuk, hogy az egy főre jutó GDP-t tekintve a Dél-alföldi mérőszám az **1995-ös országos átlag 83%-áról 2003-ra az országos átlag 68%-ára esett vissza**. Mindez azt jelenti, hogy a régió **relatív helyzete romlott** az ország többi régiójához képest.

A Dél-alföldi régiót alkotó **három megye országon belüli relatív helyzete is eltérő mértékben változott** (2. táblázat).

2. táblázat Az egy főre jutó GDP az országos átlag %-ában

Megnevezés	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Bács-Kiskun	78,3	75,1	72,5	70,8	69,1	66,4	68,3	67,7	66,4
Békés	77,7	75,8	71,1	68,5	67,4	65,6	64,6	61,9	60,7
Csongrád	92,6	91,9	88,7	88,0	85,1	82,4	79,4	77,0	76,7
Dél-Alföld	82,6	80,6	77,2	75,5	73,6	71,1	70,7	68,9	68

Az 1995-ös mélyponttól kezdve az **országban megfigyelhető dinamikus növekedés területileg igen egyenlőtlenül következett be**. Önmagához képest mindegyik régió fejlődött, de a fejlettek jóval gyorsabb növekedést értek el, mint a többiek. A **Dél-alföldi régió produkálta a legkisebb növekedést**, s ha ez a tendencia folytatódik, akkor a még jelenleg mögötte lévő hazai régiók is utolérlik.

A régió fokozatos leszakadásának okai sokrétűek, de néhány hangsúlyos elemet érdemes kiemelni:

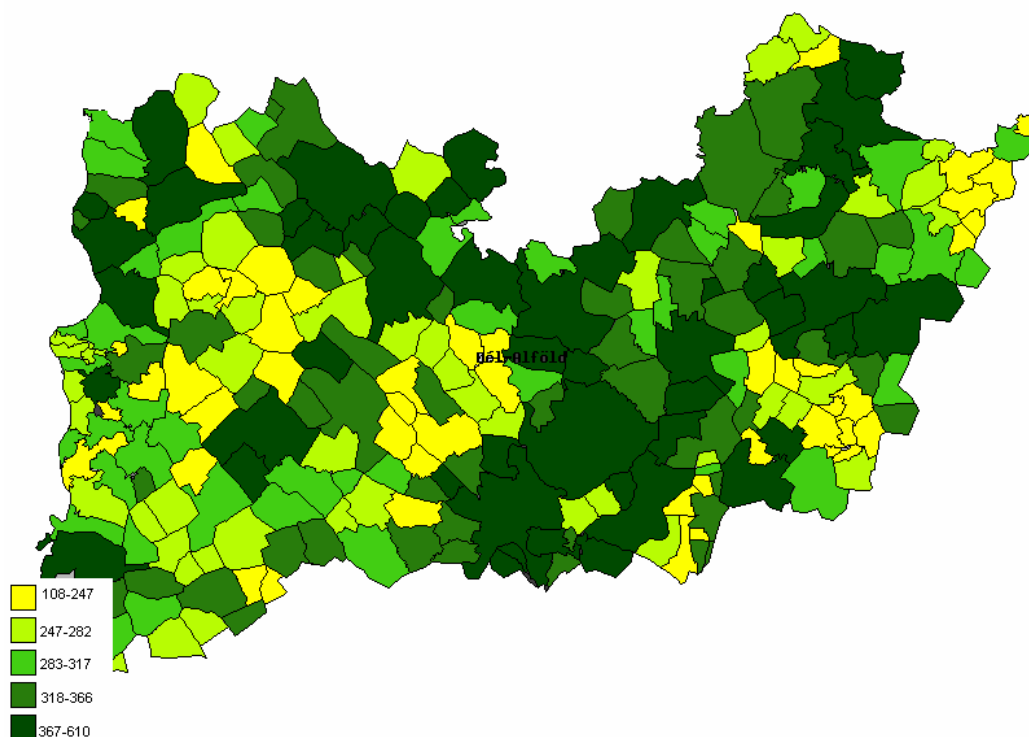
- a) A rendszerváltást megelőző **gazdasági struktúra** ugyan igazodott a régió agrár hagyományához, de tömegtermelésre volt berendezve, **átfogó megújulása** és a minőségi, magas hozzáadott értéket hozó termelési kultúrára való átállása **nem történt meg a** külső tulajdonosok alatt sem. Ezt a mezőgazdaság másfél évtizedes válsága sem segítette, hiszen az ágazatban sosem volt elég forrás a termékszerkezet radikális átalakításához.
- b) A **privatizációs kínálat** mennyisége és összetétele **nem vonzott jelentős külföldi tőkét** a termelő szektorokba, a régióban megjelent külső tőkeforrások igen jelentős hányada az energetikai ágazathoz kötődik.
- c) A külső feltételek (három **délszláv válság** a kilencvenes években, feszült magyar-román viszony) illuzórikussá tették a határ menti helyzetből fakadó előnyök kölcsönös érdekeltségen alapuló kihasználását. A szomszédos országokban tapasztalható **jogbizonytalanság komoly fék**je volt a gazdasági kapcsolatok fejlesztésének.
- d) A **helyi gazdaság** szerkezetében a legutóbbi időkig túlsúlyban voltak a válságágazatok (agrárium, könnyűipar), a túltermeléssel küzdő iparágak (élelmiszeripar), illetve olyan alágak, melyek kifejezetten a **korlátos felvevő-képességű helyi piacra termeltek**, s nem voltak elégséges mértékben jelen a dinamikus fejlődést indukáló ipari és szolgáltató tevékenységek. Ennek következtében a gazdasági válságok (pl. az orosz piac kétszeri összeomlása a kilencvenes években, a 2000-2001-es világgazdasági recesszió) erőteljesen érintették a régió gazdaságát, ám az a fellendülések időszakát sem tudta kihasználni.
- e) **Az alacsony beruházási ráták lassú technológiai megújulást eredményeztek**, ami hosszú távon erodálta a régió versenyképességét még a korábban élenjáró ágazatokban is (élelmiszeripar). A beruházások viszonylag alacsony hányada köthető a gazdasági szereplőkhöz, és relatíve **magas a jóléti típusú investíciók** (önkormányzatok, háztartások) **részesedése**. Ezek is fontosak, hiszen évtizedes infrastrukturális elmaradást számolnak fel, de átmenetileg forrásokat vonnak el a helyi gazdaság elől.
- f) **Hiányoznak a helyi gazdaságból a gazdasági húzóágazatokban tevékenykedő nagyvállalatok**, az olyan multinacionális cégek, melyek alvállalkozói láncokon, beszállítóikon keresztül dinamizáló hatást gyakorolhatnának egy szélesebb vállalkozói körre. A helyi viszonylatban nagynak számító cégek a hazai „multik” második, harmadik szintű beszállítói csupán, ami behatárolja fejlődési pályájukat, kitörési lehetőségeiket. A vállalkozások közötti klaszterszerű együttműködések kialakítása is csak az elmúlt időszakban jelentek meg, ezért még nem gyakorolhattak jelentős hatást a gazdaság működésére.
- g) A rurális térségek helyi gazdasági termelékenységé minimális, szerkezete egysíkú, hiányzik a szolgáltatási háttér, a sikeres működéshez szükséges információk nehezen érhetők el. Több térségben a gazdasági kiürülés is megindult: **a korábban megtelepedett szolgáltatók kivonulnak**, a kereskedelmi létesítmények bezárnak, **közlekedési lehetőségeik szűkülnek**.

Munkajövedelmek és életszínvonal

A személyi jövedelmek kettős értelemben utalnak egy régió versenyképességére: egyrészt a versenyképes régióban magasabbak, másrészt nagyobb részét helyben költik el lakossági szolgáltatásokra, azaz keresletélénkítő hatásuk van (másodlagos regionális multiplikátor hatás). Továbbá a személyi jövedelmek szoros kapcsolatban állnak az életszínvonallal is, mint a versenyképesség javításának legfontosabb céljával. A GDP-ben kimutatott területi különbségek jóval mérsékeltebben jelennek meg a nettó átlagkeresetekben.

Az **alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete** a Dél-alföldi régióban mind 1997-ben, mind 2000-ben, mind 2003-ban az országos átlag mintegy 87%-át tette ki. Ezzel mindhárom évben **a régiók sorrendjének hatodik helyén áll**, megelőzve Észak-Alföldet. A Dél-Alföldön a szegedi kistérség az egyetlen, amelyben az egy állandó lakosra jutó személyi jövedelemadó alapot képező jövedelem meghaladja az országos átlagot (mintegy 7 % ponttal).

Egy főre jutó bruttó jövedelem (2003)

Globális integráltság (nyitottság)

2000-ben és 2003-ban az **ipari vállalatok export értékesítésének** Dél-alföldi régióra jutó részének közel felét Bács-Kiskun megye állította elő. Folyóáron az export értékét vizsgálva mindhárom megyében növekedést tapasztalhatunk 2000-ről 2003-ra. **A reálértéken vett 17%-os növekedés** a 49 főnél többet foglalkoztató szervezetek körében elmarad az országos átlagos növekedéstől (28%). Mindez azt is jelenti, hogy **Dél-Alföld részaránya az országos export értékében kissé csökkent 2003-ra**, holott a kiindulási érték is alacsony volt: 2000-ben az országos export 4,12%-a, 2003-ban 3,97%-a képződött a régióban.

A **feldolgozóipar ágazatcsoportokra** bontva, 2004-ben Bács-Kiskunban a gépipar, Békés és Csongrád megyében az „élelmiszer, ital, dohány gyártása” ágazatcsoport bírt a legnagyobb részesedéssel. A régióra általánosságban is jellemző az alacsony hozzáadott-értéket előállító ágazatok országos átlagot meghaladó aránya.

Gazdasági szerkezet

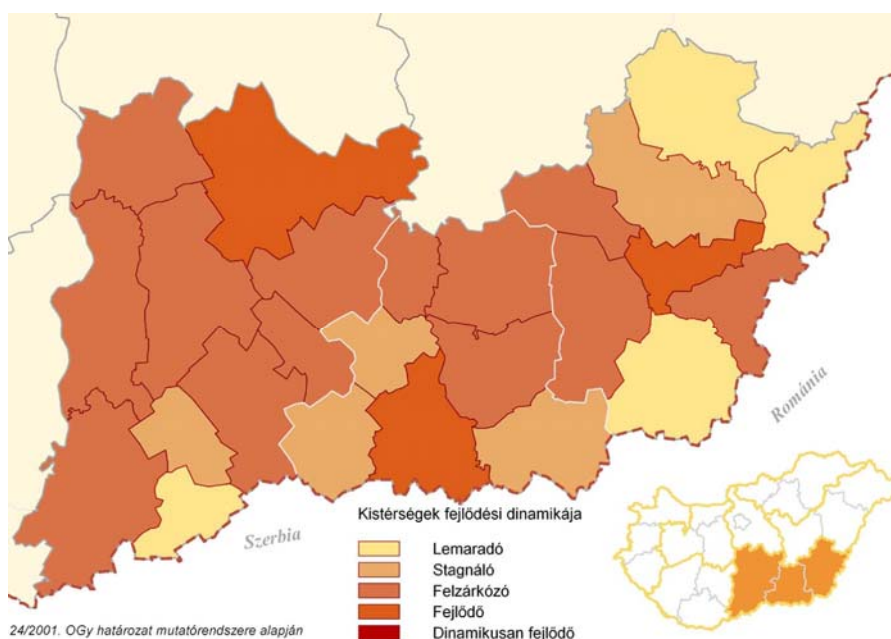
A Dél-alföldi régióban 2002-ben képződött bruttó hozzáadott érték legnagyobb része (61,7%-a) a **tercier szektorban** keletkezett, ez az országos bruttó hozzáadott érték 9,4%-át tette ki. A **mezőgazdaságban** képződött bruttó hozzáadott érték ugyanezen szektor országos értékének közel egynegyedét tette ki, a dél-alföldi bruttó hozzáadott értéknek ez 9 %-a. Az **ipar** mintegy 24%-kal részesedik a régió gazdaságából. A régióban működő ipari telephelyek állították elő az ország ipari termelésének 7,8 %-át. A Dél-alföldi régió adja a magyar építőipar teljesítményének 9,7%-át, régióon belüli súlya 5,5%.

A GDP legnagyobb részét a **szolgáltatások** teszik ki, de ezek között **igen magas arányban vannak költségvetési forrásokból finanszírozott közszolgáltatások**.

A Dél-alföldi régió gazdasági szerkezete eltér az országosan jellemző általános arányoktól, szignifikáns különbség főként a mezőgazdaság, illetve a szolgáltatások területén tapasztalható. Míg az ipar részesedése a bruttó hozzáadott értékből a régióban és országosan megközelítőleg azonos, addig a mezőgazdaság az országos átlaghoz képest 6,7 százalékponttal felülreprezentált, a szolgáltatási ágazatok pedig 5 százalékponttal alulreprezentáltak.

Hasonló következtetésre juthatunk a Dél-alföldi régió gazdasági szerkezetéről akkor is, ha a **foglalkoztatottak gazdasági ágankénti megoszlását** vizsgáljuk. A 2001. évi népszámlálási adatok alapján a régió összes foglalkoztatottjainak 12,5%-a a mezőgazdaságban, 31,6%-a az iparban és az építőiparban, 55,9%-a a szolgáltatási ágazatokban dolgozott.

Kistérségek fejlődési dinamikája

Beruházások

Az **egy lakosra jutó beruházások régiónkénti sorrendjét vizsgálva azt találtuk**, hogy míg 1997-ben, amikor is 81 eFt volt a régióban az egy lakosra jutó beruházás értéke, addig 2003-ra ez az érték több mint kétszeresére nőtt (183 eFt). Mindkét érték **a régiók sorrendjében elfoglalt hatodik helyezéshez** volt elegendő 1997-ben és 2003-ban egyaránt, azaz **a régió pozíciója érdemben nem változott**.

2004-ben a **magyarországi beruházások** 9,2%-a valósult meg a Dél-alföldi régióban. Ugyanebben az évben egy lakosra 205 eFt értékű beruházás jutott a Dél-Alföldön, ennél kevesebb fajlagos beruházási értéket hazánkban ugyanezen évben csak Észak-Alföldön valósítottak meg. Ez a dél-alföldi érték az egy lakosra jutó országos beruházási átlag 68,7%-a. Az egy lakosra jutó beruházások **gazdasági ág szerinti megoszlását vizsgálva** az iparban történő beruházások túlsúlyát tudjuk megállapítani, ez azonban csökken a tercier ágazatokba történő beruházások előnyére, ami mindenképpen előremutató tendencia.

A beruházások közül a termelékenységet leginkább az eszközberuházások javítják, és így a jelentős hatással vannak a versenyképességre is. Az **egy lakosra jutó eszköz (gép, berendezés, jármű) beruházásokat** tekintve a Dél-Alföld a régiók sorrendjének hetedik helyen állt 2000-ben, 2003-ban viszont egy helyezést sikerült javítania e mutató szerinti relatív helyzetén.

Az egy lakosra jutó eszközberuházás Csongrád megyében a legkedvezőbb, hiszen 7%-kal (2000), illetve 14%-kal (2003) magasabb, mint a dél-alföldi átlagérték.

Külön táblában¹ mutatjuk be a Dél-alföldi régió ipari parkjainak relatív helyzetét. Jól látható, hogy az ipari parkokban eszközölt beruházások mértéke szempontjából régióink az ötödik helyet foglalja el. Hasonló módon az ötödik helyet foglaljuk el a betelepült KKV-k kibocsátásában megjelenő exportarány tekintetében.

2005-ös adatok:

Régió	Ipari parkok száma [db]	Vállalkozások száma [db]	Vállalkozások létszáma [fő]	Összterület [ha]	Betelepítettség összterületre [%]	Vállalkozások beruházása [M Ft]	Vállalkozások árbevétele [M Ft]	Exportarány [%]
NYUGAT-DUNÁNTÚLI	22	343	37918	1501	51,52%	443 155	1 045 138	61,8%
KÖZÉP-DUNÁNTÚLI	29	539	52396	2406	49,62%	612 499	2 473 262	78,8%
DÉL-DUNÁNTÚLI	17	215	9291	782	50,77%	49 488	128 050	46,3%
KÖZÉP-MAGYARORSZÁG	30	571	17164	1142	38,49%	96 312	407 901	18,1%
ÉSZAK-MAGYARORSZÁG	25	533	23705	1335	57,52%	252 121	593 911	60,9%
ÉSZAK-ALFÖLD	26	321	15281	1363	47,93%	133 290	486 127	67,6%
DÉL-ALFÖLD	30	467	15594	1319	41,84%	62 662	298 587	20,5%
ÖSSZESEN	179	2989	171349	9847	48,51%	1 649 527	5 432 975	64,1%

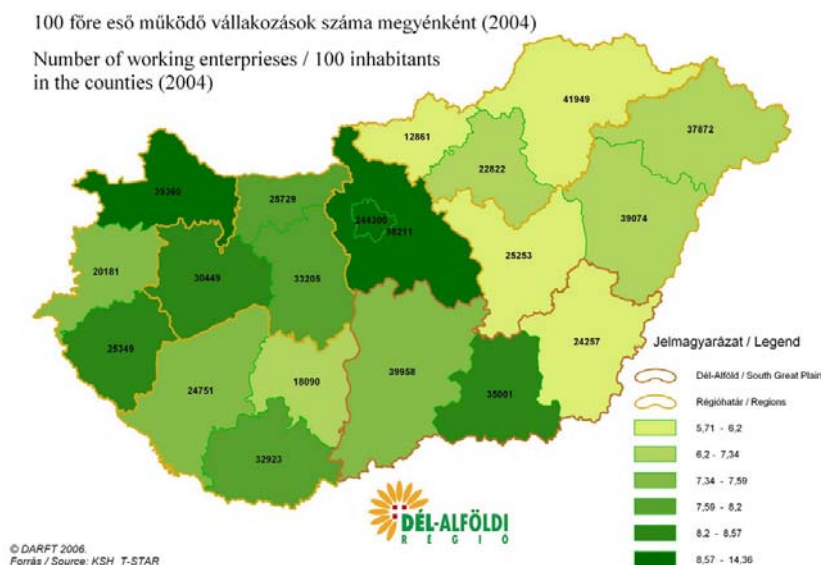
Vállalkozások és külföldi működő tőke

A Magyarországon működő társas vállalkozások ezer lakosra jutó számát tekintve a Dél-Alföld a régiók közötti sorrendben az ötödik helyet foglalja el. E vállalkozások gazdasági ág szerinti megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy a legnagyobb számú vállalkozás (az összes működő társas vállalkozás 37%-a) a pénzügyi tevékenység, ingatlanügyletek, közigazgatás, védelem, oktatás, egészségügy, illetve egyéb közösségi, személyi szolgáltatás területén működik. A kereskedelem, javítás területén koncentrálódik a működő társas vállalkozások 27%-a, az iparban 13%-a, az építőiparban 9%-a, a mezőgazdaságban 6%-a.

¹ Forrás: Tájékoztató az ipari parkok helyzetéről 1997-2005, GKM Innovációs Főosztály

A területi GDP jelentős részét a vállalatok hozzáadott értéke alkotja. A székhely szerinti adatok arra utalnak, hogy a kisebb cégek (alkalmazott nélküliek, mikro- és kisvállalkozások) **bruttó hozzáadott értéke** térben nagyon hasonló, a területi különbségeket részben a közepes cégek, de inkább a **nagyvállalatok adatai** okozzák.

A Dél-alföldi régió megyéiben a mikro-, kis- és közepes vállalatok nagyjából hasonló értéket állítanak elő, a GDP nyilván a **nagyvállalatok hiánya** miatt alacsony. A Biopolisz koncepcióhoz köthető helyi, azaz szegedi innovatív vállalati kör egyértelműen a helyi gazdaság bázis (traded) szektorához sorolható. 90%-uk legfőbb értékesítési célpontja a megyén kívül van, azaz képesek jövedelmet bevonni a térségbe és tovagyűrűző gazdaságfejlesztési hatásokat generálni.

2003-ban a Dél-alföldi régióban 1488 **külföldi érdekeltségű vállalkozás** működött, ezzel a régiók sorrendjének alsó harmadában helyezkedik el. A régió belül a külföldi érdekeltségű vállalkozások koncentrációjának súlya az ipar (27%) és az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás (17%) ágakban jelentős.

2000. évről 2003. évre **csökkent ugyan a külföldi érdekeltségű vállalkozások száma a Dél-alföldi régióban, azonban a megmaradt kevesebb számú külföldi érdekeltségű vállalkozás saját tőkéjében jelentősen (81 %-kal) megnőtt a külföldi részesedés.** A Dél-Alföldön jelen levő külföldi érdekeltségű vállalkozások azonban csak negyedannyi külföldi tőkét jegyeznek saját tőkéjükben, mint például a közép-dunántúli külföldi érdekeltségű vállalkozások.

Kutatás-fejlesztés

A Dél-alföldi régió az eddig vizsgált versenyképességi mutatókkal szemben a kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos adatok többségében a régiók sorrendjében előkelő helyen szerepel.

Az innovációs koefficiens az **egy főre jutó szabadalmak számát** mutatja. A 2002-ben megadott szabadalmak száma a Dél-alföldi régióra vonatkozóan 34, amely adatot a kutatók-fejlesztők számított létszámával arányosítva Dél-Alföld a régiók sorrendjének második helyére kerül.

Régió	Megadott szabadalmak száma			
	Belföldön	Külföldön	Belföldön	Külföldön
	2001		2002	
Közép-Magyarország	59	150	73	178
Közép-Dunántúl	7	1	8	1
Nyugat-Dunántúl	5	4	3	1
Dél-Dunántúl	7	3	4	2
Észak-Magyarország	6	-	3	-
Észak-Alföld	9	8	4	7
Dél-Alföld	13	7	23	11

Forrás: A magyar régiók zsebkönyve

A **K+F ráfordítások** értéke 2003-ban a Dél-alföldi régióban 13.144 millió forint volt, ami a területi GDP 0,84%-át tette ki. **Csongrád megyében** a kutatás-fejlesztés ráfordításainak területi GDP arányában kifejezett értéke a **legmagasabb** a megyék között (1,53%). Ezt az értéket csak Budapest haladja meg, de csupán egytized százalékponttal. Csongrád megyét és Budapestet kivéve az összes többi magyar megye elmarad az európai átlagtól a GDP-arányos K+F ráfordítások tekintetében. A **K+F ráfordításokat** tekintve **jelentős különbség van a régiót alkotó három megyét illetően**: Bács-Kiskun megyében a Csongrád megyei érték mintegy negyedét, Békés megyében hatodát fordították kutatás-fejlesztésre. A **kutatók és fejlesztők létszámát** vizsgálva, a régió szintén a második helyet foglalja el (2880 kutató-fejlesztő) Közép-Magyarország mögött.

A kutatási tevékenység az **agrár, orvosbiológiai és biotechnológiai** vonalakon a legerősebb, e területeken - különösen a Szegedhez köthető tudományos tevékenység - nem csupán országos, de nemzetközi mércével mérve is jelentős (utóbbit jelzi az SZBK² Centre of Excellence minősítése is). A régiós kutatás újonnan erősödő ágai a **nanotechnológia** és az **anyagtudomány**, e téren elsősorban egy-egy kiemelkedő tudós egyéniség köré szerveződő iskolák jelentenek komoly potenciált. A **megújuló energiák** hasznosítása terén úttörő kezdeményezések indultak a Dél-Alföldön; ez a terület jól példázza a tudományos eredmények gyakorlati hasznosulásának lehetőségeit. A régió az alkalmazott kutatásban is erős, itt a már említett területek mellett a tér- és térinformatikai tudományágak, a **területi folyamatok elemzése**, monitoringja emelhető ki, melynek hasznát a lehívott területfejlesztési források nagyságával lehet érzékeltetni. A vállalati kutatóhelyek azonban csak részlegesen illeszkednek az alap- és alkalmazott kutatások területeihez, hiszen a fejlesztőhelyek főként gépipari és élelmiszeripari nagyvállalatoknál koncentrálódnak. Míg az egyszerűbb termék- és technológiafejlesztést az egységek önállóan is képesek végigvinni, a radikálisabb fejlesztési lépésekhez a tudományos műhelyek bevonására is egyre nagyobb szükség mutatkozik.

A régiós kutatóegységek mind a hazai (OTKA, NKTH, NKFP, JEDLIK), mind a külföldi (pl. EU kutatási keretprogramok) források megszerzésében, illetve az ehhez szükséges partnerkapcsolat építésben kifejezetten sikeresek, amit jelez a külföldi kooperációban művelt kutatási témák magas száma (150-200 évente). Ezek között az utóbbi években a nagyobb költségvetésű, szélesebb összefogásban megvalósuló, több éves átfutású kutatások aránya folyamatosan emelkedik.

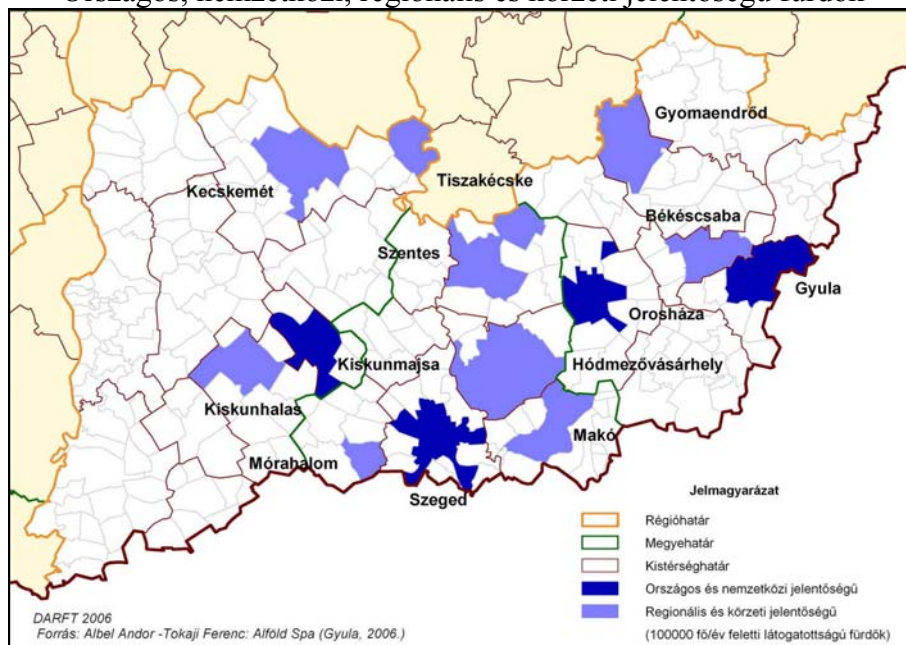
² Szegedi Biológiai Központ

Turizmus

Magyarországon a turizmus GDP-hez való közvetlen hozzájárulása, a turizmusban foglalkoztatottak aránya, valamint a turizmussal kapcsolatos kormányzati kiadások részesedése egyaránt meghaladja a világ, Európai Unió és Közép-Kelet Európa átlagát.³ A tőkebefektetéseket vizsgálva ugyanakkor a turizmus részesedése a világ, ill. az Európai Unió, valamint Közép-Kelet-Európa átlagához képest Magyarországon alacsonyabb. A WTTC (World Travel & Tourism Council) számításai alapján, **Magyarországon a turizmus 2004-ben 4,7%-kal járult hozzá a gazdaság teljesítményéhez, a multiplikátor hatást tekintve az ágazat részesedése eléri a 10,1 %-ot.** A turizmus által a teljes nemzetgazdaságban foglalkoztatottak száma elérte a 9,8%-ot (385,7 ezer fő), ami azt jelenti, hogy minden tizedik munkahely közvetve vagy közvetlenül a turizmusnak köszönhető.

A Dél-Alföldön a régió legjelentősebb vonzerejét a **gazdag gyógy- és termálvíz-készletek jelentik** a növekvő **egészségturizmus** piacán. (Az Alföldön kontinensünket nézve egyedülállóan magas – átlagosan 50 °C/km – a geotermikus gradiens.) A gazdag termálvíz-készlet jelentős része – elsősorban reumatikus és mozgásszervi megbetegedések kezelésére alkalmas - **minősített gyógyvíz**. E természeti kincsünk hasznosítása érdekében számos gyógyfürdő létesült a régióban.

Országos, nemzetközi, regionális és körzeti jelentőségű fürdők

A kedvező adottságok ellenére a **gyógy- és termálturizmusban rejlő lehetőségek a szolgáltatások nem egyenletes magas színvonala miatt és a kínálati paletta szűkössége miatt még kihasználatlanok.** A meglévő gyógyfürdők egyes szolgáltatásainak színvonala több esetben elmarad az európai átlagtól, ezért minőségi fejlesztésük mindenféleképpen indokolt. A gyógy- és termálfürdők szolgáltatásainak komplex bővítése a nemzetközi versenyképesség megőrzése érdekében szükséges.⁴

Amíg hazánkban a gyógy és termálturizmus döntően a klasszikus gyógyszolgáltatásokra és az idősebb korosztályokra épül, addig ebben az ágazatban világszerte a szolgáltatások széles és szervezett kínálatával a komplex fejlesztések kerülnek előtérbe, a vendégkör fiatalodik, **egyre népszerűbbé válik a családi wellness.** Ez indokoltá teszi a wellness irányába történő

³ Forrás: Dél-alföldi Turizmusfejlesztési Stratégia 2006.

⁴ Forrás: Albel Andor-Tokaji Ferenc: ALFÖLD SPA Gyógyítás és wellness a Dél-Alföld termálfürdőiben (Gyula, 2006.)

fejlesztéseket és a családi wellness üdülések professzionális kínálatának kialakításához szükséges új fejlesztések megvalósítását. Új gyógyfürdők létesítése ugyanakkor nem indokolt, hiszen azok új versenytársaként jelennének meg a fürdők számát tekintve már telített piacon.

A Dél-alföldi régió turisztikai kínálatát emellett a térségben megtalálható **kulturális örökségek, nevezetes látnivalók, vonzó programok** jellemzik. A régió leghíresebb, nemzetközi jelentőségű kiállítóhelye az **Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark**. Az emlékpark az ország 5. leglátogatottabb muzeális kiállító helye. A 2006-os látogatószámot figyelembe véve elmondható, hogy a leglátogatottabb témapark volt tavaly, de a látogatószám évről évre csökkenő tendenciát mutat. Míg 2000-ben 310 000 fő/éves látogatószámot is elérte, addig a 2006-os évben csak 202 557 fő a vendégek száma. E csökkenő tendencia miatt szükséges a meglévő programlehetőségeket bővíteni, a kiállítások, rendezvények infrastrukturális hátterét javítani az emlékpark megismertetéséhez szükséges marketingtevékenység hatékonyságát fokozni. A témapark színes programjai akár több nap eltöltését is lehetővé teszik, tehát indokolt a térségben a kereskedelmi szálláshelyek létrehozása, a meglévők bővítése.

A régióban számos más **kultúrtörténeti érték található**, amelyek fejlesztése ill. más irányú hasznosítása esetén turisztikai terméké történő **átalakítása** szükséges a régió komplex turisztikai kínálatának kialakítása érdekében. A meglévő **kastélyok, várak, múzeumok és egyéb (pl. szakrális műemlékek)** felújítása, interaktív és látogatóbarát turisztikai szolgáltatásokkal történő feltöltése elengedhetetlen ahhoz, hogy európai színvonalú attrakciókká válhassanak. Fontos megemlíteni még a számos, évente - kétévente visszatérő **kulturális és gasztronómiai rendezvényeket**, fesztiválokat, koncerteket, szabadtéri játékokat, amelyek már most is a régió jelentős turisztikai vonzerejét képezi. A rendezvények infrastrukturális háttere általában messze elmarad a kor színvonalától, minőségi fejlesztést igényel. Ezen rendezvényekhez kötődő programok bővítése, színvonalbeli emelése, összehangolása indokolt az elkövetkezendő fejlesztési ciklusban, mivel ezek a kulturális rendezvények turisztikai attrakcióként jelentős potenciállal rendelkeznek.

Mindezek mellett igen magas **szellemi potenciállal** rendelkezik a régió, amely köszönhető a 6 db felsőoktatási intézménynek és 316 db kutató-és fejlesztőhelynek (2. hely a magyar régiók között), mely stabil alapokat jelent egy a jelenleginél magasabb színvonalú **konferenciaturizmus** megteremtéséhez, további minőségi fejlesztésének indokoltságához. A konferenciaturizmus fejlesztésével elérhető a jelenleg a régió turisztikai kínálatát jellemző erőteljes szezonális mérséklése, az egyenletesebb szálláshely-kapacitás kihasználtság biztosítása.

Dél-Alföld a **vízi-, gyalogos-, kerékpáros-, lovas-, vadász-, horgász-, szelíd- és ökoturizmus** szélesebb körű elterjesztéséhez kiváló terepet biztosít, azonban aktív turisztikai szolgáltatások nemzetközi versenyképességének javításához jelentős fejlesztésekre van szükség. Magyarországon a Dél-alföldi régióban a legmagasabb a napsütéses órák száma (1800 – 2000 óra/év), amely kedvez a szabadtéri programok lebonyolításának.

Az aktív turisztikai szolgáltatásokon belül a Dél-Alföldön a legnagyobb szerepe a **lovasturizmusnak** van. A nagy kiterjedésű, lovaglásra alkalmas területekre és a tradíciókra alapozva mintegy ötven lovastanya van a régióban, amelynek több mint fele rendelkezik a Magyar Lovasturisztikai Szövetség minősítésével. A lovastanyák szolgáltatásainak minősége, sokszínűsége általában elmarad a vendégkör igényeitől, a lovaglást kiegészítő szolgáltatások bevezetésére jelentős igény mutatkozik. Mindezen hiányosságok kezelésével lehetővé válhatna a vendégéjszakák számának növelése.

A régióban található nemzeti parkok területén (Kiskunsági, Duna-Dráva, Körös-Maros Nemzeti Park), valamint a folyóvizek (Tisza, a Duna, valamint a Fekete- és a Fehér Körös, a Sebes-Körös ill. Hármaskörös) mentén kiváló lehetőség nyílik a **kerékpáros, természetjáró, szelíd- és ökoturizmus** valamint a **vízi és horgászturizmus** kedvelőinek szabadidejük eltöltésére, a fenti turisztikai ágak korszerű feltételeinek kialakításával. A természetközeli turizmus komplex turisztikai szolgáltatásainak kialakításával és a védett

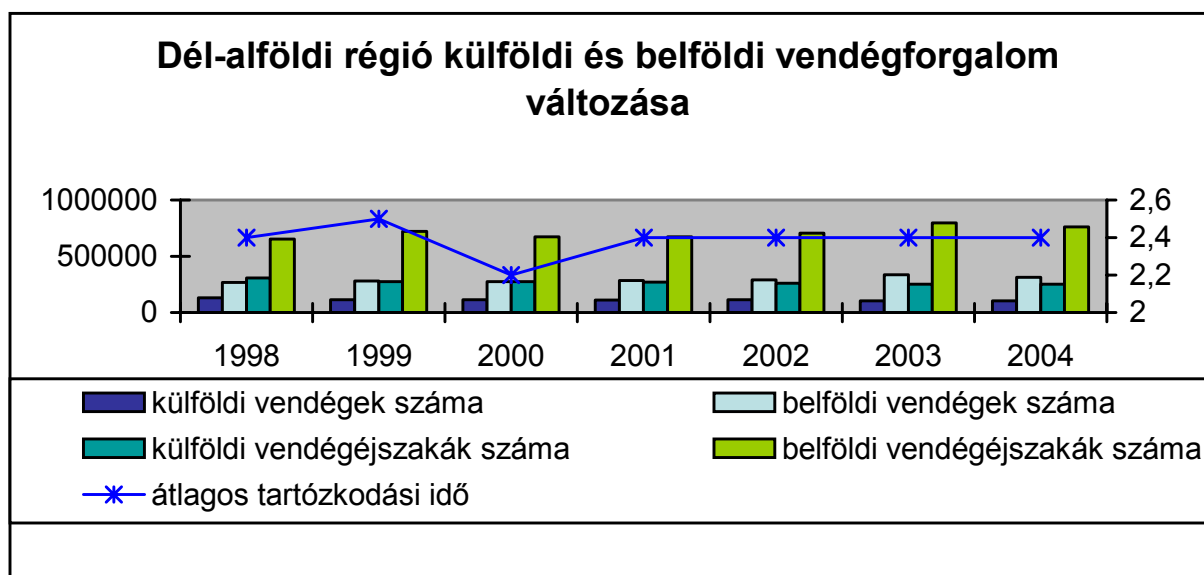
értékeket megőrző szükséges fejlesztések lebonyolításával, valamint kellő hatékonyságú marketing tevékenységgel ezek a védett, turisztikai attrakcióként is sok lehetőséget magában rejtő területek népszerű turistacélponttá válhatnak.

A régió erdeiben meglévő sokszínű vadállomány nemcsak a vadgazdálkodás tekintetében fontos, hanem turisztikai potenciállal rendelkezik a **vadászturizmus** számára is. Mivel a vadászturizmus esetében a költségi hajlandóság kiemelkedően magas, ezért szükséges a vadászcentrumok minőségi fejlesztése, bővítése, a meglévők javítása az elvárt igények szerint, ami magával vonja a vendégéjszakák számának növekedését is.

Az alföldi **borkultúra** három borvidékhez kötődik (Csongrádi, Baja - Hajósi és a Kiskunsági borvidékek). A borvidékek gazdái számára nélkülözhetetlen a **borturizmus** fellendítése érdekében a borkóstoláshoz kötődő számos minőségi és mennyiségi fejlesztés, amely segítségével magas színvonalon képes kielégíteni a turisták igényeit.

Az adottságok ellenére, illetve az infrastrukturális és turisztikai termékek minőségi hiányosságai mellett azonban további szükségletek fedezhetők fel a helyi ill. regionális turisztikai termékfejlesztés, turisztikai promóció, turisztikai információs rendszerek és turisztikai hálózatok (ún. **desztináció menedzsment szervezetek**) fejlesztésében és működtetésében. Jelenleg a turisztikai szervezetek nem az elvárható és hatékonyabb működést biztosító alulról építkező hálózatos formában működnek, pedig az egységes márka, foglalási, értékesítési és információs rendszerek kialakításával elérhető a hosszabb tartózkodási idő és a nagyobb költségi hajlandóság. A meglévő természeti és kulturális adottságainkban rejlő turisztikai potenciál kihasználása nem elég hatékony. Nincsenek jól megszervezve, összehangolva a különböző programok, nem megfelelő az infrastrukturális háttér és az eddigi marketing tevékenység sem.

A régió 2004-ben, a vendégek számát tekintve, **a magyarországi vendégforgalom 6,5 %-át, a vendégéjszakáknak pedig 5,4%-át mondhatta magáénak**. A vendégek száma 2005-ben összességében 6,19%-kal volt magasabb az előző évhez képest, a vendégéjszakák száma pedig 7,2%-kal emelkedett. Ennek hátterében a belföldi vendégforgalom dinamikus növekedése, illetve a külföldi vendégforgalom visszaesése állt. A régió kereskedelmi szálláshelyeinek száma összesen 28 084 db volt 2005-ben. A régióban nincs ötcsillagos szálláshely, négycsillagos is csak 3 darab található, a két- és háromcsillagos szállodák száma 42 és 24 darab volt a vizsgált évben, összesen 6 965 darab szálláshellyel. A kereskedelmi szálláshelyek száma a régió egészét nézve kielégítő, de a kapacitáskihasználtságuk alacsony, éves szinten csak 35,8%-os a szállodáké, 22,8%-os a panzióké, 25,9%-os az üdülőházaké, 9,4%-os a kempingeké (2005). A régió összes kereskedelmi szálláshelyének kihasználtsága 26,7%-os volt 2005.-ben. A kapacitások jobb kihasználása érdekében megoldást jelent a szálláshelyek minőségi fejlesztése, mivel az elérhető szolgáltatások számának mennyiségi és minőségi növelése több turistát vonz a régióba és a vendégéjszakák számának alakulását is kedvezően befolyásolja. Problémát jelent a szállodák kihasználtságának szezonalitása is. Főszezonon kívül (november - december, január - április eleje) 25%, a turisztikai főszezonban 46,6% (árpilis közepe-október) volt 2006-ban. A minőségi turizmus fellendítése érdekében alapvető fontosságú a minőségi szálláshelyek, turisztikai attrakciókhoz kapcsolódó szolgáltatások és programok fejlesztése, ami hozzájárul a szezonáltság enyhítéséhez és a kapacitások jobb kihasználásához egyaránt.

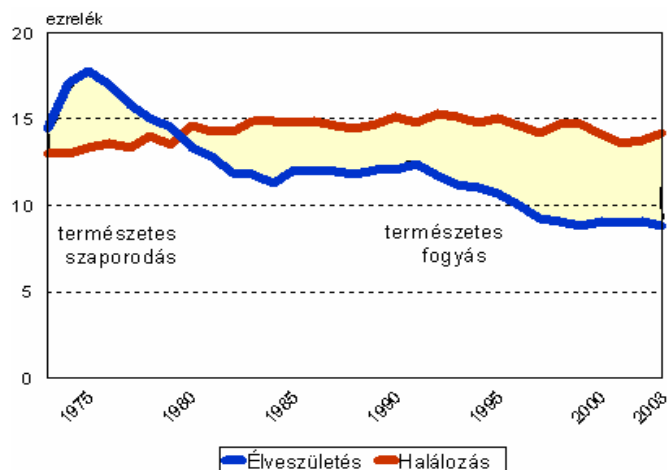

A kereskedelmi szálláshelyek térbeli eloszlása nem megfelelő, mivel vannak olyan turisztikai attrakciók a régióban, amelyek minden évben tömegeket mozgatnak meg, vonzanak a helyszínre, de nincs elég minőségi szálláshely ahhoz, hogy akár több napot is el lehessen tölteni a településen. Ennek tipikus példája a helyzetelemzésben már említett Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark, amely a régió 5. leglátogatottabb muzeális intézménye, többnapos tartózkodást lehetővé tévő sokszínű programmal (éves látogatószám 202 557 fő), ehhez képest a település kereskedelmi szálláshelyein megforduló vendégek száma 2 829 volt 2006-ban, ami mindösszesen a látogatók 1,4%-át jelenti. Mórahalom esetében az éves 250 000 fő/év (2006) látogatószámot is elérő gyógyfürdő mellett mindössze egy 54 fő kapacitású panzió működik 78%-os kihasználtsággal (5 194 vendég, 13 272 vendégéjszaka). Az elmúlt időszakot figyelembe véve a látogatószám megfelelő nagyságával indokolt attrakciók közelében, de alátámasztott módon szálláshely kapacitással küzdő településeken tehát szükséges új minőségi szálláshelyek kialakítása, amely hozzájárul majd a vendégek számának, a vendégéjszakák számának és végső soron a turisztikai bevételek nagyságának növekedéséhez is.

Demográfia

A Dél-alföldi régió az ország harmadik legnépesebb régiója. Lakónépessége 2005-ben 1 347.000 fő. A **népességcsökkenés folyamatos, bár nem egyenletes mértékű és területileg is eltérő**. A népességcsökkenés forrása a természetes fogyás és a belföldi migrációs veszteség, amit csak némileg csökkent a nemzetközi vándorlás pozitív szaldója. Az élveszületések aránya még hazai összevetésben is alacsony, nem éri el a 9‰-et, miközben a halálozások aránya valamelyest magasabb az országos szintnél (közel 14‰). Az éves szintre vetített 5‰-nyi fogyás a legmagasabb a régiók között.

Természetes népmozgalom a Dél-Alföldön

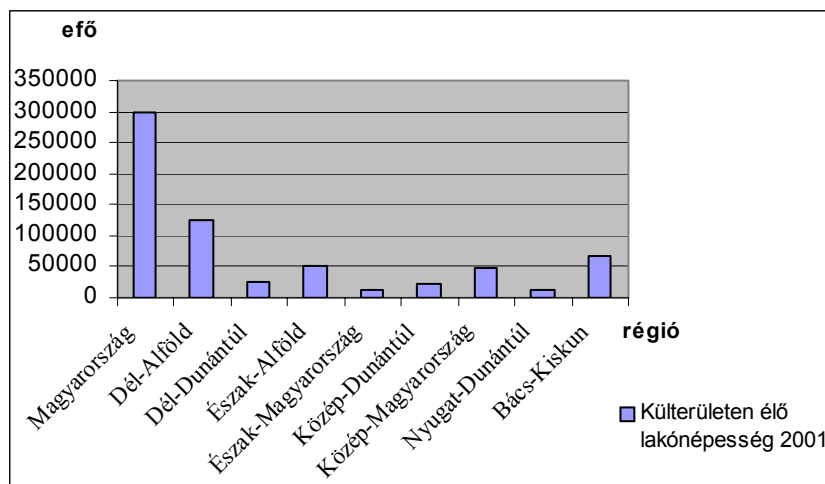
A régióban a gyermekkorúak részaránya folyamatosan csökken, miközben az idősebbeké nő. A régió lakossága kissé öregebb, mint az országé, hiszen 2004-ben 100 gyermekre átlagosan 106 idős személy jutott, az ország egészében pedig 99,9. E mutató Közép-Magyarország (111) és Nyugat-Dunántúl (103) után a Dél-Alföldön a legmagasabb.⁵

A régióból történő **elvándorlás és a bevándorlás között öt éves átlagban 0,7‰ a különbség**, vándorlási különbözetként 2004-ben -1,1 ezreléket regisztráltak. A korábbi évtizedeket a faluról városba áramlás jellemezte, mely folyamat a '90-es évek közepén nemcsak megállt, hanem megfordult, és azóta a dél-alföldi falvak egy része növelte népességét. **Leginkább a Kecskemét és Szeged körüli települések** (Ballószög, Helvécia, Lajosmizse, Algyő, Deszk, Domaszék, Röske, Sándorfalva, Szatymaz) növelték népességszámukat. Ezek **az urbanizálódó falvak** ma már sajátos elővárosi zónaként funkcionálnak. **A szuburbanizációs folyamat Baja vagy Békéscsaba környékén** is érzékelhető, a közeljövőben más régióbeli városok (**Hódmezővásárhely, Kiskunhalas**) környékén is számolni kell a **népesség kiáramlásával**. A belföldi vándorlási különbözet utóbbi öt éves átlagos alakulásában is komoly területi különbségek vannak: hat térségben pozitív a vándorlási egyenleg (Kecskemét és Kunszentmiklós Bács-Kiskun megyéből, Csongrád, Kistelek, Makó és Mórahalom Csongrádból), miközben ötben a régiós átlagnál négyszer-hétszer gyorsabb az eláramlás (Bácsalmás, illetve a békéscsabai, mezőkovácsházai, sarkadi és szeghalomi térségben).

A Dél-alföldi régió településszerkezetét **leginkább tanyákkal körülvett, jelentősebb lakosságszámú mezővárosok és óriásfalvak alkotják**. Az aprófalvakban és a kistelepülésekben élők aránya nagyon alacsony (2,5%). Dél-Alföldön a lakosság legnagyobb része (44,7%) a 2 000-10 000 fős nagy- és óriásfalvakban, valamint a 20 000-50 000 lelket számláló mezővárosokban (21,3%) koncentrálódik. Egyes kistérségekben nincsenek 10 000 fő feletti települések.

⁵ EM Csoport Kht.: Dél-alföldi Regionális Egészségfejlesztési Program Helyzetfelmérés

Külterületen élő lakónépesség

Magyarország **legkiterjedtebb tanyarendszere** ebben a régióban található, az itt élők hátrányos helyzetének csökkentése szociális szempontból sajátos megoldásmódokat igényel. A rendszerváltást követően megindult a régió egy részének **újratanácsadási folyamata**. A Homokhátság tanyavilágában készült tanulmány szerint **a városokból a tanyára újonnan kiköltöző családok (szociális migráció) egy részénél a lakóhelyváltás kiváltó okaként a hátrányos szociális helyzet szerepelt, melyet az olcsóbb tanyai életvitellel, mezőgazdasági termeléssel próbáltak ellensúlyozni. Kellő szaktudás és termelőeszközök hiányában nem sok esély teremődik a magas jövedelmezőség elérésére, ami az adott család szociális helyzetének további romlását eredményezheti.**⁶ A tanyán élők és az idősek lakosságon belüli magas aránya a régióban speciális szociális **ellátási feladatokat von maga után**. A terület legégetőbb problémái a közműhálózat hiányosságai, a nehéz megközelíthetőség (közlekedés), a szolgáltatásoktól való nagy távolság, az elszigeteltség, a tanyán élők körében fokozottan jellemző állásnélküliség. A kistelepüléseken (falvakban) élők, főleg a határmenti elmaradott infrastruktúrával rendelkező falvak lakosai, szintén érzékelik a munkahelyek, a különböző szolgáltatások, például a humán szolgáltatások, az internet hiányát. Ezek a települések egyre inkább előregednek, a képzett fiatalokat nem tudják megtartani, azok a városokba vándorolnak a jobb lehetőségek reményében.

A hátrányos helyzetű csoportok, a romák helyzetének jellemzői

A dél-alföldi régióban a hátrányos helyzet elsősorban a roma népességre jellemző.

A roma lakosság száma a Dél-alföldi régióban

Dél-Alföld	Terület (km ²)	roma, beás, romani
Bács-Kiskun megye	13 780	1336
Békés megye	14 931	1859
Csongrád megye	5 379	793
Együtt	34 090	3988

Forrás: 2001-es népszámlálás

A Dél-alföldi régióban a roma népesség területi megoszlása egyenlőtlen. Békés megyében jelentősebb a régiós átlagnál magasabb, Bács-Kiskun és Csongrád megyében alacsonyabb arányban élnek romák. Az országos roma népesség **3,6%-a él a Dél-Alföldön**.

⁶ - Forrás: A hátrányos helyzetű tanyai gyermekek helyzetének és a családsegítő- és gyermekjóléti szolgálatok működési hatékonyságának vizsgálata a Homokhátságon, 2003

Békés megyében megközelítően 10-11.000 főre tehető a megyében élő roma közösséghez tartozók létszáma. Szórványban 30-35 településen élnek. A városok közül a legtöbben Békésen kb. 1300-1500 fő, Mezőberényben kb. 800-900, Sarkadon kb. 700-800 és Szarvason 300-400 -an élnek. A községek közül pedig arányaiban a 900 lakosú Geszten és a kb. 1400 lakosú Mezőgyánban élnek legtöbben (ez az összes lakosság 20-25%-a). A megyei roma népesség az országos helyzethez hasonlóan nagyon differenciált.

A Duna-Tisza közén a romák nem meghatározó nemzetiség. Életkörülményeik csak kismértékben rosszabbak a nem romákénál.

A nem roma lakosság körében- hasonlóan az országos helyzethez- jelentős mértékben csökkent a szülések száma. A roma lakosság körében azonban stagnál vagy emelkedik, így a roma lakosság aránya is emelkedik. A kisebb települések a munkalehetőségek hiányában elöregednek, illetve elnéptelenednek.

Foglalkoztatottság

Az EUROSTAT adatai szerint Magyarországon a foglalkoztatottsági ráta a 15-64 éves népesség vonatkozásában (2006 II. negyedév: 57,3%) Az ország jelentősen elmarad az EU15 65,9%-os foglalkoztatottsági rátájától, és az EU25 átlagától is: (2006: 64,6%) A 2005-ös adatok a Dél-Alföld vonatkozásában 53,8%-os foglalkoztatottsági szintet jeleznek. A Dél-Alföldön az utóbbi évek tendenciái alapján alig javult a foglalkoztatás a 15-64 éves népességre számítva (2003-2005 között 53,2-53,8%) (EUROSTAT)

A legnagyobb foglalkoztatottsági rátával a kecskeméti kistérség rendelkezik (57%), míg a legkisebb foglalkoztatottsági rátákat a Békés megyei kistérségekben rögzítenek a statisztikák, a legalacsonyabb a sarkadi kistérségben (31%). Élesen elválí a Tisza vonalától keletre és nyugatra a foglalkoztatás, Békés megye nagyobb részén nagyon alacsonyak a mutatók.

A **diplomások aránya** a foglalkoztatottak között a megyeszékhelyeken a legmagasabb, közülük Szeged 24,3%-kal kiemelkedik. A **diplomások koncentrálnak** a megyei jogú városokban, nagyobb városok kistérségeiben. A kistérségek többségében azonban nagyon alacsony a diplomások aránya.

A Dél-alföldi régió mindhárom megyéjében a **munkanélküliségi ráta** 1997-ről 2000-re csökkent, majd 2003-ra növekedett. Dél-Alföld a **régiók sorrendjében 1997-ben a negyedik, majd 2000, 2003-ban az ötödik helyet foglalta el**. Az alacsony foglalkoztatási ráta Magyarországon nem párosul magas munkanélküliségi rátával. Ez a **korhatár alatti rokkantsági nyugdíjasok** magas számával függ össze, míg a Dunántúlon arányuk 11-13 %, addig az Alföldön meghaladja a 21 %-ot.

2004-ben Magyarországon az összes alkalmazásban álló 29,8%-a a **költségvetési szférában** dolgozott, a Dél-alföldi régióban ez az érték öt százalékponttal magasabb (34,6%). Országos szinten 1000 lakosra átlagosan 190 **versenyszférában dolgozó alkalmazott** jut, addig ugyanezen szám a régióban jóval kevesebb, átlagosan 137 versenyszférában dolgozó alkalmazott jut 1000 lakosra.

A népesség gazdasági aktivitása nemenként különböző: az alábbi táblázat szerint az aktivitási arány és a foglalkoztatási ráta a nők körében magasabb.

A népesség gazdasági aktivitása nemenként (2006)

2006	Foglalkoztatottak	Munkanélküliek	Gazdaságilag aktívak	15–64 éves népesség	Aktivitási arány	Munkanélküliségi ráta	Foglalkoztatási ráta
Nők	2 137,4	164,6	2 302,0	3 687,5	62,4	7,2	58,0
Férfiak	1 792,7	152,2	1 944,9	4 034,3	48,2	7,8	44,4

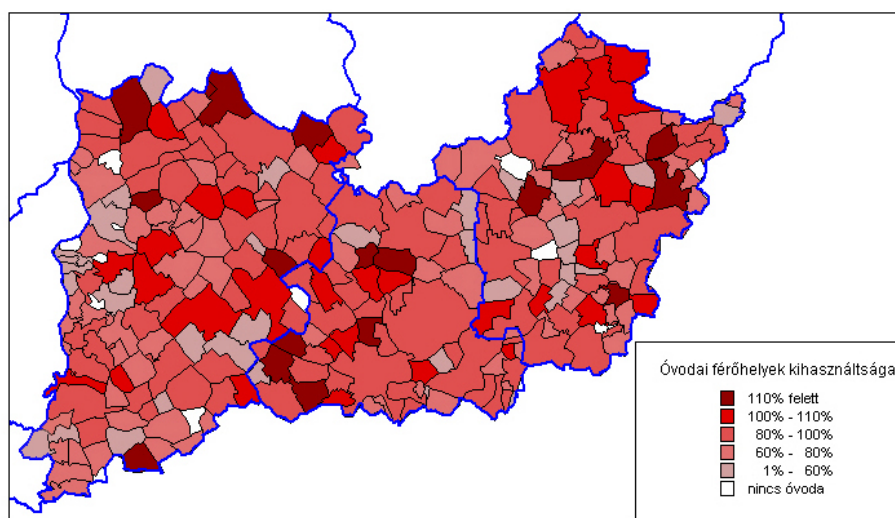
Forrás: KSH

Oktatás

Az óvodai nevelés a régióban jól kiépült. A cél a mindenki számára elérhető, magas színvonalú, az oktatási rendszerbe való belépést megfelelően előkészítő, az eltérő családi háttérből adódó szociokulturális különbségeket csökkentő **óvodai intézményhálózat** megerősítése és fenntartása. A 2005/2006-os tanévben összesen 606 feladatellátási helyet tartottak nyilván, amely az országban található óvodáknak 13,4%-a. Az intézmények száma egyértelmű és szakadatlan csökkenést mutat az elmúlt évtizedben. Az 1990-es értékhez viszonyítva nagyjából azt lehet mondani, hogy minden 10. óvoda bezárta kapuit. Ez a csökkenés lényegesen erőteljesebb, mint az országban egyébként tapasztalható trend (4,2%-os visszaesés). Mindössze 12 olyan települést találunk, amely nélkülözi az óvodát. Döntő többségében Bács-Kiskun megyei, egykori pusztákból szervezett településekről van szó, amelyeknek lélekszáma jellemzően nem haladja meg a 300 főt. Az óvodai hálózat férőhely-kihasználtság mutatója nagy területi különbségeket mutat. A legalacsonyabb, ezért fennmaradásukban középtávon leginkább veszélyeztetett óvodák Békés megye középső részén, illetve Bács-Kiskun bizonyos területein (kalocsai és kiskunhalasi kistérségek) találhatóak. Az óvodák viszonylag jelentős része működik 100% feletti kihasználtsággal.

Az óvodák majdnem minden esetben az infrastruktúra megújítására szorulnak. A következő időszakban számottevő forrásokat kell fordítani az épület- és eszközállomány megújítására.

1. ábra: Óvodai férőhelyek kihasználtsága

Adatok forrása: www.kozinfo.hu

Az alapfokú, kötelező önkormányzati feladatokat teljesítő oktatási intézmények fenntartását a régió települései többnyire önállóan oldják meg. A települések többségében helyben elvégezhető az **általános iskola** nyolc osztálya, de gondot okoz az iskolától távol lakó külterületi népesség eljutása az intézményhez. Az elkövetkező években, 2015-ig bezárólag, az iskoláskorú népesség létszáma csökkenni fog. Úgy becsülhető, hogy a 2001-ben még 150 000 fős általános iskolai korosztály 2009-ben már csak 125 000 főt, 2015-ben pedig csak 110 000–115 000 főt tesz ki.

Az intézmények infrastrukturális ellátottsága úgyszólván a közoktatás teljes spektrumában hiányosnak mondható. Vonatkozik ez elsősorban az épületállományra, másodsorban az eszközellátottságra. Ugyan az elmúlt évek informatikai fejlesztései nyomán következett be előrelépés az információtechnológiai eszközpark megújítása tekintetében, de a különbségek olykor igen nagyok a jobban- illetve rosszabbul ellátott iskolák között hardverek vagy az internet-elérés minősége tekintetében. A legtöbb intézményben csak igen korlátozottan biztosítottak a multimédiás eszközökkel támogatott oktatás feltételei. A legkomolyabb problémát az épületek és kiszolgáló létesítmények állaga okozza. Az alkalmazott és elavult építési technológia sok esetben vagy nem, vagy csak aránytalanul magas ráfordítással teszi lehetővé a meglévő épületállomány felújítását, ilyen esetben a demográfiai mutatók figyelembe vételével csak a régi épületek újakkal való kiváltása jelent megoldást. Ki kell itt emelni az akadálymentesítés kérdését, de ehhez a problémakörhöz kapcsolható az Európai Unió előírásainak megfelelő udvari eszközök és játékok, kötelező aulák, tornacsarnokok, tornaszobák, étkezőhelyiségek biztosítása.

Megoldatlan feladat a ritkán lakott, vidéki területek lakosságának megfelelő mobilitása, számukra megfelelő színvonalú közlekedési szolgáltatás biztosítása. Fontos a magas színvonalú, könnyen hozzáférhető közlekedési szolgáltatás biztosítása elsősorban a települések általános iskolai tanulói részére. A közoktatás kistérségi szintű ellátásának ösztönzésével olyan megoldást kell találnia e probléma rendezésére, ami szociális és családi háttértől függetlenül, minden kistélepülésen nevelendő gyermek számára biztosítja a versenyképes tudás megszerzését. Meg kell akadályozni a vidék és város közötti különbségek növekedését, a lakóhelyi és az oktatási szegregációt további erősödését. A kistélepülések felzárkóztatása több módon lehetséges, és ezek közül az egyik út a kistérségi összefogás erősítése, ösztönzése. Az önkormányzatok közoktatási feladatainak társulási formában történő ellátása megszervezését, megvalósítását támogatni szükséges. A DAOP a TIOP-ban és TÁMOP-ban megfogalmazódó oktatási reformokhoz és a 21. sz. iskolája zászlóshajó programhoz szervesen kapcsolódik oktatásfejlesztési intézkedésével. A szegregáció csökkentése érdekében támogatjuk **iskolabuszok, kollégiumok** fejlesztését. Az iskolabuszok beszerzésével kívánjuk az oktatási intézmények elérhetőségét javítani. Cél a kis lakossűrűségű területeken élők igényeit rugalmasan kezelő közlekedési szolgáltatás bevezetése, közép- és kisbuszok alkalmazásával. Az **iskolabusz-szolgáltatás** a helyi óvodai programban, illetve a helyi pedagógiai programban jóváhagyott közoktatási feladatok ellátását segíti. Az intézményi társulások közül legjellemzőbb a közoktatási feladatokra létrehozott társulási forma. Az önkormányzatok nagy része kistérségi szinten szervezi a közoktatást. A cél az, hogy a minőségi szolgáltatások a közoktatásban részt vevő minden gyermek, tanuló számára biztosítottak legyenek, bárhol is, bármilyen településen is éljenek az országban.

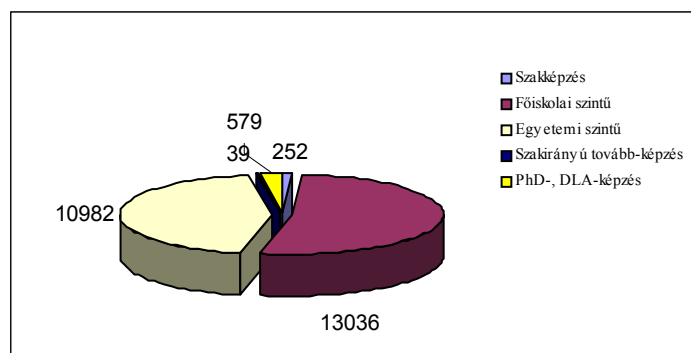
Az utóbbi tíz évben jelentősen **bővült a régió középfokú oktatási kínálata**. Nőtt a középfokú intézménnyel rendelkező települések száma, új intézmények, új fenntartók (egyházak, alapítványok) jelentek meg, jelentősen bővült az intézmények képzési kínálata. Az érettségi utáni szakképzésben felerősödött a post-secondary és az önálló munkaerő-piaci képzés szerepe. Nőtt a gimnáziumi férőhelyek száma.

A középfokú oktatásban folyamatosan átstrukturálódott a családok képzési orientációja, mind a képzési szint, mind a képző intézmény helyét illetően. A szakközépiskolai képzés iránti érdeklődés mellett megnőtt és az utóbbi években dominánssá vált a gimnáziumi képzések iránti igény, ezeket követi a szakiskolai képzés. A fizikai munkával járó szakmákhoz szükséges végzettség megszerzése ma már egyre inkább divatjamúlt, abból a téves társadalmi szemléletből kifolyólag, hogy a minél színvonalasabb életvitelhez és a biztos megélhetéshez a magasabb iskolai végzettség elérésén keresztül vezet az út. Már a középfokú oktatásban is kiemelkedő szerep jut Szegednek, valamint Kecskemétnek és Békéscsabának. Fontos szerepet tölt be a régió középfokú képzési kínálatában Baja, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas, Kalocsa, Hódmezővásárhely, Szentes, Gyula, Orosháza.

A hazai felsőoktatási intézmények történelmileg kialakult területi szerkezetét a főváros meghatározó szerepe jellemzi, kiegészülve a nagyobb vidéki egyetemi városokkal, valamint a budapesti és vidéki főiskolai hálózattal.

Az **oktatási intézmények régió belüli elhelyezkedését** leginkább **Szeged túlsúlya** határozza meg, ahol 2002/03-as tanévben 27 ezer hallgató tanult, ebből 16 ezer nappali oktatásban. A **második legnagyobb diákcentrumban, Kecskeméten** meghaladja a négyezret a felsőoktatásban részt vevők száma. **Békéscsaba, Szarvas, Baja és Hódmezővásárhely főiskoláit** együttesen is alig látogatják többen, mint a kecskeméti intézményeket. A térség „középvárosai” (Gyula, Orosháza) első lépésként kihelyezett tagozatok létrehozásával egyikeznek bekapcsolódni a felsőoktatási hálózatba.

A felsőfokú oktatásban részt vevő nappali tagozatos hallgatók száma 2002

A Dél-alföldi középfokú oktatási intézmények a képzési igények jelentős részét képesek kielégíteni. A szakképzés szerkezete azonban nem minden tekintetben felel meg a munkaadók elvárásainak.

A régióban **109 akkreditált felnőttképzési szervezet** működik - köztük az állami felnőttképzési hálózat békéscsabai és kecskeméti regionális képző központja. Jelenleg a Dél-alföldi régióban **a munkaképes korúak 10.5%-a rendelkezik diplomával, ez a legalacsonyabb érték a régiók között.** A magyar átlag 14.3%, az EU 25 átlaga 20.6%.

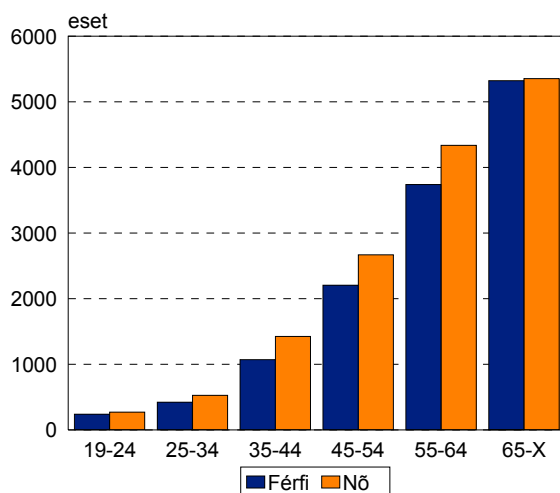
Egészség

Dél-Alföld egészségügyi helyzete a többi régióhoz, az országos folyamatokhoz képest az elmúlt szűk évtizedben nem sokat változott, s ugyanez mondható el a régió egészségügyének belső szerkezetéről is: a meglévő területi különbségek lényegileg nem változtak.

A térség halandósági mutatói aggasztóak. A **halálozási arányszámok** az országos átlagnál magasabbak: évek óta – 2001-et kivéve – az ország valamennyi régiója közül Dél-Alföldön halt meg ezer lakosra számítva a legtöbb ember. A halálozások döntő többsége, 94-95 százaléka **5 haláloki főcsoportra** koncentrálódik: a keringési rendszer betegségeire, a daganatos megbetegedésekre, valamilyen külső ok (baleset, öngyilkosság, mérgezés) miatt bekövetkezett halálozásokra, az emésztőrendszer betegségeire, végül a légzőrendszer káros elváltozásaira. Az országosnál magasabb dél-alföldi halandóságban meghatározó szerepe van a régiós népesség kedvezőtlenebb korszerkezetének.

A népesség egészségi állapota részben adottság, részben társadalmi, gazdasági környezet függvénye. A genetikai úton átörökölt betegségek mellett egyes területeken olyan betegségek vezethetik a megbetegedések listáját, melyeket más, jobb gazdasági helyzetben lévő – ezáltal fejlettebb technikai feltételekkel, jobb szociális és egészségügyi ellátással rendelkező – területek lakói már sikeresen leküzdöttek. Ez fordítva is igaz, vagyis ez utóbbi területeken felüthetik a fejüket olyan civilizációs betegségek, amelyekről a lassabban fejlődő területek lakói mindeztidáig mentesek voltak. A vezető betegségek tekintetében Magyarország lakossága, a fejlettebb országokhoz hasonlóan, a „hajsoltabb” életmód következtében főként a szívet és az érrendszert érintő megbetegedésektől szenved. A felnőtt betegek legtöbbször – a stressz, a mozgásszegény életmód, a helytelen táplálkozás következtében kialakult – keringési-, szív- és érrendszeri problémákkal fordult háziorvosához. A betegségcsoporton belül a régióban az országoshoz hasonlóan a **magas vérnyomás** fordult elő a leggyakrabban, 2003-ban minden 4. esetben ezt diagnosztizálták.

Magasvérnyomás-megbetegedések 10 ezer lakosra jutó számának alakulása korcsoportonként a Dél-Alföldön 2003

A régióban a leggyakrabban tapasztalt betegség között szerepelnek az **agyér betegségek**. Előfordulásuk emelkedik a népesség körében. Jelenleg a régióban STROKE ellátásra 69 ágyra szerződtek a szolgáltatók. Szakemberek közreműködésével pontosan meg kell határozni azt a kapacitást, amely szükséges a STROKE betegek **rehabilitációjához**. Szükséges felmérni a jelenlegi kubarúra továbbfejlesztésének lehetőségeit. A keringési rendszer betegségei elsősorban az idős embereket sújtják. 2003-ban a keringési rendszeri halálozások közel felét szívbetegek okozta. A szívbetegeket az agyérbetegségek és az érelmeszesedés követték. Az agyérbetegségben meghaltak száma kiugróan magas Békés megyében, itt 100 ezer lakos közül 237 fő, míg Bács-Kiskun és Csongrád megyékben ennek az értéknek „csak” a nyolctizede esett áldozatul e betegségnek. Kardiológusok és neurológusok közreműködésével pontosan meg kell határozni azt a kapacitást, amely szükséges a szív-érrendszeri betegek rehabilitációjához.

Magyarország népességének öngyilkossági rátája magas, ezen belül is **kiemelkedő a Dél-Alföld lakosságának öngyilkossági hajlandósága**. 2002-ben a 100 000 emberre jutó öngyilkosok száma országos viszonylatban 28 volt, legmagasabbként a Dél-Alföldön 38,5 fő. A férfiak öngyilkossága négyszer gyakoribb a nőknél és a **legjellemzőbb a falvakban, illetve a külterületeken élők körében**.

A régióban, 2003-ban a **lakosságszámhoz mért orvos ellátottság alacsonyabb szintű volt, mint országosan**. Az értékelésnél azonban azt is figyelembe kell venni, hogy az országos átlagot Budapest emelte a régió adata fölé. A 10 ezer lakosra jutó dolgozó orvosok száma 2003-ban Dél-Alföldön 31 volt, míg országosan 38, de a főváros nélkül számítva csak 29.

A háziorvosi és házi gyermekorvosi hálózat szolgáltatásai – bár nem mindegyik település rendelkezik saját háziorvossal – a lakosság számára viszonylag könnyen hozzáférhetőek. Ugyanakkor nagy probléma, hogy a háziorvosok a betegek jóval az átlagot meghaladó arányát utalják járóbeteg-szakrendelésre és fekvőbeteg-gyógyintézetbe. A gyermekorvosi ellátására csak a települések egy részén – a városokban és 34 községben – van lehetőség.

Dél-Alföld **járóbeteg-szakellátási** kapacitása jelentős: Közép-Magyarország után a második volt mind 1997-ben, mind 2003-ban. Különösen kiemelkedik Csongrád megye: mind az ezer lakosra jutó rendelőintézeti munkaórák, mind a gyógykezelési esetek számában az ország megyéi között a harmadik. A rendelőintézetek a nagyobb városokhoz kötődnek. Szegeden található az ország egyik legnagyobb rendelőintézete, amely nem kórházzal együtt, hanem önállóan működik. Ezen kívül Kecskeméten, Gyulán és Békéscsabán van nagyobb járóbeteg-szakellátási kapacitás. A kórházak szakambulanciái kiegészítik a rendelőintézeti ellátást, s különösen Szeged esetén emelik a kapacitásokat. A dél-alföldi száz lakosra jutó járóbeteg-szakellátási gyógykezelési esetek különösen a belgyógyászat, a baleseti sebészet és az onkológia szakmákban haladták meg az országos átlagot 2003-ban. A szakorvosi ellátás a régió 34 városában, valamint 7 községében érhető el.

Az aktív, és különösen a krónikus ágyak tekintetében, a régió, és azon belül a megyék **kórházi ágyakkal való ellátottsága rosszabb** az országos átlagnál. Ennek egyik oka a főváros országos átlagot jóval meghaladó kórházi ellátottsága, a másik a térség saját szakmapolitikai tevékenységének érvényesítése. Az országos átlagtól való legnagyobb eltérés Bács-Kiskun megyét jellemzi, hiszen pl. a krónikus ágyakkal való ellátottság az országos átlagnak csupán 43,9 %-a.

Engedélyezett krónikus kórházi ágyak száma 100 ezer lakosra 2003

Bács-Kiskun	84,4
Békés	178,0
Csongrád	134,9
Dél-Alföld	127,2
Magyarország	192,2

Dél-Alföld egészségügyi súlypontjai az 1990-es évek közepe óta nem változtak. A régió regionális egészségügyi központja változatlanul Szeged. Itt koncentrálódik a regionális szerepkörű intézmények nagy része (SZOTE, Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata Kórház-Rendelőintézet), itt található a régióban egyedül orvoscépzés, nemzetközi diagnosztikai központ. Regionális szerepkörű ágyakat finanszíroznak ezen kívül a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Kórházában Kecskeméten, a Kecskeméti Repülő Kórházban és a Békés Megyei Képviselő-testület Pándy Kálmán Kórházában, Gyulán.

A régiónak az eddiginél jobban fel kell készülnie a kívülről érkező hatások kezelésére, a régióspecifikus egészségproblémák integrált kezelésére, a külterületi népesség egészségügyi ellátásának fejlesztésére, a regionális érdekeltségű kórházi eszközpark-fejlesztés összehangolására, s ehhez kapcsolódóan regionális szintű szakmai egyeztetési fórumok létrehozására.

Dél-Alföld gondozóintézeteinek betegforgalma szinte az összes gondozóintézeti típus esetén az országos átlag alatt van. Az adatok alapján a gondozóintézetek továbbra sem tudnak maradéktalanul megfelelni a prevenció által támasztott követelményeknek, amit a **szűrővizsgálatok tovább csökkenő száma** jelez. Ha a népesség egészségi állapota tovább romlik, akkor **az elsődleges prevenció jelenlegi szintje elégtelennek bizonyul**.

A körzeti **védőnők** tevékenységének középpontjában a gondozott családok egészségvédelme, a betegségek kialakulásának megelőzése, valamint az egészségfejlesztés áll. A dél-alföldi régióban 2003-ban 665 védőnő dolgozott, közülük 572-en végeztek körzeti védőnői feladatokat. A megyék közül Csongrád ellátottsága társ megyéinél kedvezőbb: amíg itt egy körzeti védőnőre 268 gondozott család jutott, addig Békésben 304, Bács-Kiskunban pedig 310, ami megegyezett az országosan jellemző értékkel. Az elmúlt 5 év alatt egytizedével mérséklődött a védőnők leterheltsége.

Fontosabb adatok a védőnői körzetekben gondozott családokról

2003

Területi egység	Gondozott családok száma	Ebből:				
		drog-fogyasztással	alkohol-fogyasztással	dohányzással	gyermek-elhanyagolással	gyermek-bántalmazással
		érintett családok aránya, (%)				
Bács-Kiskun megye	63 017	0,01	6,02	32,52	0,91	0,08
Békés megye	46 750	0,47	9,27	33,83	1,67	0,10
Csongrád megye	49 500	0,05	6,03	32,90	1,20	0,33
Dél-Alföld	159 267	0,16	6,98	33,02	1,22	0,16
Ország	1 196 980	0,07	7,78	32,40	1,03	0,10

Kiemelten kell foglalkozni a 18 év alatti korosztály esetén mind a megelőzéssel, mind a gyógykezeléssel, mind a rehabilitációval. A segélykérők, lelki panaszokkal máshoz már nem fordulók segítéseként a jelenlegi **SOS telefonsegély** szolgálatok továbbfejlesztésére van szükség, hozzájárulva ezzel az öngyilkossági kísérletek és a befejezett öngyilkosságok számának csökkentéséhez.

Szociális ellátás

A Dél-alföldi régióban a szociális és gyermekjóléti szolgáltatások kiépültsége országosan a legjobbak közé tartozik. A leginkább kiépült: az **étkeztetés**, a **házi segítségnyújtás** és a **gyermekjóléti szolgálat**. Ez azonban nem jelenti egyben a lakosság szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek megfelelő mértékét.

2003-ban a Dél-Alföld megyéiben élő időskorúak számára 209 **idősek klubja, közösségi tere** kínált az étkezés mellett napközbeni időtöltést, különféle programokat, rendezvényeket, kulturált szórakozási lehetőséget. E szolgáltatásokat csaknem 7800-an igénybe is vették. Az intézmények emelkedő száma azonban nem tud lépést tartani az időskorúak növekvő számával, az igények jelentősen meghaladják a lehetőségeket. A régió megyéi közül a Csongrád megyei intézmények a leginkább, míg a Békés megyeiek a legkevésbé zsúfoltak.

Az idősek klubjainak főbb adatai a Dél-Alföldön

Megye, régió	2003			Férőhely- kihasználtság, %
	Klubok	Férőhelyek	Ellátottak	
	száma			
Bács-Kiskun	63	2 284	2 627	115,0
Békés	90	3 023	3 065	101,4
Csongrád	56	1 723	2 073	120,3
Dél-Alföld	209	7 030	7 765	110,5

A minden településen kötelező étkeztetés és házi segítségnyújtás a tanyás területeken és kisebb (600 fő alatti) falvakban **tanya- és falugondnoki szolgálat** keretében is végezhető, a régió speciális tanyás térszerkezete miatt az ellátatlan külterületeken a szolgáltatás kiépítése létfontosságú a külterületi lakosok számára.

A nappali ellátás minden ellátotti csoport esetében hiányos. A teljes körű ellátórendszer hiánya **indokolatlanul megnöveli** a költségesebb fenntartású bentlakásos **intézményi ellátás igénybevételét**. A régióban, főként a falun élő idős lakosok magas aránya miatt kiemelt szerepe van az idősek nappali ellátását biztosító intézményeknek. A régió 4 kistérségében teljesen hiányzik a **bölcsődei ellátás**. Bár a régió rendelkezik országosan a legmagasabb **családi napközi** férőhellyel, melyek kihasználtsága igen kedvező, ez a kisgyermekeket érintő nappali ellátás, a **házi gyermekfelügyelettel** együtt mégis nagyon kiépületlen a régió egészében.

A Dél-alföldi régió megyéiben közel azonos számban találhatók meg a szociális célú non-profit szervezetek (Bács-Kiskun 226, Békés 211, Csongrád 187). A szervezetek jogi státuszukat, működési területüket, feladatvállalásukat és hatókörüket tekintve igen heterogének. Térségi eloszlás szempontjából vizsgálva, jól átható, hogy a megyeszékhely térségébe koncentrálódtak a **civil szervezetek**. Ez a forráselosztás, eloszlás centralizációját tükrözi. Leginkább a leghátrányosabb kistérségekre (Bácsalmási, Jánoshalmi, Kiskunmajsai, Kunszentmiklósi, Sarkadi, Csongrádi, Kisteleki, Mórashalmi) jellemző a legkevesebb non-profit kezdeményezés. A szociális civil szervezetek többsége nem rendelkezik a tartós és biztonságos működéshez szükséges feltételekkel.

Az intézmények infrastruktúrája változó képet mutat, sok esetben korszerűtlen. Az épületek elavultak, a fenntartók nem rendelkeznek a rekonstrukcióhoz szükséges anyagi fedezettel.⁷

⁷ A Dél-alföldi régió szociális helyzetelemzése, ICSSZEM-NCSSZI-Dél-alföldi Regionális Forrásközpont

Az infrastruktúra állapota és fejlődési sajátosságai

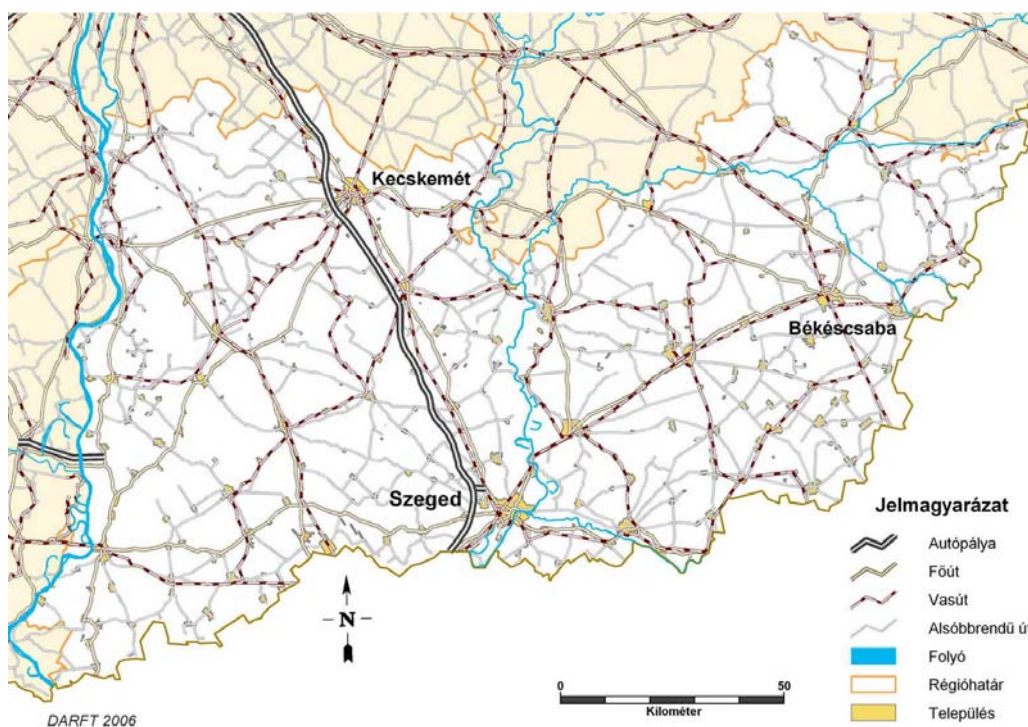
A régió közlekedés-földrajzi helyzete összességében kedvezőnek mondható, hiszen az országot érintő legfontosabb tranzit-irányú (ÉNY-Európa–DK-Európa, illetve Közel-Kelet) útvonalakon fekszik. Ennek folyományként az EU transzeurópai hálózatához tartozó folyosók közül három (IV., X.B szárazföldi és VII. víziközlekedési) is érinti. A Dél-alföldi régió közlekedési infrastruktúráját alacsony kiépítettség és gyenge minőség jellemzi annak ellenére, hogy az ország egyik legforgalmasabb nemzetközi közlekedési tengelye (IV, IV/A, VII, X/B „helsinki folyosók”) húzódik a területén. A kedvező földrajzi adottságokkal erős ellentétben van a közlekedési létesítmények kiépítettsége, valamint állapota. A régió fő áramlási tengelyei mind a mennyiségi, mind a minőségi mutatókat tekintve, nemcsak a nyugat-európai szinttől, de a lényegesen alacsonyabb országos átlagtól is elmaradnak. A régió belüli és szomszédos határ menti régiókkal való összeköttetéseket biztosító transzverzális közlekedési kapcsolatok kiépítettsége az észak-déli irányú közlekedési lehetőségekhez képest alacsony. Nehezíti a helyzetet a dunai, tiszai valamint a körösökön található hidak csekély száma, aránytalan elhelyezkedése, nem megfelelő kapacitása. A régió áthaladó fő közlekedési tengelyen kívüli állami közlekedés-fejlesztési lépések elmaradása – mivel a tengely mentén terjedő tőke, információk, fejlett technológiák dinamizáló hatása kisszámú településre korlátozódik – a távolabb fekvő térségek relatív hátrányát fokozhatja, periférikus helyzetét konzerválhatja.

A közúti közlekedés mutatói 2003

Megnevezés	Dél-Alföld	Országosan
100 km ² -re jutó közúthálózat hossza, km	27,4	32,8
10 000 lakosra jutó gépjármű- üzemanyagtöltő állomások száma	2,9	2,1

Forrás: Dél-alföldi közlekedésfejlesztési terv

A Dél-alföldi régió közlekedési hálózata

Az **úthálózat** minősége az országosnál minden kategóriában rosszabb, magas a rossz, illetve nagyon rossz minősítést kapott elemek aránya. A közlekedési adottságok a régió megyei, térségei között egyenlőtlenül oszlanak meg. Míg Bács-Kiskun és Csongrád a 2006-2010 közötti időszakban érdemben bekapcsolódhat az európai áramlási rendszerbe a vasúti és gyorsforgalmi útfejlesztéseknek köszönhetően, addig Békés esetében legfeljebb a vasúti fejlesztések lezárulását prognosztizálhatjuk. Térségi szinten az észak- és dél-békési terek mellett a Belső-Homokhát, illetve a Duna-völgy egyes területeinek közlekedési helyzete hosszabb távon sem javulhat, ezek egy részén csak az M9 gyorsforgalmi út szekszárdi hídhöz csatlakozó fejlesztése javíthat. Ugyanakkor a 47-es főút fejlesztéseinek elhúzódása az egyik legfontosabb transzverzális elem közelében fekvő térségeket értékeli le. A legkedvezőtlenebb a helyzet Békés megyében, ahol sem autópálya, sem autópálya, sem elsőrendű út nem található, míg legkedvezőbb pozícióban a fővároshoz legközelebb fekvő Bács-Kiskun megye van. A **vasúti közlekedés** rövid és középtávon megoldhatatlan problémái közé sorolható a mellékvonalak kérdésköre. Az elégtelen vasúti összeköttetés gyakran gátolja a nemzetközi kapcsolatok kiteljesedését. Az autópálya-építések és a vasúti törzshálózati fejlesztések késlekedése rontja a régió gazdasági versenypozícióit, illetve a kedvező logisztikai helyzet kiaknázásának lehetőségeit. A **vízi közlekedés** ma még ki nem aknázott lehetőség. Megvalósítása csak több célú vízhasznosítás (vízi út, vízpótlás stb.) esetén jöhet reálisan számításba. A régió belüli gazdasági-társadalmi fejlettségbeli különbségek egyik oka a térségek elérhetőségében jelentkező különbségek tartós fennmaradása. A periférikus helyzet rontja a régió esélyét a gazdasági felzárkózásra, és ez az érintett területeken az életminőség romlásához, hosszabb távon elvándorláshoz, a települések népességének elöregedéséhez, elnéptelenedéshez vezet. Az országos, regionális és helyi területfejlesztési, közlekedéspolitikai infrastruktúrafejlesztési érdekek összehangolásával, és az együttműködő partnerek összefogásával az infrastruktúra-fejlesztés multiplikátor hatásokat indukálhat. A közlekedés-földrajzi fekvés jó alapot ad a **kombinált szállítási formák** terjedéséhez. Sajnálatos, hogy a kilencvenes évek eleji kezdeményezéseket (RO-LA Kiskundorozsmán, RO-RO Baján) nem követték újabb fejlesztések. A széleskörű szállítási lehetőségek szinte vonzzák a **logisztikai bázisok** megtelepedését a régióban. A **kerékpárút-hálózatok** fejlesztése folyamatos a régióban, de a jelen állapot két komoly strukturális gyengeséget mutat: egyik részről a települési összekötő szakaszok nem alkotnak egységes térségi,

különösen régiós hálózatot, másrészt a településen belüli elemek nem állnak össze térben összefüggő rendszerre. A **tömegközlekedésben** – mind a távolsági, mind a helyközi, mind a helyi járatok viszonylatában – ellentmondásos folyamatok játszódtak le, csaknem párhuzamosan. Miközben új járatok létesültek, illetve a gazdaság, a társadalom és a településhálózat átalakulása kapcsán új forgalmi igények jelentkeztek, számos esetben került sor a kihasználatlan járatok megszüntetésére, a járatszám ritkítására, amelynek eredőjeként az utasszám, illetve a szállítási teljesítmény (utaskilométerben kifejezve) alig változott. Mindeközben zajlik a lakossági térpályák átformálódása, az egyéni közúti közlekedés előretörése minden fajta tömegközlekedés rovására. A személyszállítási teljesítményeken belül a közösségi közlekedés részarányának a megőrzése, illetve a csökkenés ütemének a mérséklése a cél. Ennek érdekében a városi tömegközlekedés megújítása, működési feltételeinek javítása a feladat. Rugalmasabbá kell tenni a hálózatfejlesztést, törekedni kell a szezonális hatásainak mérséklésére, fejleszteni kell az utastájékoztatót, az utaskiszolgálást, a közlekedésbiztonság, a tömegközlekedés működését segítő útépitési jellegű beruházásokat, üzemeltetési technológiákat.

A nagyvárosok esetében át kell gondolni a helyi és a helyközi közösségi rendszerek összekapcsolásának lehetőségeit. Ennek módja lehet közlekedési szövetségek, tarifaközösségek szervezése, regionális rendszerek létrehozásának előkészítése, iintermodális központok kialakítása. A megfogalmazott fejlesztések kidolgozásakor, végrehajtásakor kiemelt figyelmet kell fordítani a környezeti és az esélyegyenlőségi horizontális célokra.

Dél-Alföld **lakásállománya** 1990 és 2003 között csaknem 30 ezerrel **gyarapodott**, ennek alig 10%-a esett Békés megyére, 30%-a Csongrádra, a legtöbb lakás Bács-Kiskun megyében épült. A lakásépítés dinamikája egyértelműen a nagyobb városokra és agglomerációjukra koncentrálódik, ami nagyjából megfelel az országos trendeknek. Míg 1990-ben a lakásállomány kevesebb, mint 60%-a kapcsolódott a **villamos hálózatra**, addig 2003-ra több mint 88%-a.

Mind országos, mind regionális viszonylatban jelentős megoldandó problémaként jelentkezik a panellakások, valamint egyéb, leromlott városi területeken található lakóépületek rossz állapota. Egy 2006-ban készült tanulmány szerint a Dél-Alföld minden hetedik-nyolcadik állampolgára lakótelepen, minden tizedik panellakásban él.⁸ Bár ezek a lakások kezdetől fogva jóval komfortosabbak voltak, mint a nem panellakás-állomány, mára nagy részük bőven rászolgált a felújításra, korszerűsítésre. Mivel rossz a szigetelésük, öregek a nyílászárók, többnyire nem szabályozható a fűtés, a villany- és gázszámlák jóval magasabbak, mint az új építésű házak esetében.

A régió lakásállománya a 2001. évi népszámlálás időpontjában 574 ezer lakásból állt. Ebből 517 ezer volt lakott, 57 ezer pedig üresen állt. E kerekben 10 százaléknyi rész között vannak a csak másodlagosan vagy más célra, illetve csak üdülésre használt lakások is. A lakott lakásokból 15 százalék (76 ezer lakás) a városok lakótelepein helyezkedett el, bennük 180 ezer fős népességgel. Ez azt jelenti, hogy a Dél-Alföld 1,3 millió lakosának 13 százaléka élt 2001-ben lakótelepi környezetben.

A panelépületek és lakások kor szerinti összetétele alapvetően különbözik az egyéb technológiával felhúzott épületekétől, illetve lakásokétól. Míg a zömmel téglából készült nem panelos épületek több mint fele 1970-et megelőzően épült, a panelfalazatúaknak viszont mindössze két százaléka. A régió 3330 panelos lakóépületéből 1540 a dömping első évtizedét jelentő hetvenes évek, 1679 pedig a másodikat jelentő nyolcvanas évek termése. Ez azt jelenti, hogy a házak közel fele 27-36 éves, a másik fele pedig jobbik esetben is közel 20 éves. A lakótelepi panelépítkezés szempontjából a súlypont a régióon belül Csongrád megye esetében inkább a hetvenes, míg Békés megye esetében inkább a nyolcvanas évekre esik.

⁸ Panellét a Dél-Alföldön (KSH Szegedi Igazgatósága, 2006. április. Készítette: Pálfalvi Zsoltné)

**Panel- és nem panel lakóházak, illetve lakások építési év szerinti megoszlása
a Dél-Alföldön, 2001. február 1.**

(százalék)				
Építési év	Lakótelepi	Nem lakótelepi	Összes	Nem
	panel			
Lakóházak				
-1944	-	-	-	36,4
1945-1969	2,2	0,5	2,0	24,6
1970-1979	47,8	35,8	46,2	18,2
1980-1989	49,3	57,8	50,4	14,4
1990-2001	0,7	5,9	1,4	6,4
ÖSSZESEN	100,0	100,0	100,0	100,0
Lakások				
-1944	-	-	-	34,5
1945-1969	2,3	0,4	2,1	25,1
1970-1979	50,3	40,6	49,3	19,8
1980-1989	46,8	57,1	47,9	14,2
1990-2001	0,5	1,9	0,7	6,4
ÖSSZESEN	100,0	100,0	100,0	100,0

A Dél-Alföld 60 ezer lakott panellakásának több mint fele Csongrád, 31 százaléka Bács-Kiskun, 17 százaléka pedig Békés megyében található. A régió érintett 42 településéből 17 Bács-Kiskunban, 12 Békésben és 13 Csongrádban helyezkedik el. A panellakással rendelkező települések csaknem mindegyike város, de érintett néhány község is. A panelos technológia koncentráltságát jelzi, hogy a régió 5 legnagyobb városában, a megyeszékhelyeken, valamint Baján és Hódmezővásárhelyen található a panellakás-állomány több mint háromnegyede.

Szegeden, a közel 71 ezer lakásból 25 és fél ezer épült panel falazattal (36%). Rajta kívül viszonylag magas a panelok hányada Kecskeméten (25%) és Békéscsabán (19%), továbbá Mezőhegyesen és Kalocsán (18%), valamint Baján (16%).

A Dél-alföldi régióban egy nagyvárosnak megfelelő népesség, összesen 139 ezer ember létformáját határozza meg a panel. Közülük a legtöbben Csongrád megyeiek, itt többen laknak panellakásban, mint a másik két megyében együttvéve. Szegeden 60 ezer főnek panel az otthona.

Panellakások és települések, 2001. február 1.

Megnevezés	Bács-Kiskun	Békés	Csongrád	Dél-Alföld
	megye			
Települések, ahol van panellakás				
száma	17	12	13	42
aránya, %	14,3	16,0	21,7	16,5
Panellakások				
száma	18 946	10 178	31 182	60 306
aránya ^{a)} , %	14,6	11,5	22,9	17,0
a lakottak aránya ^{b)} , %	92,1	93,9	95,0	93,9
Lakótelepi panellakások				
száma	17 164	7 426	29 103	53 693
aránya ^{b)} , %	90,6	73,0	93,3	89,0
Panellakások a megyeszékhelyeken				
száma	10 557	5 323	25 552	41 432
aránya, %	24,5	19,2	36,1	29,3

a) Azon települések lakásállományához viszonyítva, ahol van panellakás. b) Az összes panellakáshoz viszonyítva.

A vonalas infrastruktúrák közül a **közműolló** jelenti a legnagyobb problémát a Dél-Alföld számára. A közcsatorna, illetve vízhálózatba kapcsolt lakások arányának eltérése azonnali beavatkozás igényel, bár **a különbség 1996 és 2003 között nagyjából 20 % ponttal csökkent**. A régió ivóvízellátásában a fő problémát már nem a hálózatba nem kötött lakások száma, sokkal inkább a vezetékes víz minőségi állapota jelenti. A régió 254 településéből 220 érintett valamelyik (esetenként több) vízminőségi problémával, s a teljes népesség közel kilenczede él ilyen településeken. Akut probléma az arzén, ahol helyenként az engedélyezett határértéket lényegesen túllépő mérési eredmények adódtak, így összesen 36 településen kellett volna/kellene a szükséges fejlesztéseket elvégezni. 2005 végéig ebből 18 készült el. A magas bórtartalom szintén gyors beavatkozást sürget, amivel a régióban 13 településen kell(ene) 2006 végéig végezni. Az akut problémák a régió népességének csaknem 10%-át érintik, közel 50 településen (az állomány közel ötöde). Az uniós szabványok átvétele kapcsán 2009 végéig újabb feladatok adódnak a jelenleg még elfogadható arzén és ammóniaszint csökkentésére a régióban, összesen közel 1,1 millió főt érintve, a településállomány csaknem 70%-át lefedve.

Vízminőségi problémák jelentősége a Dél-Alföldön

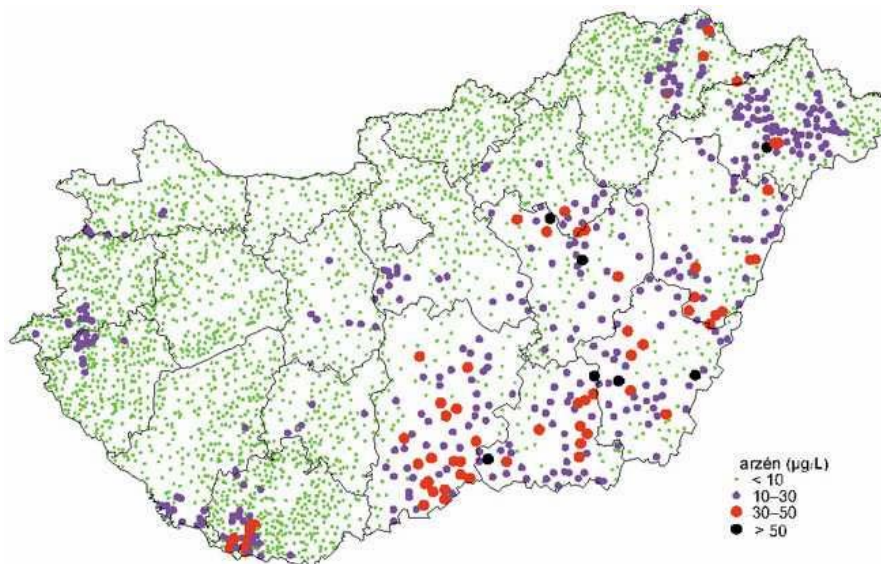
Megye	kategória	Arzén	Arzén	Bór	Ammónia	Összesen*
		2006	2009	2006	2009	
Bács-Kiskun	Település (%)	21 (17,6)	48 (40,3)	1 (0,8)	26 (21,8)	95 (79,8)
	Népesség (%)	59,0 (10,9)	253,0 (46,8)	0,9 (0,2)	110,1 (20,4)	423,0 (78,3)
Békés	Település (%)	6 (8)	30 (40)	3 (4)	29 (38,7)	66 (88,0)
	Népesség (%)	13,6 (3,5)	222,5 (57,1)	10,4 (2,7)	118,0 (30,3)	364,5 (93,6)
Csongrád	Település (%)	9 (15)	27 (45)	9 (15)	17 (28)	59 (98,3)
	Népesség (%)	36,0 (8,5)	303,0 (71,3)	7,3 (1,7)	73,2 (17,2)	419,5 (98,7)

Dél-Alföld	Település (%)	36 (14,2)	105 (41,3)	13 (5,1)	72 (28,3)	220 (87,0)
	Népesség (%)	108,6 (8)	778,5 (57,5)	18,6 (1,4)	301,3 (22,2)	1207,0 (89,0)

Forrás: A 2005-ben módosított 201/2001 Kormányrendelet alapján a jelenleg hatályos verziót figyelembe véve

- Az összesen oszlopban az esetleges ismétlődéseket már kiszűrtük.

Arzén előfordulása Magyarország vezetékes ivóvizeiben

A települések 33%-a csatornázott, a szennyvíz további része elszikkad. 2001-ben 73 településen a folyékony hulladékot közvetlenül a földfelszínre ürítették ki. **A közcsonthálózat kiépítettségének szintje alacsony**, ami jelentős környezeti károkhoz vezethet. A csatornahálózat általában csak a települések központi részére terjed ki. A 88%-os arányú vízhálózatra kapcsoltág mellett a lakások csupán 39%-a rendelkezett közüzemi szennyvízelvezetővel, ami szintén az országos értékek alatt van (93, illetve 59%). A 100 km vízvezeték-hálózatra jutó szennyvízgyűjtő-hálózat hossza átlagosan 27 km. Az egyik legsúlyosabb környezeti problémát bizonyítja, hogy a lakosság közel háromnegyedét tömörítő, 67 csatornázott település lakásállományának csak 50%-a van rákapcsolva a hálózatra. Jelenleg (2005-ben) a 2000 fő lakos egyenérték alatti települések mintegy 91%-ban, ahol a vizsgált terület lakosságának 10%-a él, nincs még szennyvízelvezető közműhálózat. A nem csatornázandó/ gazdaságosan nem csatornázható településrészekeken szakszerű egyedi szennyvíz kezelő berendezések létesítése szükséges, amelyeket ésszerű a csatornázással egy időben, programszerűen megvalósítani. A vonalas infrastruktúra elemei közül a vezetékes gázellátás fejlődése a legdinamikusabb. A távfűtés és a melegvízellátás központi rendszerei a lakásállomány 8-8,5%-át érik el, megyénként rendkívül eltérő mértékben.

Az energetikai rendszer a régióban az 1994-es privatizációhoz képest lényeges fejlődésen ment keresztül. A **gázszolgáltatás** megoszlásában a lakossági fogyasztás előretörése folyamatos. A vonalas távközlési hálózatok teljes mértékben lefedik a régiót, melyet átszel a Százhalombatta–Szeged(–országhatár) **kőolajvezeték**, battonyai, illetve kiskunmajsa–kiskunhalasi leágazásokkal. A meglévő **gázvezetékek** közül a Budapest–Szeged(–országhatár) a legjelentősebb, de a régió szinte minden fontos városi centrumát eléri a nagynyomású vezetékek. A kistérségek közötti ellátottsági eltérések viszonylag jelentősek: a szegedi kistérségben a háztartások több mint kilenczete rákötött a hálózatra, míg Bácsalmás térségében kevesebb, mint kétötöde. Az 1000 lakosra jutó fogyasztószámban Szeged térségében közel 400, Bácsalmáséban alig 180 főt regisztráltak. A régióban közel 50 ezer lakás tartozik még ma is a **távfütes hálózatba**.

Környezeti állapot

Dél-Alföld területén – az ország egész területéhez hasonlóan – a kontinentális éghajlat jellemző, a napfénytartam itt a legkedvezőbb hazánkban. A régió az ország szárazabb részei közé tartozik. Az éves csapadék mennyisége a Duna-völgy déli részén és délkeleten 600 mm körüli, ami azonban a Kiskunságon 500–550 mm-re csökken. **A múlt század utolsó harmadához viszonyítva több mint 110 mm-rel csökkent a csapadék mennyisége a déli határtérségekben**, ami a régióra jellemző 100–150 mm éghajlati vízhiányt tovább fokozza. A Duna-Tisza közti **Homokhátságon tapasztalható a sivatagosodás**, a sztyeppesedés jelei már mutatkoznak. A talajvízszint csökkenése a régión belül az egyes területeken eltérő mértékben jellemző, a régió nyugati, homokhátsági területein három méternél is több, a hátság peremén, a Duna és a Tisza menti síkságokon pedig egy méternél is kevesebb. A talajvízszint süllyedéssel összefüggő kedvezőtlen változások, és az abból fakadó negatív, gazdasági, társadalmi tendenciák sora elsősorban Bács-Kiskun megye tanyás körzeteinek lakosságát sújtja, de a kedvezőtlen ökológiai változások károsan befolyásolhatják az egész régió versenyképességét.

A térség gazdasági életében jelentős szerepe van a Békés - és Csongrád megye területén lévő kiváló **talajoknak**. A régió közel 1,6 millió ha termőterületének ugyan majd 66%-a szántó, de a földek értéke nagyon eltérő határok között mozog. A termőföld fizikai állapotával kapcsolatban valószínűsíthető, hogy a feltételezett éghajlati változások – az aszályosodás, a talajvíz szintjének jelentős csökkenése, a tél melegedése - a régió egész területét érintik.

A régió településeinek belterületein a **talajvizek** szinte kivétel nélkül szennyezettek, ivóvízellátásra nem alkalmasak. Főleg nitrát- és foszfáttartalmuk lépi túl jelentősen az egészségügyi határértékeket, de kémiai oxigénigényük is magas, bakteriológiai elemzések időszakos fekális terhelésekre utalnak. A külterületeken viszont gyakran ivóvíz-minőségű talajvizek is előfordulnak. A **rétegvizek** minősége emberi eredetű szennyeződés nélkül sem mindig felel meg az ivóvízellátás igényeinek. A rétegeredetű vízminőség-rontó összetevők közül a metán, a vas, a mangán, az ammónia és az arzén emelendő ki. A településkörnyéki víz minősége – a szennyvízkezelés megoldatlansága miatt - akár egyharmad részében károsodott, vagy veszélyeztetett.

A térségen áthaladó folyóvizek különböző mértékben, de többnyire erősen szennyezettek. Jelentős az "importált" szennyezés nagysága. A folyóvizek oxigénháztartása elfogadhatónak minősült, viszont a bakteriológiai szennyezettségük számottevő, szerves és szervetlen mikroszennyeződésük pedig csak tűrhető osztályzatot kapott. A belvízelvezető csatornáknak mért adatok minden minősítési vonatkozásban rosszabbak, mint a folyók vizének adatai. Dél-Alföld folyói közül a **Hármas-Körös** a legkevésbé szennyezett. A **Duna** dél-magyarországi szakaszának vízminősége az oxigénháztartás tekintetében II. osztályú. A Tisza szervesanyag-terhelése napjainkban is folyamatosan nő, ami a tisztítókapacitások bővítésének elmaradásával magyarázható. A **Maros** kimondottan szennyezett lép be hazánkba, IV. osztályú a minősítése. A régió árvízvédelmi infrastruktúrájának legfontosabb részét a folyók menti első és másodrendű (lokalizációs) árvízvédelmi töltések alkotják. A települések és ipartelek fokozott biztonságát szolgáló másodrendű védvonalak összes hossza kb. 250 km. Állapotuk elhanyagolt, csakúgy, mint a folyók hullámterében lévő úgynevezett nyári gátaké, amelyek csak a közepes árvizek ellen nyújtanak védelmet s tulajdonosi és kezelői viszonyaik is rendezetlenek.

Dél-Alföld területének közel felét veszélyeztetik a **belvizek**, vagyis az időszakos vízborítások. A belvizek előfordulása igen szeszélyes, a belvizes periódusokat hosszú, több éves száraz időszakok követik. A fő létesítmények (3800 km belvízcsatorna, 120 belvízi szivattyútelep, 15 nagyobb belvíztározó) kizárólagos állami tulajdonban és vízügyi igazgatósági kezelésben vannak. Vízzállító képességük az átlagosan tízévenként előforduló belvizek zavartalan elvezetésére felel meg, de a csatornák tényleges vízzállító-képessége a legtöbb helyen jócskán elmarad a névleges értéktől – annak helyenként csak 40–60%-át teszi ki. Viszonylag jobb állapotban vannak a kettős hasznosítású csatornák, amelyeket a belvízelvezetésen kívül öntözővíz-szállításra is igénybe vesznek.

A **különböző szintű védett területek** a természetes vegetáció több megmaradt foltjának biztosítanak védelmet. A Dél-alföldi régió területének több mint 6%-a áll természetvédelem alatt. A régióhoz tartoznak a Kiskunsági Nemzeti Park, Körös-Maros Nemzeti Park és a Duna Dráva Nemzeti Park egyes területei, valamint a Pusztaszeri, Mártélyi és a Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet. Az országos jelentőségű védett területek együttes nagysága az országos érték közel 25%-a. A térség természeti környezetének meghatározói a **Duna, a Tisza és a hozzá kapcsolódó folyók**, holtágak, és a védett területek. Ezek egyrészt lehetőséget adnak a zöldfolyosó-rendszerek kialakítására, másrészt rekreációs potenciált is képviselnek.

A levegő szennyezettségének vizsgálata különösen a nagyobb városokban bír lényeges szereppel. A városok levegője a közlekedés, az ipari termelés és a fűtés emissziói által jobban érintett, és emiatt nagyobb mértékben szennyezett. A régió legjelentősebb **légszennyeződését** az ülepedő és a szálló por adja, mely meghaladja a higiénés határértékeket ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Ennek okai közé sorolható a közlekedés hatásán túl a mezőgazdasági tevékenység, valamint a kevés csapadék, a zöldterületek csekély aránya és a települések periferiájának nagy arányban burkolatlan úthálózata. A nitrogén-dioxid általi szennyezettség a régió mintavételi helyein 5–16%-os mértékben lépi túl a határértéket ($70 \mu\text{g}/\text{m}^3$). A környezeti elemeket károsító folyamatok hatása leginkább környezetkímélő infrastruktúra-hálózattal csökkenthető. A légszennyezés egy sajátos forrása a pollenallergiát okozó parlagfű (és kisebb mértékben a Dél-Alföldön is megtalálható néhány fafajta). A nagyszámú allergiás megbetegedés okozója nyár végén és kora ősszel érezteti hatását az arra érzékeny lakosság körében.

A régió a **hulladékgazdálkodás** területén – a települési folyékony hulladék kivételével – országos viszonylatban, jó helyzetben van. Itt keletkezik a legkevesebb kommunális szennyvíziszap, valamint építési, bontási és egyéb inert hulladék. A **települési szilárd hulladék mennyisége** nagyságrendileg közel azonos a tiszántúli régiókban. Napjainkban a szervezett hulladékgyűjtés (szállítás, lerakás) szinte minden településen működik. A Dél-alföldi régióban 2002-ben a hulladékgyűjtésbe bevont városi lakások aránya 56,6% volt. Ezzel az értékkel Dél-Alföld a régiók sorában a második helyet foglalja el. A kommunális hulladék **szelektív gyűjtése** a kilencvenes évek közepétől indult meg. A hulladékhasznosításhoz és -feldolgozáshoz kapcsolódó háttérpar hiánya csökkenti a szelektív gyűjtés hatékonyságát. **A lerakóhelyek igen kis hányadban foglalkoznak hulladék-hasznosítással, utóválogatással és hasznosanyag-kigyűjtéssel.** A kommunális hulladék elhelyezésére vonatkozóan korábban az “egy település–egy hulladéklerakó” megoldás volt a jellemző. A települési szilárd hulladék nagy része, anyagában történő hasznosítás nélkül, a vonatkozó jogszabályoknak többnyire nem megfelelő (vízjárta területen, természetvédelmi területeken fekszik, gödörfeltöltéses technológiával üzemel) hulladéklerakókba kerül. Sok az olyan, kedvezőtlen adottságú szemétklerakó hely, amelynél a technikai feltételek nem biztosítottak.

A 250 hulladéklerakó helyett 11 regionális hulladéklerakót, továbbá egy inert lerakót terveznek a régióban.

A települési környezet állapotát és ezáltal a lakosság életminőségét leginkább a levegő állapota, a zajhelyzet, valamint a természeti környezet befolyásolja, ezen kívül közvetett módon nagy környezetbiztonsági kockázatot rejtenek magukban a veszélyes üzemek, az elszennyezett ipari, mezőgazdasági és katonai területek, valamint a fokozott ár-és belvív-veszély. A települési **levegő minőségét** elsősorban a közúti közlekedés határozza meg. Ezen kívül települési levegőminőség alakulásában szerepe van az ipari üzemek légszennyező anyag kibocsátásainak, a fűtési módoként eltérő üzemi és lakossági szennyezőanyag kibocsátásnak, a nem megfelelő mezőgazdálkodási módszerek alkalmazásának (porszennyezés), és a növényborítottságnak, erdősültségnek. A közúti **zajterhelés** különösen a városok jelentős beépítettségű, sűrűn lakott belső településrészeiben, valamint a nagy forgalmú utak mellett jelentős. Több folyószelvénynél évszázados **árvízi** tetőzési szintek dőltek meg (Duna, Tisza, Körös esetében) és a rendkívüli árvízi védekezési vészhelyzetek gyakorisága és a veszélyeztetett települések száma nőtt. Sok településen nem megfelelő a belterületi **csapadékvíz-elvezető** rendszerek kiépítettsége, illetve állapota. Az **iparosított technológiával** épített panel lakótelepek állapota többnyire leromlott, az épületek szigetelése nem megfelelő, környezetük is amortizálódott. Felújításuk, energetikai korszerűsítésük, környezetük rehabilitációja a településkép javításához elengedhetetlen. A **kulturális örökséghez** (várak, kastélyok, egyéb műemlékek) kapcsolódó kastélyparkok, arborétumok, védett temetőkertek, ligetek, parkerdők, gondozott növénygyűjtemények, akár a települések helyi védett területei, akár nem, jelentősen befolyásolják a települési környezet minőségét, meghatározzák a térségek, tájak arculatát, karakterét, hozzájárulnak a lakosság életminőségének alakulásához. Védelmük, fenntartásuk a turisztikai fejlesztésekhez kapcsolódóan nagyobb figyelmet érdemel. A **természeti környezetnek** kitüntetett szerepe van a lakosság közérzetének alakításában, rekreációjában, a levegőminőség, talajminőség és vízminőség alakulásában egyaránt. A védett természeti területek és értékek az ökoturisztikai vonzerő fontos elemei, a természeti és természetközeli környezet egyben az ökológiai gazdálkodáshoz nélkülözhetetlen feltételek megteremtője.

ROP tapasztalatok: a 2004-2006 programozási időszak fő tanulságai

A ROP végrehajtásra való felkészülés 2003 nyarán kezdődött el. Az első pályázati kiírás 2004. február 17-én jelent meg, így a ROP (2004-2006) konkrét végrehajtásának kezdete is ezen időponthoz kapcsolódik. Az ország 7 régiójára egységes regionális operatív program készült, melynek fő prioritásai a következők voltak:

1. A turisztikai potenciál erősítése
2. Térségi infrastruktúra és települési környezet fejlesztése
3. A régiók humán erőforrásainak fejlesztése
4. Technikai segítségnyújtás

A 2004-2006 közötti időszakban az I. Nemzeti Fejlesztési Terv Regionális Fejlesztési Operatív Program keretében a Dél-alföldi régió – szerződött - régiós támogatási összege **17,7 mrd Ft**, melynek felhasználásával 87 projekt megvalósítására nyílik lehetőség. A támogatott pályázatok intézkedések közötti megoszlása az alábbi:

Intézkedések	Beérkezett pályázatok		Nyertes pályázat	
	száma (db)	igényelt támogatása (Ft)	száma (db)	megítélt támogatása (Ft)
1. A turisztikai potenciál erősítése a régiókban	92	13 999 737 605	24	4 601 266 767
1.1. Turisztikai vonzerők fejlesztése	26	9 745 894 249	8	3 595 415 549
1.2. Turisztikai fogadóképesség javítása	66	4 253 843 356	16	1 005 851 218
2. Térségi infrastruktúra és települési környezet fejlesztése	126	31 364 574 816	38	11 700 243 699
2.1. Hátrányos helyzetű régiók és kistérségek elérhetőségének javítása	25	7 668 325 588	17	4 797 542 425
2.2. Városi területek rehabilitációja	16	13 615 211 408	5	4 330 653 881
2.3. Az óvodai és az alapfokú oktatási-nevelési intézmények infrastruktúrájának fejlesztése	85	10 081 037 820	16	2 572 047 393
3. A humán erőforrás-fejlesztés regionális dimenziójának erősítése	108	7 925 672 379	25	1 455 136 196
3.2. A helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása	68	6 000 653 870	14	1 010 272 798
3.3. Felsőoktatási intézmények és a helyi szereplők együttműködésének erősítése	40	1 925 018 509	11	444 863 398
ROP összesen	326	53 289 984 800	87	17 756 646 662

A beérkezett pályázatok és a nyertes pályázatok közötti nagy különbség oka egyrészt a nem megfelelő minőségű pályázatok nagy száma, másrészt a forráshiány miatt elutasított pályázatok nagy száma, amely arra enged következtetni, hogy fölösleges pályázatkészítési, elszámolási és adminisztrációs feladatok zajlottak, amelynek megszüntetése a 2007. utáni időszakban fontos feladat lenne.

A konkrét intézkedésekhez kapcsolódó tapasztalatok

A 2004-2006-os programozási időszak, valamint a szerződéssel lekötött támogatási arányok tekintetében a ROP a Dél-alföldi régióban mindenképpen sikeresnek mondható, hiszen a rendelkezésre álló támogatási keretet 114%-ban lekötötte. A maximális lekötés mellett több intézkedés keretében számos pályázat tartaléklistára került – túlpályázás problémája –, ami azt jelenti, hogy a mind formailag, mind pedig szakmailag jó minőségű pályázatok a keretek szűkössége miatt sajnos nem tudnak támogatásban részesülni. A legnépszerűbb kiírások a ROP 2.3. „Óvodák és alapfokú oktatási-nevelési intézmények infrastruktúrájának fejlesztése”, a ROP 3.2. „Helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása”, valamint az ROP 1.2. „A turisztikai fogadóképesség javítása” címűek voltak. Az érdeklődés alapján ezen intézkedésekhez kapcsolódó fejlesztések továbbra is támogatásra javasoltak az ÚMFT keretében.

A ROP 2.3 intézkedés esetében a meghirdetést követően folyamatosan, azonos intenzitással érkeztek be a pályázatok egészen a felfüggesztés dátumáig. Alapfokú oktatási intézmények fejlesztésére a rendelkezésre álló korlátozott nagyságrendű források mindössze 16 intézmény rekonstrukcióját tették lehetővé, ami a fennálló problémákat nem oldja meg, sőt a fejlesztések az ellátottságot némely esetekben még egyetlenebbé tették, mivel a döntéshozás a kistérségi

szintet nem érintette, így számos esetben nem a kistérség vagy a mikrotérség szempontjából preferált intézmények fejlesztésére került sor.

A ROP 3.2 intézkedés esetében a meghirdetést követően kevés pályázat érkezett be, később azonban, a jogszabályi környezet módosítását követően (a pályázó által felajánlandó biztosítékok körének egyszerűsítése és eltörlése következtében) lényegesen megnövekedett a beadott pályázatok száma. A Hátrányos helyzetűek foglalkoztatása intézkedés 8 foglalkoztatási projektjének keretében 116 fő képzése és foglalkoztatása valósul meg. A foglalkoztatottak tartós munkanélküliek, hátrányos helyzetűek csoportjába tartozóak. A projektek által megvalósuló tevékenységek között szerepelnek a személyi szolgáltatások területén nyújtandók, melyeket a szervezetek esetleges önkormányzati feladatátvállalással valósítanak meg, illetve non-profit alapon működő termelő típusúak. Valamennyi projekt esetében probléma a zárást követő fenntarthatóság kérdése, mely a megvalósító szervezetek gazdasági gyengeségére vezethető vissza, ez indokolja, hogy a pályázatok nagy részét önkormányzatok nyújtották be, a foglalkoztatást átengedve a partner non-profit szervezetnek.

A ROP 1.2 intézkedés esetében – részben szakaszos pályáztatás lévén - mind a 2004-es, mind pedig a 2005. évi meghirdetést követően nagy volt az érdeklődés a kiírás iránt, azonban a 2005. évi meghirdetéskor lényegesen nagyobb számban érkeztek be pályázatok. A tervezett fejlesztések megvalósításával a program a kitűzött célokat elérte.

Összevetve a folyamatos és a szakaszos pályáztatás előnyeit és hátrányait, elmondható, hogy a szakaszos kiírás esetében az adott határidőre beérkezett, formailag-szakmailag jó minőségű pályázatok közül valóban a legjobb minőségű pályázatok nyertek támogatást, azonban az értékelés lefolytatása a munkacsúcsok miatt sokszor nehézségeket okozott.

Az érkeztetett (326 db) pályázatok 50%-a formai-jogosultsági, illetve szakmai-megvalósíthatósági indokok alapján elutasításra került. Nagyon sok pályázatot alapvető formai-jogosultsági kritériumoknak való meg nem felelés miatt kellett elutasítani. Ez, a formai megfelelés túlhangsúlyozottsága mellett felveti a kétkörös pályáztatás, a pályázókat segítő szolgáltatások szükségességének átgondolását, valamint az aktív tanácsadás szélesebb körben történő kiterjesztését. A projektötlet-gyűjtés, a projektfejlesztés (szükségletek által generált projektötletek kidolgozása pályázati anyaggá), a projektgazdák számára nyújtható szakmai szakértői tevékenységek elősegíthetik az ÚMFT megvalósításának eredményes és költséghatékony végrehajtását. Segítségével a 2007-2013-as programozási periódusban az uniós források rendelkezésre állásakor már kellőképpen előkészített, jó minőségű projektötletek kerülhetnek pályázatként beadásra.

A ROP végrehajtás során a menedzsment-feladatok funkcionális elkülönülése (RFÜ-k, VÁTI Kht.) gyakorta problémát jelentett, mind a pályázók (mely szervezettől kaphatnak információt), mind pedig az Irányító Hatóság és a KSZ-ek számára is (a döntések időbeli csúszásához vezetett), ami alapján valóban indokolt lehet a 2007-2013 időszakban egy közreműködő szervezetet kijelölni az adott intézkedések teljes menedzsmentjére, lehetőleg regionális szinten.

SWOT elemzés

	ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
TERÜLETI FEJLETTSÉG	- Szeged innovációs és térség szervező potenciálja - Városrégiók és városhálózatok térségfejlesztő szerepe	- Települések közötti kistérségi és regionális szintű kommunikáció és feladatmegosztás gyenge - Tanyás térségek, megye- és országhatár melletti települések elzártsága - Jelentős területi egyenlőtlenségek a régió egyes térségei között (szembetűnő Békés megye, illetve a megyeszékhelyek között Békéscsaba kedvezőtlen, romló helyzete)
GAZDASÁG, TURIZMUS	- Erős K+F kapacitás a biotechnológia, élettudományok, szoftveripar terén (Szeged Kecskemét, Szarvas) - Erős feldolgozóipari (pl. gépipar, élelmiszeripar) tradíciók és vállalatok (Kecskemét, Orosháza, Szeged, Békéscsaba) - A földrajzi helyzetből adódó, nemzetközileg is jelentős logisztikai szerep - Kimagasló regionális termál és gyógyvízkészlet - Kiváló adottságok egyes turisztikai ágazatokban (pl. aktív, gyógy-, -, kulturális és szellemi értékeken alapuló turizmus stb.) - Dél-alföldi hungarikumok népszerűsége	- K+F ipari hasznosításának hiánya, tudás alapú vállalkozások (pl. spin off, start up) alacsony száma, valamint a klaszter alapú együttműködés hiánya, modern K+F infrastruktúra hiánya - Kereskedelmi szálláshelyek térbeli eloszlása kedvezőtlen - Szálláskínálat gyenge minősége, a magasabb kategóriájú szálláshelyek alacsony száma - Turisztikai attrakciók komplex marketingjéhez kapcsolódó együttműködések hiánya - Gyógy- és termálfürdők szolgáltatásainak száma és színvonala nem megfelelő. - Programok lebonyolításának színvonala nem megfelelő, és a kínálat főként a főszezonra esik.
TÁRSADALOM, HUMÁN-ERŐFORRÁS ÉS KAPOCSLÓDÓ INFRASTRUKTÚRA	- Országos viszonylatban jól kiépült szociális/humán ellátórendszer	- Magasan kvalifikált munkaerő megtartásának képessége alacsony - Országosan legalacsonyabb átlagjövedelmek - Humán közszolgáltatások nehéz elérhetősége a külterületi és tanyán élő népesség számára - Alacsony természetes szaporodás, az országos átlagnál rosszabb egészségi állapot, koncentráltan jelentkező devianciák, leginkább előregedetebb népességű régió - Oktatási, szociális és eü-i intézményekhez kapcsolódó infrastruktúra leromlott állapota
KÖZLEKEDÉS, ELÉRHETŐSÉG, TELEPÜLÉSI KÖRNYEZET, ÉLETMINŐSÉG	- Javuló elérhetőség (pl. M5 országhatárig, repülőterek) - A régiót érinti számos transz-európai közlekedési vonal, a főváros és a fontosabb nyugat-európai városok autópályán elérhetők.	- A régió egyes területeinek közlekedési elérhetősége nem megfelelő - Az úthálózat minősége gyenge, a közlekedési kapcsolatok a régióon belül és határon túl nem megoldottak, a belterületi utak állapota leromlott - Kedvezőtlen állapotú vasúti mellék-vonalak - Gazdasági és társadalmi szempontból lepusztuló városrészek - Kulturális és sporttevékenységhez kapcsolódó infrastruktúra hiányossága

		- A tanyás területek infrastrukturális ellátottsága hiányos - A közcsatorna-hálózat kiépítettségének szintje alacsony - Belterületi vízrendezés megoldatlansága
TERMÉSZETI KÖRNYEZET	Az országos jelentőségű védett területek együttes nagysága az országos érték közel 25%-a	- A talajvizek szennyezettek, nem alkalmasak ivóvízellátásra, jelentős mennyiségű tisztítás nélküli vagy kellően meg nem tisztított szennyvizek - A hulladék-hasznosítás nem megoldott

	LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
TERÜLETI FEJLETTSÉG	Határon átnyúló kapcsolatok és határ menti helyzet	- A Dél-Alföld többi régióhoz viszonyított helyzete konzerválódik vagy romlik - A hátrányos helyzetű kistérségek és városok további leszakadása az országos átlagtól
GAZDASÁG, TURIZMUS	- Innovatív gazdasági közeg kialakítása, a meglévő K+F kapacitás kiaknázására - A régió nemzetközileg elismert termál és gyógyvíz turisztikai térséggé válik - A régió turisztikai szerepében meghatározó ágazatok (egészség-, konferenciaturizmus) népszerűsége nő, szerepe felértékelődik. - A régió egyedi arculatú desztinációként jelenik meg	- Kutatási eredményeket nem támogató pénzügyi környezet - Feldolgozóipari inputok (fosszilis energia, termelési tényezők) csökkenő minősége és mennyisége - A feldolgozóipar piaci nehézségei - globális verseny - Nemzetközi turisztikai trendek negatív hatásai - Belföldi életszínvonal visszaesése
TÁRSADALOM HUMÁN-ERŐFORRÁS. KAPOCSOLÓDÓ INFRASTRUKTÚRA	A munkaerő-kapacitás hasznosítása	- A szakképzett munkaerő elvándorlása - EU határ menti helyzetből fakadó kockázatok (menekültek, illegális bevándorlók, munkavállalók)
KÖZLEKEDÉS, ELÉRHETŐSÉG, TELEPÜLÉSI KÖRNYEZET, ÉLETMINŐSÉG	- TEN-folyosók, vízi utak kihasználása 2013-ig a régió lesz az EU Schengeni határa Dél-Kelet-Európa felé	A vasúti mellékvonalak felszámolása rontja a térség központok elérhetőségét (régió belüli kohéziót)
TERMÉSZETI KÖRNYEZET	A Duna és Tisza hasznosítása	- A környezeti terhelés növekedése (zaj, levegőszennyezettség, csapadék, szennyvíz, hulladék) - Kedvezőtlen ökológiai változások (Homokhátság problematikája) - Árvizek, belvizek - Külföldről érkező környezeti szennyezések

Célok és fejlesztési stratégia

A regionális tervezési folyamat, partnerség

A Dél-alföldi Operatív Program a DARFT Kht. (Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.) által több fázisban kidolgozott, a DARFT (Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács) által folyamatosan ellenőrzött és elfogadott dokumentumként készült el.

A Dél-alföldi régióban a 2007-2013-as időszakra vonatkozó tervezési munkálatok 2004-ben indultak, majd 2005-ben a régió Területfejlesztési Konceptiójának megújításával folytatódtak. E munka kapcsán, illetve ezzel párhuzamosan a régió számára kiemelt fontosságú részterületekről (pl. vízgazdálkodás, közlekedési hálózat állapota, információs társadalomra való felkészültség szintje, innovációs kapacitás, lakossági infrastruktúra egyes elemeinek állapota stb.) kiegészítő elemzések készültek a régió szakmai szervezeteinek és specialistáinak bevonásával. A DAOP megalapozására 13 tématerület mentén Stratégiai Fejlesztési Programok kidolgozására került sor, szakértő konzorciumok megbízásával.

E részelemzések megállapításai, illetve az itt megfogalmazott fejlesztési elképzelések és javaslatok segítettek kiegészíteni, rendszerbe foglalni és ütemezni az egyes területeken felmerülő térségi igényeket. A háttérelmzésekről megtartott - prezentációkkal egybekötött - vitafórum nem csupán arra adott alkalmat, hogy az egyes tervezői csoportok között érdemi párbeszéd induljon meg, hanem egyrészt arra is, hogy a lehetséges szinergiák a felszínre kerülhessenek, másrészt hogy a szakértők reálisan el tudják helyezni saját területüket a regionális tervezés egész rendszerében, különös tekintettel a pénzügyi eszközök felhasználására.

Folyamatos és intenzív információ és tapasztalatcsere folyt a pólus-tervezők és a DAOP tervezők között is, amelyhez 2005 ősztől folyamatosan bekapcsolódtak a régiós fejlesztési alpólusok (Kecskemét, Közép-Békési-Centrum: Békéscsaba, Gyula, Békés, valamint Hódmezővásárhely) képviselői is.

A tervezési munka megalapozása érdekében széleskörű belső egyeztetési, projektgyűjtési folyamat zajlott a régióban, alapvetően a kistérségek szintjén. A bottom-up tervezési filozófiának megfelelő gyakorlat biztos alapot adott arra, hogy a régiós fejlesztési dokumentumot, elkészítése során a ténylegesen megjelenő, valós fejlesztési igényekre lehessen építeni, másfelől arra, hogy a régióban jelentkező egyetlen valós és reálisan végrehajtható fejlesztési elképzelés se sikkadjon el a tervezési folyamatban.

A Dél-alföldi régió elkötelezett a határon átnyúló térségi kapcsolatrendszer fejlesztésében a román és szerb határtérségben, így generálója és aktív részese a Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégiós kezdeményezésnek. E részről is friss, 2005-ben elfogadott, az európai uniós és a három ország területi politikáját messzemenőig szem előtt tartó, az operatív programok szintjéig kidolgozott és elfogadott dokumentum támogatta a DAOP tervezési folyamatát.

A programozás állandó kétirányú egyeztetési folyamaton alapult: egyik oldalról folyamatos volt a régió belüli szereplők aktivizálása (tájékoztatás, véleménykérés, háttéranyagok kidolgozása, szakmai támogatás megszerzése, információcsere), másrésztől állandó kapcsolatot alakítottunk ki az ágazati tervezőkkel, melynek révén sikerült elhatárolni egymástól a regionális és ágazati programok tartalmát.

A Dél-alföldi Operatív Program készítését széleskörű egyeztetési folyamat jellemezte. A szakmai és társadalmi egyeztetési folyamat során közel 100 alkalommal mintegy 2200 fő vett részt személyesen a különféle egyeztető fórumokon. A regionális tervezői hálózat tagjai az egyes specifikus tématerületeket érintően az egyeztetések területi szereplői pedig területi oldalról vitatták meg a formálódó programot, melyet a regionális munkacsoport, végül pedig a Regionális Fejlesztési Tanács fogadott el. A Regionális Fejlesztési Ügynökség 2005 októberében létrehozta azt a szűk tervezői kabinetet, amely a munkákat folyamatosan figyelemmel kísérte, az egyes tervezési fázisokban elkészült munkaverziókat még a Regionális Fejlesztési Tanács elé bocsátást megelőzően véleményezte, javaslatokat tett a szükséges átdolgozásokra. E kabinetben a régió területi tervezésben jártas munkatársai vesznek részt.

A tervezés folyamán a kistérségek részvételével számos workshop megtartására került sor, melyek keretében részletesen megtárgyalták az egyes fejlesztési tématerületek elkészült dokumentumait. Elmondható tehát, hogy a készülő program a régió szakmai és társadalmi szereplőinek széles körű együttműködése révén öltött végleges formát, mely alapot ad az operatív program legitimációjának.

A Dél-alföldi Operatív Programot a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség 2006. október 16-án bocsátotta hivatalosan társadalmi egyeztetésre, egyidejűleg mind a 15 programot elérhetővé tette a honlapon, a www.nfh.hu oldalon.

A hivatalos partnerségi egyeztetés módszertana az Új Magyarország Fejlesztési Terv vitája során alkalmazott eszközökön alapult. Az Ügynökség mintegy 4000 partnerszervezetet – köztük szakmai, érdekképviselői és civil szervezeteket, a gazdaság és a tudományos élet képviselőit – kért fel közvetlenül postai vagy elektronikus levélben az egyeztetésben való részvételre. A társadalmi vita fenti szervezeteken túl is nyitott volt, hiszen az Ügynökség honlapjáról bárki letölthette az operatív programokat a hozzájuk tartozó kérdőívvel együtt, és véleményét azt operatív programonként létrehozott e-mail címre elküldhette.

Az Ügynökség ezen felül mind az ágazati, mind a regionális operatív programok megvitatására egyeztető fórumsorozatot szervezett az érintett szaktárcák képviselőinek és a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület illetékes tagjának részvételével. Az ágazati regionális és makrofórumok mellett a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület folyamatosan egyeztetett az operatív programok tartalmi elemeit illetően. A határidőig beérkezett valamennyi véleményt táblázatos formában, az adott operatív program struktúrájának megfelelően dolgozta fel a Regionális Fejlesztési Ügynökség. Az egyes javaslatok végleges sorsát mind az ágazati, mind a regionális operatív programok esetében először az Operatív Program Tárcaközi Koordinációs Bizottságok tárgyalták meg, majd a Tervezési Operatív Bizottság döntött.

A DAOP-hoz nagyjából 150 partnerségi vélemény érkezett, melyeket a Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség az NFÜ útmutatása alapján kezelt. Számos vélemény az akciótervek kialakítása során fog hasznosulni. Kiemelünk a továbbiakban néhány javaslatot, melyek jelentősen alakították a DAOP-on:

- A Kecskemét-Szeged és Szeged-Békéscsaba tengelyek fejlesztése mellett megjelenik a Duna-mente (Solt-Kalocsa-Baja), Kecskemét-Békéscsaba és Baja-Szeged-Békéscsaba tengelyek fejlesztési szándéka is.
- Az V. Térségfejlesztési akciók prioritási tengelyről 2 % forrásallokáció történt a II. Turisztikai célú fejlesztések prioritási tengely javára.
- A gazdasági és foglalkoztatási indikátorok mellett társadalmi és ellátási indikátorok is megjelennek.

A beérkezett vélemények és javaslatok elbírálását követően a véleményező szervezetek személyre szabott válaszleveleket kaptak.

A Dél-alföldi operatív programot véleményező szervezetek listája a 3.sz. mellékletben található.

A Dél-alföldi Operatív Program készítése során kiemelt figyelmet fordítottunk a **közösségi regionális politika és a hazai szakpolitikák** megjelenítésére.

A megújuló **lisszaboni stratégia**, két fő feladatra összpontosít: erősebb és tartósabb növekedés megvalósítása, valamint több és jobb minőségű munkahely teremtésére. A Regionális Operatív Program I. prioritástengelye e két célhoz közvetlenül kapcsolódik, de közvetve van hatása a II., IV és V. prioritástengelynek is.

A fenntartható fejlődés az Unió alapszerződésben rögzített, hosszú távú célkitűzése. A **góteborgi stratégia** hét fő prioritási területre összpontosít: az éghajlatváltozás elleni küzdelem és az energiagazdálkodás javítása; a környezetkímélőbb közlekedés és szállítás; a termelés és a fogyasztás fenntarthatóbbá tétele; a természeti erőforrásokkal való körültekintő gazdálkodás; az emberi egészség védelme; a társadalmi befogadás erősítése, a demográfiai változások és a migráció kezelése; és végül a szegénység elleni küzdelem és a fenntartható fejlődés előmozdítása globális szinten. A Dél-alföldi OP illeszkedik a fentebbi célkitűzésekhez és kiemelten kezeli a fenntarthatóság kérdését. Erre vonatkozóan a ROP II., III., IV. és V. prioritásában tervezünk beavatkozásokat.

A Dél-alföldi OP készítése során szem előtt tartottuk az országos **hosszú távú tervdokumentumok** céljait, a regionális tervek azokra épülnek. A program szorosan kapcsolódik az **Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióhoz**, a területi fejlődést megcélzó **Országos Területfejlesztési Konceptió céljaihoz** és az **Új Magyarország Fejlesztési Terv** prioritási tengelyeihez.

A turizmus, gazdaság-, valamint a vidékfejlesztés terén a DAOP-ból támogatott tevékenységek kiegészítik az **ÚMVST**-ben megfogalmazott fejlesztéseket.

A régió fejlesztési terve a versenyképesség növelése, a városi területek fejlesztése (BIOPOLISZ és regionális társközpontok), illetve városi területek rehabilitációja (I. és V. prioritási tengely) kapcsán illeszkedik a **CSG**-hez.

A fenntarthatóság horizontálisan áthatja a DAOP-ot, annak minden prioritása kiemelten kezeli a környezet és a természeti erőforrások fenntartható hasznosítását. Ez illeszkedik a **Nemzeti Környezetvédelmi Program II.** harmadik alapelvéhez. A DAOP Humáninfrastruktúra-fejlesztés prioritásának „Közüoktatási intézmények infrastruktúrájának fejlesztése, rekonstrukciója, korszerűsítése” c. intézkedés „Környezettudatosságot erősítő oktatási programok” komponense illeszkedik az NKP II. első alapelvéhez, amely szerint az elővigyázatosság, a megelőzés környezetvédelmi alapelv.

A **hazai szakpolitikák** figyelembe vétele a DAOP-ban hangsúlyosan megjelenik, ezt a tervezés során kialakult folyamatos ágazati egyeztetés is garatálja. A régiós és az ágazati OP-k egymás fejlesztéseit kiegészítik, hatásukat együttesen fejtik ki. Az ágazati operatív programokkal való összhang megteremtése érdekében törekedtünk arra, hogy az ágazati OP-kban nem, vagy csak csekély mértékben támogatott, ám a régió számára fontos fejlesztések (pl. turisztika, TISZK-eken kívüli szakképző intézmények stb.) markánsan megjelenjenek a regionális operatív programban. Ugyanígy, a prioritási tengelyek kialakításakor szempontként jelent meg az ágazati operatív programok stratégiai célkitűzéseit szinergikus módon kiegészítő fejlesztések (Pl.: kkv-k közötti hálózatos együttműködések erősítése, innovatív piacképes termékek kifejlesztésének erősítése, ösztönzése, közutak esetében az 1-2 illetve a 3, 4 és 5 számjegyű utak fejlesztése) beazonosítása is.

Tekintettel arra, hogy a Dél-alföldi régió gazdasági szerkezetében meghatározó az agrárium szerepe, fontos, hogy a programban megfogalmazott feladatok összhangban legyenek az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv prioritásaival is. Az ÚMVST prioritásainak megvalósítását támogatja a kistérségi közúti közlekedés fejlesztése, valamint a településfejlesztés prioritáson belül a vidék fejlesztését szolgáló intézkedések túlnyomó része. Ezek közül kiemelhető a társadalom periferiájára került rétegek munkaerőpiacra való visszavezetése, a tanyákon a speciális ellátási szolgáltatási formák elterjesztése, valamint a felkészítő jellegű foglalkoztatási programok működtetése. A közszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, és a térségi elérhetőség javítása szintén kiegészíti az ÚMVST prioritását. A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítését szolgálják az OP turizmus fejlesztését támogató egyes intézkedései is (attrakciók fejlesztése, desztinációmenedzsment).

A tervezés, döntéshozatal és a végrehajtás során is kiemelt figyelmet fordítunk az alábbi **horizontális elvek** érvényesítésére:

Fenntartható fejlődés

A fenntarthatóság biztosítása mind gazdasági, mind társadalmi és környezeti szempontból a közép és hosszú távú fejlődés feltétele, ezért a támogatások odaítélésének alapvető kritériuma a fenntarthatóságra vonatkozó törekvések, valamint a folyamatok fenntarthatóságát veszélyeztető kockázatok lehetőség szerinti csökkentésére vonatkozó tevékenységek bemutatása a pályázatok elkészítésekor.

A *fenntartható fejlődés célja*, hogy a gazdasági fejlesztések oly módon valósuljanak meg, hogy azok biztosítsák a környezeti értékek maximális védelmét, a természeti erőforrások megőrzését, és figyelembe vegyék a társadalom érdekeit. A fenntartható fejlődésnek ezért három egyenrangú pillére a gazdaság, társadalom és környezet harmonikus fejlesztése. Mindez jelenti a rendelkezésre álló erőforrások jövőorientált, hatékony felhasználását, ugyanakkor a megvalósításra kerülő projektek hosszú távú, a költségvetés forrásait kímélő, költséghatékony működtetését is. A regionális fejlesztéspolitika támogatja mindazon prioritást élvező szektorokba történő beavatkozásokat, melyek célja, hogy a gazdasági szektorok terheit környezetvédelmi szempontból fenntartható irányba vezesse.

A DAOP keretében meghatározott célok elérését szolgáló beavatkozások rendszere úgy alakult ki, hogy azok lehető legnagyobb mértékben elősegítse a régió környezeti-, gazdasági-, társadalmi szempontból hosszú távon fenntartható fejlődését. A program tervezett beavatkozásainak megvalósítása során fellépő esetleges káros környezeti hatások definiálása és minimalizálása érdekében Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV) elvégzésére került sor. Az SKV ajánlásainak betartásával minimalizálhatóak a környezeti kockázatok, biztosítható, hogy a fenntarthatóság horizontális elve a program végrehajtása során ne sérüljön. A távlati cél keretében (**Tudás és Egészség Régiója**) megfogalmazott fejlesztési célkitűzések hivatottak a környezeti szempontok integrált érvényesítését, a környezettudatos innovatív fejlesztések támogatását, a fenntartható fejlődés biztosítását szolgálni. Az OP végrehajtása során megvalósítandó egyes beavatkozások – koherenciában a 1083/2006-os általános rendelet IV. fejezetének 17. cikkével, az ÚMFT horizontális céljaival és az Európai Tanács által elfogadott, (2006. június 15-16.) megújított Fenntartható Fejlődési Stratégia fő kihívásaival – támogatják a fenntartható fejlődést, valamint a környezet védelméhez és állapotának javításához kapcsolódó célkitűzéseket, ezen belül az éghajlatváltozás korlátozását. A magas környezeti minőség elérésével nyílik lehetőség a régió társadalmi-gazdasági fenntarthatóságának megteremtésére.

A fenntartható fejlődés elve a környezeti biztonság és a környezettudatosság és a társadalmi biztonság mellett hozzájárul a *sajátos településhálózat fenntarthatóságához*, annak fejlesztése és újrastrukturálása révén. Az innováció és minőség támogatása a termelés területén, valamint a humán erőforrások fejlesztése a ROP átfogó elemei, amelyek a fenntarthatóság kulcsfontosságú aspektusát jelentik. A ROP illeszkedik a szélesebb értelemben vett

fenntarthatósághoz, mivel gazdasági értelemben elősegíti a versenyképesség új forrásainak használatát, amelyek nem az alacsony költség- és technológiaszinten alapulnak.

Esélyegyenlőség

A régió kedvezőtlen gazdasági mutatói részben elfedik azokat a belső gazdasági, társadalmi egyenlőtlenségeket, amelyek részletesebb vizsgálat során világosan megmutatkoznak az egyes térségek, települések között (mozaikos térstruktúra). Ezek az egyenlőtlenségek a hátrányos helyzetű rétegeket (elsősorban a nőket, romákat, kistelepülésen és külterületen élőket, a fogyatékkal élőket és a megváltozott munkaképességűeket) még súlyosabban érintik. A régió fejlesztéseiben a következő tervezési időszakban biztosítani kell az esélyegyenlőség mint horizontális szempont *valós érvényesülését*, a programozási és végrehajtási szakaszában egyaránt. A pályázatok értékelésénél kiemeltként kezeljük az esélyegyenlőség megjelenítését, majd a végrehajtási szakaszban ellenőrizzük és számonkérjük az esélyegyenlőség betartását.

Területi kohézió

A területi kohézió érvényesítése érdekében a fejlesztéspolitika minden szakterületén, illetve a tervezés, a végrehajtás, a projektfejlesztés, a nyomon követés és az ellenőrzés minden szintjén kiemelt jelentőségű a térségi gondolkodás és a területi szemlélet alkalmazása. A DAOP területi logikája miatt e téren az ágazati OP-knál is nagyobb szerep hárul. A célok megvalósítása során kiemelkedő figyelmet kell fordítani az ÚMFT horizontális politikájának megfelelően a (1) területi kohézió céljainak és a (2) területiség horizontális elvének (területi szemlélet, területi fókuszok, területi integráltság, térhasználati elvek) érvényesítésére. Ennek megfelelően a DAOP az ÚMFT területi kohézió célját és a területiség elvét horizontálisan érvényesíti, a vonatkozó ÚMFT üzeneteket átveszi, valamint kiemeli, és specifikus kiegészítésekkel látja el az ROP beavatkozási logikája szempontjából kifejezetten releváns elemeit.

A területiség elvének figyelembevétele azt jelenti, hogy az operatív program, illetve prioritástengelyeinek, műveleteinek és projektjeinek tervezése, megvalósítása, értékelése és nyomon követése folyamán különös figyelmet kell fordítani a területiségre, biztosítva annak tényleges érvényesülését. Ez magában foglalja: a megfelelő szakértelem biztosítását; a méréshez szükséges adatgyűjtés kialakítását; az elv alkalmazását és számonkérését a konkrét akciótervek kidolgozásánál, nyomon követésénél és értékelésénél; valamint a projektek fejlesztésénél, elbírálásánál, hatásértékelésénél; továbbá a területi célok és elvek képviselését a programvégrehajtás intézményrendszerében és monitorozásában.

Dél-alföldi régió kiemelten fontosnak tartja a szubszidiaritás elve mentén a projektfejlesztés, projektkidolgozás szerepének erősítését az egyes területfejlesztési szinteken..

Az ex-ante értékelés összefoglalása

A Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Program ex ante értékelését a Terra Studio Kft. és a KSZI Kft. konzorciuma a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség megbízásából, nyílt közbeszerzési eljárás lefolytatása után végzi. Az értékelés a vonatkozó európai uniós iránymutatások alapján⁹, a megbízóval és a Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség munkatársaival egyeztetett szerkezetben és tartalommal, meghatározott ütemezés szerint készül; a munka 2006 májusában indult¹⁰. 2006 júliusában készült el az értékelés első munkaközi változata. A helyzetfeltárás és a SWOT analízis értékelése a ROP 2006. május 30.-i, a stratégia értékelése pedig a ROP 2006. június 15.-i változata alapján készült. A munkaközi anyagokat az értékelők a megbízóval és a ROP készítőivel két ízben egyeztették¹¹, illetve sor került az értékelési munka tapasztalatainak megvitatására a ROP-ok készítését koordináló Országos Területfejlesztési Hivatal és a VÁTI Kht. munkatársaival is.

Jelen dokumentum a Dél-alföldi Régió Operatív Programja (DAOP) 2006. november 28-i változata alapján készült. Ezen OP verzió első változata – amely részben magában foglalta az első ex ante értékelés megállapításaira tett módosításokat, illetve átalakításra került az időközben Brüsszelben történt egyeztetéseken megfogalmazott elvárásoknak megfelelően – 2006. október első felében készült el, amelyhez az ex ante értékelők egy, az NFÜ által összeállított probléma és javaslattevő táblázat formájában fűzték észrevételeiket. Ezen észrevételek egyeztetésén (SZIM ülés formájában) részt vettek az NFÜ munkatársai, a Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség munkatársai, valamint a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület (FIT) képviselője. A 2006. november 28-i OP változat tartalmazza a közben lezajlott partnerség révén összegyűlt észrevételeket, valamint a Dél-alföldi Regionális Területfejlesztési Tanács véleményét.

A DAOP 2006. november 28-i változata (DAOP II.) a 2006 júliusi első változathoz képest lényegesen magasabb minőségű, kiérleltebb, több információt tartalmaz, melyek rendszerezettebben, lényegre törőbben jelennek meg benne. Zömében kijavításra kerültek az első változat gyengeségei, hibái.

Az anyag külön érdeme – az első változattal szemben – hogy jól felismerhetően jelenik meg a Dél-alföld, és külső szemlélő számára is markánsan kirajzolódnak a régió legfőbb problémái és potenciáljai. Az I. ex ante értékelés hatása leginkább a Helyzetelemzésben és SWOT-ban érhető tetten. E két fejezet kifejezetten lényegre törő, indokló-értékelő, problémafeltáró jellegű, rávilágít a területi konfliktusokra és azokat térképileg is ábrázolja, kiemeli a legfőbb jellemzőket, erősségeket, problémákat, amelyek világos alapot szolgáltatnak a stratégia számára. A célok és prioritások rendszere - inkább brüsszeli iránymutatások hatására - alapjaiban megváltozott. A prioritástengelyek rendszere teljesen ágazati szemléletűvé vált, ám a tengelyeken belül a tervezők igyekeztek érvényre juttatni az értékelők által folyamatosan igényelt területiség szempontjait, ami alapvető egy regionális operatív programban.

⁹ EC, The New Programming Period, 2007/2013: Methodological Working Papers: Draft Working Paper on Ex Ante Evaluation, 2005

¹⁰ Dél-alföldi ROP ex ante értékelés, munkaindító megbeszélés (I. Projekt Irányító Bizottsági ülés): Szeged, 2006. május 25.

¹¹ Dél-alföldi ROP ex ante értékelés, helyzetfeltárás és SWOT értékelésének megvitatása (Szakmai Irányító Munkacsoport 1. ülése): Szeged, 2006. június 14.

Dél-alföldi ROP ex ante értékelés, stratégia értékelésének megvitatása (Szakmai Irányító Munkacsoport 2. ülése.): Szeged, 2006. június 29.

Összegző ex-ante megállapítások	Tervezői válaszok
A DAOP II. célrendszere releváns a Helyzetértékeléssel, és jellemzően kimutatható a konzisztencia a célok, prioritások között. Ugyanígy a DAOP célrendszere és stratégiája koherens a vonatkozó dokumentumokkal, az OTK-val való koherenciát is érzékelhetően erősítették a program tervezői. A Helyzetértékelés és SWOT alapján egyértelműen a régió versenyképességének javítása, a leszakadási folyamat megakadályozása és új növekedési pálya kirajzolása fogalmazható meg a célrendszer alapkritériumaként, ezért szükségesnek tartjuk a jelenleginél markánsabban hangsúlyozni, hogy az első négy prioritásnak az I. specifikus cél, azaz a versenyképesség növelését kell szolgálnia, mivel ez teremti meg a kitörés és a fejlődés lehetőségét, ezáltal a régiós kohézió erősödésének alapját is.	A DAOP végső megfogalmazásában hangsúlyosabbá lett téve a versenyképesség növelése, ami alapvető a többi cél teljesülése érdekében is.
A II. specifikus cél kohéziós céljainak megvalósulását közvetlenül az V. prioritás szolgálja. Azaz a két specifikus cél között szükségszerűen hangsúlybeli eltérést és időbeli ütemezést javasolt erőteljesebben megjeleníteni, hogy a szükségleteknél korlátozottabban rendelkezésre álló fejlesztési források ott hasznosulhassanak, ahol a legnagyobb hatékonysággal szolgálhatják a régió legégetőbb problémáinak kezelését.	A hangsúlybeli eltérést és a források ütemezését az akciótervekben hangoljuk össze, figyelembe véve az ex-ante értékelők ajánlásait.
A négy versenyképességi prioritás között javasoljuk a fontossági sorrend átstrukturálását az alábbiak szerint: 1. Regionális gazdaságfejlesztés; 2. Humáninfrastruktúra-fejlesztések; 3. Turisztikai célú fejlesztések; 4. Közlekedési infrastruktúra-fejlesztés. A fontossági sorrendnek a prioritásokhoz rendelt források mértékében is meg kell nyilvánulnia, tekintetbe véve az ágazati operatív programok fejlesztési céljait is.	A prioritási tengelyek sorrendje nem jelent fontossági sorrendet. Az egyes tengelyekhez rendelt forrásokat a tényleges szükségletek és fejlesztési igények alapján határoztuk meg.

A DAOP stratégiai környezeti vizsgálatának összefoglalója

Hivatalos nyilatkozat a DAOP stratégiai környezeti vizsgálatáról

Az OP jelen fejezete az OP stratégiai környezeti vizsgálatához kapcsolódóan összefoglaló ismertetést ad arról, hogy a környezeti szempontok hogyan kerültek beillesztésre a Dél-alföldi Operatív programba, hogy a környezeti jelentés, a konzultáció során kifejtett vélemények, valamint a határon átnyúló hatások vizsgálatának eredményei miképpen kerültek figyelembe vételre az operatív program tervezése és elfogadása során. Továbbá, hogy milyen okok indokolták az elfogadott programba került alternatíva választását a szóba került egyéb ésszerű alternatívák ismeretében. Ezeken túl bemutatásra kerül, hogy milyen intézkedéseket határozott meg az OP a környezeti szempontokhoz kapcsolódó nyomonkövetéssel kapcsolatban.

Jelen fejezet egyúttal az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I.11.) Kormányrendelet 11. paragrafusa (valamint az Európai Parlament és a Tanács 2001. június 27-i bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló 2001/42/EK Irányelve 9. cikke) értelmében a Magyar Köztársaság Kormányának az elfogadott operatív program tekintetében tett **hivatalos nyilatkozattétele** is.

Az OP stratégiai környezeti vizsgálatának menete

A fenntarthatóság és a környezeti szempontok érvényesítésének elősegítése céljából és a jogszabályi előírások (az Európai Parlament és a Tanács 2001/42 EK irányelve – a továbbiakban Irányelv –, valamint annak hazai jogszabályi adaptációját jelentő 2/2005 (I. 11.) Kormányrendelet „Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról” – továbbiakban Kormányrendelet) teljesítése érdekében az Nemzeti Fejlesztési Hivatal (a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség - továbbiakban NFÜ - jogelőd szervezete) gondoskodott az operatív programokra vonatkozó stratégiai környezeti vizsgálatok (SKV) elkészítéséről. A környezeti vizsgálat célja volt, hogy az ex-ante értékelőkkel és a társadalmi partnerekkel együttműködve elősegítse az ÚMFT operatív programjainak készítése során a környezeti és komplex fenntarthatósági szempontok integrálását, érvényesítését.

Az SKV folyamatban különös hangsúlyt helyeztünk a partnerségre, illetve a partnerek tájékoztatására, valamint a partnerek véleményének tervezőkkel való megismertetésére és megtagyálására.

Az SKV folyamat végigvitelére az OP-k elkészítéséért felelős NFÜ nyílt közbeszerzés keretében a Respect Kft. által vezetett konzorciumot¹² választotta ki.

Az SKV jelentésnek a Kormányrendelet 4. melléklete (és az Irányelv 1. melléklete) alapján kidolgozott tematikája 2006. június 15. és július 17. között a hivatalos és társadalmi partnerek által véleményezhető volt (a Kormányrendelet 7. § szerint), illetve 2006. június 19-én partnerségi fórum keretében megvitatásra is került. A Kormányrendelet 3. melléklete által meghatározott hivatalos szervek, valamint a meghívott civil és tudományos szervezetek, illetve kormányzati szervek képviselői részt vettek a fórumon, és egy részük írásban is élt a véleményezés lehetőségével.

¹² A konzorcium további tagjai: Budapesti Corvinus Egyetem (Környezetgazdaságtani és Technológiai Tanszék, valamint a Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék), Környezettudatos Vállalatirányítás Egyesület és a BFH Európa Kft.

Az SKV-t az elfogadott módszertan és tematika szerint a tervezőkkel történt dokumentált egyeztetések segítették.

A Dél-alföldi OP készítésekor a hivatalos, államigazgatási, valamint a társadalmi partnerek több alkalommal kaptak lehetőséget véleményük, ezen belül különösen környezeti-fenntarthatósági szempontú véleményeik kifejtésére, illetve ezeknek a tervezők felé történő közvetítésére:

- A Dél-alföldi OP első társadalmi partnersége során (2006. október 18. - november 8., a társadalmi partnerek környezeti véleményeik beépüléséről 2007 február 14-től - május 31-ig névre szóló levélben tájékoztatást is kaptak)
- Az ex ante értékelés folyamatában (hivatalos és államigazgatási partnerek bevonásával)
- Az SKV értékelés folyamatában (az SKV-t végzők több civil szervezettel álltak kapcsolatban)
- Az SKV jelentés és az alapját képező OP konzultációja során (2006. november 15 - december 14, amelyben valamennyi társadalmi szereplő számára nyitott volt a lehetőség, továbbá az érintett környezetvédelmi civil és kormányzati szervezetek külön célzott felkérést is kaptak a részvételre).

Az említett egyeztetési folyamatok mindegyikének az OP október 16-i verziója képezte az alapját. A fenti egyeztetések lezárulása után az OP-ba beépültek azok megállapításai.

Az elkészült SKV jelentésről a vizsgálat alapját képező DAOP verzióval együttesen 2006. november 15-től 30 napos konzultációra került sor a Kormányrendelet 8. §-a és az Irányelv 6. cikke alapján, a jogszabályok által meghatározott hivatalos, illetve kibővített társadalmi és civil partnerek körében, továbbá a teljes nyilvánosság által is hozzáférhetően (a Kormányrendelet 8.§ (5) alapján) az NFÜ honlapján és egy országos napilapban meghirdetve. Az SKV konzultációja során a társadalmi partnerek számára az NFÜ több csatornás egyeztetési lehetőséget biztosított, részben az NFÜ saját honlapján, részben egy e célra létrehozott internetes felületen. A DAOP esetében 2006 november 30-án Budapesten egy összevont regionális fórum, 2006. november 27-én Szegeden pedig egy helyi fórum is megrendezésre került, a Kormányrendelet által meghatározott körben, kiegészítve további társadalmi szervezetekkel.

Az SKV folyamata során beérkezett észrevételek megerősítették az SKV-t végzők észrevételeit, egyben ki is egészítették azokat. Az SKV készítői a jelentést a konzultáción beérkezett véleményekkel bővítették, majd a kibővített verziót megvitatták a tervezőkkel. Ezen egyeztetéseket követően véglegesített OP-k kerültek benyújtásra a Bizottságnak. A program benyújtása után az NFÜ nyilvánossá tette a végső jelentést és annak összefoglalóját a honlapján (www.nfu.gov.hu) A végső környezeti jelentés világosan bemutatja azt is, hogy hol és hogyan változott az OP az SKV hatására.

Összefoglaló ismertetés arról, hogy a környezeti szempontokat hogyan illesztették be a programba

Az SKV jelentések részét képezték az SKV ajánlásokra adott tételes tervezői válaszok. A dokumentum „A Dél-alföldi Operatív Program környezeti vizsgálata - 2. jelentés”, amely elérhető az NFÜ honlapjáról.

A jelentés legfontosabb megállapításai és azok figyelembevételével kapcsolatos tervezői válaszok a következők:

Vélemények, javaslatok	Válaszok Tervezői indoklás a felvetésben szereplő alternatíváról hozott döntéshez
A program szemléletében szükséges áttekinteni, hogy mennyiben lehet fenntartható azon fejlesztési irány, amely a jelen, magas támogatásra alapozva, a gazdaságot olyan módon erősíti, hogy közben nem törekszik az erőforrásokkal való okszerű, anyag-, és energiatakarékos gazdálkodásra, a dél-alföldi környezetben valóban fenntartható fejlesztésére.	A program meghatározó módon – az ÚMFT céljaihoz illeszkedően – a gazdaságfejlesztésre és a foglalkoztatás bővítésre koncentrált. Az OP fontosnak tartja azonban a környezetminőségre, megőrzésre vonatkozó elvárások teljesítését is. A jelentést elfogadva a fenntarthatóság beépült a horizontális szempontok közé az OP készítése során; az OP törekszik az erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás támogatására. Ld. az OP „Horizontális elvek” című része.
Az átfogó cél indoklásában szereplő, a régió jó környezetállapota és az "új fejlesztési irányok mentén", de a belső erőforrásokra támaszkodó szándék megvalósulása érdekében szükséges a program szemléletének finomítása - ami nem 180 fokos irányváltást, hanem csak az irány korrigálását jelenti, amivel azonban a régió eredeti céljai megvalósítása mellett további, járulékos környezeti eredmények, illetve magasabb minőségű, nagyobb hozzáadott értékű fejlesztések is létrejöhetnek.	A jelentést elfogadva az OP prioritásokat ilyen szemlélettel terveztük az átdolgozások során.
Az indikátorok között is jelenjenek meg mérhetően a célkitűzésekben megjelenő környezeti szempontok	Elfogadva. A horizontális célokhoz rendelt indikátoroknál megjelent a környezeti szempont is (energiamegtakarítás)
Jelenjen meg kiválasztási szempontként a keletkező hulladékok mennyiségének csökkentését elősegítő megoldások, technológiák alkalmazásának elsőbbsége.	Ezt a kérdést a KEOP kezeli.

Az SKV javaslatára került kialakításra a DAOP fenntarthatósági politikája, melyet az OP „Horizontális elvek” alfejezete tartalmaz.

A hatóságok és a társadalmi szervezetek véleménye és az arra adott tervezői válaszok összefoglalása

A konzultáció során az DAOP környezeti vizsgálatával kapcsolatosan beérkezett megállapítások jórészt megerősítették az SKV jelentés megállapításait, illetve további kiegészítéseket javasoltak.

Vélemények	Válaszok Tervezői indoklás a felvetésben szereplő alternatíváról hozott döntéshez
A hulladékgazdálkodás az anyagrészben szinte kizárólag a gyűjtés, szállítás csővégi környezetvédelmi megoldásával érintett téma – a szelektív gyűjtést, feldolgozást egy utalás helyettesíti. Ez nagy társadalmi, gazdasági súlyú kérdés, ami komolyabb elemzést igényel - elsősorban a termelés/fogyasztás bővülése és a keletkező hulladékok mennyisége közötti összefüggéseket kell feltárni, fő gazdasági szektoronként, illetve ezt követően a megelőzés eddigi térségi céljaira kell és lehet kitérni. Fontos bemutatni a térségben már működő és előkészítés alatt álló komplex térségi rendszereket, majd végül a már felsorolt lerakókat - ott is pontosítva a teendőket.	Ennek a kérdéskörnek a kezelése átkerült a KEOP hatáskörébe.
Az akcióterveknek az OP-nak való megfeleltetése során maximálisan törekedni kell a horizontális szempontoknak, így a fenntartható fejlődésnek érvényesítésére. Különösen igaz ez az elveknek az akciótervekben a költségvetés prioritásokon belüli részletezésére, és a részletes indikátorok megadására (a projekt kiválasztás szempontjain túl) a gazdasági és társadalmi szempontokkal azonos súllyal jelenjen meg.	Az akciótervben kívánjuk megjeleníteni többek között az anyag-, és energiatakarékos, természetkímélő megoldások érdekében a BAT (Legjobb Elérhető Technikák) alkalmazása, a fenntartható városfejlesztés kritériumainak megfogalmazása, a NATURA 2000 és egyéb ökológiaileg értékes területek védelme, a támogatott szervezetek által vállalt környezeti audit és éves környezeti jelentés közzététele, továbbá a környezetirányítási, zöld minőségbiztosítási rendszerek bevezetésének vállalása.
Az élővilág a helyzetelemzés elején, az elhelyezkedésnél röviden bemutatásra került - itt ezt részletesebben szükséges megtenni, kitérve a kiterjedés és állapot változásaira, a gazdasági, társadalmi igényekkel való konfliktuspontok bemutatására. Az anyag meg sem említi a NATURA 2000 hálózatot, ami pedig komoly hatással van úgy a térségben jelentős mezőgazdaságra, vagy akár a turizmusra. Ennek bemutatása, térképi ábrázolása szükséges. Szintén szükséges a nemzeti parkok itt szerepeltetése, és a térség védett értékeinek szintén - lehetőleg GIS módszerekkel - való ábrázolása.	A NATURA 2000 területek ügyét nagyrészt a KEOP kezeli; a regionális operatív programot érintő kérdéseket az akciótervekben fejtjük ki bővebben.
Követő intézkedések kidolgozása környezeti	Az SKV nyomon követésére és

és fenntarthatósági szempontból is megfelelő módon	implementációjának erősítésére megjelenítettük az OP-ban az Akciótervek és egyedi beavatkozások, nagyprojektek a horizontális célkitűzések – köztük a fenntarthatóság – érvényesüléséhez való hozzájárulásának előzetes értékelő vizsgálatát, valamint az operatív program horizontális céljai teljesülésének átfogó értékelését (köztük a fenntarthatóságét is).
A horizontális politikáknál megfogalmazott alapelvek alapján fenntarthatósági (vagy horizontális) minimumkritériumok meghatározása, amelyek a pályázás alapvető feltételeként jelennek meg	Az SKV javaslatait elfogadva az OP végrehajtási fejezete megjeleníti a horizontális politikák – köztük a fenntarthatóság – értékelése, és a fenntarthatósági minimum kritériumok alkalmazásának garanciális feltételeit

Határokon átnyúló hatások¹³

Az SKV során az értékelés megvizsgálta, hogy az OP stratégiai dokumentum jellegéből adódóan, az abban foglalt információk részletezettsége alapján a Kormányrendelet 9. §-a, valamint az Irányelv 7. cikke szerint érdemben megállapíthatóak-e jelentős határon átnyúló hatások, és ezért szükséges-e határon átnyúló konzultációk lefolytatása. Az SKV során megállapítást nyert, hogy az OP szövege alapján a tervezett stratégiai lépések és beavatkozások területi jellege, megvalósításának a környezet állapotát befolyásoló tevékenységi szintű lebontása nem beazonosítható, ezért nem állnak rendelkezésre a konkrét területi hatások – így a határon átnyúló hatások – elemzéséhez szükséges információk.

Az SKV értékelés arra hívta fel a figyelmet, hogy a stratégiai dokumentumok hierarchiájában az Irányelv 4. cikk (3) bekezdés alapján elsősorban az OP-t megelőzően készült, annak alapjául szolgáló ágazati stratégiai programokat, koncepciókat lehet ebből a szempontból vizsgálni, illetve az OP-t követő alacsonyabb szinteken (az akciótervekben, pályázati kiírásokban) a szükséges részletes adatok rendelkezésre állása után szükséges érdemben vizsgálni, hogy felmerülnek-e határon átnyúló jelentős hatások. Ennek megfelelően, a magyar Kormány szomszédos országok kormányaival folytatott kétoldalú tanácskozásokon ismertette az ÚMFT szintű elképzeléseit, mint a tervek stratégiai hierarchiában az OP-k felett álló stratégiai keretét. Ezen túlmenően a DAOP 2007-2008. évi akciótervei esetében az akcióterv SKV folyamat keretében a határon átnyúló hatásokról egyeztetési anyag készült, melyet valamennyi szomszédos állam környezetvédelemért felelős hatóságának levélben megküldtünk. A határon átnyúló hatások akciótervek szintjén történő vizsgálatára és konzultációjára a teljes tervezési periódus (2007-2013) tekintetében elkötelezzük magunkat.

Monitoring intézkedések¹⁴

Mivel a DAOP tervezői maguk is egyetértenek az SKV-val abban, hogy az OP-tervezés szintjén kiküszöbölhetetlen probléma, hogy az egyes célok egymással ellentétes irányban is hathatnak. Mivel az általános szintű szöveg alapján nem ítéltető meg a támogatások egyedi környezeti hatása, egyetértve az SKV javaslatával a DAOP akcióterveinek és végrehajtásának

¹³ A Kormányrendelet 9. § és az Irányelv 7. bekezdésének megfelelően.

¹⁴ A Kormányrendelet 12.§ és az Irányelv 10. bekezdése alapján

folyamatai során, vagyis a DAOP további tervezési szintjein (akciótervek, pályázati kiírások) konkrét egyedi mérlegelés tárgyává kell tenni fenntarthatósági szempontból a lehetséges alternatív támogatási megoldásokat. Az erre vonatkozó garanciális elemek ezért részletesen megjelenítésre kerültek a DAOP végrehajtási fejezetében, különös tekintettel

- a pályázatok támogatásának befogadhatósági feltételeként megszabott fenntarthatósági kritériumra (minimum kritérium),
- a fenntarthatóság elvét segítő fenntarthatósági útmutató elkészítésére,
- a monitoring bizottságokban delegált környezetvédelmi szervezeti tagságra,
- a fenntarthatóság szempontjából elvégzett értékelésekre,
- valamint a jogszabályi kötelezettségből is adódóan az akciótervekre elvégzendő stratégiai környezeti vizsgálatra.

Az OP indikátorrendszerén keresztül folyamatos monitorozásra kerül az OP előrehaladása, köztük a horizontális szempontok megvalósulása is.

Ezeket a követő intézkedéseket a DAOP monitoring és végrehajtási rendszerébe integráltan építette be az átfedések elkerülése érdekében.

Az átfogó cél

Leírása

Figyelembe véve a helyzetelemzésben feltárt problémákat, területi különbségeket és sajátosságokat, valamint az ÚMFT-ben és az Országos Területfejlesztési Konceptióban megfogalmazott területfejlesztési célokat és prioritásokat, a Dél-alföldi Operatív Program mottója, *hogy a régió váljon a „Tudás és Egészség Régiójá”-vá az Európai Unió átlagához ütemesen felzárkózó Magyarországon.* Ehhez kapcsolódóan a **Dél-alföldi régió átfogó célja a fenntartható növekedés biztosítása, a foglalkoztatás bővítése, valamint a területi különbségek kiegyenlítése.**

A régió célja kettős; egyrészt a **régió versenyképességének növelése** a növekedés és a foglalkoztatás bővítésével, valamint a méltányosság elve mentén a **regionális kohézió erősítése** a lemaradó kistérségek felzárkóztatásával, a stagnáló kistérségek dinamizálásával.

A folyamat eredményeképpen hosszú távon nemcsak azt kell elérni, hogy a Dél-alföldi régió és az ország fejlett régiói közötti fejlettségi szakadék szűküljön, hanem azt is, hogy a régió új fejlődési pályára álljon, melyet a helyben létrehozott tudás generál, miközben a lakosság tágran értelmezett életminősége látványosan javul.

Ebben jelentős szerepet szánunk az ezt előmozdító szakképzési és foglalkoztatási elemeknek, melyek a régió gazdasági és társadalmi szereplőinek összefogásával valósulnak meg.

A fejlesztések jelentős hányada a 2007-13 közötti programozási időszakban a városokban, térségi központokban fog megjelenni, hiszen ezeken a területeken sűrűsödnek a társadalmi-gazdasági folyamatok, tevékenységek. Fontos, hogy a fejlesztések integráltan szolgálják a városfejlődést és olyan fejlődést generáljanak, melyben a városok élhető lakókörnyezetet biztosítanak, élő társadalmi-gazdasági élettel rendelkezzenek és dinamizálják térségüket, vonzáskörzetüket. A városoknak a regionális fejlődés valós motorjaivá kell válniuk, melyben aktívan képesek térségük dinamizálására.

A fejlesztések kiemelten fókuszálnak a regionális központok, fejlesztési pólusok húzóerejének növelésére, a 10 ezer főnél népesebb középvárosok térségszervező képességének növelésére, valamint a rurális térség-központok funkcionális megújítására.

A városi beavatkozások integrált megközelítése nélkülözhetetlen a fejlesztések céljainak minél hatékonyabb eléréséhez. A támogatások révén a városfejlesztési akcióknak hozzá kell járulniuk a lisszaboni célok eléréséhez, a gazdasági növekedéshez és a munkahelyteremtéshez, helyet adva az üzleti tevékenységek, a közigazgatás működésének, valamint az oktatási és kulturális élet funkcióinak fejlesztéséhez. Ezek mellett a programban a belső városi problémák, a városok élhetőségi, társadalmi-környezeti szempontjai is kiemelt szerepet kapnak, míg a leromlott, vagy leromlással fenyegetett városrészek fejlesztése, a társadalmi kirekesztés problémájával veszélyeztetett, vagy azzal küzdő városi területek rehabilitációja is fontos hangsúlyt kap.

Az operatív program beavatkozásainak hatékonyságát, az egymást erősítő fejlesztések integrált megvalósítása zászlóshajó projektként segíti, többek között az alábbi területeken: „A tudás – esély”, „Hét versenyképességi pólus”, „Vállalkozásfejlesztés”, „XXI. századi iskola”, „Tiszta környezet”, „Leszakadó térségek felzárkóztatása”.

Indoklás

Dél-Alföld az 1996-2003 (2004) időszakban az országos átlagnál lényegesen lassúbb, a hazai régiók közül a legalacsonyabb reál GDP fejlődési ütemet produkálta, aminek következtében az EU15-ökhöz való konvergencia üteme minimálisra csökkent. A régió a 2003-as EUROSTAT adatok alapján a kibővült Európai Unió (EU25) legszegényebb 10 régiója közé tartozik. A rendszerváltás pillanatában még érdemi fejlődési potenciállal rendelkező régió a 21. század elejére a külső tőkeforrások és az általuk generált (feldolgozóiparra alapozott) fejlődési húzóhatást jórészt nélkülözve a meglévő gazdasági szerkezetre és a belső erőforrásokra alapozva tartósan nem képes gyors növekedésre. Fentieket figyelembe véve a Koncepcióban megfogalmazott célkitűzések megvalósítása elengedhetetlenül fontos a régió jövője szempontjából. E fejlesztések jelentős része a DAOP-ból, míg más részük az ágazati programokból kerülhet támogatásra.

A régió kedvező természeti indikátorai és relatíve alacsony környezeti terhelése ellenére a népesség életkilátásai európai összehasonlításban rosszak. Mind a születéskor várható élettartam, mind a különböző megbetegedési és mortalitási statisztikák riasztó képet festenek a lakosság egészségi állapotáról.

A fejlettségében stagnáló régiót mindenképpen ki kell mozdítani a jelenlegi, alacsony fejlődési dinamikával jellemezhető állapotból, ami csak új fejlesztési irányok mentén történhet, s ami messzemenőkéig illeszkedik a régió belső erőforrásaihoz és komparatív előnyeihez.

Az átfogó és specifikus célok logikai kapcsolatrendszer

A megfogalmazott specifikus célkitűzések a régió gazdasági és társadalmi megújulásának két pillérét tartalmazzák. Ha a regionális gazdaságot érdemben meg tudjuk erősíteni - ennek forrása a versenyképesség növelése, valamint az innováción alapuló gazdasági szerkezetváltás - akkor a régió fejlődési potenciálja érdemben növekedhet. A már középtávon érzékelhető gazdasági növekedési ütem gyorsulása azonban csupán felszíni jelensége az új fejlődési pálya megalapozásának. A mélyebb összefüggések a helyi gazdasági szereplők innovációs kapacitásának, innovatív és adaptív képességének és készségének növekedésében, a versenyelőnyök hosszú távra történő tartósításában jelentkeznek majd, ami alapja lehet annak, hogy a régió felzárkózzon az Európai Unió fejlettebb térségeihez.

A lakosság életkörülményei alapvető hatással vannak a régió népességének jólétére, elégedettségére. Miután a DAOP elsősorban a helyi népesség érdekében kíván érdemi fejlesztéseket végrehajtani, fokozottan kell figyelni a népesség települési és táji környezetének állapotára, az épített, lakossági, termelői és humán infrastruktúra elemeinek fejlesztésére, és ezeken keresztül az életszínvonalban ma még meglévő területi különbségek tompítására. A specifikus célkitűzés megvalósulása nem csupán az általános cél életminőség-javító részének megvalósulására lehet közvetlen hatással, hanem a fejlesztések révén hozzájárul a régiós kohézió erősítéséhez, a ma még elmaradott térségekben élők életminőségének érdemi javításához is.

A Dél-alföldi régió, bár a rendszerváltás óta lényeges előrelépés történt az infrastrukturális elemek és hálózatok fejlesztésében, a 2007-13-as időszakban kénytelen fejlesztési forrásainak meghatározott hányadát a számos hiányosság oldására fordítani, az esélyegyenlőség megteremtése, a belső területi és társadalmi kohézió erősítése, illetve a kijelölt fejlődési pálya fenntarthatósága érdekében.

Specifikus célok

A Dél-alföldi Operatív Program specifikus céljai és az ezek elérését szolgáló prioritások összhangban vannak a Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség megbízásából készülő „Dél-alföldi Régió Területfejlesztési Konceptió Felülvizsgálata és Operatív Programblokk Javaslati” (konceptió) című dokumentumban foglaltakkal. A DAOP-nak elsődlegesen e fejlesztési programok által kijelölt fejlesztési irányok megvalósítását kell szolgálnia.

A fentiek alapján a 2007-13-as időszakra vonatkozóan a Dél-alföldi Operatív Program – a rendelkezésre álló fejlesztési források nagyságát is figyelembe véve – az alábbi **specifikus célokat** fogalmazza meg:

1. A regionális gazdaság erősítése és versenyképességének növelése, az innováción alapuló gazdasági szerkezetváltás elősegítése

A specifikus cél leírása

A regionális gazdaságfejlesztés a régió kitörési lehetősége, a gazdasági –társadalmi folyamatok negatív tendenciájának megállításának záloga.

A régió gazdaságának erősítése érdekében kiemelt hangsúlyt fektetünk a régió meglévő potenciáljának kihasználására, az erre épülő **tudásintenzív ipar megerősítésére, a magas hozzáadott értékű tevékenységek** megjelenésének elősegítésére és a **mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképességének** növelésére.

A régió természeti adottságainak gazdasági célú kihasználását szeretnénk előmozdítani a turisztikai vonzerőre épített fejlesztésekkel. A régió gazdag gyógy és termálvízkészletét felhasználjuk az **egészségturizmushoz** kapcsolódóan a jól pozícionált gyógyhelyek és wellnessközpontok kialakítására (Dél-Alföld Spa), néhány nagy fürdő nemzetközi szintre hozására. A turisztikai szálláshelyek fejlesztése is a piaci igényekhez igazodva történik, és a régió turisztikai versenyhelyzetét javítja, melynek közvetlen és közvetett gazdasági eredményei lesznek. Az egészségturisztikai és turisztikai célú szálláshelyek fejlesztésénél fontosnak tartjuk a magántőke mobilizálását, mely a fejlesztések fenntarthatóságát is biztosítja.

A fejlesztések keretében lehetőséget kívánunk biztosítani a minőségileg képzett munkaerő-kínálat megteremtésére, és a foglalkoztatási lehetőségeik kiszélesítésére – támaszkodva az állami és civil szféra szereplőire is.

A fenti célok megvalósításában kulcsszerepe van a régió motorjaiként funkcionáló városoknak, ezért a Dél-alföldi Operatív Program több prioritási tengelye is a régió fejlődési tengelyének és együttműködő városainak fejlesztését célozza. A **„Regionális gazdaságfejlesztés”** prioritási tengely közvetlenül az innovációt elősegítő, illetve alkalmazó fejlesztéseket tartalmaz, a **„Turisztikai célú fejlesztések”** prioritás tengelynek gazdasági szerepe mellett jelentős társadalmi hatása is várható, mely a társadalmi kiegyenlítődés, új munkahelyek létrejötte és a régió identitás erősödésében mérhető le. A városok együttműködő hálózatba szervezését és térségi gazdasági, szolgáltatói szerepük megerősítését a **„Közlekedési infrastruktúrafejlesztés”**, illetve a **„Humán infrastruktúra-fejlesztések”** prioritási tengelyek célozzák. Ugyancsak hozzájárul a regionális gazdaság erősítéséhez a **„Térségfejlesztési akciók”** prioritástengely, mivel a főutca típusú fejlesztések keretében lehetőség nyílik kis- és középvállalkozások támogatására is.

Indoklás

Dél-Alföld elmaradottságának problémája csak koncentrált gazdaságfejlesztéssel, új, a tudás befogadásán és a tudás termelésén alapuló gazdasági szerkezetváltással orvosolható. Ennek kapcsán építeni kell a már helyben meglévő adottságokra és kezdeményezésekre, növelni kell a régió jövedelemtermelő képességét, melynek révén növelni lehet a régiós kibocsátást. Az üzleti infrastruktúra (inkubátorházak, telephelyek stb.) fejlesztése mellett nagy hangsúlyt kell helyezni a lokális és regionális együttműködések fokozására, a megfelelő üzleti szolgáltatói háttér biztosítására, és meg kell alapozni a gazdasági szerkezet átalakulását. A struktúraváltás elsődleges iránya a bio-iparok és szolgáltatások fejlesztése lehet, aminek alapjai (K+F háttér, oktatási-képzési bázis, transzfer intézmények, kockázati tőke, korai alkalmazók, nemzetközi partnerség) már jelen vannak a régióban. A gazdasági befektetéseket szervesen egészítik ki a humán és közlekedési infrastruktúrába tervezett investíciók, melyek egyik oldalról a centrálisan (városhálózatra koncentráltan) megvalósuló gazdasági fejlesztések emberi erőforrás háttérét, másfelől a centrumok elérhetőségét hivatottak magas színvonalon biztosítani.

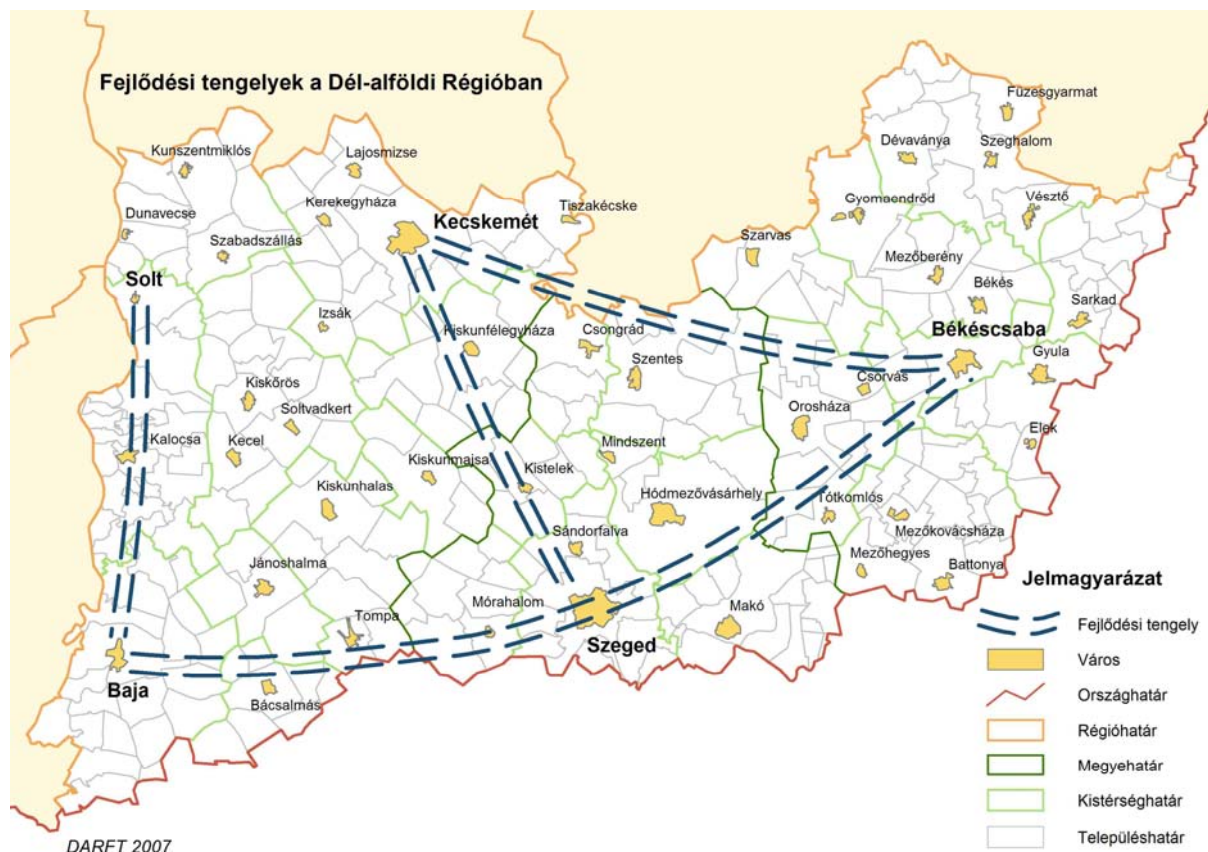
Specifikus cél elérését szolgáló operatív programok

A régió versenyképességének javítása önállóan a Regionális Operatív Program forrásaiból nem tud megvalósulni, szükséges, hogy a régióba érkezzen a Gazdaságfejlesztés Operatív Program és a Közlekedésfejlesztés Operatív Program fejlesztési forrása, és nem hanyagolható el a humánerőforrás fejlesztést célzó Társadalom megújítás Operatív Program és a Társadalmi infrastruktúra Operatív program támogatása sem.

A specifikus cél elérését a Dél-alföldi Operatív Programból elsősorban az 1. prioritástengelye a regionális gazdaságfejlesztés, a 2. prioritástengely a turisztikai célú fejlesztések, a gazdaság igényeihez igazodó munkaerő biztosítását a 4. prioritástengely humáninfrastruktúra fejlesztése, valamint az 5. prioritástengelyből a főutca típusú városrehabilitáció szolgálja.

A fejlesztés célterületei

A régió gazdaságának fejlesztése a Dél-alföldi régióon átívelő, Budapestről kiinduló, **Kecskemét-Szeged fejlődési tengely** további megerősítésének a versenyképességre és innovációs alapú gazdaságfejlesztésre kell épülnie. Ezzel párhuzamosan, a régió helyzetét figyelembe véve, a jövőben a következő három tengely figyelembe vételével szükséges a fejlesztéseket lebonyolítani: **Duna mente (Solt-Kalocsa-Baja)**, **Kecskemét-Békéscsaba**, valamint **Baja-Szeged-Békéscsaba**. A fejlesztések során e tengelyekhez tudnak kapcsolódni, gazdaságilag integrálódni azok a települések, amelyekben elindulhat az innováció- és versenyképesség-alapú gazdaságfejlesztés, valamint infrastruktúrájuk lehetőséget ad a szerves együttműködésre. A fejlődési tengelyektől földrajzilag, vagy infrastrukturális adottságaik miatt távol eső, de fejlődőképes városokat pedig (elsősorban informatikai fejlesztésekre épülő) regionális együttműködési hálózatba szervezve kapcsoljuk be a nemzeti és EU szintű gazdasági folyamatokba.

Indikátorok

A régió egy főre jutó GDP-je (2007-2015 között) 26 %-kal növekszik

A regionális foglalkoztatottsági ráta (15-64 éves korosztály) 53,8%-ról 55%-ra növekszik

2. A lakosság életkörülményeit meghatározó települési, környezeti állapot javítása a régió kohéziójának erősítése érdekében

A specifikus cél leírása

A fejlesztési pólustól és alközpontoktól távol eső kisvárosok és falvak többsége a statisztikai mutatók alapján jóval kedvezőtlenebb helyzetben van, mint a tengelyek mentén elhelyezkedő térségek. A Dél-alföldi Operatív Program kiemelt célkitűzése e területek népességmegtartó képességének javítása, a városi szolgáltatások elérésének, a nagyvárosi pólusokban meginduló gazdasági fejlődés és társadalmi innovációk minél gyorsabb terjedésének elősegítése.

Az elmaradott területek felzárkóztatásának egyik fontos feltétele a **települések elérhetőségének javítása**, a munkaerőpiac elérési idejének csökkentése, a közszolgáltatások és egyéb szolgáltatások hozzáférhetőségének javítása. Ezek mellett a települések **környezeti-infrastrukturális** feltételeinek javítására, valamint a **vonzó településkép** kialakítására is hangsúlyt kell fektetni. A Dél-alföldi régió településein a környezetbiztonság fokozása, az élhető, tiszta települések kialakítása szintén hozzájárul a települések népességmegtartó képességének fokozásához.

A hátrányos helyzetű térségekben és a belső perifériák községeiben kiemelten kell kezelni a társadalmi kohéziót erősítő **humán infrastruktúra** és a kapcsolódó **szolgáltatások** fejlesztését.

Elsősorban a magas inaktivitással jellemezhető térségekben elsősorban a helyi foglalkoztatás piaci alapon történő növelésének ösztönzése a cél. A szociális gazdaság elemeinek kiépítése hozzájárulhat **a foglalkoztatottak számának emelkedéséhez**, valamint a meglévő szociális gondok egy részének megoldásához. Ezt az operatív program keretein belül képzési és foglalkoztatás-támogatási elemekkel is ösztönözhetjük.

Dél-Alföld népességének **egészségi állapota** rosszabb az egyébként kedvezőtlen országos átlagnál, ezért kiemelten fontos az egészségügyi ellátórendszer hatékonyságának növelése és a prevenciós tevékenységek támogatása. Az egészségügyi ellátórendszer kapacitása, struktúrája, működése és infrastrukturális állapota alapvetően befolyásolja a humán erőforrás egészségi állapotának javulását és hatékonyságát, ezáltal közvetlenül hatást gyakorol a régió versenyképességére, a foglalkoztatásra. Az egészségi állapot és a munkaerő-képesség javítása az egyik oldalon olyan célkitűzés, amely mentén a lakosság életkörülményei javulnak és az aktivitás növelése is elérhető.

Az egészséges életmód elterjesztése érdekében kiemeljük az **aktív- és az ökoturisztikai** fejlesztéseket, valamint **a kulturális- és örökségturizmus** lehetőségeit, melyek az életkörülmények javítása mellett a foglalkoztatás területén fejthetik ki pozitív hatásukat.

Indoklás

A régió lakosságának életkörülményei lényegesen elmaradnak a hazai (lásd pl. a jövedelmek és kiadások alakulására vonatkozó statisztikai elemzéseket), de még erősebben az uniós átlagtól. Az életkörülmények érzékelhető javítása nélkül a kistéleplések népességmegtartó képessége látványosan csökkenhet, a kisvárosok fiatal, képzett munkaerőt megtartó lehetőségei mérséklődhetnek, s még a régiós nagycentrumok diplomásokat helyben megtartó ereje is elveszhet. Ennek előzményei a rendszerváltás előtt is érezhetőek voltak, de a kvalifikált népesség eláramlása és a régiót elhagyó térpályái különösen 1990-et követően erősödtek fel. Az életkörülményeket azonban nem lehet leszűkíteni a jövedelemre, vásárlóerőre, vagy tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottságra. A posztmodern gazdaságban és társadalomban a poszt-materiális értékek, mint pl. a környezet állapota kulcsfontosságú elemmé lépnek elő a település imázsának építésében, a térségi marketingben, és különösen a fiatal, képzett rétegek becsábításában, visszacsábításában, vagy éppen megtartásában. Ennek részeként települési akciókkal meg kell újítani a városképet, különös tekintettel a belvárosok revitalizációjára, a városi-falusi problématerületek (barnamezők, lakótelepek, szegénytelepek, tanyák) koncentrált fejlesztésére, a tágabb települési környezet minőségének emelésére. El kell érni, hogy a közlekedési és humán infrastruktúrába történő befektetések célja a megtakarítások ösztönzésén és a hatékonyság emelkedésén felül az legyen, hogy elérjék a polgárokat, és megkönnyítsék a régió, megyén, térségen, vagy akár településen belüli mozgásokat, elősegítve a környezetkímélő megoldások terjedését.

A specifikus cél kapcsolódása az ágazati reformokhoz

Az egyes egészségügyi fejlesztések az egészségügyi reform elemeivel összhangban kerülnek megvalósításra. Az egészségügyi reform célja, hogy a szolgáltatás színvonala növekedjék, a hozzáférés egyenlőtlenségei mérséklődjenek és az állami kiadások hatékonyabb felhasználásával fenntartható mértékűek maradjanak. Az intézkedések a lakosság egészségben eltöltött éveinek növekedését, a munkaképesség mielőbbi visszaállítását, valamint az erőforrások koncentráálásával a szolgáltatások költség-hatékonyságának és minőségének növelését segítik elő. A DDOP-ban megvalósuló infrastruktúra beruházás célja, hogy az ágazati reform keretében a régió egészségügyi ellátásának tekintetében bekövetkezett változásokhoz igazodva egy magasabb színvonalú ellátást biztosítson, mely a tárgyi eszközök cseréjével, korszerűsítésével, igény szerint újak beszerzésével valamint az infrastrukturális háttér modernizálásával érhető el. Ez biztosítja, hogy az ellátórendszerben a megelőzés, gyógyítás (feltételrendszerek), a gyógyulás (szakterületek moduláris rendszere) egységes és

integrált rendszere sikeresen kialakíthatóvá váljon, mely komplexitásánál fogva képes szolgálni a magas szintű betegközpontú ellátást.

A közoktatáshoz kapcsolódó beavatkozások hozzájárulnak a közoktatás reformjának megvalósulásához, melynek fő céljai az oktatási eredményesség javítása (versenyképes tudás, oktatási egyenlőtlenségek mérséklése), a közoktatás minőségének (hatékony és befogadó közoktatási rendszer) és struktúrájának megújítása és a minőségi közoktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtése.

Specifikus cél elérését szolgáló operatív programok

A régió kohéziójának erősítése a Regionális Operatív Programon túl az ágazati operatív programok közül elsősorban a humánerőforrás fejlesztését, valamint a hátrányos helyzetű emberek esélyeinek javítását célzó Társadalom Megújítása Operatív Program, a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program támogatása tudja előmozdítani. A környezeti értékek védelme, fenntartható hasznosítása a Környezeti és Energetikai Operatív Program fejlesztési forrásaiból tud megvalósulni.

A régió kohéziójának erősítése csak a helyi adottságok figyelembe vételével történhet meg, ezért a fejlesztések nagy része a DAOP forrásait igényli. A DAOP-ban négy prioritástengely alatt kaptak helyet ezek az intézkedések; 2. prioritástengely: Turisztikai célú fejlesztések, 3. prioritástengely: Közlekedési infrastruktúra-fejlesztés, 4. prioritástengely: Humáninfrastruktúra fejlesztések, valamint az 5. prioritástengely: Térségfejlesztési akciók.

Zászlóshajó programok

A regionális célok megvalósítását segítik a zászlóshajó programok is, amelyek olyan kiemelt fejlesztési irányok, amelyek valamilyen fontos - ágazatokat, térségeket vagy társadalmi csoportokat érintő - problémára adnak választ. Ezek a programok nem a kiterjedésük vagy a pénzügyi nagyságrendjük miatt fontosak, hanem azért, mert a célcsoportok számára jól fogadhatók.

A zászlóshajó programok jellemzően komplex problémákra kínálnak megoldást. Emiatt a szükséges intézkedések is összetettek, különböző Operatív Programokban jelenhetnek meg. Cél, hogy ezek a különböző intézkedések összehangoltan, egymást erősítve kerüljenek megvalósításra. Ehhez már a tervezés során is biztosítani kell az összhangot. Emiatt a programok keretében szükséges beavatkozások önálló komplex keret-dokumentumok kidolgozására kerül sor. Az ezen az alapon definiált beavatkozások aztán az operatív programokban, illetve az azok operatív végrehajtását megalapozó két éves akciótervekben kerülnek beépítésre. Az OP-kban, akciótervekben ezek speciális konstrukciók formájában jelenhetnek meg, pl. csak meghatározott célcsoportnak kiírt pályázat, a mások számára is nyitott pályázatoknál preferenciák érvényesítése stb. A zászlóshajó programok specifikus elmei, projektjei tehát minden esetben az érintett OP-k és a hozzá kapcsolódó intézményi struktúra (irányító hatóság és közreműködő szervezetek) keretein belül maradva kerülnek megvalósításra. A szükséges koordinációt az Irányító hatóságok jogkörét nem csorbítva alakítjuk ki (pl. pályázati kiírások időbeli összehangolása, döntéshozatalnál egymás döntéseinek a figyelembe vétele stb.)

A Dél-Alföldi régiót érintő zászlóshajó programok a következők:

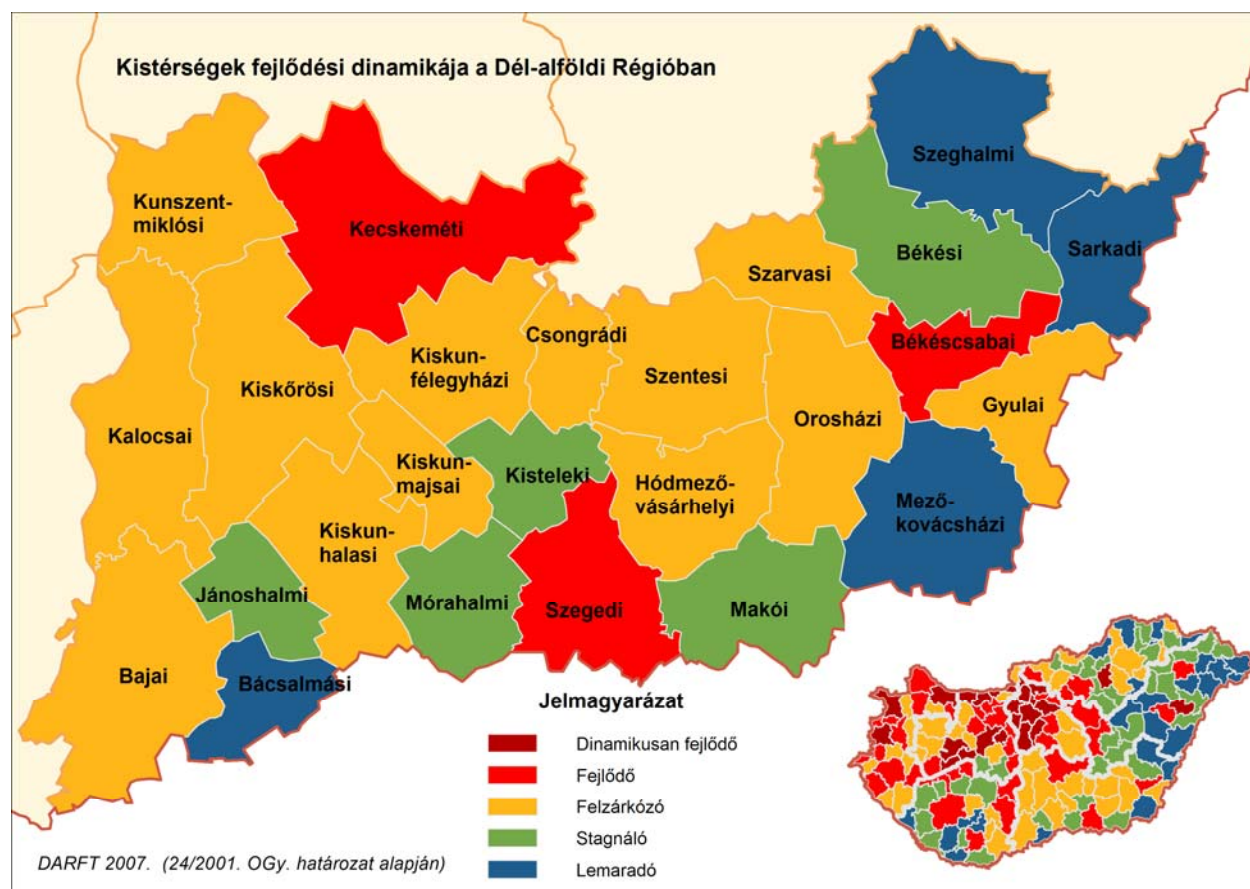
- Hét versenyképességi pólus,
- XXI. század iskolája,
- „Nem mondunk le senkiről!” (Leszakadó térségek felzárkóztatása),
- Gyermekesély,

- Akadálymentes Magyarország

A zászlóshajó programok elemeiről bővebben az OP 2. sz. melléklete tartalmaz információt.

A fejlesztés célterületei

A specifikus célt előmozdító intézkedések elsődlegesen azon a kistérségekben valósulnak meg, amelyek fejlődési dinamikája elmarad az ország többi kistérségétől, azaz leszakad a többi területtől, ugyanakkor szeretnénk előmozdítani a stagnáló kistérségek revitalizációját, valamint a felzárkózó kistérségek további dinamizálását is. Az alábbi térkép bemutatja, hogy mely területek az érintettek ezen célkitűzésnél:

Indikátorok

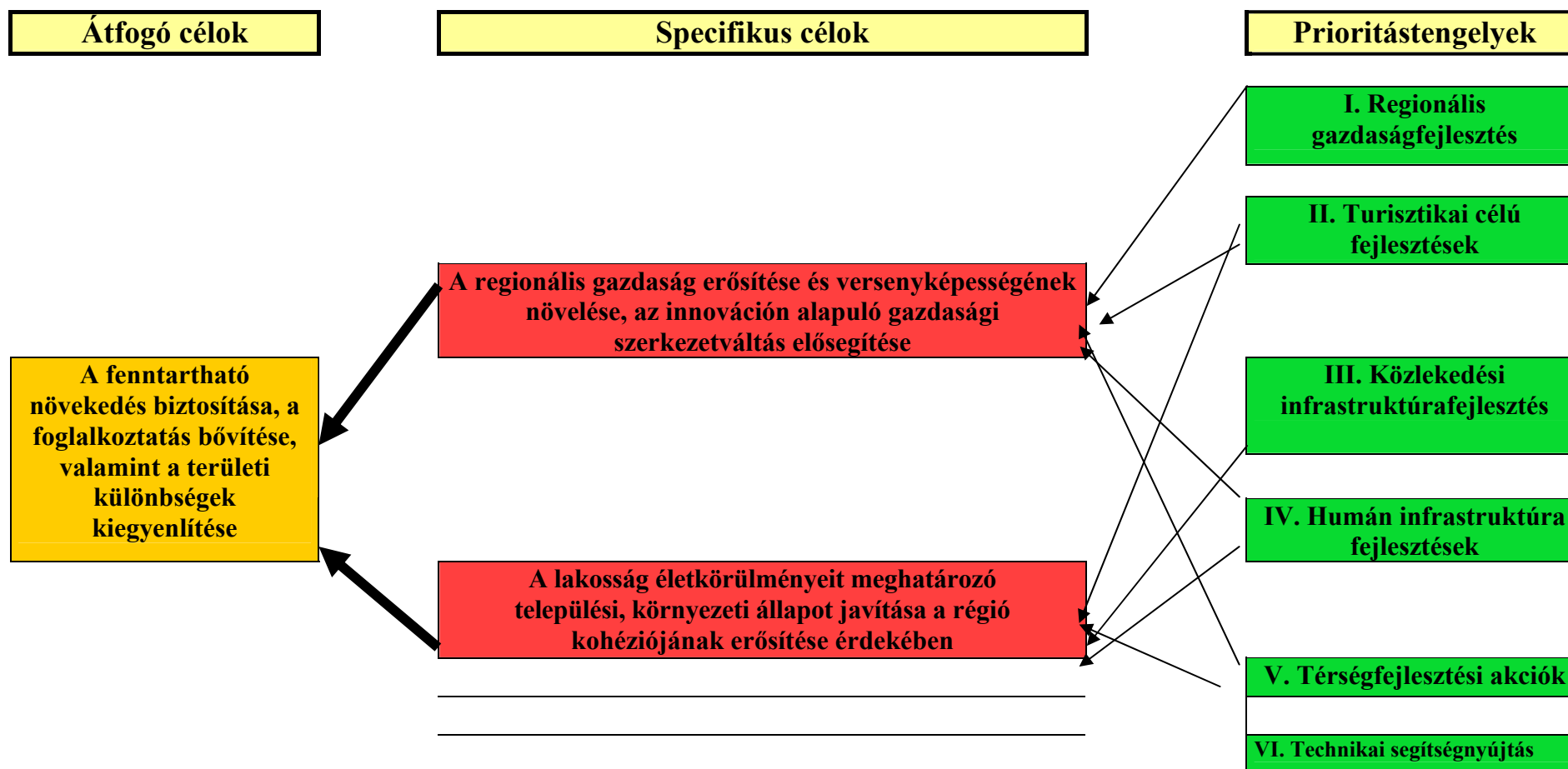
Minőségi járóbeteg szakellátásban ellátottak száma (a fejlesztéssel érintett szakrendelések esetén) 2004 és 2015 között 3.821.398 főről 4.356.000 főre növekszik

A 2007-13 közötti időszakban fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló diákok száma eléri a 15.000 főt

„Gazdasági Változás Régiói” kezdeményezés

Az Európai Bizottság által 2006-ban elindított „Gazdasági Változás Régiói” kezdeményezéshez kapcsolódóan támogatjuk az DAOP programozási folyamatában azon hálózatok eredményeire építő innovatív intézkedéseket, amelyekbe a régió bekapcsolódik, illetve tájékoztatást adunk az Éves Jelentésben azon regionális akciók megvalósításáról, amelyeket a régió a „Gazdasági Változás Régiói” kezdeményezés keretében elvégzett hálózati tevékenységek tapasztalatainak beépítéseként indít el.

A specifikus célok és prioritási tengelyek kapcsolata

Prioritási tengelyek

A Dél-alföldi Operatív Program stratégiai célkitűzéseinek megvalósítása az alábbi prioritási tengelyek és prioritások mentén fog megvalósulni:

- I. Prioritási tengely – Regionális gazdaságfejlesztés
- II. Prioritási tengely – Turisztikai célú fejlesztések
- III. Prioritási tengely – Közlekedési infrastruktúra-fejlesztés
- IV. Prioritási tengely – Humáninfrastruktúra-fejlesztések
- V. Prioritási tengely – Térségfejlesztési akciók
- VI. Prioritási tengely – Technikai segítségnyújtás

A felülvizsgált nemzeti lisszaboni akcióprogramnak való megfelelés

A régió versenyképességének javítása, a foglalkoztatás bővítése hozzájárul az ország fenntartható gazdasági pályára állításához és a költségvetési stabilitás javításához. Az egyes prioritási tengelyek lehetővé teszik, hogy a felülvizsgált Lisszaboni Akcióprogramban megfogalmazott programok regionális és helyi szintű feladatai teljesíthetők legyenek. Az I., a regionális gazdaságfejlesztés prioritás segíti az Akcióprogramban szereplő 7. 8. 10. és 14. iránymutatás teljesítését. A III. Közlekedési infrastruktúrafejlesztés prioritás az infrastruktúra fejlesztésén keresztül szolgálja az elérhetőség javítását (16. iránymutatás). A ROP IV. Humáninfrastruktúra fejlesztési programja azokat a helyi szintű intézkedések támogatását teszi lehetővé, amelyek szükségesek a NAP-ban megfogalmazott közigazgatási, egészségügyi és oktatási reform zökkenőmentes regionális és helyi lebonyolításához. (2. iránymutatás) A ROP a foglalkoztatás bővítésével az urbánus és a rurális térségek versenyképességének javításával hozzájárul a makro- és mikro-gazdasági célok teljesítéséhez. A vállalkozói kultúra terjesztése és a KKV-kat támogató környezet kialakítása iránymutatásban megfogalmazott teendők (15. iránymutatás) meghatározott részét helyben a ROP megvalósításával lehet biztosítani.

A közösségi stratégiai iránymutatásoknak (CSG) való megfelelés

A Dél-alföldi régió fejlesztési célja segítik a növekedést és a munkahelyteremtést támogató kohéziós politika megvalósítását, a növekedési potenciál erősítését. Az I. és a IV. prioritási tengely közvetlenül e átfogó célok teljesítését szolgálják. Az I. prioritás a CSG 3. iránymutatásának megfelelően a régió fejlesztési pólusában (Szegeden) és a társközpontokban segíti a tudás és az innováció elérését a mikro-, kis és középvállalkozások számára. A III. Közlekedésfejlesztési prioritás segíti a régiót vonzóbbá tenni a befektetések számára (CSG 1. iránymutatása.) A turisztikai célú fejlesztések (II. prioritás) mindazon térségek és emberek számára biztosít munkalehetőséget, akinek elsősorban vagy kizárólagosan erre van lehetőségük, ezzel hozzájárulnak a vidéki gazdaságok diverzifikációjához. Az V. prioritás a CSG területi dimenziójával összhangban a városi területeket teszi alkalmassá arra, hogy képesek legyenek a növekedést szolgálni és elősegíti a vidéki térségek bevonását a gazdasági vérkeringésbe.

Horizontális elvek

A tervezés, döntéshozatal és a végrehajtás során is kiemelt figyelmet fordítunk az alábbi elvek érvényesítésére:

Fenntarthatóság

A fenntarthatóság biztosítása mind gazdasági, mind társadalmi és környezeti szempontból a közép és hosszú távú fejlődés feltétele, ezért a támogatások odaítélésének alapvető kritériuma a fenntarthatóságra vonatkozó törekvések, valamint a folyamatok fenntarthatóságát veszélyeztető kockázatok lehetőség szerinti csökkentésére vonatkozó tevékenységek bemutatása a pályázatok elkészítésekor.

A *fenntartható fejlődés célja*, hogy a gazdasági fejlesztések oly módon valósuljanak meg, hogy azok biztosítsák a környezeti értékek maximális védelmét, a természeti erőforrások megőrzését, és figyelembe vegyék a társadalom érdekeit. A fenntartható fejlődésnek ezért három egyenrangú pillére a gazdaság, társadalom és környezet harmonikus fejlesztése. Mindez jelenti a rendelkezésre álló erőforrások jövőorientált, hatékony felhasználását, ugyanakkor a megvalósításra kerülő projektek hosszú távú, a költségvetés forrásait kímélő, költséghatékony működtetését is. A regionális fejlesztéspolitika támogatja mindazon prioritást élvező szektorokba történő beavatkozásokat, melyek célja, hogy a gazdasági szektorok terheit környezetvédelmi szempontból fenntartható irányba vezesse.

A DAOP keretében meghatározott célok elérését szolgáló beavatkozások rendszere úgy alakult ki, hogy azok lehető legnagyobb mértékben elősegítse a régió környezeti-, gazdasági-, társadalmi szempontból hosszú távon fenntartható fejlődését. A program tervezett beavatkozásainak megvalósítása során fellépő esetleges káros környezeti hatások definiálása és minimalizálása érdekében Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV) elvégzésére került sor. Az SKV ajánlásainak betartásával minimalizálhatóak a környezeti kockázatok, biztosítható, hogy a fenntarthatóság horizontális elve a program végrehajtása során ne sérüljön. A távlati cél keretében (**Tudás és Egészség Régiója**) megfogalmazott fejlesztési célkitűzések hivatottak a környezeti szempontok integrált érvényesítését, a környezettudatos innovatív fejlesztések támogatását, a fenntartható fejlődés biztosítását szolgálni. A magas környezeti minőség elérésével nyílik lehetőség a régió társadalmi-gazdasági fenntarthatóságának megteremtésére.

A fenntartható fejlődés elve a környezeti biztonság és a környezettudatosság és a társadalmi biztonság mellett hozzájárul a *sajátos településhálózat fenntarthatóságához*, annak fejlesztése és újrastukturálása révén. Az innováció és minőség támogatása a termelés területén, valamint a humán erőforrások fejlesztése a ROP átfogó elemei, amelyek a fenntarthatóság kulcsfontosságú aspektusát jelentik. A ROP illeszkedik a szélesebb értelemben vett fenntarthatósághoz, mivel gazdasági értelemben elősegíti a versenyképesség új forrásainak használatát, amelyek nem az alacsony költség- és technológiaszinten alapulnak.

Esélyegyenlőség

A 1083/2006-os általános rendelet IV. fejezete 16. cikkének megfelelően a Dél-Alföldi operatív program biztosítja a nők és férfiak közötti egyenlőségnek, valamint a nemek közötti esélyegyenlőség elve érvényesülésének elősegítését az operatív program tervezésének, végrehajtásának, nyomon követésének, és értékelésének különböző szakaszai során. Ezen kívül az OP biztosítja a megfelelést a nemek, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékosságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés megakadályozására, különösen az alapokhoz való hozzáférés tekintetében. A fenti elvek érvényesülésével járó jelentős mértékű társadalmi és gazdasági előnyöket jelentő változás csak akkor érhető el, ha mindezen elvek a fejlesztéspolitika összes területén, átfogóan betartásra és ösztönzésre kerülnek. Az esélyegyenlőség biztosítása érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a regionális különbségek kiegyenlítésére, vagyis hogy az érintett társadalmi csoportok életesélyeit ne befolyásolja az, hogy az ország mely területén élnek.

A hatályos Egyenlő Bánásmód törvényben¹⁵ rögzített elvek, módszerek és célcsoportok (ideértve a nem, kor, szexuális orientáció, vallási illetve etnikai hovatartozás alapján diszkriminációt elszenvedőket) alapján kerül kialakításra az **esélyegyenlőségi minimum** elvárás. Általános elvárás, hogy minden olyan szervezet, amely támogatásban kíván részesülni, törekedjen a projektjéhez kapcsolódóan az esélyegyenlőségi szempontok minél teljesebb bemutatására, megvalósítására. Ezt a célt az ún. esélyegyenlőségi minimum elv megvalósításával éri el a program, amelynek lényege, hogy a pályázóknak érdemben foglalkozniuk kell az esélyegyenlőség kérdésével, és lépéseket kell tenniük a szervezeti esélyegyenlőség megvalósítása felé.

A fenti elvek mentén a Strukturális Alapok által támogatott beruházások meg kell, hogy teremtsék a szinergiát a „Roma Integráció Évtizede” program során megvalósuló célzott beavatkozásokkal is, elsősorban az oktatás, foglalkoztatás, lakhatás és egészségügy terén.

Magyarország esélyegyenlőségi szempontból kiemelt figyelmet fordít a romák és a roma közösségek összetett hátrányainak enyhítésére, integrációjuk elősegítésére nem egyszeri akciókkal, hanem komplex társadalom- és gazdaságpolitikai beavatkozásokkal. Mindez átfogó, stratégiai megközelítést igényel, tehát horizontális szempontként szerves része kell, hogy legyen minden prioritásnak, különös tekintettel a regionális és társadalom-gazdasági dimenzióra, mely fejlesztéseknek a regionális különbségek kiegyenlítésében is érvényre kell jutniuk.

A romákat érintő programok koherens kezeléséhez több zászlóshajó program is hozzájárul:

- Esély a leghátrányosabb térségekben élőknek.
- Gyermekesély
- XXI. sz. iskolája

Az „Esély a leghátrányosabb kistérségben élőknek” zászlóshajó program olyan térségek fejlesztését támogatja, melyek jelentősen felül-reprezentáltak a roma lakosság arányát tekintve. Ezen program keretei között a speciális komplex segítségnyújtás az alábbi két módon valósul meg: a releváns OP-k műveletei számára célcsoport-specifikus tematikus, pénzügyi és eljárási elemek kidolgozásával, valamint a célcsoportok fogadó kapacitásának erősítése érdekében biztosított segítségnyújtással.

Területi kohézió

A területi kohézió érvényesítése érdekében a fejlesztéspolitika minden szakterületén, illetve a tervezés, a végrehajtás, a projektfejlesztés, a nyomon követés és az ellenőrzés minden szintjén kiemelt jelentőségű a térségi gondolkodás és a területi szemlélet alkalmazása. A DAOP területi logikája miatt e téren az ágazati OP-knál is nagyobb szerep hárul. A célok megvalósítása során kiemelkedő figyelmet kell fordítani az ÚMFT horizontális politikájának megfelelően a (1) területi kohézió céljainak és a (2) területiség horizontális elvének (területi szemlélet, területi fókuszok, területi integráltság, térhasználati elvek) érvényesítésére. Ennek megfelelően a DAOP az ÚMFT területi kohézió célját és a területiség elvét horizontálisan érvényesíti, a vonatkozó ÚMFT üzeneteket átveszi, valamint kiemeli, és specifikus kiegészítésekkel látja el az ROP beavatkozási logikája szempontjából kifejezetten releváns elemeit.

¹⁵ 2003. évi CXXV. törvény az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (<http://www.egyenlobanasmod.hu/data/Ebktv.pdf>)

A területiség elvének figyelembevétele azt jelenti, hogy az operatív program, illetve prioritástengelyeinek, műveleteinek és projektjeinek tervezése, megvalósítása, értékelése és nyomon követése folyamán különös figyelmet kell fordítani a területiségre, biztosítva annak tényleges érvényesülését. Ez magában foglalja: a megfelelő szakértelem biztosítását; a méréshez szükséges adatgyűjtés kialakítását; az elv alkalmazását és számonkérését a konkrét akciótervek kidolgozásánál, nyomon követésénél és értékelésénél; valamint a projektek fejlesztésénél, elbírálásánál, hatásértékelésénél; továbbá a területi célok és elvek képviselőjét a programvégrehajtás intézményrendszerében és monitorozásában.

Dél-alföldi régió kiemelten fontosnak tartja a szubszidiaritás elve mentén a projektfejlesztés, projektkidolgozás szerepének erősítését az egyes területfejlesztési szinteken..

A horizontális elvekhez rendelt indikátorok

- A hátrányos helyzetű kistérségekben (28) a program hatására teremtett főállású új munkahelyek száma (fő)
- A program hatására teremtett főállású új munkahelyeken foglalkoztatott nők száma (fő)
- A program hatására teremtett főállású új munkahelyeken foglalkoztatott hátrányos helyzetűek száma (fő)
- Fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló hátrányos helyzetű gyermekek száma (fő)
- A támogatott projektek eredményeként elért energiamegtakarítás (TJ)

Kapcsolat az „Európai Területi Együttműködés” programokkal

Az OP célkitűzéseit jól kiegészítik az „Európai Területi Együttműködés” kezdeményezés keretében a szomszédos országokkal való együttműködésben kidolgozásra és 2007-2015 között megvalósításra kerülő operatív programok, melyek egyik fő célja a határmenti területek felzárkóztatása. Az OP és az ETE OP(-k) közötti komplementaritás azon nyugszik, hogy az ETE OP(-k)ban lényeges a határon átnyúló hatás (pl. egy támogatott közút fejlesztés keresztezze a határt), és a támogatott fejlesztésekben egy határon túli, támogatásban részesülő partnernek is részt kell vennie. Az OP és az ETE OP(-k) közötti koordinációt biztosítja továbbá a Regionális Fejlesztési Tanács és munkaszervezete, amely mindkét program tervezésében közreműködik, valamint az is, hogy az OP felügyeletét ellátó Irányító Hatóság és az ETE OP-k hazai koordinációját ellátó Nemzetközi Együttműködési Programok Főosztálya között a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség keretein belül intézményesített az együttműködés.

Az OP-hoz kapcsolódó ETE OP(-k): HU-SER OP, HU-RO OP

▪ Prioritási tengelyek és intézkedések

I. prioritási tengely: Regionális gazdaságfejlesztés

A prioritási tengely elsődleges célcsoportjai a **mikro-, kis- és középvállalkozások** (elsősorban a gépgyártás, műanyaggyártás, üveg-, élelmiszer-, és nyomdaipar területén), valamint **az elsősorban hálózatos formában megvalósuló innovatív projektekkel piaci alapon kapcsolódni képes szervezetek**. Ily módon a beavatkozás az adott vállalati csoport regionális, sőt világpiaci specializációját szolgálja, az eredményesebb működésük érdekében.

A helyi adottságokra épülő fejlesztések

Ugyancsak kiemelten kívánjuk kezelni az általános üzleti környezethez kapcsolódó infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztését, így például az ipari parkok bővítését valamint a barnamezős területek gazdasági célú rehabilitációját.

Jelen prioritási tengely több olyan beavatkozást is tartalmaz, melyek elsősorban az ágazati operatív programokból, így a GOP-ból, a KEOP-ból és a TIOP-ból, valamint az ÚMVST-ből finanszírozandó projektek kiegészítő fejlesztési elemeit tartalmazzák majd.

A ROP forrásaiból nem nyújtható:

- támogatás azon kedvezményezett részére, akinek, vagy amelynek fejlesztési igénye az Európai Közösséget létrehozó szerződés (konszolidált verzió, 1997) 1. számú mellékletében (**Annex I.) szereplő mezőgazdasági termékek** termelésével, feldolgozásával (abban az esetben, ha a feldolgozás eredményeként az Annex I-ben szereplő termék keletkezik), vagy forgalomba hozatalával kapcsolatos beruházásokra irányul.
- támogatás azon vállalkozás részére, amelynek nettó árbevételének, vagy egyéni vállalkozók esetében az adóalapba beszámított bevételének **több mint 50%-át mezőgazdasági tevékenység** (TEÁOR szám: 01.11-05.02.) teszi ki.
- beruházási támogatás azon mikrovállalkozás részére, amelynek fejlesztése a következő feltételek valamelyikének megfelelő nem városi rangú **településen valósul meg**:
 - népsűrűsége nem nagyobb, mint 100 fő/km², vagy
 - állandó népessége nem haladja meg az 5 000 főt.

A **Nemzeti Halászati Stratégiai Terv** alapján finanszírozásra kerülő program nem finanszíroz az ÚMFT operatív programjaival átfedésben lévő tevékenységet.

A ROP a vállalkozások együttműködése, klaszter-szerveződések előmozdítása, K+ F innovációs transzferek nyújtásának körében szektor-semlegesen, az agrárgazdaság szereplői számára is lehetőségeket biztosít.

Amennyiben az Európai Unió döntése értelmében a Regionális Operatív Programokból határon átnyúló együttműködéseket is módunkban áll támogatni, úgy ezek a határmenti Operatív Programhoz kapcsolódó, ám abból nem támogatható fejlesztések is jelen prioritáshoz pályázhatnak.

Ennek során kiemelt figyelmet kívánunk fordítani – támaszkodva az ÁFSZ-re, valamint a Regionális Képző Központra és más állami intézményekre alapozott képzések támogatására, - hogy a gazdasági és társadalmi élet szereplői (a vállalkozások, ez önkormányzatok és a civil szervezetek) érdemi partneri együttműködésben, megfelelő források elérhetővé tétele által részt vállalhassanak a prioritás támasztotta feladatok megvalósításában.

A prioritási tengely kiemelt céljai:

- ⇒ Magas hozzáadott értékű gazdasági tevékenységek megjelenésének elősegítése a régió egészében.
- ⇒ KKV-k versenyképességének növelése
- ⇒ Foglalkoztatottsági szint növelése

A prioritási tengely célindikátorai:

- Klaszterekben, támogatott együttműködésekben résztvevő vállalatok árbevételeinek növekedése (%)
- A támogatásban részesített ipari parkok és ipari területek nettó beépítettségének növekedése (%)

A prioritási tengely intézkedéseinek várható hatásai

A jelenleg országos viszonylatban is alacsony régiós bruttó kibocsátás középtávon bővülni fog, ebben a K+F ráfordítás aránya jelentősen nő, összhangban a lisszaboni stratégiával. Hosszabb távon ez mind a foglalkoztatási arány, mind pedig a jövedelmi viszonyok javulását eredményezi.

Az innováció-orientált mikro- kis- és középvállalkozások működési hatékonysága, valamint nemzetközi versenyképessége javul a klaszter együttműködések fejlesztésének köszönhetően, elsősorban az előzőekben említett gazdasági kulcsterületeken. Mindezekon túl az általános üzleti környezetben, vagyis az infrastruktúra és szolgáltatási feltételekben is javulás következik be.

A bruttó hozzáadott érték, valamint a régión belül a gazdasági szereplők kooperációs készség szintje emelkedik.

Régiós bruttó kibocsátás nő

A prioritási tengely intézkedéseinek leírása

Helyi, térségi szintű hídképző intézmények fejlesztését célzó elemek

A GOP-ból finanszírozott országos jelentőségű hídképző intézményekhez kapcsolódó, **helyi és térségi jelentőségű hídképző intézményi infrastruktúra-fejlesztése**, melynek célja, hogy a helyi jelentőségű kis- és középvállalkozások is hatékonyan férhessenek hozzá a modern technológiákhoz, a kapcsolódó információhoz, adatokhoz (Pl.: know-how-k, licenzek stb.).

Regionális gazdasági hálózatok, klaszterek együttműködések fejlesztése

⇒ **A regionális gazdasági hálózatok, klaszterek együttműködések fejlesztése, vállalkozások közös, hálózatos beruházásai.**

A **klaszterek, hálózatok** alakításával a régió vállalkozásai partnerségre léphetnek más **vállalatokkal, egyetemekkel és kutatóközpontokkal**, aminek révén jelentős megtakarításokat érhetnek el, versenyképességük fokozható a globális versenyben. A beavatkozás keretében a **klaszterek közös eszközbeszerzéseit és beruházásait is támogatjuk**. A beavatkozás célja a klaszterek működésének hatékonyabbá tétele, a hálózatos együttműködések erősítése a régió kulcságazataiban, valamint a tudás-intenzív ágazatokban.

Az intézkedés kapcsolódik a Pólus valamint a KKV szektor támogatása zászlóshajó programokhoz. Jelen intézkedés nem támogatja a pólusokhoz kapcsolódó klaszter szerveződéseket, melyek a GOP-ból kaphatnak forrást.

Az intézkedés továbbá *experimentation action* keretében innovatív, kísérleti projektek megvalósítását is támogatja.

⇒ **Üzleti infrastruktúra, regionális és helyi fejlesztések ösztönzése**

Üzleti infrastruktúra fejlesztése

A régió gazdasági életének fejlesztésében jelentős szerepük lesz a már kijelölt ipari parkok betelepítésének, térszervező funkciójuk megerősítésének. A foglalkoztatási helyzet javítása szempontjából, valamint a régió gazdasági fejlettségében mutatkozó jelentős elmaradás megszüntetése érdekében is szükséges, hogy a korszerű technológiákat képviselő új ipari üzemek a már infrastruktúrával kellően ellátott ipari parkokba települjenek. Ezekben könnyebb biztosítani a szükséges üzleti infrastruktúrát, az inkubációs szolgáltatásokat, mint az újonnan kijelölendő zöldmezős iparterületek esetében. Az ipari parkok jó lehetőséget adnak továbbá a vállalkozások hálózatokba szerveződéséhez, a klaszterek megerősítéséhez is.

Az intézkedés támogatja a meglévő, régiós kihatással bíró középvárosi feldolgozóipari központok (pl. élelmiszeripar, üveggyártás, gépipar, nyomdaipar, valamint a vegyipar, a gyógyszeripar és a biotechnológia fejlesztése) foglalkoztatás- és kapacitás bővítő fejlesztéseit, vagyis **barnamezős beruházásokat**, (elsősorban meglévő telephellyel rendelkező)

ipari parkok, valamint ipari területek szolgáltatási kör bővítéshez kapcsolódó fejlesztéseit. Elsősorban fenti iparágakban célszerű ösztönözni a innovatív projektekkel piaci alapon kapcsolódni képes szervezetek hálózatosodását.

Az intézkedés kiemelten kezeli azon ipari parkokat, ahol a folyamatosan betelepülő vállalkozások egyre bővülő foglalkoztatást és árbevételt biztosítanak. **Az ipari parkok és ipari területek versenyképes szolgáltatási színvonalának növelése** érdekében tervezzük a termelést és működést elősegítő szolgáltatási kör bővítését, minőségi fejlesztését, beleértve az ipari parkon belül az innovációs tevékenységek, technológiák fejlesztését is.

A városi területeken meglévő **ipari, kereskedelmi és szolgáltató központok** környezetében speciális (tematikus) **vállalkozói inkubátorházak** kialakítása, szolgáltatási infrastruktúra fejlesztése. Az intézkedés célja a vállalkozások életciklusának induló szakaszában a költséghatékony működési feltételek és szolgáltatások biztosítása.

Az intézkedés ugyancsak támogatja a **fejlesztési póluson kívüli technológiai inkubátorházak** létrehozását, meglévő szolgáltatásaik és infrastruktúrájuk továbbfejlesztését.

⇒ **Üzleti és piacfejlesztési tanácsadás nyújtása, befektetés-ösztönzés, régiómarketing**

**Üzleti és
piacfejlesztési
tanácsadás nyújtása,
befektetés ösztönzés**

A **vállalkozás indításához szükséges tanácsadás**, alap-, emeltszintű, fejlettebb üzleti tanácsadás (projekt tanácsadás stb.)

Ipari parkokhoz kapcsolódó **helyi, kistérségi szintű befektetés ösztönzési szolgáltatások**, valamint az ehhez kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése, innovatív fejlesztésekre fókuszáló, a régióba települt vállalkozások profitjának reinvesztíciójához és új befektetők vonzásához kapcsolódó regionális alhálózatok kialakítása. A beavatkozás célja a kkv-k menedzsmentjének erősítése a kompetenciák és az ismeretek erősítésén illetve bővítésén keresztül.

Az intézkedés célja továbbá a régiómarketing erősítése, a régió gazdasági szereplői által előállított termékek piacra jutásának előmozdítása, azok versenyképességének javítása mind a hazai, mind a nemzetközi piacokon.

Az intézkedés továbbá *experimentation action* keretében innovatív, kísérleti projektek megvalósítását is támogatja.

Projektelőkészítés:

A prioritási tengely keretén belül támogatandó projektek előkészítése valamennyi intézkedéshez kapcsolódóan támogatható tevékenységként jelenhet meg.

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006/EK rendelet 34. cikkének 2. bekezdésében meghatározott rugalmas finanszírozás lehetőségével, az adott prioritási tengely forrásainak legfeljebb 10%-ának erejéig. Az alapok közötti átjárhatósággal – amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza – a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA-jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA-alapú projekt megvalósításával, és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához, illetve kifejezetten helyi sajátos probléma megoldására irányulnak.

Horizontális elvek

A prioritási tengelyben nagy hangsúlyt kap a gazdasági, környezeti és társadalmi fenntartóság biztosítása. A gazdaságfejlesztési projektek esetében kiemelten fontos a projektek pénzügyi fenntarthatósága, életképessége valamint a projektek által generált hozzáadott érték növekmény. Hasonló módon, a projekteknek az európai uniós és a nemzeti szintű környezetvédelmi előírásokat is be kell tartaniuk.

Az energia szükséglet csökkenését és energia megtakarítást eredményező, és/vagy megújuló energia forrásokat hasznosító megoldásokat minden fejlesztésnél, különösen pedig az infrastrukturális beruházásoknál előnyben kell részesíteni. Az energiahatékonyság és a megújuló energia felhasználás tekintetében a legelőnyösebb technológiák és módszerek alkalmazását (Best Available Technologies – BAT) tartjuk szükségesnek. E szempontokat mind a kiválasztás, mind pedig az ellenőrzés/monitoring során érvényesíteni kívánjuk.

Ugyancsak szem előtt kell tartani a megvalósítás során a nők és a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok esélyegyenlőségére vonatkozó szempontokat.

Területi preferenciák

A megfelelően fókuszált, helyi adottságokra épülő gazdaságfejlesztési stratégia a **régió fejlesztési pólusát és regionális alközpontjait** (Szeged-BIOPOLISZ, Kecskeméten a Kreatív Tudásközpont, illetve a Közép-Békési Centrum és Hódmezővásárhely), a karakterisztikus potenciállal rendelkező területeket (az urbanizált tengelyeket alkotó településeket vagyis a policentrikus városhálózatokat), és a továbbfejleszthető kutató potenciállal rendelkező településeket tekinti elsődleges célterületeinek..

Fejlesztési pólus, regionális alközpontok

II. prioritási tengely: Turisztikai célú fejlesztések

A prioritási tengely leírása

A Dél-alföldi régió egyedülálló tájképi adottságaira és természeti változatosságára építve, a Nemzeti turizmusfejlesztési stratégiával is összhangban a turisztikai beruházások a régió legfőbb vonzerejét jelentő attrakciókra koncentrálnak, : Ezek között a

Vonzó régió

legfontosabbak a nemzeti szinten is kiemelten kezelt turisztikai termékek, így az *egészségturizmus*, valamint a kulturális és ökoturizmus hangsúlyos fejlesztéseit megjelenítő *örökségturizmus*. Minden fejlesztés esetén kiemelt szempont a gazdasági értelemben is vett fenntarthatóság, és cél, hogy a beruházások további vállalkozói tőkét is megmozgassanak. A Társadalmi Elszámolási Mátrix modell szerint a turizmus felé irányuló kereslet kiemelkedően erős tovaggyűrűző hatásokat generál, vagyis a turizmus-szektor gazdaságélénkítő hatása rendkívül jelentős.

A fejlesztések hatékonyságát a marketing tevékenység erősítésével is elő kívánjuk mozdítani.

Az elmúlt időszakban a belföldi vendégforgalom növekedése és a külföldi vendégforgalom visszaesése tapasztalható. Az attrakciók fejlesztéséhez kapcsolódóan a szolgáltatások minőségének javítása szükséges ahhoz, hogy mind a külföldi, mind a belföldi turisták egyre komolyabb igényeit ki lehessen szolgálni. Különösen a szálláshelyek fejlesztése esetében kell a meglévő kapacitásokra építeni, ezek magasabb kihasználása azonban csak a színvonal növelésével érhető el. Kereskedelmi szálláshelyek fejlesztése esetében cél az attrakciók látogatottságának és jövedelemtermelő képességének javítását elősegítő minőségi fejlesztések támogatása. Törekszünk a magánszféra forrásainak minél nagyobb mértékű bevonására, a nyújtott támogatás arányának mérséklésére. Ennek érdekében a regionális támogatási térkép által meghatározott támogatási intenzitás lehetséges maximumánál alacsonyabbat határoztunk meg a szálláshelyfejlesztési tevékenységre. A támogatott turisztikai attrakcióknak biztosítaniuk kell a turisták igényeinek színvonalas kiszolgálását, ezért fontos, hogy magas minőségű fejlesztéseket támogassunk, elsősorban a régióra jellemző legfontosabb turisztikai adottságok mentén. Nem támogatjuk 5 csillagos kategóriájú szálláshelyek fejlesztését.

A prioritási tengely a régió természeti-, kulturális-, épített örökségén alapuló turisztikai programkínálattal, szolgáltatások minőségileg magas színvonalú fejlesztésével kívánja a hazai és a nemzetközi kereslet igényeit kielégíteni, melynek megvalósítása során kiemelt szempontként kezeljük az együttműködés keretében megvalósuló fejlesztéseket. Az egészségturizmusra, amely Magyarország és ezen belül a régió számára is az egyik kiemelkedő turisztikai vonzerő, a 2007-2013 közötti időszakban kiemelt figyelmet fordítunk. A magas minőségű gyógyturizmus és egészség megőrző/fejlesztő turizmuságak (wellness, fitness, beauty, sport, stb.) fejlesztésével járul hozzá a térség gazdasági versenyképességének növeléséhez.

A prioritás tengely által finanszírozott tevékenységek egy része kiegészíti az UMVP-ből finanszírozandó projektek fejlesztési elemeit.

Az OP ad támogatást:

- a hatályos jogszabály alapján **kereskedelmi minősítésű** szálláshelyek fejlesztésére,

- **turisztikai szolgáltatások fejlesztésére, de kizárva** az ÚMVP-ben foglalt **agro-turisztikai** szolgáltatásokat, közelebbről:
 - a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. Törvény 59.§-ban foglalt alkalmi falusi és agro-turisztikai szolgáltató tevékenységeket,
 - a jelen intézkedés által lehatárolt jogosult települési körben (5000 fő, vagy 100 fő/km² népsűrűség alatti nem városi rangú településeken) a mezőgazdasági alap-tevékenységekhez szorosan kapcsolódó szolgáltatásokat, úgymint lovas-, horgász, vad- és erdei turizmus.
- **attrakciók**, és kapcsolódó infrastruktúra fejlesztés: teljes körűen,
- turisztikai **desztináció-menedzsment** központok és szolgáltatások: területi koordinációs céllal teljes körűen, településmérettől és szolgáltatótól függetlenül,
- a **borturizmus** területén a 100.000 euró feletti támogatás-igényű projektek részére.

A **Nemzeti Halászati Stratégiai Terv** alapján finanszírozásra kerülő program nem finanszíroz az ÚMFT operatív programjaival átfedésben lévő tevékenységet.

A turizmussal kapcsolatos intézkedések illeszkednek a Regionális Turizmusfejlesztési Stratégiához, ami összhangban van a Nemzeti Turizmus Stratégiával.

A prioritási tengely kiemelt céljai:

- ⇒ A turisztikai célú bevételek növelése
- ⇒ A vendégforgalom emelése az átlagos tartózkodási idő meghosszabbításán keresztül
- ⇒ Kereskedelmi szálláshelyek szoba kapacitás kihasználtságának növelése

A prioritási tengely célindikátorai:

- ⇒ A vendégéjszakák számának növekedése a kereskedelmi szállás helyeken (1000-főre vetítve, db)
- ⇒ A kereskedelmi szálláshelyek kapacitás-kihasználtságának növekedése (%)

A prioritási tengely intézkedéseinek várható hatásai

A régió turisztikai célpontjainak infrastrukturális és szolgáltatói hátterének minőségi és mennyiségi fejlesztése révén a régióba látogató bel- és külföldi turisták tartózkodási idejének meghosszabbodása indirekt és direkt módon élénkíti a régió gazdasági növekedését, valamint a turisztikai szektorban új

A régió turisztikai bevételei emelkednek

munkahelyeket hoz létre.

A prioritási tengely intézkedéseinek leírása

⇒ „Dél-Alföld Spa”, egészségturisztikai létesítmények komplex fejlesztése Egészségturizmus fejlesztése

A Dél-Alföld gyógy- és termálvizeire épülő meglévő egészségturisztikai létesítmények szolgáltatásainak **minőségi továbbfejlesztése**, az infrastruktúra megfeleltetése a **modern egészségügyi és technológiai követelményeknek**, valamint az akadálymentes környezet biztosítás. Az egészségturizmus hatékonyságának biztosításához az ellátórendszer és a turisztikai szolgáltatók közötti szoros együttműködés kiépítése szükséges (egységes megjelenés, védjegy kialakítása). A régió területén gyógyfürdőkkel rendelkező településeken új gyógyászati központok létrehozása, meglévő gyógyászatok technikai eszközeinek korszerűsítése.

Az intézkedés támogatja a termál és gyógy turizmusra épülő infrastruktúra fejlesztést, mely a vállalkozói szektor bevonásával **termálpark** kialakítását tesz lehetővé.

⇒ **Kulturális és szellemi értékekre épülő turizmus**

A Dél-alföldi régió a régiót karakterisztikusan meghatározó történelmi jegyeket viselő, örökségeket gondozó helyszínekkel rendelkezik. Ezek folyamatos fenntartása és fejlesztése, a hagyományok, örökségek történelmi funkciójának erősítése nélkülözhetetlen a külföldi és belföldi turisták valamint a helyi lakosság számára. A **konferenciaturizmus** fejlesztésénél elsődleges szempont a már meglévő (felsőfokú intézmények) infrastruktúrájának, technikai felszereltségének bővítése, a konferenciaturizmushoz kapcsolódó szolgáltatási hálózat (képzések, konferenciák, illetve üzleti tanácsadás helyszínül szolgáló létesítményekben) illetve a nemzetközi jelentőségű kulturális és gasztronómiai **rendezvények** infrastrukturális hátterének fejlesztése.

Kulturális és konferencia turizmus

A Dél-alföldi régió múzeumai, és azokhoz kapcsolódó egységek látogatóbarát fejlesztése, **interaktív múzeumok** kialakítása a kulturális turizmus fontos részét képezik, csakúgy mint az Országbemutató Programban szereplő a tájházlánc részét képező múzeumi rendeltetésű népi műemlékek.

Kastélyok és várak turisztikai és kulturális funkciókkal való megújítása, látogatóbarát fejlesztése. Az intézkedés támogatja az önkormányzati és költségvetési szervek kezelésben álló kastélyok, várak turisztikai és kulturális funkciókkal való megújítását, látogatóbarát fejlesztését. az egészségügyi és szociális funkciók kiváltását, és kiemelten kezeli az Országbemutató Programhoz kapcsolódó fejlesztéseket.

Kastélyok, várak turisztikai fejlesztése

A Dél-alföldi régió borvidégein a karakterisztikus **borkínálathoz** kapcsolódó infrastrukturális és promóciós fejlesztések

megvalósítása.

⇒ **Desztináció menedzsment**

Célként fogalmazódik meg az idegenforgalmi potenciállal rendelkező helyszínek, városok, térségek turisztikai vonzerejének, **desztináció-marketingjének, menedzsmentjének helyi és regionális szintű kialakítása**. A kialakítandó desztináció menedzsment szervezeteknek fontos szerepet kell játszaniuk a desztináció kínálati profiljának kialakításában és piacra vitelében. Ehhez szükséges a megfelelő stratégiák kidolgozása, mely elősegíti többek között a turisztikai promóciót, a humán erőforrás fejlesztését és az információs rendszerek kialakítását, működtetését is. A partnerségen alapuló desztináció menedzsment szervezetek felépítésében elvárt módszer az alulról építkezés elve.

**Desztináció
menedzsment**

Aktív turizmus

A Dél-alföldi régió pusztáin, nemzeti parkjaiban és vizei mentén **aktív turizmust támogató szolgáltatások, valamint infrastrukturális fejlesztések támogatása. Kikötők** létesítése, továbbá a központi forrásból megvalósuló nemzetközi vízibázishoz (a régióban Szeged, Baja) kapcsolódó kiegészítő jellegű **vízisport fejlesztések megvalósítása, lovasturizmus ösztönzése, a természetjárás** feltételeinek javítása. A tevékenység célja további gyalogos túra útvonalak felfestése, kialakítása a Duna, Tisza, Körösök mentén, valamint a Kiskunsági, Duna-Dráva, Körös-Maros Nemzeti Parkok területén. Különböző turisztikai termékek összekapcsolása (komplex turisztikai termékek, tematikus turisztikai útvonalak és témaparkok kialakítása, fejlesztése). Környezetkímélő turisztikai megoldások alkalmazása szolgáltató helyek és kiszolgáltató infrastruktúra kialakításával a természeti értékek mellett. Dél-Alföld gazdag vad- és halállományára alapozva **vadász- és horgászturizmus** népszerűsítése, szolgáltatásainak összehangolása a turisztikai szolgáltatás elemeivel.

**Kastélyok, várak
turisztikai
fejlesztése**

Az aktív turisztikai fejlesztéseknél nem támogatott az ÚMVP-ben lehatárolt jogosult települési körben az 5000 fő, vagy 100 fő/km² népsűrűség alatti településeken a mezőgazdasági alap-tevékenységekhez szorosan kapcsolódó szolgáltatások, úgymint lovas-, horgász, vad- és erdei turizmus.

**Lovas-, horgász-,
vadász és vízi
turizmus**

⇒ **Vonzerőkhöz kapcsolódóan a szálláshelyek mennyiségi és minőségi fejlesztése**

A Dél-alföldi régió idegenforgalmi potenciáljának erősítéséhez elengedhetlenné vált a turisztikai szolgáltatások minőségi és mennyiségi fejlesztése. Ezt az is nagyban alátámasztja, hogy a régióban egyre inkább a konferencia-, fesztivál-, egészség- és sportturizmus nyújtotta lehetőségek kerülnek előtérbe az idelátogató turisták számára, akik az átlagosnál többet is hajlandóak áldozni a minőségi szolgáltatások iránt.

⇒ Az intézkedés **új szálláshelyek létesítését, meglévő szálláshelyek kapacitás növelését és szolgáltatásainak minőségi** fejlesztését teszi lehetővé a kiemelt turisztikai célpontokban, kivéve az ÚMVP-ben foglalt a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. Törvény 59.§-ban foglalt alkalmi falusi és **agro-turisztikai** szolgáltatások körét. Kiemelt szakmai szempont az új szálláshely fejlesztésénél a keresleti igények figyelembe vétele, a túlkínálat elkerülése, így a fejlesztésnek 100.000 fő/év látogatottságú turisztikai attrakció közelében kell megvalósulnia. Az idegenforgalmi szolgáltatáshelyek fejlesztésénél kiemelten fontos a vendéglátóhelyek minősítő rendszerének, és a régió helyi agráriumára épülő beszállítói rendszerekkel való együttműködések kiépítése.

Szálláshelyek mennyiségi és minőségi fejlesztése

Projektelőkészítés:

A prioritás tengely keretén belül támogatandó projektek előkészítése valamennyi intézkedéshez kapcsolódóan támogatható tevékenységként jelenhet meg.

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006/EK rendelet 34. cikkének 2. bekezdésében meghatározott rugalmas finanszírozás lehetőségével, az adott prioritási tengely forrásainak legfeljebb 10%-ának erejéig. Az alapok közötti átjárhatósággal – amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza – a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA-jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA-alapú projekt megvalósításával, és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához, illetve kifejezetten helyi sajátos probléma megoldására irányulnak.

Horizontális elvek

A prioritásban nagy hangsúlyt kap a gazdasági, környezeti és társadalmi fenntarthatóság biztosítása. Az infrastrukturális fejlesztéseknél fokozott figyelmet kell fordítani a hatékony és környezetbarát energetikai eljárások alkalmazására (megújuló és alternatív energiaforrások, környezetbarát építőanyagok stb.).

Fenntarthatóság, akadálymentesítés

A fejlesztések során kiemelt figyelmet kell kapnia az esélyegyenlőség kérdésének, a nők munkaerőpiacra való visszatérésének elősegítésének. Ugyancsak kiemelten kezelendő az akadálymentesített környezet biztosítása a fejlesztések helyszínén.

Területi preferenciák

⇒ Az **egészség- és gyógy turisztikai** létesítmények fejlesztésénél kiemelten támogatjuk az **országos és nemzetközi** vonzáskörrel rendelkező, valamint a **regionális és körzeti** jelentőségű termál- és gyógyfürdőket, ahol az éves látogatottság **100.000 fő feletti**.

- ⇒ **Szeged és környéke** kulturális, szellemi turizmus adta lehetőségeit (épített örökség, múzeumok, fesztiválok, konferenciák, történelmi park) a kisebb települések kínálatával összehangolva **komplex termékek** kialakításával és a turisztikai szezon meghosszabbításával kell elősegíteni. Szeged város, az országosan és nemzetközileg elismert tudományos és kulturális központ, a **konferenciaturizmus** célpontjává válhat, amit a BIOPOLISZ program nyújtotta lehetőségek is erősíthetnek.
- ⇒ **Kecskemét és környéke** kulturális, szellemi turizmusa, **sajátos táji adottsága** adta lehetőségeinek (épített örökség, fesztiválok, múzeumok, lovas turizmus) összehangolása a kisebb települések kínálatával, ami elősegíti a **komplex termékek** kialakítását.
- ⇒ **Békéscsaba és környéke** kulturális, szellemi, szakmai **konferenciaturizmus, lovas és vadász turizmus** adta lehetőségeinek (épített örökség, múzeumok, fesztiválok, történelmi parkok, lovardák, kastélyok, várak) összehangolása a kisebb települések kínálatával, ami elősegíti a **komplex termékek** kialakítását.
- ⇒ **Tisza és vízgyűjtőjének mente**: A Tisza, Körösök és Maros folyók területének jelentős **kulturális, vízi, szelíd és öko turisztikai vonzerő fejlesztése** (turisztikai infrastruktúra, szolgáltatások minőségi és mennyiségi, szerkezet fejlesztése, komplex turisztikai termékek kialakítása, turisztikai szektor fejlesztésénél a professzionális és vendégorientált megközelítés elsajátítására képzési rendszerek fejlesztése)
- ⇒ A Duna, mint nemzetközi közlekedési tengely a régió életében jelentős szerepet tölthet be a távlatban. Ezt az adottságot elsősorban a régió gazdasági fejlődésének gyorsítása érdekében (kikötők, logisztikai központok, szállítási útvonal) kell kihasználni, továbbá jó lehetőség kínálkozik a régió nemzetközi turisztikai bekapcsoltságának javítására is. A Duna mint adottság kihasználása azonban olyan mértékű infrastrukturális fejlesztéseket tesz szükségessé, amelyek a régió lehetőségeit meghaladják. Ezért szükséges, hogy az érintett ágazati minisztériumokkal és operatív programokkal a Dél-Alföldi OP fejlesztési feladatainak végrehajtása e térséget illetően szoros együttműködéssel valósuljon meg.

A Duna menti és homokhátsági speciális táji és kulturális adottságokra épülő turisztikai infrastruktúra és tartalmak fejlesztése (turisztikai együttműködések koordináló helyi szervezetek létrehozása, térségi turisztikai arculat kialakítása,

hozzákapcsolása más gazdasági-kereskedelmi-szolgáltatási tevékenységekhez, helyi arculathoz igazodó programok kialakítása, térségi/helyi marketing felépítése, szálláshelyek kínálatának kiépítése, a vendéglátó, kereskedelmi és szolgáltató hálózat korszerűsítése, Dunához kapcsolódó rekreáció és turizmus fejlesztése).

⇒ **Ópusztaszeri Nemzeti Történeti Emlékpark** Örökségprogramjának, valamint az Emlékparkhoz kapcsolódó vonzerő- és szálláshelyfejlesztés kiemelt támogatása

⇒ **Tisza menti partok, holtágak** (öko)turisztikai fejlesztése

III. prioritási tengely: Közlekedési infrastruktúra-fejlesztés

A Dél-alföldi régió közlekedési infrastruktúráját alacsony kiépítettség és gyenge minőség jellemzi annak ellenére, hogy az ország egyik legforgalmasabb nemzetközi közlekedési tengelye (IV, IV/A, VII, X/B „helsinki folyosók”) húzódik a területén. A régió rendelkezik országos viszonylatban a legkiterjedtebb – erősen differenciált, többségében súlyos infrastrukturális, ellátási problémákkal, társadalmi feszültségekkel jellemezhető – **tanyás területekkel**.

**A gazdaság
élénkítése a
közlekedés
javításával**

A régióban a gazdasági fejlődés és modernizáció egyik legfőbb akadályát a közlekedési rendszerek hiánya és azok minőségi problémái jelentik. A régió kistérségeiben javítani kell az elérhetőségi viszonyokat a **négy- és ötszámjegyű utak** építésével, és a rossz minőségű utak felújításával, hiszen a leszakadó térségek számára alapvető fontosságú, hogy be tudjanak kapcsolódni a gazdasági vérkeringésbe, gazdasági-társadalmi felzárkóztatásuk szorosan összefügg a közlekedési lehetőségeikkel. A logisztika - a termelő hálózatokba és értékteremtő folyamatokba való fokozatos bekapcsolásával - a fejlődés valódi motorjává válhat, ezért alapvető fontosságú a **logisztikai központokhoz vezető infrastruktúra** fejlesztése, hiányzó részeinek kiépítése.

**A vidéki térségek
elérhetőségének
javítása**

„A Dél-alföldön alapvető fontosságú a kistérségi központok közúti, illetve közúti tömegközlekedéssel való elérhetőségének javítása, különös tekintettel a kiterjedt, lakott külterülettel rendelkező települések munkahelyhez, közszolgáltatásokhoz való jobb hozzáférésére. A kistérségi elérhetőségi viszonyok javítása a közútfejlesztések segítségével bővülő helyközi, elővárosi és városi közösségi közlekedés rendszerek, összehangolásával, és hatékonyabbá tételével történik.”

A ROP-ban a fenntartható közlekedésfejlesztés a kerékpáros és a közösségi közlekedés fejlesztés támogatását jelenti. / A belvízi hajózás, a vasúti közlekedés és a kötöttpályás városi közlekedés

fejlesztés KÖZOP prioritás. / A kistérségi / nem helyi / mellékút és kerékpárút / kül és belterületi / fejlesztése segíti a fenntartható és környezetkímélő közlekedési módok elterjesztését. A bővebb mellékúthálózat több közösségi /tömegközlekedési/ autóbuszjárat indítását teszi lehetővé, így mérsékelheti a személygépkocsi forgalom növekedésének ütemét. A kerékpározás feltételeinek javulásával / tervidőszakban mintegy 25%-al megnövekedő hálózat / lehetővé válik, elsősorban a rövidtávú - jellemzően településen belüli, illetve környéki relációban - forgalomban a környezetkímélő, kerékpáros közlekedés gyorsan bővülő elterjesztése.

A prioritási tengely intézkedései szervesen kapcsolódnak a Közlekedésfejlesztési Operatív Programban és az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Tervben megjelenő fejlesztésekhez. A tervezett fejlesztések komplexitása érdekében a végrehajtás során szoros együttműködés szükséges a fenti fejlesztési programokkal.

A ÚMFT egészében a fenntartható közlekedés aránya több, mint 50 %. A DAOP program ehhez olyan módon járul hozzá, hogy a DAOP-ban a téma szerinti kategorizálás alapján fenntartható közlekedés (16., 17., 24., 25., 28. 32., 52. kategóriák) tervezett aránya az OP teljes közlekedési fejlesztéseiben 16,43%.

A prioritási tengely kiemelt céljai:

- Hátrányos helyzetű kistérségek elérhetőségének javítása
- Települések és kistérségek közötti egyenlőtlenségek mérséklése

A prioritási tengely célindikátorai:

- Kistérségi központot közúton és tömegközlekedéssel 15/20/30 percen belül elérő lakosság számának növekedése (fő)
- Községi közlekedést igénybe vevők számának szinten tartása (fő)

A prioritási tengely intézkedéseinek várható hatásai

A közlekedési infrastruktúra fejlesztésével az **elérési idő csökken**, a települések és kistérségek társadalmi-gazdasági kapcsolatai intenzívebbé válnak, ezáltal **erősödik a régió kohéziója**. A kistérségek közlekedési és infrastrukturális adottságai javulnak, az új útszakaszok megépülésével csökken a járművek által megtett távolság, **csökken a forgalomterhelésből származó zajterhelés és környezetszennyezés**.

Hosszútávú multiplikátor hatásként jelentkezik, hogy a munkaerőpiaci valamint jövedelmi szempontból hátrányosabb területeken jelentősen megnő a munkavállalók mobilitása (a fejlettebb gazdasági térségek felé), így a régió foglalkoztatási mutatói is javulnak.

További közvetett hatásként közép távon a beruházások munkaerő-keresletet gerjesztenek, ami szintén a foglalkoztatás növekedését eredményezi a tervidőszak végére.

A prioritási tengely intézkedéseinek leírása

⇒ A kistérség közúti elérhetőség feltételeit javító infrastrukturális beruházások

**Közúti
infrastruktúra
fejlesztése**

A régió gazdaságának, a lakosság életminőségének, a régió belüli területi különbségek csökkentésének egyik alapvető feltétele a térségi elérhetőség biztosítása. Az elmaradott területeken a gazdaságfejlesztő, versenyképességét növelő tevékenységek csak akkor lehetnek sikeresek, ha biztosítjuk a kistérségi központok fizikai elérhetőségét.

Az intézkedés célja a megfelelő kiépítettségű és jó minőségű alsóbbrendű (4 és 5 számjegyű) hálózatok biztosításával a kistérségek kohéziójának erősítése, a kistérségi központok népességmegtartó képességének javítása, a városi szolgáltatások elérésének, illetve a gazdasági és társadalmi fejlődés minél gyorsabb terjedésének elősegítése, a közlekedésbiztonság javítása. Az intézkedés támogatja az alsóbbrendű (4 és 5 számjegyű) utak és a hozzájuk kapcsolódó műtárgyak építését, felújítását, külterületi csomópontok átalakítását. E hálózatok biztosításával erősödik a régió kohéziója, növekszik népességmegtartó képessége, a kistérségi központok gazdasági versenyképessége, javul a lakosság foglalkoztatottsága.

⇒ Közösségi közlekedés korszerűsítése

**Közlekedési
szövetségek**

Az intézkedés célja a tömegközlekedési infrastruktúra fejlesztése, a közlekedési szövetségek létrehozásával a Dél-alföldi régió közösségi közlekedésének korszerűsítése, a személyszállítás színvonalának javítása, a különböző közlekedési formák összehangolt működtetése, fejlesztése, figyelembe véve az esélyegyenlőség és a fenntartható közlekedés elősegítését.. A városi tömegközlekedés megújításához szervezési, irányítástechnológiai, infrastrukturális és eszközfeltételek fejlesztése szükséges. A városi közlekedés gyorsabbá és balesetmentesebbé tétele érdekében a ROP szervezési intézkedések előkészítését, kisebb közlekedési infrastruktúra és utaskiszolgáló létesítmények fejlesztését támogatja..

**Logisztikai
beruházásokhoz
vezető közút**

A logisztikai beruházásokhoz kapcsolódó közúti infrastruktúra fejlesztése

A logisztikai központok működésének biztosításához elengedhetetlen bekapcsolásuk a helyi közúthálózatba és ezen keresztül az országos és nemzetközi szállítási útvonalak hálózatába. Az intézkedés a közúthálózattól a logisztikai központhoz vezető útszakasz építését, korszerűsítését

Kerékpárút

támogatja.

⇒ **Kerékpárút-hálózat építése**

A települések kerékpárútjainak szakaszai nem alkotnak egységes térségi, különösen régiós hálózatot, a településeken belüli elemek nem állnak össze térben összefüggő rendszerré. Emiatt a régió kerékpárútjai nem alkalmasak sem a helyi tömeges és turisztikai igénybevételre, sem a környezetkímélő közlekedési forma népszerűsítésére. Az intézkedés célja a központi forrásból megvalósuló országos kerékpárút hálózathoz történő turisztikai és egyéb célú kerékpáros közlekedés infrastruktúrájának kialakítása, bővítése, a már meglévő elemek hálózatba szervezése, felújítása, valamint az ehhez kapcsolódó szolgáltatások kialakítása. Ezzel összhangban szükséges a kerékpáros közlekedéshez kapcsolódó létesítmények kiépítése, pl.: biztonságos és fedett tárolók létesítése.

⇒ **Belterületi közúthálózat fejlesztése**

Települések belterületi közúthálózatának rekonstrukciója, a hálózat kiépítettségének növelése segíti a települések belső közúti közlekedését az alapvető hálózati hiányosságok mérséklését. A tevékenység célja belterületi útépitések, felújítások, csomópontok és buszöblök kiépítése, felújítása, a települmegújítási és településfejlesztési akciókhoz kapcsolódóan.

Projektelőkészítés:

A prioritási tengely keretén belül támogatandó projektek előkészítése valamennyi intézkedéshez kapcsolódóan támogatható tevékenységként jelenhet meg.

Horizontális elvek

A közlekedési infrastruktúra fejlesztésénél előnyben kell részesíteni a közlekedés minőségének javítására irányuló törekvéseket. A közlekedési lehetőségek javulásával a hátrányos helyzetű, periférikus területeken élők számára könnyebben elérhetővé válnak a kistérségi-, a megye- és a régióközpontok, a szolgáltatások és a munkahelyek, így biztosítva az **esélyegyenlőséget**. A közlekedési feltételeket javító fejlesztéseket az akadálymentesítés, valamint a közlekedésbiztonság szempontjait is figyelembe véve kell lebonyolítani.

A prioritási tengely minden szinten támogatja a környezetbarát technológia alkalmazását, szem előtt tartja a **környezetvédelmi tudatosságot**. A fenntartható fejlődés alapelvei érvényesülésének értékelésére a program végrehajtása után kerülhet sor.

Területi preferenciák

A periférikus települések versenyképességének javításában meghatározó szerepe van a közlekedési infrastruktúrának, ezért az útfejlesztéseket főként ezeken a területeken kell támogatni. Előnyt

**Akadálymentesítés,
fenntarthatóság**

**Elmaradott,
periférikus
települések**

élveznek továbbá a kistérségi központok elérhetőségének javítására, a fő közlekedési útvonalak elérésére és a logisztikai központokhoz vezető útfejlesztések. A régióban különösen fontos a **területfejlesztés szempontjából leghátrányosabb helyzetű kistérségek** (Bácsalmási, Jánoshalmi, Mezőkovácsházi, Sarkadi, Szeghalomi, Kisteleki, Móraalmi) fejlesztése, további leszakadásuk megállítása. Kerékpárút fejlesztése, építése esetén a hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés infrastruktúrájának fejlesztését a településeken belül és azok környékén kell támogatni, míg a turisztikai vonzerőkhöz kapcsolódó kerékpárutak építését és fejlesztését elsősorban a **folyók mentén** (Duna és a Tisza vízgyűjtője).

IV. prioritási tengely: Humáninfrastruktúra-fejlesztések

A beavatkozások a vidéki terület hátrányából eredő különbségek mérséklését, az elmaradott kistérségek fejlesztését támogatja.

A Dél-Alföld kedvezőtlen demográfiai helyzettel jellemezhető régió. Ebben meghatározó szerepe van az **időskorúak** kimondottan magas, a **fiatalkorúak** alacsony arányának, az évtizedek óta jellemző természetes fogyásnak, az alacsony gyermekszámnak, a vándorlási veszteségnek, a népesség **kedvezőtlen egészségi állapotának**, a rossz halálozási mutatóknak, az öngyilkosságok magas arányának. A problémákat tovább fokozza a hátrányos helyzetű területeken és a **belső periferiák** kisebb falvaiban a kedvezőtlen aktivitási arány, a szociálisan veszélyeztetett társadalmi csoportok és a társadalom perifériájára szorulóknak számának növekedése és a régió egyes területein kimondottan magas munkanélküliségi ráta.

A kedvezőtlen tendenciák mérséklése a régió egészében, de különösen a hátrányos helyzetű területeken, településeken az **alapszolgáltatások kiépítését és színvonalának emelését, a prevenciót szolgáló eszközök és eljárások terjesztését, az ellátások differenciáltabb és területileg kiegyenlítettebb megszervezését teszi szükségessé.** A szolgáltatásokat igénybevevők életminőségének javítása érdekében a **szociális és gyermekjóléti szolgáltatások** infrastrukturális hátterét korszerűsíteni és akadálymentesíteni szükséges.

Mindezek mellett természetesen gondot kívánunk fordítani a társadalmi igényeket végső soron kielégítő humánerőforrás biztosítására is, szükséges szakmai képzés és a foglalkoztatáshoz kapcsolódó források biztosítása által, valamint teret engedni a civil szerepvállalásnak is.

A fejlesztések során kiemelt szempontként kezeljük a kistérségi, települési integrált (szociális, oktatási és közművelődési) szemlélet megvalósulását.

A intézkedések megvalósulása szervesen kapcsolódik az ágazati OP-kban, kiemelten az TAMOP-ban és a TIOP-ban, az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Tervben megjelenő fejlesztésekhez. A tervezett fejlesztések komplexitása érdekében a végrehajtás során szoros együttműködés szükséges a fenti fejlesztési programokkal.

Az intézkedés kapcsolódik és elősegíti a Gyermekesély, XXI. Század iskolája és „Esély a leghátrányosabb kistérségben élőknek” komplex térségfejlesztési zászlóshajó programot

Az ellátások differenciáltabb és területileg kiegyenlítettebb fejlesztése

Humán infrastruktúra fenntartható fejlesztése

A prioritási tengely kiemelt céljai:

- ⇒ A régió lakosságának egészségi, mentális és pszichés állapotának javítása.
- ⇒ Humán infrastruktúra minőségi és fenntartható fejlesztése
- ⇒ A foglalkoztatottak számának növelése

A prioritási tengely célindikátorai:

- ⇒ Fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló diákok száma (fő)
- ⇒ Óvodai nevelésben részesülő gyermekek arányának növekedése (%)
- ⇒ Minőségi járóbeteg szakellátásban ellátottak számának növekedése (a fejlesztéssel érintett szakrendelések esetén, fő)
- ⇒ Szociális ellátással elért lakosság számának növekedése (fő)

A prioritási tengely intézkedéseinek várható hatásai

A prioritás megvalósításaként várható, hogy a jövőben a közszolgáltatások elérhetőbbé válnak a lakosság számára. A fejlesztések hatására a szolgáltatások hatékonyabbak, színvonalasabbak lesznek. A munkahelyek száma növekszik, javulnak a lakónépességet érintő negatív demográfiai tendenciák

Az infrastrukturális fejlesztések segítik a területek megközelíthetőségét, a helyi lakosság életminőségének javítását, a szolgáltatásokhoz való könnyebb hozzáférést és élhetőbb környezet kialakítását.

Szolgáltatások elérhetőségének, hatékonyságának növekedése

A prioritási tengely intézkedéseinek leírása

⇒ Egészségügyi ellátás korszerűsítése

A Dél-Alföld egészségügyi helyzete az elmúlt évtizedben nem változott jelentősen, ahogy a régió egészségügyének belső szerkezete sem, valamint a régión belül meglévő területi különbségek sem csökkentek. A régió egészségi mutatói messze a legrosszabbak a többi régióhoz képest. A régióban a járóbeteg szakellátás területi-települési koncentrációja figyelhető meg. A háziorvosok a betegeket jóval az országos átlagot meghaladó arányban utalják járóbeteg szakrendelésre és fekvőbeteg gyógyintézetbe. Éppen ezért a szakpolitikával összhangban szükséges az egészségügyi ellátás fejlesztése, korszerűsítése, reformálása. A fekvőbeteg-ellátás, kórházi ellátás fejlesztése az ágazati OP-ban valósul meg, ezzel összhangban a ROP-ban kiemelten kezeljük a kistérségi szintű lakossághoz közeli ellátások közül az **alap-, járóbeteg-ellátás**, és a **mobil egészségügyi szolgálatok**, kommunikációs

Egészségügy korszerűsítése

szolgáltató egység kialakítását, információtechnológia korszerűsítését. Az egészségügyi reform folyamatában – főként a kiskórházak párhuzamos aktív fekvőbeteg ellátásainak megszüntetésére tekintettel – a régióban szükséges a járóbeteg-ellátás fejlesztése. A járóbeteg-szakrendelővel nem rendelkező kistérségekben szükséges járóbeteg-ellátás fejlesztése a Társadalmi Infrastruktúra Operatív programban jelenik meg.

A régióban a gyermekkorúak részaránya folyamatosan csökken, miközben az idősebbeké nő, ez a tendencia a jövőben még erősebb lesz, ezért az idős korosztály problémájának megoldása nem halogatható. Ezzel összhangban a **rehabilitációs szolgáltatások fejlesztését**, és a mobil egészségügyi szolgálat integrált működtetését fejleszteni szükséges, természetesen nem csak az idősekre koncentrálva, hanem az aktív lakosságot is figyelembe véve. A régióban **időskorúakról gondoskodó komplex és integrált rendszer** kialakítása szükséges. Az otthoni szakápolási szolgáltatások nem fedik le a régiót, indokolt az otthoni szakápolás kiterjesztése e területekre, és a meglévők továbbfejlesztése (a meglévő hálózat felmérése, a szolgálatok felszerelése, továbbképzések szervezése), különös tekintettel a tanyás területekre. Az üres vagy kiürülő ingatlanokban, a fenntartókkal partnerségben ápolási otthonok kialakítása szükséges. Létesítésük helyét a felhasználható felszabaduló kórházi kapacitások figyelembevételével célszerű meghatározni.

A lakosság egészségügyi helyzetének javulása érdekében fokozottan szükséges a betegségekkel kapcsolatos ismeretek bővítése, a **szűrőprogramok** kiterjesztése, a **lelkisegély-szolgálat** kapacitásának bővítése, **védőnői hálózat** fejlesztése. A mindenki számára elérhető, **prevenciót** szolgáló lehetőségek biztosítása és a megelőzés tudatosítása kiemelten fontos.

⇒ **Közoktatási intézmények infrastruktúrájának fejlesztése, rekonstrukciója, korszerűsítése**

A regionális operatív program közoktatási infrastruktúra fejlesztés intézkedése kapcsolódik a **közoktatás reform** fő céljaihoz, és segíti annak megvalósítását.

Kiemelten kezeljük a halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű gyerekek integrált oktatásának megvalósulását - különös figyelemmel a **Roma szegregáció** csökkentésére - mind az intézményen belül, mind az intézmények között. A hátrányos helyzetű településről érkező tanulók támogatása, pl. ösztöndíj, stb. programokkal a TÁMOP keretein belül kerül megfogalmazásra.

**Oktatási
infrastruktúra
fejlesztése**

Az intézkedés lehetővé teszi az **általános iskolai és óvodai** épületek átfogó felújítását, rekonstrukcióját, bővítését, új épületek építését (abban az esetben, amikor a meglévő épület felújítása nem vagy csak aránytalanul drágán valósulhat meg). A 10.000 fő alatti településeken az integrált megoldásokat, óvoda és bölcsőde együtt fejlesztését, és az alternatív megoldások kialakítását, akadálymentesítését, valamint az intézmények informatikai rendszerének modernizálását, speciális esetekben (mikro-, kistérségi szinten) **iskolabusz vásárlását** is, amennyiben ezt a diákok létszáma és az intézmények elérése indokoltá teszi. Cél a kis lakossűrűségű területeken élők igényeit rugalmasan kezelő közlekedési szolgáltatás bevezetése, közép- és kisbuszok alkalmazásával. Az önkormányzatok nagy része kistérségi szinten szervezi a közoktatást. A cél az, hogy a minőségi szolgáltatások a közoktatásban részt vevő minden gyermek, tanuló számára biztosítottak legyenek, bárhol is, bármilyen településen is éljenek az országban.

Kiemelten támogatandó a TÁMOP és TIOP programok informatikai fejlesztéseihez kapcsolódó informatikai infrastruktúra kialakítása, megfelelő sávszélesség biztosítása az épületeken belül, vezeték nélküli hálózatok elterjesztése (Wi-fi), megfelelő hálózatfejlesztés..

Az intézkedés keretein belül a középfokú oktatási intézmények közül támogatjuk a **gimnáziumok**, valamint a TISZK-ek által képviselt szakmai fejlesztési irányvonal figyelembevételével a **Térségi Integrált Szakképző Központokon kívüli** középfokú iskolák és szakképző intézmények infrastrukturális fejlesztését, más intézményekkel, hálózatokkal való együttműködését.

Oktatási intézmények **kollégiumainak** fejlesztése elsősorban a vállalkozói szféra bevonása esetén támogatandó.

⇒ **Társadalmi befogadást és részvételt támogató infrastruktúra-fejlesztés**

Szociális fejlesztések

A foglalkoztatottság növelése érdekében szükséges a **család- és otthonközeli szolgáltatások** (idősek nappali ellátása, házi segítségnyújtás, közösségi ellátások, támogató szolgálat, családsegítő szolgáltatás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás) infrastrukturális fejlesztése, és a **család és munkahely összehangolását** segítő szolgáltatások (gyermekjóléti és szociális nappali szolgáltatások) kialakítása, infrastruktúrájuk fejlesztése. A nők munkaerőpiacra való visszajutásának elősegítése érdekében a **bölcsődei ellátás** fejlesztését kiemelten kell kezelni. A 10.000 fő feletti településeken a szolgáltatás-hiányos területeken bölcsődék létrehozása szükséges.

Az önkormányzatok tulajdonában lévő, üresen álló, funkciójukat veszített épületek hasznosítása **többfunkciós közösségi, ifjúsági terek és információs pontok** létrehozására a társadalmi kohézió erősítése érdekében.

Önkéntes munka elterjesztése, társadalmi részvétel és szolidaritás elősegítése, közösségi kezdeményezések támogatása. A helyi közösségek támogatása, a **civil szerveződések** aktivizálása, szerepük erősítése, működésükhöz szükséges infrastrukturális feltételek biztosításának támogatása.

Lehatárolás az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal:

Kötelezően ellátandó közszolgáltatások, mint: közoktatás, egészségügyi és szociális és vonalas infrastruktúra (út, csapadékvíz-elvezetés, stb.) alapszolgáltatások infrastrukturális fejlesztése.

- Nem kötelezően ellátandó, egyéb helyi közszolgáltatások infrastrukturális feltételeinek támogatása a városokban, illetve 5000 főt és 100 fő/km² népsűrűséget meghaladó településeken, a városok és ezen települések külterületei kivételével.

Az OP támogatja városokban, illetve az 5000 főt és 100 fő/km² népsűrűséget meghaladó településeken, megvalósuló egy vagy többcélú – nem kötelező önkormányzati vagy közigazgatási funkciókat ellátó - közösségi és szolgáltató terek fejlesztését is.

A **Nemzeti Halászati Stratégiai Terv** alapján finanszírozásra kerülő program nem finanszíroz az ÚMFT operatív programjaival átfedésben lévő tevékenységet.

A hátrányos helyzetű településeken szükséges a helyi igényeknek megfelelő módon kialakított, a **közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést** biztosító rendszerek, szolgáltatások fejlesztése. E tevékenység kialakítása során fontos az adott térség lakosainak megkérdezése, bevonása, valamint a kiépült helyi és térségi szintű közszolgáltatásokról, azok helyéről, idejéről, igénybevételeinek módjáról több csatornán keresztül - egyszerű és közérthető módon - információ nyújtása (a funkcionális analabéták is tudjanak tájékozódni a szolgáltatások rendszerében).

Az önkormányzatok egységes és pénzügyileg fenntartható, az önkormányzatok hatósági és belső munkafolyamatainak elektronizálását támogató informatikai fejlesztésének a biztosítása érdekében a DAOP támogatja, hogy az országban az Elektronikus közigazgatás operatív program segítségével kiépülő alkalmazásszolgáltató központokhoz csatlakozni tudjanak az önkormányzatok.

Akadálymentesítés

⇒ Közintézmények akadálymentesítése

A fizikai és info-kommunikációs akadálymentesítés megvalósulásával a közszolgáltatások és az ügyfélszolgálati szolgáltatások elérhetővé, használhatóvá válnak a

fogyatékossgal élők számára. A fogyatékossgal élők számára tehát hozzáférhetővé válnak a kisebb települési önkormányzatok közigazgatási és közszolgáltatási intézményei, illetve a non-profit szervezetek által fenntartott épületek és környezetük.

Projektelőkészítés:

A prioritási tengely keretén belül támogatandó projektek előkészítése valamennyi intézkedéshez kapcsolódóan támogatható tevékenységként jelenhet meg.

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006/EK rendelet 34. cikkének 2. bekezdésében meghatározott rugalmas finanszírozás lehetőségével, az adott prioritási tengely forrásainak legfeljebb 10%-ának erejéig. Az alapok közötti átjárhatósággal – amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza – a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA-jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA-alapú projekt megvalósításával, és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához, illetve kifejezetten helyi sajátos probléma megoldására irányulnak.

Horizontális elvek

Fenntarthatóság

A fejlesztések során kiemelten kell kezelni a környezet és a természeti erőforrások fenntartható hasznosítását. A fenntartható hasznosítás azt jelenti, hogy képesek vagyunk megőrizni a környezetünket és a természeti erőforrásainkat a jövő generációk számára, a fejlesztések megvalósulása során mindezt fokozottan figyelünk.

Fenntarthatóság, esélyegyenlőség

Esélyegyenlőség

Az intézkedés kiemelten kezeli a nők, férfiak, gyermek és ifjúság, kisebbség, fogyatékosok, kistélepusélen élők, megváltozott munkaképességűek a kérdését, a fejlesztések megvalósulása során fokozottan érvényesül az esélyegyenlőség kérdése.

Területi preferenciák

A társadalmi kohéziót támogató fejlesztések a régió egész területén valósulnak meg, de előnyt élveznek a hátrányos helyzetű kistérségek: Kistéleki, Mórakalmi, Szeghalomi, Sarkadi, Mezökovácskási, Bácsalmási, Jánoshalmi.

Kiemelten a hátrányos helyzetű kistérségeket

V. prioritási tengely: Térségfejlesztési akciók

A prioritási tengely leírása

A régió fejlődésének elengedhetetlen feltétele a régió gazdaságát dinamizáló városok ellátó funkcióinak bővítése, a településeken a foglalkoztatottság növelése, az élhető és egészséges települési környezet kialakítása.

**Települések
infrastrukturális
fejlesztése**

A tervezett városfejlesztési programok alapvetően két, markánsan különböző beavatkozási logika alapján épülnek fel. A régió jelentősebb méretű városai esetében lehetőség nyílik a mind fizikai, mind társadalmi értelemben rehabilitálandó, leromlott városrészek akcióterületi megújítására, ERFA és ESZA típusú tevékenységek alkalmazása által, integrált, szociális városrehabilitációs projektek támogatása révén. A régió városközpontjainak, illetve városrész központjainak akcióterületi megújítására, gazdasági, kulturális, turisztikai és kistérségi központi funkcióinak erősítésére is lehetőség nyílik a főutca típusú akciók keretében. Az e program keretében támogatásra kerülő projektekkel szemben alapvető elvárásként fogalmazódik meg a gazdaságélénkítő, gazdaságfejlesztő hatás.

**Fizikai környezet
megújítása,
társadalmi kohézió**

A prioritási tengely fejlesztései – összhangban az Európai Bizottság elvárásaival – a leromlott, illetve nem megfelelően funkcionáló **városi területek újjáélesztését** (revitalizálása, rehabilitálása) kívánják elősegíteni oly módon, hogy a lebonyolítandó programok egyben a régió gazdasági növekedéséhez és a foglalkoztatás javulásához is hozzájáruljanak.

A tartós munkanélküliséggel veszélyeztetett csoportok (alacsony iskolai végzettségűek, szakképzetlenek, megváltozott munkaképességűek, fogyatékkal élők, idősek, romák, pályakezdők, munkaerő-piaci szempontból kedvezőtlen helyzetű térségekben, településeken élők) esetében kiemelt szerepe van az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközöknek. A prioritási tengely intézkedései a területek fizikai környezetének megújítása mellett a **társadalmi kohézió** erősödéséhez is hozzájárulnak.

A beavatkozások integráltságát az URBAN II Községi Kezdeményezés mintájára és szempontjainak érvényesítésével kívánjuk megvalósítani. Az URBAN program kifejezetten az urbanizációból eredő városi problémák enyhítésére jött létre, amely a gazdasági és szociális szempontból egyaránt hátrányos helyzetű városrészek (akcióterületek) integrált, komplex megújítását célozza egy összefüggő és egyértelműen lehatárolt akcióterületen. A programok a helyi szint ismeretére, a helyi problémák feltérképezésére és a helyi közigazgatási szervek, helyi lakosok, civil szervezetek és gazdasági szereplők együttműködésére építenek.

Az 1080/2006 EK Rendelet 7. cikk (2) pontja értelmében "...lakásberuházási kiadások .. az alábbi feltételek mellett támogathatók: (a) a kiadásokat **integrált városfejlesztési művelet** vagy

prioritási tengely keretében kell programozni az állapotromlással és társadalmi kirekesztéssel küzdő vagy azzal fenyegetett területeken ..".

Az akcióterületek kijelölésére elsősorban a 1828/2006/EK rendelet 47. cikke által körvonalazott kritériumrendszer érvényesítésével kerül sor, amely a lakáscélú épület-felújítás (housing) feltételeit szabályozza. Koherenciában az Európai Parlament és a Tanács 1080/2006/EK rendeletének a támogatható területekre vonatkozó részének 7. cikk (2) bekezdésével a lakás-beruházási (housing jellegű) kiadások az összes ERFA-juttatás legfeljebb 2 %-ig terjednek.

Az Európai Bizottság 1828/2006 rendelete értelmében lakóépület felújítás csak akkor támogatható uniós forrásból, ha azon célterület, ahol a felújítás történik, társadalmi és gazdasági értelemben leromlott vagy leromlással fenyegetett. A célterület leromlottságát kiválasztási kritérium-rendszerrel (indikátorokkal) kell bizonyítani. A Bizottság rendelete értelmében a 47. cikk (1) bekezdésben felsorolt 10 lehetséges kritérium használható, amelyből a célterület legalább háromnak kell, hogy megfeleljen (Ezek közülük kettő a rendelet a)-h) pontjaiban felsoroltak közé tartozik.)

A felsorolt 10 kritériumból három kritérium - az a), b) és f) - használata biztosítható a teljes 2007-2013-as időszak során. A beavatkozások fókuszálása érdekében a fennmaradó 7 kritériumból az akcióterv alkalmazhat majd további 3-4-et attól függően, hogy a mérésükhöz rendelkezésre állnak-e országos szinten elérhető és releváns adatok. A kritériumokat és a mutatószámok határértékeit az Európai Bizottsággal egyeztetve határozzuk meg.

A szociális városrehabilitáció támogatásában részesíthető célterületeket két csoportra osztjuk, mindkettő önálló kritériumrendszerrel rendelkezik. (Lakótelepek és nem lakótelepi beépítésű területek – hagyományos beépítésű városrészek). A külön kritériumrendszer használatát ezen területek népesség-összetételének és épületállományának jelentős eltérése indokolja.

Amennyiben a szociális városrehabilitációra kijelölt célterület egyaránt tartalmaz lakótelepi és hagyományos városias területet, akkor azt a kritériumrendszert kell alkalmazni, amely a célterület lakásállományának több mint 50%-ára jellemző. A lakótelepre jellemző indikátorokat kell alkalmazni abban az esetben, ha a szociális rehabilitáció célterülete megfelel az alapvetően KSH alapú lakótelep definíciónak:

- többnyire iparosított technológiával épült 1945 után, és
- környezetéből elváló középmagas és magas lakóházak, házsorok alkotják.

A Bizottság 1828/2006/EK rendelete 47. cikk (1) bekezdése alapján kiválasztott kritériumok szintje

Indikátor típusa	Határérték a hagyományos városi beépítésű területeken	Határérték a lakótelepeken	Referencia adatok ¹⁶
MUNKANÉLKÜLISÉG MAGAS SZINTJE (A kritériumnak való megfeleléshez a mutatószámokból legalább egyet kell teljesíteni.)			
Munkanélküliek aránya az akcióterületen magas volt 2001-ben Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok	minimum 11%	minimum: 10%	9,2%
Tartós munkanélküliek aránya az akcióterületen magas volt 2001-ben (legalább 360 napos munkanélküliek aránya) Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok	minimum 3,8%	Minimum 3,5%	3%
SZEGÉNYSÉG ÉS KIREKESZTETTSÉG MAGAS SZINTJE (A kritériumnak való megfeleléshez a mutatószámokból legalább egyet kell teljesíteni.)			
Magas azon aktív korúak (15-59 éves) aránya, akiknek 2001-ben a jövedelemforrásuk kizárólag állami vagy helyi támogatás volt Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok	Minimum 15%	Minimum 10,5%	9,8
Önkormányzati tulajdonú lakások aránya magas az akcióterületen Adatforrás: Önkormányzati nyilatkozat	Minimum 10%	minimum 8%	3,7% (2001)
Az akcióterületen az önkormányzat által elosztott rendszeres szociális támogatásokból a háztartásokhoz viszonyított városi átlaghoz képest több támogatás (darabszám) került kiosztásra. (Beszámítható támogatásformák: rendszeres szociális segély, lakásfenntartási támogatás minden formája, rendszeres gyermekvédelmi támogatás, adósságcsoökkentési támogatás.) Adatforrás: Önkormányzati nyilatkozat	A rendszeres szociális támogatások száma a háztartások számához képest legalább 1,5-szerese a városi(kerületi) átlagnak.	A rendszeres szociális támogatások száma a háztartások számához képest legalább 1,3-szorosa a városi(kerületi) átlagnak.	
ERŐSEN LEROMLOTT KÖRNYEZET (A kritériumnak való megfeleléshez a mutatószámokból legalább egyet kell teljesíteni.)			
Az 5 szintnél magasabb lakóházakban található lakott lakások magas aránya az 50.000 fő lakónépességnél nagyobb városokban.		minimum 60% az 5 szintnél magasabb épületekben található lakások aránya a legalább 50.000 fő lakónépességgel	13,8%

¹⁶ A referencia adatok a régió 20 ezer fő feletti lakosság számú városainak adott mutatóra vonatkozó átlagértékei. Ennek oka, hogy jelenleg ezen városokra vonatkozóan állnak rendelkezésre tömb szinten mért adatok, ugyanakkor méretüknél fogva nagy valószínűséggel ezek a városok lesznek a szociális városrehabilitáció kedvezményezettjei.

Adatforrás: Önkormányzati nyilatkozat		rendelkező városokban	
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül magas volt 2001-ben	Minimum 25%		14,9%
Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok			
Magas volt a maximum egy szobás lakások aránya a lakott lakásokon belül, 2001-ben	minimum 30% a legalább 50.000 fő lakónépességgel rendelkező városokban, és minimum 20% az 50.000 főnél kisebb lakónépességgel rendelkező városokban		11,5%
Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok			

A prioritási tengely által finanszírozott tevékenységek egy része kiegészíti az ÚMVP-ből finanszírozandó projektek fejlesztési elemeit. A ROP forrásaira jogosultak a városokban megvalósuló fejlesztések, illetve az 5000 főt és 100 fő/km² népsűrűséget meghaladó települések, a városok és ezen települések külterületei kivételével.

A prioritási tengely tervezett intézkedései szoros kapcsolatot mutatnak a DAOP egyéb prioritástengelyeiben tervezett akciókkal. Az akcióterületen lebonyolításra kerülő integrált projektek - kapcsolódva az első prioritási tengely beruházásaihoz - tartalmazhatnak gazdaságfejlesztési elemeket, elősegítve a kis- és középvállalkozások megerősödését. A prioritási tengely emellett kapcsolódik a turisztikai tengelyhez is, azáltal, hogy lehetővé teszi az akcióterületen található turisztikai potenciálok kihasználását - amennyiben ez a projekt fő célkitűzéseikhez kapcsolódik.

Az OP végrehajtása során megvalósítandó egyes beavatkozások - - koherenciában a 2006/32 EK irányelvvel, az Unió Energiahatékonysági Akciótervének 6. prioritásával és a 1080/2006-os ERFA rendelet 7. cikkével – kiemelten támogatják az energia-hatékonysági és takarékosági beruházásokat, azon belül a több családos lakóházak és a hatósági vagy nonprofit szolgáltató tulajdonában lévő, az alacsony jövedelmű háztartások, vagy a különleges szükségletekkel rendelkezők számára lakóhelyül használt épületek megújítását.

A prioritási tengely intézkedései kapcsolódnak az „Esély a leghátrányosabb kistérségben élőknek” komplex térségfejlesztési zászlóshajó programhoz és elősegítik annak lebonyolítását.

A prioritási tengely kiemelt céljai:

- ⇒ A lakóterületek által érintett akcióterületek fizikai megújítása és a társadalmi kohézió együttes erősítése, új – települési és kistérségi – gazdasági, közösségi és szociális funkciók megjelenésének támogatása és a meglévő funkciók megerősítése.
- ⇒ Vonzó városi környezet kialakítása, a feltárt gazdasági, kulturális és turisztikai értékek és lehetőségek kihasználása érdekében.
- ⇒ A régió településein a környezetbiztonság fokozása a kistépülési szennyvízkezelés, a térségi jelentőségű vízrendszerek fejlesztése, a települési hulladéklerakók rekultivációja és az omlásveszélyes partfalak stabilizációja által.
- ⇒ Elmaradott kistérségek térség szervező funkcióval rendelkező településeinek fejlesztése attraktivitásuk fokozása, a vállalkozások üzleti infrastruktúrális környezetének fejlesztése, valamint a magánberuházások és a munkahelyteremtés ösztönzése érdekében.
- ⇒ A társadalmi kohézió erősítése, a helyi közösségek támogatása, a civil szerveződések aktivizálása, szerepük erősítése, helyi identitás erősítése.

A prioritási tengely célindikátorai:

- A rehabilitált terület komplex aktivitási mutatójának települési átlaghoz való közelítése (az átlag százalékában kifejezve)
- A támogatással érintett területen telephellyel rendelkező vállalkozások számának növekedése (%)
- Támogatással érintett lakosok száma a rehabilitált településrészeken (fő)

A prioritási tengely intézkedéseinek várható hatásai

Nő a települések gazdasági, turisztikai vonzereje, szélesednek a települések által ellátott funkciók. Javul és megszépül a települési környezet, mely hozzájárul a magánvállalkozások betelepüléséhez. Erősödik az érintett települések térség szervező szerepe és javul a lakosság számára nyújtott szolgáltatások elérhetősége. Nő a területek gazdasági szerepvállalása, mely által csökken a munkanélküliség, megindul a korábban szegregált lakosság felzárkóztatása és beilleszkedése. Megvalósul a helyi értékeken alapuló munkahelyek megőrzése és bővítése. Nő a helyi közösség összetartása és lakóhelyhez kapcsolódó kötődése.

Nő a települések gazdasági, turisztikai vonzereje.

A prioritási tengely intézkedéseinek leírása

A városrehabilitációs akciók a régió városi jogállású településeit érintik. Az integrált fejlesztések a kijelölt, jól körülhatárolt, egybefüggő akcióterületen valósulnak meg, melyre vonatkozóan integrált

Leromlott állapotú területek rehabilitációja

településfejlesztési stratégia határozza meg az intézkedéseket.

⇒ **Integrált, szociális jellegű városrehabilitáció**

A **szociális városrehabilitációs akciók** a 15.000 főnél népesebb települések fizikailag leromlott, leromlással fenyegetett területeit érintik, melyek minősítésénél az alábbi kritériumokat kell figyelembe venni:

- Tartós munkanélküliség magas szintje
- Szegénység és kirekesztettség magas szintje
- Erősen leromlott környezet

Az intézkedés keretei között lehetőség nyílik olyan városrész-megújítási programok lebonyolítására, melyek középpontjában többlakásos lakóépületek és környezetük fizikai és szociális megújítása áll. Ezek az akciók számos ESZA-típusú intézkedést is magukba foglalhatnak, melyek – kiegészítve a fizikai jellegű tevékenységeket – teljessé teszik az akcióterületek fejlesztését. A fejlesztéseknek több komponensből kell felépülniük, együttesen járulva hozzá az akcióterület megújításához.

Az intézkedés két komponensből áll:

1. Leromlott városi lakóterületek (belvárosi jellegű beépítés, szegregált lakóterület, stb.),
2. Leromlással fenyegetett lakótelepek.

A városfejlesztési beavatkozások megvalósításában fontos szerepet játszik a magántőke mobilizálása, megtérülő fejlesztések esetén visszatérítendő támogatások alkalmazása. Az operatív program lehetőséget teremt az EIB, a CEB hitelkonstrukcióval (pl. Jessica) megvalósítható városfejlesztési alapok városfejlesztési beavatkozásokba való bevonására.

Az intézkedés továbbá *experimentation action* keretében innovatív, kísérleti projektek megvalósítását is lehetővé teszi.

Intézkedések mindkét komponens esetében

Fizikai jellegű (ERFA típusú):

⇒ Közterületek kialakítása, felújítása – beleértve a közmű hálózatot és az akcióterületre eső belterületi közúthálózatot

⇒ Közintézmények felújítása, bővítése, energiahatékonyság növelése, közösségi helyiségek kialakítása

Az ÚMVP mező- és erdőgazdálkodók számára támogatja energia célú mezőgazdasági termékek termelését valamint biomassza alapanyagból energia célú köztes termék előállítását. A KEOP támogatást nyújt biomassza alapanyagokat felhasználó helyi-térségi közösségi célú energetikai beruházások megvalósítására. A ROP támogatja az akcióterületen a helyi megújuló alapanyagokra épített energia-ellátó létesítmények a helyi, térségi közszolgáltató intézmények megújítását, korszerűsítését.

⇒ Kulturális, szabadidő és sport-létesítmények kialakítása,

Környezeti és szociális rehabilitáció

fejlesztése, a fenntartható munkahelyek létesítése és a társadalmi kohézió erősítése érdekében.

⇒ Több lakásos lakóépületek közös részeinek felújítása, energiahatékonyságának növelése, azbesztmentesítése.

⇒ A településen és környékén a nem mezőgazdasági típusú csapadék- és belvíz elvezetés

⇒ A közbiztonság javítását és a bűnmegelőzést elősegítő építészeti megoldások, fejlesztések (pl. jól áttekinthető, megfelelően megvilágított terek, parkok, térfigyelő rendszerek).

Intézkedések:

⇒ A leromlott állapotú terület helyreállítása és a szennyezett terület kármentesítése (tényfeltárás és műszaki intézkedés) a vegyes hasznosítás érdekében.

⇒ Közterületek kialakítása és felújítása

⇒ Épületek (helyiségek) felújítása a gazdasági és társadalmi (szociális, közösségi) tevékenységek kiszolgálására, fenntartható és környezetbarát módon, figyelembe véve az energiahatékonyság növelését.

⇒ A történelmi és kulturális örökség megőrzése és fejlesztése, az épített környezet javítása segítségével.

⇒ Kulturális célú nagy értékű műemlékek épületek felújítása, revitalizációja.

⇒ A közbiztonság javítását és bűnmegelőzést elősegítő tevékenységek és építészeti megoldások, fejlesztések (pl. jól áttekinthető, megfelelően megvilágított terek, parkok, térfigyelő rendszerek).

⇒ Kis- és középvállalkozások által üzemeltetett üzletek, kereskedelmi egységek, valamint non-profit szervezetek támogatása a településfejlesztési akcióterületen a rehabilitációs tevékenység hatékonyságának növelése érdekében

⇒ Kulturális, szabadidő és sport-létesítmények kialakítása, fejlesztése a fenntartható munkahelyek létesítése és a társadalmi kohézió erősítése érdekében.

⇒ A településen és környékén a nem mezőgazdasági területeken a belterületi csapadék- és belvíz elvezetés

⇒ Környezeti értékeink védelme, környezetbiztonság

A vidék népességmegtartó képességének fokozásával meg kell állítani a kistelepülések népességének csökkenését, a nagyobb városokba történő elvándorlást.

Ehhez a célhoz járul hozzá a prioritástengely az élhető települési környezet biztosításával, csökkentve a szennyvíz, belvíz és a települési

**Városközpontok
revitalizációja**

hulladék által jelentett veszélyforrást. Vizeink mennyiségi és minőségi védelme a regionális jelentőségű vízvédelmi területeken a felszíni vizek okozta kockázatok csökkentésére irányul a Vízkormánytervezet szerinti jó ökológiai állapot elérése érdekében.

Az intézkedés továbbá *experimentation action* keretében innovatív, kísérleti projektek megvalósítását is lehetővé teszi.

Intézkedések:

- ⇒ A települési szilárdhulladék-lerakók rekultivációja (a települési szilárd hulladék lerakók, döngutak, földmedrű települési folyékony hulladék fogadóhelyek rekultivációja).
- ⇒ A településen és környékén nem mezőgazdasági területeken a csapadék- és belvíz elvezetése
- ⇒ A 2000 LE alatti agglomerációk és települések szennyvízkezelése, vegyes műszaki megoldásokkal, a természetközeli szennyvíztisztítás és a szakszerű egyedi szennyvízelhelyezés kislétesítmények előnyben részesítésével az Egyedi Szennyvízkezelés Nemzeti Megvalósítási Program részeként; a települési folyékony hulladékok tengelyen történő elszállítása és kezelésének megoldása vagy szennyvízelvezető közművek kiépítése
- ⇒ A régió vizeinek speciális gazdasági hasznosítását célzó fejlesztési akciók, melyek a régió vizeinek komplex többcélú – turisztikai, gazdasági, környezetvédelmi és szabadidős – kihasználását célozzák. Az intézkedés szervesen illeszkedik a Duna-Tisza közti Homokhátsági programhoz, mely a víztározók megépítésével, a víztakarékos szemlélet meghonosításával kezeli a térség környezeti problémáját. A beavatkozás eredményeként munkahelyteremtés valósul meg, mely a vidéki térség gazdaságát élénkíti, illetve javítja az itt élő lakosság életminőségét.
- ⇒ Vizeink mennyiségi és minőségi védelme intézkedés regionális jelentőségű vízvédelmi területeken: Meder rehabilitáció a „jó állapot” elérése érdekében – vízpótlás, vízminőség javítása, rehabilitáció (vízfolyások- tározó építés és rekonstrukció, meder és hullámtér rehabilitáció-, tavak, holtágak, mellékágak). Felszíni és felszín alatti vizek további szennyezésének megakadályozása, (Bányászati tevékenységhez kapcsolódó rekultivációs állami feladatok; Veszélyes, illetve szennyezőanyagok (a 219/2004. Korm. rendelet szerinti) elhelyezése esetén az előírásokat kielégítő műszaki védelmi rendszerek kialakítása.). Vízvisszatartás, vízpótlás, vízvisszatáplálás a „jó állapot” elérése érdekében (A belvízzel, mint vízkészlettel való gazdálkodás fejlesztése, térségi vízvisszatartás, vízpótlás, tározás, vízrendszer rehabilitáció)
- ⇒ Omlásveszélyes partfalak elleni védelem a Dél-alföldi régió Duna-menti szakaszán.

**Környezeti
értékeink védelme,
környezetbiztonság**

Projektelőkészítés:

A prioritás tengely keretén belül támogatandó projektek előkészítése valamennyi intézkedéshez kapcsolódóan támogatható tevékenységként jelenhet meg.

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006/EK rendelet 34. cikkének 2. bekezdésében meghatározott rugalmas finanszírozás lehetőségével, az adott prioritási tengely forrásainak legfeljebb 10%-ának erejéig. Az alapok közötti átjárhatósággal – amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza – a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA-jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA-alapú projekt megvalósításával, és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához, illetve kifejezetten helyi sajátos probléma megoldására irányulnak.

Horizontális elvek

Fenntarthatóság

A fejlesztések során kiemelten kell kezelni a környezet és a természeti erőforrások, valamint az elért eredmények fenntartható hasznosítását.

**Fenntarthatóság,
esélyegyenlőség**

Esélyegyenlőség

Az intézkedés kiemelten kezeli a nők és férfiak, gyermek és ifjúság, a kisebbségek, fogyatékkal élők és megváltozott munkaképességűek, a kistérségeken élők esélyegyenlőségének érvényesülését.

VI. Prioritás: A Dél-alföldi operatív program lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)

Cél: Az Operatív Program műveleteinek eredményes és hatékony megvalósítása

Indikátor:

Támogatott projektek megvalósulásának aránya

[az eldöntött (pozitív támogatási döntés) fejlesztések és a ténylegesen (lezárt projektekben) megvalósított fejlesztések aránya]

Cél (2015): 100 %

Technikai segítségnyújtás az ÚMFT-ben

Az Európai Tanács 1083/2006/EK Rendeletének 46. cikke szerint az alapokból lehetőség nyílik az operatív programok előkészítési, menedzsment, monitoring, értékelési, tájékoztatási és ellenőrzési tevékenységeinek finanszírozására, beleértve az alapok megvalósításához szükséges adminisztratív kapacitás megerősítését.

A 2007-13-as időszakban a technikai segítségnyújtás források két helyen jelennek meg: az operatív programok technikai segítségnyújtás prioritásaiban és a horizontális Végrehajtás operatív programban (VOP).

A VOP és az OP-szintű TA tevékenységek közötti elhatárolás az intézményrendszer egyes szintjei közötti munkamegosztás, valamint az intézmények működtetéséből fakadó tevékenységek és azok költségeinek megoszlásának figyelembe vételével került kialakításra.

Mindezek alapján

- az OP-k technikai segítségnyújtás prioritásai az egyes programok operatív, elsősorban projektszintű végrehajtásához kötődő tevékenységeit,
- a VOP prioritásai pedig az ÚMFT, illetve az operatív programok végrehajtásához kötődő, stratégiai, rendszer-szintű tevékenységeket hivatottak támogatni.

A rendelkezésre álló technikai segítségnyújtási források megoszlása az alábbiak szerint alakul:

TA forrás	Források megoszlása (az ÚMFT százalékában)
VOP	1,3%
Operatív program TA prioritások összesen	2,6%
Összesen	3,9%

A Dél-alföldi operatív program technikai segítségnyújtás prioritás által támogatott tevékenységek

1. Az operatív program technikai-adminisztratív lebonyolítása (közreműködő szervezeti feladatok)

Az operatív program végrehajtásában a közreműködő szervezetek az irányító hatóságtól kapott felhatalmazás és iránymutatás alapján végzik a felelősségi körükbe utalt prioritás(ok) lebonyolítását, így többek között:

- a pályázati kiírások és támogatási szerződések mintáinak elkészítését,
- projekt javaslatok befogadását és értékelését,
- támogatási szerződések megkötését és módosítását,
- projektek megvalósításának nyomon követését,
- támogatások kifizetését, projektek zárásával kapcsolatos feladatok elvégzését,
- ellenőrzések lebonyolítását, szabálytalanságok feltárását és jelentését,
- az operatív programhoz, vagy OP prioritáshoz kötődő, célzott kommunikációs tevékenység ellátását, az NFÜ által elfogadott éves kommunikációs terv alapján.

(A közreműködő szervezetek feladatainak részletes felsorolását ld. a Végrehajtási fejezetben).

A közreműködő szervezetek feladatai az irányító hatóság és a közreműködő szervezetek közötti feladat-ellátási szerződésekben kerülnek rögzítésre. A közreműködő szervezeteknek az OP lebonyolításával kapcsolatos feladatai az elvégzett tevékenységek és a teljesítmény alapján jelen TA prioritási tengely terhére kerülnek finanszírozásra.

A közreműködő szervezetek finanszírozásával kapcsolatos egyik legfőbb problémát a 2004-06 közötti programozási időszakban az jelentette, hogy a finanszírozás a felmerült költségek alapján történt, mely nem teremtett motivációt a költség-hatékonyság javítására. Ezt orvosolandó a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség a 2007-13-as programozási időszak közreműködő szervezeteit az ÚMFT-hez kötődő feladatok ellátásáért kizárólagosan, a teljesítmény elv érvényesítésével, vállalkozási jellegű szerződéseken keresztül finanszírozza. Ahol lehetséges a finanszírozás alapja az egységár (pl. értékelt projektjavaslatok száma,

teljesített kifizetések száma stb.). (A KSz-ek finanszírozási módjáról ld. bővebben a Végrehajtási fejezet „A végrehajtás adminisztratív kapacitása” c. pontját.)

2. Az operatív program lebonyolításával kapcsolatos egyéb feladatok ellátása

A fenti, KSz-ek által ellátott feladatokon túl, a TA prioritási tengely keretében szükséges támogatni a következő, az Operatív Program megvalósításához kapcsolódó tevékenységeket:

- az OP monitoring bizottságának működtetése, beleértve annak titkársági feladatainak ellátását;
- éves megvalósítási jelentések, OP végrehajtását érintő tanulmányok, elemzések, az ÚMFT-szintű értékelési tervben nem szereplő, valamint a monitoring bizottságok kezdeményezésére indított értékelések.

Indikátorok

Prioritás	Indikátor típusa	Indikátor	Alap	Célérték (2015)	Adat-forrás	Gyakoriság
ROP	Hatás	A régió egy főre eső GDP-jének növekedése (%)	100 (2006.)	126	KSH	programozási időszak kezdetén és végén
	Magindikátor	A program hatásra teremtett főállású új munkahelyek száma (db)	0	874	IH	programozási időszak kezdetén és végén
	Hatás	Foglalkoztatottsági ráta (15-64 éves korosztály) a régióban (%)	53,8 (2005.)	55	KSH	programozási időszak kezdetén és végén
Specifikus célok	Hatás	A vállalati szektor által megtermelt bruttó hozzáadott érték (BHÉ) növekedése a program hatására (millió Ft)	0	78.000	KSH/APEH	programozási időszak kezdetén és végén
	Magindikátor	Támogatás által indukált beruházások nagysága (millió Ft)	0	43.000	IH	programozási időszak kezdetén és végén
I. Prioritás-tengely: Regionális gazdaság-	Eredmény	Klaszterekben, támogatott együttműködésekben résztvevő vállalatok árbevételének növekedése (%)	0 %	7% éves átlagos növekedés	IH	évente

fejlesztés	Eredmény	A támogatásban részesített ipari parkok és ipari területek nettó beépítettségének növekedése (%)	41,84 (2005.)	49	IH	évente
II. Prioritás- tengely: Turisztikai célú fejlesztések	Eredmény	A vendégéjszakák számának növekedése a kereskedelmi helyeken (1000-főre vetítve, db)	1.146	1.512	KSH	évente
	Eredmény	A kereskedelmi- és magánszálláshelyek kapacitás-kihasználtságának növekedése (%)	28,18 (2005)	40	KSH	évente
III. Prioritás- tengely: Közlekedési infrastruktúra fejlesztés	Eredmény	Kistérségi központot közúton és tömegközlekedéssel 15/20/30 percen belül elérő lakosság számának növekedése (fő)	2007. évi éves jelentésben	2007. évi éves jelentésben	NFÜ	évente
	Hatás	Közösségi közlekedést igénybe vevők számának szinten tartása (fő)	2007. évi adat	Szinten tartás	IH	évente
IV. Prioritás- tengely: Humán infrastruktúra fejlesztések	Output	Fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló diákok száma (fő)	0	15.000	IH	évente
	Eredmény	Óvodai nevelésben részesülő gyermekek arányának növekedése (%)	90,6 (2006. évi érték)	94,2	KSH	évente
	Eredmény	Minőségi járóbeteg szakellátásban ellátottak számának növekedése (a fejlesztéssel érintett szakrendelések esetén, fő)	3.821.398 (2004.)	4.356.000	OEP	évente

	Eredmény	Szociális ellátással elért lakosság számának növekedése (fő)	2007. évi éves jelentésben	2007. évi éves jelentésben	IH	évente
V. Prioritás-tengely: Településfejlesztési akciók	Hatás	A rehabilitált terület komplex aktivitási mutatójának települési átlaghoz való közelítése (az átlag százalékában kifejezve)	2007. évi éves jelentésben	75%	IH/KSH, önkormányzatok	évente
	Eredmény	A támogatással érintett területen telephellyel rendelkező vállalkozások számának növekedése (db)	0	200	KSH/APEH	évente
	Eredmény	Támogatással érintett lakosok száma a rehabilitált településrészen (fő)	0	10.000	IH	évente
Horizontális célok	Magindikátor	A hátrányos helyzetű kistérségekben (28) a program hatására teremtett főállású új munkahelyek száma (fő)	0	150	IH	évente
	Magindikátor	A program hatására teremtett főállású új munkahelyeken foglalkoztatott nők száma (fő)	0	435	IH	évente
	Magindikátor	A program hatására teremtett főállású új munkahelyeken foglalkoztatott hátrányos helyzetűek száma (fő)	0	150	IH	évente

	Eredmény	Fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló hátrányos helyzetű gyermekek száma (fő)	0	5000	IH	évente
	Eredmény	A támogatott projektek eredményeként elért energiamegtakarítás (TJ)	0	2007-ben kerül meghatározásra	IH	évente

Pénzügyi tábla

CCI-szám: 2007HU161PO004

Prioritási tengelyek szerinti bontás¹⁷

Adatok euróban, folyó

Prioritási tengely	Forrás	Társfinanszírozás számítási módja*	Európai Unió finanszírozás (a)	Hazai finanszírozás (b)=(c)+(d)	Hazai indikatív felosztása		Összes finanszírozás (e)=(a)+(b)	Társfinanszí- rozás aránya (f)=(a)/(e)	Tájékoztató adatok	
					Állami (c)	Magán (d)			Egyéb pénzügyi eszközök	EIB hitelek
Regionális gazdaságfejlesztés	ERFA	Közkiadások	129 916 508	22 926 443	22 926 443		152 842 951	85,0%	n.a.	n.a.
Turisztikai célú fejlesztések	ERFA	Közkiadások	137 134 092	24 200 134	24 200 134		161 334 226	85,0%	n.a.	n.a.
Közlekedési infrastruktúra fejlesztése	ERFA	Közkiadások	158 145 290	27 907 993	27 907 993		186 053 283	85,0%	n.a.	n.a.
Humáninfrastruktúra fejlesztése	ERFA	Közkiadások	140 742 884	24 836 979	24 836 979		165 579 863	85,0%	n.a.	n.a.
Településfejlesztési akciók	ERFA	Közkiadások	155 819 605	27 497 577	27 497 577		183 317 182	85,0%	n.a.	n.a.
Technikai segítségnyújtás	ERFA	Közkiadások	26 956 229	4 756 982	4 756 982		31 713 211	85,0%	n.a.	n.a.
Összesen	ERFA	Közkiadások	748 714 608	132 126 108	132 126 108		880 840 716	85,0%	n.a.	n.a.

* A Tanács 1083/2006/EK rendeletének 53. cikk (1) bekezdése alapján a) az elszámolható költségek - ideértve a köz- és magánkiadásokat is - teljes összege b) az elszámolható közkiadás összege

¹⁷ A tervezett beavatkozások kategorizálását az 1. számú melléklet tartalmazza

Évek szerinti bontás

Adatok euróban, folyó

Év		ERFA (1)	ESZA (2)	Európai Unió összesen (3)=(1)+(2)
2007	Átmeneti támogatás nélküli régióban	105 272 560		105 272 560
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	105 272 560		105 272 560
2008	Átmeneti támogatás nélküli régióban	102 184 927		102 184 927 4
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	102 184 927		102 184 927 4
2009	Átmeneti támogatás nélküli régióban	97 367 119		97 367 119
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	97 367 119		97 367 119
2010	Átmeneti támogatás nélküli régióban	100 877 132		100 877 132
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	100 877 132		100 877 132
2011	Átmeneti támogatás nélküli régióban	114 524 303		114 524 303
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	114 524 303		114 524 303
2012	Átmeneti támogatás nélküli régióban	111 002 973		111 002 973
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	111 002 973		111 002 973
2013	Átmeneti támogatás nélküli régióban	117 485 594		117 485 594

	Átmenetileg támogatott régióban			
	<i>Összesen</i>	117 485 594		117 485 594
Összesen	Átmeneti támogatás nélküli régióban	748 714 608		748 714 608
	Átmenetileg támogatott régióban			
	<i>Mindösszesen</i>	748 714 608		748 714 608

A Dél-alföldi operatív program végrehajtására vonatkozó rendelkezések

A végrehajtási rendszer kialakításával kapcsolatos alapvető szempont a 2004-2006-os időszak tapasztalatainak összegzése, egy koordinált és hatékony rendszer kialakítása, a feladat- és felelősségi körök világos elválasztása, az egyes folyamatokban meglévő átfedések megszüntetése, az eljárások átláthatóvá tétele és egyszerűsítése, valamint egy ügyfélbarát rendszer kialakítása. Ezen alapvető szempontokat a folyamat minden szereplőjének, a végrehajtási rendszer minden szintjének folyamatosan figyelembe kell vennie.

A következő nemzeti jogszabályok szabályozzák a végrehajtást:

- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának szabályairól és felelős intézményeiről szóló 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet rögzíti.
- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának általános szabályairól szóló 16/2006. (XII.28.) MeHVM-PM együttes rendelet szabályozza.
- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások fogadásához kapcsolódó pénzügyi lebonyolítási és ellenőrzési rendszerek kialakításáról szóló 281/2006. (XII.23.) Korm. rendelet szabályai rögzítik.

MENEDZSMENT

Stratégia és koordináció

A tervezés és végrehajtás során a koordináció alábbi szempontjait folyamatosan biztosítani kell:

- A nemzeti ill. EU forrásból finanszírozott fejlesztések összhangját;
- Az EU különböző fejlesztési alapjai – EMVA, EHA, strukturális alapok, Kohéziós Alap – által nyújtott támogatások koordinált tervezését és felhasználását;
- Az ÚMFT-n belül az egyes operatív programok közötti szinergiák kihasználását, a célkonfliktusok, párhuzamosságok kiküszöbölését;
- Az ágazati jellegű operatív programokban a regionális szempontok figyelembe vételét, a regionális fejlesztési tanácsok folyamatos bevonását;
- A regionális operatív programokon belül az ágazati politikai keretek érvényesülését, a szakminisztériumok részvételét a fejlesztéspolitika alakításában;
- Az egyes operatív programok határain túlterjedő zászlóshajó programok, ezen belül a több régióra kiterjedő területi fejlesztési programok kialakítását és megvalósítását;
- A horizontális célok – a 1083/2006/EK rendelet 16. cikkben foglaltaknak megfelelően a nők és férfiak közötti egyenlőség érvényesülésének elősegítése, a nem, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékonyságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés tilalma, a fogyatékonysággal élő személyek hozzáféréseinek biztosítása, valamint a 17. cikk rendelkezéseinek megfelelő fenntarthatóság – érvényesülésének előmozdítását és betartását.

A **koordináció intézményi garanciái** egyaránt átfogják a tervezés, a végrehajtás, a monitoring, az értékelés és a visszacsatolás fázisait. Az intézmények hatékony együttműködése érdekében a **koordináció folyamatait** jogszabályok rögzítik.

Intézményi keretek

A stratégiai tervezés átfogó koherenciáját a Kormány biztosítja. Ennek érdekében a Kormány jóváhagyja

- a Nemzeti Stratégiai Referenciakeretet (a továbbiakban: Új Magyarország Fejlesztési Tervet (ÚMFT)) és az operatív programokat az Európai Bizottság számára történő benyújtásukat megelőzően;
- az operatív programokban megvalósítandó támogatási konstrukciókat részletesen kibontó akcióterveket – azok megvalósításának bemutatását, tervezett ütemezését, indikatív forrásmegosztását, célrendszerét és célcsoportjait, valamint a pályázat nélkül megvalósítandó projektek, és a nagyprojektek listáját;
- az operatív programok módosítási javaslatait a monitoring bizottságok által történő elfogadást megelőzően.

A Kormány rendszeresen értékeli az ÚMFT és az operatív programok megvalósításának előrehaladását.

A stratégiai tervezés koordinációjának elősegítésre a Kormány felállította a **Fejlesztéspolitikai Irányító Testületet (FIT)**, amely összehangolja az ÚMFT, a Nemzeti Lisszaboni Akcióprogram, a Fenntartható Fejlődés Nemzeti Stratégia és az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégia stratégiai tervezésével kapcsolatos feladatokat. A FIT feladata a Kormány elé kerülő javaslatok és jelentések – így az operatív programoknak, akcióterveknek, pályázati kiírások tartalmának – előzetes megtárgyalása és a Kormány számára történő javaslattevés. (Ezen feladatai ellátása során nem korlátozza a Monitoring Bizottságok feladat- és hatáskörét.)

Felállításra került továbbá egy magas szintű kormánytanácsadói szerv, a **Nemzeti Fejlesztési Tanács (NFT)**, melynek tagjai:

- a miniszterelnök;
- a Regionális Fejlesztési Tanácsok képviselői;
- a Gazdasági és Szociális Tanács képviselői;
- neves szakértők;
- a FIT meghívott tagjai

Az NFT értékeli a fejlesztéspolitikai célok megvalósulását, nyomon követi az ÚMFT-ben rögzített célok teljesülését, és az EU fejlesztési irányelvek érvényesülését és összhangját, és ennek alapján javaslatokat fogalmazhat meg a Kormány számára. (Ezen feladatai gyakorlása során nem korlátozza a Monitoring Bizottságok feladat- és hatáskörét.)

Az ÚMFT tervezésének és végrehajtásának koordinációjával megbízott Kormány ügynökség a **Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ)**. Az NFÜ felel:

- az ÚMFT tervezésének, programozásának, értékelésének és végrehajtásának összehangolásáért,
- az operatív programok tervezésének, programozásának és megvalósításának koordinációjáért

- a 1083/2006/EK tanácsi rendelet 27. cikk 4. bekezdés g) pontjában foglaltaknak megfelelően az operatív programok, illetve – az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program irányító hatóságával együttműködésben – az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA), valamint az Európai Halászati Alap (EHA) támogatásainak összehangolásáért;
- továbbá mindezen támogatásoknak az Európai Beruházási Banktól, az Európai Beruházási Alapból és egyéb forrásokból származó támogatásokkal való összehangolásáért;
- az ÚMFT-t és a több operatív programot érintő kérdések tekintetében az Európai Bizottsággal való kapcsolattartásért;
- az ÚMFT és az OP-k általános eljárásrendjének szabályozásáért, beleértve az egységes működési kézikönyv kidolgozását;
- az egységes monitoring és informatikai rendszer kifejlesztéséért, működtetéséért, folyamatos továbbfejlesztéséért;
- a közösségi politikák és horizontális szempontok, így a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség, és a diszkrimináció tilalma, a partnerség, a közbeszerzések, illetve – a Pénzügyminisztérium Támogatásokat Vizsgáló Irodájával (PM TVI) együttműködve – az állami támogatási szabályok érvényesítéséért. Ennek keretében az ezekkel kapcsolatos dokumentumok, útmutatók, stb. elkészítéséért, ezen elvek pályázati kiírásokban történő megjelenéséért, valamint nyomon követéséért.
- az ÚMFT megvalósítására vonatkozó egységes kommunikációs stratégia kidolgozásáért, továbbá és az ÚMFT egészére vonatkozó tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos kötelezettségek teljesítéséért;
- az intézményrendszer szervezetfejlesztéséért (pl. képzések biztosítása, tananyagok fejlesztése, jó gyakorlatok terjesztése, ösztönzése, jogszabályi koordináció biztosítása);
- az ÚMFT végrehajtásának vonatkozásában egységes pályázati ügyfélszolgálat kialakításáért és működtetéséért.

Koordinációs eljárások

Az egyes **operatív programok** tartalmi összehangolása, az átfedések elkerülése érdekében a tervezés során az elhatárolás biztosítása érdekében az egyes operatív programokban részletes lehatárolási (demarkációs) elvek kerülnek meghatározásra.

A végrehajtás során a tartalmi koordinációt az – egyes operatív programok tervezési-végrehajtási részleteit tartalmazó, kétéves kitekintéssel készülő – az egy OP-ra vagy annak prioritási tengelyére vonatkozó **akciótervek** biztosítják. Az akcióterv-dokumentumban be kell mutatni a megvalósulást szolgáló támogatási konstrukciókat, ezek ütemezését és indikatív forrásfelosztását. Ezen felül, részletesen be kell mutatni a tervezett támogatások indokoltságát és célját, beleértve:

- a közösségi politikákhoz (ideértve a Közösségi stratégiai iránymutatásokat és a Lisszaboni Akciótervet), valamint az ágazati és regionális stratégiákhoz és programokhoz való kapcsolódást (ideértve a zászlóshajó programokat is),
- a nemzeti finanszírozásból megvalósuló fejlesztésekkel való összhangot,

Az akcióterveket az irányító hatóság vezetésével az érintett tárcák ill. régiók és a közreműködő szervezetek szakembereiből álló munkacsoport (Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottság (OPTKB)) készíti elő, amelyben valamennyi tárca és régió képviselteti magát.

A vidékfejlesztéssel és halászattal való komplementaritás megteremtése és biztosítása, valamint a kettős finanszírozás kizárásának megteremtése érdekében az OPTKB-kben tagként ill. a monitoring bizottságokban tanácsadói minőségben jelen vannak az EMVA és EHA végrehajtásával foglalkozó szervezetek képviselői. Az ÚMFT, valamint az EMVA-EHA kistérségi tanácsadói hálózatai szoros együttműködésben dolgoznak egymással.

A partnerség alapelveinek kiterjesztéseként, valamint a programok és beavatkozások közötti koordináció érvényesülésének erősítése érdekében az NFÜ – az ÚMFT-n és az OP-kon túlmenően – lehetővé teszi a társadalmi partnerek és civil szervezetek véleményének kifejtését az egyes akciótervek és pályázati kiírások **társadalmi egyeztetése** során is. Az írásos, vagy ilyen célú konzultáció során tett javaslatok a műveletek véglegesítésekor figyelembe vételre kerülnek.

A koordináció érvényesülését teszi lehetővé az egyes programozási végrehajtási dokumentumok társadalmi egyeztetése is, valamint az, hogy a projektszelekció során a bíráló bizottságba tagot delegálhat az érintett szakminiszter, ill. – a ROP-ok esetében – az érintett Regionális Fejlesztési Tanács. A monitoring bizottságok tagjaként a régiók részt vesznek a projektszelekciós kritériumok kialakításáról szóló döntés meghozatalában is.

Irányító Hatóság (IH)

2006. júliusától valamennyi OP irányító hatósága a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség önálló szervezeti egységeként működik.

A végrehajtás irányításának koncentrációja elősegíti az OP-k végrehajtása közötti koordináció hatékonyságának növelését, a tapasztalatcserét (amely az eljárásrendek egységesítése miatt még inkább felértékelődik), az átláthatóságot, az elszámoltathatóságot, valamint a feladatszervezés racionalizálását

Az irányító hatóság helye

A 1083/2006/EK rendelet 59. cikk (1) a) pontjának megfelelően a Dél-alföldi Operatív Program Irányító Hatósági feladatait a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Dél-alföldi Programok Irányító Hatóság főosztálya látja el.

Az IH feladatköre és felelőssége

A 1083/2006/EK rendelet 60. cikkében foglaltaknak megfelelően az irányító hatóság felelős az operatív programnak a hatékony és eredményes pénzgazdálkodás elvével összhangban történő irányításáért és végrehajtásáért, és különösen a következőkért:

- Koordinálja a felelősségi körébe utalt operatív programok és kapcsolódó dokumentumok tervezését. Ennek keretében létrehozza és az érintett tárcák/régiók és szakértők részvételével működteti a Tervezési Operatív Bizottság albizottságaként az Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottságát (OPTKB).
- Biztosítja, hogy a finanszírozásra kiválasztott műveletek összhangban álljanak az operatív programra alkalmazandó feltételekkel, valamint, hogy végrehajtásuk teljes időtartama alatt megfeleljenek a vonatkozó közösségi és nemzeti szabályoknak.
- Biztosítja az operatív program minden egyes műveletének számviteli nyilvántartását számítógépes formában nyilvántartó és tároló rendszer naprakész adatokkal való feltöltését, valamint azt, hogy a pénzügyi ellenőrzéshez,

monitoringhoz, ellenőrzéshez és értékeléshez szükséges végrehajtási adatok gyűjtése megtörténjen.

- Biztosítja, hogy a kedvezményezettek és a műveletek végrehajtásába bevont egyéb szervezetek – a nemzeti számviteli szabályok sérelme nélkül – vagy külön számviteli rendszert, vagy a művelettel kapcsolatos valamennyi ügylet számára megfelelő számviteli kódot alkalmazzanak.
- Jóváhagyja a pályázati kiírásokat és a támogatási szerződésmintákat; jóváhagyja a projektjavaslatokról szóló döntéseket.
- Befogadja és ellenőrzi a KSz-ek által készített forrásle hívásokat, ellenjegyzi és az igazoló hatóságnak továbbítja a KSz-ek által készített hitelesítési jelentéseket.
- Biztosítja, hogy az operatív programok értékelései a vonatkozó közösségi rendelkezésekkel összhangban történjenek. Az IH – együttműködésben a Monitoring Bizottsággal – vezető szerepet tölt be az értékelési prioritások és tevékenységek meghatározása során. (Ld. még az értékelésre vonatkozó alfejezetet.)
- Elkészíti, és folyamatosan aktualizálja az operatív program ellenőrzési nyomvonalát. Eljárásokat dolgoz ki annak érdekében, hogy a megfelelő ellenőrzési nyomvonal biztosításához előírt valamennyi költség- és ellenőrzési dokumentumot a vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően megőrizze.
- Biztosítja, hogy az Igazoló Hatóság a költségekkel kapcsolatban igazolás céljából folytatott eljárásokról és vizsgálatokról valamennyi szükséges információt megkapja.
- Működteti az operatív program monitoring bizottságát és biztosítja az ehhez szükséges dokumentumokat annak érdekében, hogy a monitoring bizottság az operatív program végrehajtásának minőségét – figyelemmel annak konkrét céljaira – felügyelhesse.
- Felel az éves és záró végrehajtási jelentések elkészítéséért, valamint – a monitoring bizottság általi jóváhagyásukat követően – a Bizottsághoz történő benyújtásukért.
- A Bizottság részére átadja a nagyprojektek értékeléséhez szükséges információkat.
- Kidolgozza az operatív program módosítására vonatkozó javaslatokat.
- Biztosítja az OP a Monitoring Bizottság döntésének megfelelő kiválasztás kritériumainak megfelelő végrehajtását, az akciótervek végrehajtását, valamint a műveletek szabályosságát és megvalósíthatóságát.
- Felügyeli a felelősségi körébe utalt programok végrehajtását.
- Az operatív program(ok)kal kapcsolatos ügyek tekintetében az Európai Bizottság illetékes főigazgatóságával/-aival kapcsolatot tart.
- Részt vesz vagy – amennyiben a feladat delegálásra kerül – felügyeli az ÚMFT egészére, illetve a felelősségi körébe utalt operatív programra vonatkozó tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátásában és ügyel az ezzel kapcsolatos követelmények betartására.
- Ellenjegyzik a végrehajtásra vonatkozó többéves programozási dokumentumokat.
- Gondoskodik az operatív program szakmai segítségnyújtási keretének kezeléséről.
- Kezeli a rendszerszintű szabálytalanságokat, megteszi a szükséges korrekciós intézkedéseket.

- Az illetékes miniszter és regionális fejlesztési tanács véleményének kikérésével és bemutatásával, javaslatot tesz a kormány számára a kiemelt projektek azonosítására.

Az OP IH feladatainak ellátásában – jellemző módon a horizontális, több OP-t érintő feladatok pl. pénzügy, kommunikáció tekintetében – részt vesznek az NFÜ további szervezeti egységei is.

A végrehajtás egyes delegált adminisztratív, pénzügyi és technikai feladatait végző **közreműködő szervezetek** (továbbiakban: KSZ) tekintetében az IH:

- Szakmai felügyeletet gyakorol a KSZ OP végrehajtásával kapcsolatos tevékenységei vonatkozásában.
- Jóváhagyja a KSZ OP-források felhasználásával kapcsolatos belső eljárásrendjét.
- Az operatív program megvalósításának részleteit szabályozó utasítások kidolgozása és kiadása a KSZ részére.
- Rendszeresen ellenőrzi és értékeli a KSZ tevékenységét.

A közreműködő szervezetek a rájuk delegált feladatokat feladat-ellátási szerződés alapján látják el, mely szerződés biztosítja, hogy a KSZ szolgáltatásaiért cserébe teljesítményalapú finanszírozásban részesüljön.

Közreműködő szervezetek

A közreműködő szervezetek feladatai

A KSZ egy vagy több prioritás tekintetében különösen az alábbi feladatokat látja el:

- Részt vesz a feladatkörébe tartozó akcióterv kidolgozásában.
- Az Irányító Hatóság által meghatározott követelményeknek megfelelően éves munkatervet készít, amely tartalmazza a pályázatok meghirdetésének és beadási határidejének tervezett dátumait, a kötelezettségvállalásra, támogatási szerződések megkötésére és kifizetésre vonatkozó éves irányszámokat.
- Közreműködik a pályázati kiírások és támogatási szerződések mintáinak elkészítésében az IH-val és a szakminisztériumokkal együttműködésben.
- Befogadja és értékeli a projekt javaslatokat, az irányító hatósággal történt megállapodásnak megfelelően szükség szerint bíráló bizottságokat állít fel és működtet, amennyiben ezt az Irányító Hatóság a közreműködő szervezetre delegálta.
- Vizsgálja a társfinanszírozott termékek és szolgáltatások teljesítését, valamint ellenőrzi, hogy a műveleteknek a kedvezményezettek által bejelentett költségei valóban felmerültek, és a közösségi és nemzeti szabályokkal összhangban állnak.
- Megkötöti és módosítja a támogatási szerződéseket.
- Nyomon követi a projektek megvalósítását, elvégzi a támogatások kifizetését és a projektek zárásával kapcsolatos feladatokat, lebonyolítja az ellenőrzéseket, feltárja és jelenti a szabálytalanságokat (ennek kapcsán szabálytalanságkezelési rendszert alakít ki és működtet).

- Folyamatosan rögzíti az adatokat az egységes monitoring informatikai rendszerben, valamint biztosítja az adatbázis naprakészségét és megbízhatóságát.
- Az operatív program és annak részleteit tartalmazó akcióterv és az éves munkaterv megvalósításában történt előrehaladásról negyedévente beszámolókat készít, amely tartalmazza a szükséges intézkedésekre vonatkozó javaslatokat is.
- Elkészíti és folyamatosan aktualizálja az ellenőrzési nyomvonalat.
- Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátása, az NFÜ által elfogadott éves kommunikációs terv alapján.

KSz-ek minősítése, kiválasztása és finanszírozása

Az operatív program végrehajtásában közreműködő szervezetek az intézményes-szakmai felkészültségüket előre rögzítő, objektív szempontrendszer alapján a közreműködő szervezet intézményi kapacitását és szakmai kompetenciáját mérő **minősítési rendszer** keretében kerültek kiválasztásra. A feladat tényleges delegálásának előfeltétele volt, hogy a leendő közreműködő szervezet a minősítés során a feladat elvégzéséhez szükséges szervezeti feltételek, technikai és emberi erőforrások, és szakmai kompetenciák meglétéről bizonyítottan számot adjon. *(A kiválasztási folyamatról bővebben ld. az adminisztratív kapacitásról szóló alfejezetet.)*

A végrehajtás hatékonyságának biztosítása érdekében, a közreműködő szervezetek teljesítménye rendszeresen értékelésre kerül.

Az operatív programok közreműködő szervezetei a fenti pontban említett minősítési eljárás eredményének függvényében, a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának szabályairól és felelős intézményeiről szóló 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet 10.§-ának rendelkezései értelmében együttes miniszteri rendeletben kerültek kijelölésre. Ezt követően a KSz-ek konkrét feladat-, felelősség- és hatásköreinek, valamint finanszírozásuk módjának és feltételeinek rögzítése többoldalú feladat-ellátási szerződés keretében került meghatározásra, melyet az NFÜ, a KSz és – amennyiben releváns volt – a KSz tulajdonosi jogainak gyakorlója írt alá.

A program hatékony végrehajtása érdekében egyes támogatási konstrukciók esetében egyedi döntés alapján közvetítőként gazdasági társaságok, kereskedelmi bankok, civil szervezetek is bevonhatók (pl. indirekt támogatások vagy tőkealapok lebonyolítóiként).

A KSz-ek fenti feladatainak finanszírozása a feladat-ellátási szerződések keretében az OP szakmai segítségnyújtás prioritásának terhére történik. A KSz-ek a felmerült működési költségeik kapcsán, valamint az általuk igazolt költségek helytállóságának és szabályszerűségének, valamint a megbízható pénzügyi gazdálkodás biztosítása érdekében a szerződések többek között a következő kötelezettségeket írják elő:

- a KSz a közreműködői feladatok ellátásával kapcsolatos bevételeit és költségeit nyilvántartásában és analitikusan teljes körűen elkülöníteni köteles. Amennyiben az egységáruk nem versenyeztetés eredményeként kerülnek kialakításra, a KSz-feladatok ellátásával kapcsolatos bevételek profit elérésére és/vagy a szervezet egyéb tevékenységeiből eredő veszteségek finanszírozására nem fordíthatóak;
- az IH a KSz-nél a végrehajtásra vonatkozó ellenőrzéseket végez, mely kiterjed a KSz közreműködői feladatokkal kapcsolatos ráfordításainak, költségeinek és kiadásainak elkülönített nyilvántartására, eredményességére, szabályosságára és valódiságára is.

Az IH szabálytalanság felmerülése esetén felfüggesztheti a KSz által elkövetett szabálytalansággal érintett, indokolt esetben az összes jelen megállapodással kapcsolatos tevékenységet.

A Dél-alföldi Operatív Program közreműködő szervezetei

A minősítési eljárás alapján az OP végrehajtásában közreműködő szervezetként az alábbi szervezetek kerültek kijelölésre:

- Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.

Az RFÜ a Dél-alföldi régióban 1997. óta foglalkozik regionális fejlesztési tevékenységgel. Az ügynökség jelentős végrehajtási tapasztalatra tett szert hazai ill. Phare programok lebonyolítása során. A 2004-2006-os időszak során a Regionális Operatív Program végrehajtásában közreműködő szervezetként vett részt, ahol a projekt-kiválasztási döntések előkészítését, valamint a potenciális pályázók tájékoztatásával kapcsolatos teendőket látta el.

A szervezet megfelelő szakmai tapasztalattal és felkészült humán erőforrás kapacitással rendelkezik, működése kellőképpen szabályozott és a szervezeti forma lehetővé teszi a KSz-feladatok önálló ellátását.

- VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Kht.

A szervezet már az 1950-es évek óta foglalkozik város- és területfejlesztéssel, ehhez kapcsolódó hazai programok, majd később a Phare és egyéb közösségi programok lebonyolításával. A 2004-2006-os végrehajtási időszakban az RFÜ-ekkel közösen látta el a Regionális Operatív Program közreműködői feladatait, így jelentős gyakorlati tapasztalattal rendelkezik mind a regionális fejlesztés hazai, mind pedig a közösségi kohéziós politika végrehajtását illetően. Közreműködő szervezetként a fő feladatai a szerződéskötésre, helyszíni ellenőrzések végzésére, kifizetés-igénylések ellenőrzésére és engedélyezésére és a projekt monitoringra terjedt ki.

A VÁTI megfelelő szakmai felkészültséggel és kapacitással, széleskörű eljárásrendi tapasztalattal rendelkezik a rábízott közreműködői feladatok ellátására, működése kellőképpen szabályozott. Tekintettel arra, hogy 100%-ban állami tulajdonú társaság felelőssége elsősorban abban áll, hogy az ágazati stratégiák regionális aspektusainak megjelenését biztosítsa az OP-ban.

Az egyes közreműködő szervezetek a 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet 10. §-ában foglalt feltételek mellett lecserélhetőek.

Annak érdekében, hogy a 2004-2006-os időszakban tapasztalt duplikációk és hatásköri átfedések kiküszöbölhetőek legyenek, főszabályként egy KSz önállóan felel egy vagy több prioritási tengely (vagy minimum támogatási konstrukció) lebonyolításáért. A KSz-ek közötti feladatmegosztás tematikus és nem horizontális, mint az előző időszakban volt. A pályázó vagy kedvezményezett csak egy szervezettel (KSz) áll kapcsolatban, amely felel a támogatási konstrukció lebonyolításának egészéért.

Az OP lebonyolítása során használt eljárások

A végrehajtás hatékonyságának és eredményességének növelése, valamint átláthatóságának további elősegítése érdekében szükséges a végrehajtási folyamatok egységesítése és egyszerűsítése.

A projekt kiválasztási szempontoknak általánosan biztosítaniuk kell, hogy olyan projektek kerüljenek kiválasztásra, amelyek

- megvalósulása hozzájárul az ÚMFT és az operatív program, illetve az adott prioritás társadalmi-gazdasági céljaihoz;
- egyértelmű, mérhető és elérhető célokkal rendelkeznek;
- költség-hatékonyak;
- pénzügyileg és szervezetiileg fenntarthatók;
- hozzájárulnak a fenntarthatóság, valamint az esélyegyenlőség és diszkrimináció tilalmának érvényesítéséhez;
- sikeres megvalósulásuk valamennyi feltétele biztosított.

A kiválasztási kritériumokat az operatív program monitoring bizottsága fogadja el.

Az OP végrehajtás során az allokációs döntések meghozatala az alábbi eljárások mentén folyik:

- Nagyprojekt: A 1083/2006/EK rendelet 39-41. cikkei rendelkezésével összhangban, az ERFA vagy KA által finanszírozott olyan, munkálatok, tevékenységek és szolgáltatások sorából álló műveletek, amelyek célja valamely pontos gazdasági vagy műszaki természetű oszthatatlan feladat elvégzése, amely egyértelműen meghatározott célkitűzésekkel rendelkezik és, melynek összköltsége meghaladja az 50 millió eurót (környezetvédelem területén a 25 millió eurót). Azon esetekben ahol nagyprojekt kerül végrehajtásra a projektek indikatív listáját az operatív program és az akcióterv is tartalmazza, így az társadalmi egyeztetés tárgyát képezi.
- Kiemelt projekt: A projekt kiválasztás olyan esete, amikor nincs szükség pályáztatásra. Ezen projektek is gondosan kiértékelésre kerülnek az értékelési eljárás során, először amikor előzetesen kiválasztásra kerülnek az akciótervben történő nevesítés előtt (az előzetes projektjavaslat alapján) és másodszor a jóváhagyási döntést megelőzően (részletes projektjavaslat alapján). A partnerségi elv mindkét fázisban érvényesül, hiszen az akciótervek társadalmi vitán vesznek részt és a civil szervezetek mindkét esetben helyet kapnak a bíráló bizottságokban. Elsősorban azon projektek tartoznak ebbe a kategóriába, amelyek megvalósítása a gazdaságra, a társadalomra, a térszerkezetére stb. jelentős hatást gyakorolnak. Kedvezményezettjeik többnyire – de nem kizárólagosan – állami vagy önkormányzati szervezetek. (pl. *közcélú infrastruktúra projektek, kiemelt foglalkoztatási hatással járó befektetések állami támogatása*).
- Egyfordulós nyílt pályázat: Olyan támogatási konstrukciók esetében alkalmazott eljárás, ahol a pályázók száma, ill. összetétele (pl. magán szervezetek) indokolja a versenyeztetést.
- Kétfordulós pályázat: Olyan esetekben alkalmazott pályázatos projekt-kiválasztási eljárástípus, ahol a célcsoport és a várható pályázatok száma limitált (tipikusan: közberuházások), és a finanszírozandó projektek összetettebbek. Az eljárás során először előzetes (kevésbé részletes) projekt-javaslatok kerülnek kiválasztásra. Az első körben sikeres projekt-javaslatok a KSz-től segítséget kapnak részletes, támogatható projektté történő kidolgozásukhoz.
- Közvetett támogatás: az eljárásnak két típusa lehet:
 - Indirekt támogatás: olyan, meghatározott értékhatár alatti pályázatok esetében használt eljárás, amelynek kapcsán a támogatások elosztását, a projektek szabályos és szerződészerű végrehajtásának felügyeletét – az irányító

hatósággal kötött támogatási szerződés alapján – szakmai lebonyolító szervezet – pl. civil szervezet – látja el.

- o Pénzügyi támogatási eszközök: olyan eljárás, amelyben a projektek kiválasztását, megvalósulásának nyomon követését, ellenőrzését, a támogatás kifizetését pénzügyi közvetítők (pl. bankok) végzik. (pl. hitel, tőke, garancia eszközök).

- Az egyes támogatáscsoportok esetében alkalmazandó projekt-kiválasztási eljárásokat a részletes akciótervek tartalmazzák.

A végrehajtás adminisztratív kapacitása

Az új időszakban a fejlesztési terv költségvetése – és ezen belül a felhasználandó EU-támogatás nagysága – igen jelentős mértékben megemelkedett. Magyarország elkötelezett az intézményrendszer olyan továbbfejlesztése mellett, hogy az EU-támogatások hatékony, eredményes és időben történő felhasználásához szükséges szervezeti kapacitás folyamatosan és teljes körűen rendelkezésre álljon.

Annak érdekében, hogy a feladatnak meg tudjon felelni, figyelembe véve a 2004-2006 közötti tapasztalatokat, Magyarország az intézményrendszer jelentős strukturális átalakítása mellett döntött. A szerkezeti átalakítás kiterjed a hatékonyabb feladat- és munkafolyamat-szervezésre, valamint ezzel összefüggésben – előzetes felméréseknek megfelelően – a rendelkezésre álló adminisztratív kapacitások bővítésére.

Ennek érdekében:

- Az összes irányító hatóság egyetlen intézményben került összevonásra. Ennek eredményeként:
 - o Egységessé vált a programok tervezésének és végrehajtásának teljes szabályrendszere. Ez növeli a rendszer átláthatóságát, megkönnyíti a „legjobb gyakorlatok” elterjesztését.
 - o A minden IH esetében azonos tartalmú technikai háttérfunkciókat (pl. pénzügy, számvitel, kommunikáció, jogi feladatok) összevontan, az NFÜ horizontális szervezeti egységei látják el valamennyi IH számára. Így növelhető volt a feladatellátás hatékonysága.
- A Kormány a tervezéshez és a végrehajtáshoz kötődő feladatokat egységes elvek alapján az IH-k és a KSz-ek között újra osztotta. Az IH az OP végrehajtásával kapcsolatos stratégiai feladatokért felel, míg a KSz nagyobb döntési jogosultságot és felelősséget kap a konkrét pályáztatást érintő ügyekben. Ennek eredményeként megszűnik a párhuzamos feladatellátás (duplikáció), csökken a hibák lehetősége, minden szereplő teljesítménye egyértelműen mérhetővé és számonkérhetővé válik.
- Az NFÜ 2006. őszén a potenciális közreműködő szervezeteknél – a 2003-ban követett gyakorlathoz hasonlóan – független szervezeti audit, ún. minősítési eljárást folytatott le. A minősítés célja egyrészt az volt, hogy megállapítsa a szervezet alkalmasságát a KSz feladatokra, másrészt, hogy felmérje az adott szervezetnél a feladat ellátása érdekében még továbbfejlesztendő területeket. A minősítés szempontjai különösen:
 - rendelkezik-e a szervezet megfelelő szakmai tapasztalattal és felkészült humán erőforrás kapacitással;
 - a szervezeti forma lehetővé teszi-e a munkatársak teljesítményének ösztönzését;
 - a szervezet működése kellőképpen szabályozott-e;

- a szervezeti forma lehetővé teszi-e a 2007-13-as időszakban a KSz-hez delegált feladatok önálló ellátását.

A minősítés eredményeként a szervezet fejlesztésére vonatkozóan **konkrét intézkedési terv készült minden egyes KSz számára**, Ennek keretében a KSz-ek pontosan megállapított határidőkkel kötelezettséget vállalnak a kapacitások ill. kompetenciák tekintetében szükséges intézkedések mielőbbi végrehajtására (amely adott esetben a megfelelő feladatellátáshoz szükséges adminisztratív kapacitások bővítését, vagy a személyi állomány képzését is jelenti).

Az intézkedési tervek az NFÜ-KSz feladatellátási szerződések részét képezik és ezek megvalósítását az IH folyamatosan nyomon követi. Ezáltal biztosított, hogy minden IH megfelelő létszámú és képzettségű humán kapacitással rendelkezzen.

- Átfogó teljesítménymérési és ösztönzési rendszert került bevezetésre mind szervezeti, mind egyéni szinten. Így az intézményrendszer minden tagja érdekeltté válik a programok hatékony, tartalmi szempontból eredményes végrehajtásában.
- Rugalmas, teljesítményarányos, hosszú távon kiszámítható intézmény-finanszírozási rendszer került bevezetésre a KSz-ek esetében. Az NFÜ és a KSz között kötött feladatellátási szerződés biztosítja a KSz magas szintű, gyors projekt-kiválasztási és –menedzsment feladatok ellátásában való pénzügyi érdekelttségét. Egyben garantálja, hogy a közreműködő szervezetek a feladatellátáshoz szükséges létszámot és technikai feltételeket – saját hatáskörben – rugalmasan meg tudják teremteni: középtávú feladataiktól függően szabadon növelhetik vagy csökkenthetik kapacitásaikat. A KSz-költségek pénzügyi fedezetét a 2004-06-os időszak részletes intézményi költségfelmérésének eredményei alapján kialakított OP TA-prioritások biztosítják.
- A KSz-szintű feladat- és kapacitásigény kielégítésére a szakmai segítségnyújtás források kb. 2/3-át különítettük el.

MONITORING és ÉRTÉKELÉS

Monitoring

A konvergencia ROP-okat érintő külön rendelkezések

Összhangban a 1083/2006/EK rendelet 63. cikkének rendelkezéseivel a Konvergencia Regionális Operatív Programok esetében egységes Konvergencia Monitoring Bizottság kerül felállításra. A Konvergencia Monitoring Bizottság lehetővé teszi a régiók számára a meglévő tapasztalatok kihasználását és legjobb gyakorlatok megosztását, valamint elősegíti a jobb és hatékonyabb monitoring és döntéshozatali rendszerek működtetését. A Monitoring Bizottság a Regionális Fejlesztési Tanácsokon alapuló operatív programonkénti al-bizottságokból épül fel, amelyek biztosítják a regionális partnerek széles skálájának döntéshozatalba történő bevonását. A Regionális Al-bizottságok a Konvergencia Monitoring Bizottsággal közösen viselik a felelősséget fenti rendelet 65. cikkében foglalt program-végrehajtási feladatokért.

A Konvergencia MB minden régió vonatkozásában egyedileg hozza meg döntéseit. A Regionális Al-bizottságok biztosítják a program- végrehajtás felügyeletét és szükség esetén a Konvergencia Monitoring Bizottság számára javaslatot tesznek a program módosításra vonatkozóan. A Konvergencia Monitoring Bizottság a Regionális Al-Bizottságok javaslatai alapján hozza meg döntéseit.

A Regionális Al-Bizottságok összetétele a partnerség elvének és a területi sajátosságok figyelembevételével kerül kialakításra.

Konvergencia Monitoring Bizottság

Feladat- és hatásköre:

Az operatív program monitoring bizottság felelősségi körébe tartozó feladatokat – különös tekintettel a végrehajtás eredményességére és minőségére – ill. a bizottság összetételére vonatkozó szabályokat a 1083/2006/EK rendelet 65. cikke és a 255/2006-os Korm.rendelet 14.§-a tartalmazza:

- az operatív program jóváhagyásától számított hat hónapon belül megvizsgálja és jóváhagyja a finanszírozott műveletek kiválasztási kritériumait, és jóváhagyja ezen kritériumoknak a programozási igények szerinti bármely felülvizsgálatát;
- az irányító hatóság által benyújtott dokumentumok alapján rendszeres időközönként felülvizsgálja az operatív program konkrét céljainak megvalósítása felé tett előrelépést;
- megvizsgálja a végrehajtás eredményeit, különösen az egyes prioritási tengelyek mentén kitűzött célok elérését, valamint az értékeléseket;
- megvizsgálja és jóváhagyja az éves és záró végrehajtási jelentéseket, valamint az évente aktualizált értékelési tervet;
- tájékoztatást kap az éves ellenőrzési jelentésről vagy a jelentésnek az operatív programra vonatkozó részéről, valamint a jelentés vizsgálatát követően vagy a jelentés említett részére vonatkozóan a Bizottság által tett esetleges észrevételekről;
- az Irányító Hatóságnak javasolhatja az operatív program bármely olyan felülvizsgálatát vagy vizsgálatát, amely elősegíthetné az alapok célkitűzéseinek elérését, illetve a program irányításának javítását, a pénzügyi ellenőrzést is beleértve;
- megvizsgálja és jóváhagyja az alapokból származó hozzájárulásról szóló bizottsági határozat tartalmának módosítását célzó javaslatokat.

A monitoring bizottság továbbá megtárgyalja a Stratégia és koordináció fejezetben hivatkozott akcióterveket. A 1083/2006/EK tanácsi rendelet 63. cikk (1) bekezdésével összhangban egy monitoring bizottság több operatív program végrehajtását is felügyelheti.

Összetétele:

A monitoring bizottságok felállításáért az irányító hatóságok felelnek.

A 1083/2006/EK rendelet 64. cikkében foglaltaknak megfelelően az operatív program Monitoring Bizottságának összetétele az alábbiak szerint alakul:

A 1083/2006/EK rendelet 64. cikk (1) bekezdésének megfelelően a Monitoring Bizottság elnökét a tagállam jelöli ki, aki a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület adott tématerületért felelős mindenkori tagja.

A Monitoring Bizottság tagjai:

- az Irányító Hatóság,
- az OP végrehajtásában érintett szakminiszterek delegált képviselője,
- az OP végrehajtásában érintett közreműködő szervezetek,
- az államháztartásért felelős miniszter képviselője,
- az érintett regionális fejlesztési tanácsok delegált képviselője.
- egy önkormányzati szövetségek közösen jelölt egy képviselője,
- környezetvédelmi civil szervezetek által delegált legalább egy képviselő,
- az Országos Érdekegyeztető Tanács munkavállalói és munkáltatói oldalának egy-egy képviselője,
- a romákat, a fogyatékkal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő civil szervezetek legalább egy-egy delegált képviselője,
- az érintett szakmai és társadalmi szervezetek egy-egy delegált képviselője.

Tanácsadói minőségében részt vesz:

- saját kezdeményezésére vagy a monitoring bizottság kérésére az Európai Bizottság egy képviselője;
- az OP végrehajtásával érintett másik OP Irányító Hatóságának egy képviselője;
- az Igazoló Hatóság és az Ellenőrzési Hatóság és a központi harmonizációs egység egy-egy képviselője;
- azon operatív programok esetében, amelyekhez az EIB vagy az EIF hozzájárul, az EIB és az EIF egy-egy képviselője;
- állandó meghívottként az EMVA és az EHA végrehajtásáért felelős szervezet egy képviselője.

Monitoring információs rendszer leírása – indikátorok és adatgyűjtés

A pályázók és a támogatást igénybevevők által szolgáltatott adatok a monitoring információs rendszerbe, az Egységes Monitoring Információs Rendszer (EMIR) továbbfejlesztett változatába kerülnek. A rendszer adatokkal történő feltöltése a közreműködő szervezetek feladata, az NFÜ biztosítja a rendszer folyamatos működtetését és fejlesztését.

A rendszer biztosítja az adatok gyűjtését, feldolgozását és továbbítását, valamint a végrehajtás támogatását, segíti az ÚMFT végrehajtásában résztvevő valamennyi szervezet napi munkáját csakúgy mint az Európai Bizottságét és más hazai intézményekét.

A 2007-13-as programozási időszakban alapkövetelmény, hogy a pályázók és a támogatást igénybe vevők adatszolgáltatási kötelezettségeiknek minden támogatási forma esetében lehetőleg elektronikusan tegyenek eleget. A rendszer ezen szempontok figyelembevételével került kialakításra.

Az informatikai rendszer valós idejű adatokat szállít a megvalósítási rendszer minden egyes szintjéről, valamint elektronikus kommunikációs eszközként szolgál az Európai Bizottság és Magyarország között.

A rendszer az átláthatóság biztosítása érdekében nyilvántartja

- az egyes prioritások esetében a 1083/2006/EK Rendelet 34. cikk (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően alkalmazott – az ERFA és az ESZA támogatásterületei közötti – „átjárhatóság” teljesülését és az időszak során nyomon követi maximumainak teljesülését, beleértve az Európai Parlament és a Tanács 1081/2006/EK Rendelet 3. cikk, (7). bekezdésében, valamint a 1080/2006/EK Rendelet 8. cikkében foglalt speciális eseteket is,
- a 1083/2006/EK Tanácsi rendelet II. melléklet 15. pontja szerint a Közép-magyarországi régióra jutó addicionális támogatások felhasználását.

Értékelés

Értékelési terv

Az OP-k értékelése ÚMFT szinten biztosított koordináció mentén, szisztematikus rendszerben, értékelési terv mentén történik. Az értékelési terv biztosítja az értékelések elvégzésére való felkészülést, a külső és belső értékelő kapacitásokkal való hatékony gazdálkodást, valamint az értékelések összehangolásában rejlő lehetőségek kihasználását.

Az OP értékelési terve 3 éves kitekintésben készül, évente felülvizsgálatra, illetve kiegészítésre kerül a folyamatos értékelési rendszer jellegéből adódóan.

Az OP értékelési tervét az OP IH – az értékelés ÚMFT szintű koordinációját biztosító szervezeti egységgel egyetértésben – terjeszti az OP Monitoring Bizottsága elé, amely azt évente jóváhagyja. (A Monitoring Bizottságnak szintén joga van értékelés lefolytatását kezdeményezni.) Az értékelési terv a végrehajtás 2015-ig terjedő időszakára vonatkozóan előre tervezett értékeléseket, illetve a folyamatos értékelés rendszerében évente kiválasztásra kerülő értékeléseket is tartalmaz.

Az értékelési terv az alábbi értékeléseket tartalmazza:

- az OP stratégia és végrehajtási rendszer félidei felülvizsgálata (2009-2010);
- az OP utólagos értékelése (2015-2016);
- az akciótervek éves operatív értékelése (2008, 2010, 2012, 2014);
- az akciótervek utólagos értékelése (2009, 2011, 2013, 2015);
- akciótervek és egyedi beavatkozások, nagyprojektek OP célok és horizontális célkitűzések érvényesüléséhez való hozzájárulásának előzetes értékelő vizsgálata (2006, 2008, 2010);
- az operatív program horizontális céljai teljesülésének átfogó értékelése (pl. esélyegyenlőség, fenntarthatóság stb.) (2008, 2010, 2012)

Az értékelés kiterjed az Operatív Program klímaváltozással kapcsolatos hatásaira (lehetőség szerint számba véve a kapcsolódó természeti, társadalmi és gazdasági

költségeket és hasznokat is), hogy megalapozza a hatékony fellépést a klímaváltozás elleni küzdelemben.

▪ Az értékelések tervezett felhasználására (közzététel, értékelési jelentések hozzáférhetősége, eredmények bemutatása és terjesztése, ajánlások nyomon követése) vonatkozó szabályokat az egységes működési kézikönyv tartalmazza. Ezen szabályok összhangban vannak a Bizottság folyamatos értékelésre vonatkozó munkadokumentumainak (*Working Documents on on-going evaluations*) ajánlásaival.

A folyamatos értékelés kiválasztási mechanizmusa

Az előre tervezett (átfogó, stratégiai) értékelések mellett az ÚMFT egységes értékelési terve évről-évre kiegészül az akciótervekhez kapcsolódó értékelésekkel, amelyekre az OP IH tesz javaslatot a monitoring bizottsággal egyetértésben. Az értékelési terv keretében értékelést kell indítani:

- az akcióterv azon műveletei esetében, amelyek végrehajtása során a végrehajtási ütemtervben meghatározott indikátor-értékektől jelentős eltérés mutatkozik;
- az akcióterv műveleteihez kapcsolódó I. NFT-ben megvalósított intézkedés(ek) tapasztalatainak összegyűjtésére;
- az innovatív, hazai végrehajtási előzménnyel nem rendelkező műveletek lezárása után 2 évvel a végrehajtás tapasztalatainak összegyűjtésére, valamint a hatásmechanizmusok feltárására;
- 2009-től kezdődően évente prioritásonként legalább 1 művelet szándékolt és nem szándékolt hatásainak utólagos értékeléssel történő felmérésére.

Az értékelési tervtől függetlenül ad-hoc értékelés indítása indokolt a végrehajtás rendszerében (KSZ, IH) felmerülő előre nem látható igények, valamint a Monitoring Bizottság igényei alapján.

Értékelés menedzsment

Az értékelés horizontális, ÚMFT szintű koordinációját biztosító szervezeti egység:

- előkészíti és lefolytatja az előre tervezett, átfogó stratégiai értékeléseket;
- biztosítja a rendszerszerűen lebonyolított értékelések forrásait, módszertani egységességét és az értékelési terv betartatását;
- előkészíti és lefolytatja a több OP-t érintő kérdésekben lefolytatott értékeléseket;
- előkészíti és lefolytatja az innovatív, hazai előzményekkel nem rendelkező műveletek értékelését.

Az IH az megfelelő kapacitást tart fenn az értékelésekhez kapcsolódó menedzsment feladatok elvégzésére, amely

- felelős az OP és a hozzá kapcsolódó akciótervek és műveletek értékeléséhez kapcsolódó feladatok elvégzéséért, az ÚMFT értékelési tervének OP-t érintő részeinek megvalósulásáért;
- koordinálja, fejleszti és ösztönzi az OP-hoz kapcsolódó értékelési tevékenységet;
- javaslatot tesz az ÚMFT 3 éves értékelési tervéhez;

- biztosítja az értékelések eredményeinek tervezésbe és végrehajtásba való becsatornázását;
- gondoskodik az OP értékelési indikátorok adatainak előállításáról és monitoring információs rendszerben való tárolásukról;
- kétévente, az akciótervek lezárásakor, felülvizsgálja az OP prioritásszintű indikátorainak célértékeit;
- indokolt esetben az OP értékelési tervében nem szereplő értékeléseket indít a műveletekhez kapcsolódóan, azok végrehajtásának támogatására.

Tervezett értékelési kapacitások

Pénzügyi erőforrások:

- Az ÚMFT-szintű értékelések, valamint az értékelési módszertanok kidolgozása, az értékelési tevékenységek koordinációja, illetve az éves értékelési tervben szereplő értékelési tevékenységek pénzügyi feltételeit a Végrehajtás Operatív Program teremti meg.
- További – pl. a Monitoring Bizottság kezdeményezésére lefolytatott – értékelések finanszírozási forrását jelen OP szakmai segítségnyújtás prioritása jelenti.

Humán erőforrások:

- Az NFÜ értékelésért felelős 6 fős horizontális egységének kapacitásain kívül az IH-k megfelelő mértékű címzett humán erőforrást biztosítanak az értékelési tevékenységek ellátására.

Pénzügyi irányítás és ellenőrzés

Igazoló Hatóság – feladatai

Az Igazoló Hatóság felépítése

A strukturális alapok és a Kohéziós Alapból támogatott fejlesztések megvalósítására szolgáló operatív programok igazoló hatósága a Pénzügyminisztérium elkülönült szervezeti egysége. Az igazoló hatósági feladatok ellátása az előző programozási időszak kifizető hatósági (Pénzügyminisztérium NAO Iroda) szervezetére és gyakorlatára épül.

Az Igazoló Hatóság a következő **feladatokat** látja el:

- átutalások fogadása az Európai Bizottságtól;
- az uniós hozzájárulások átutalása a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségnek a vonatkozó fejezeti kezelésű előirányzat-felhasználási keretszámlájára;
- a költségnyilatkozatok és átutalás igénylések elkészítése, igazolása és benyújtása a Bizottsághoz;
- annak igazolása, hogy a költségnyilatkozat pontos, megbízható számviteli rendszerekből származik, és ellenőrizhető bizonylatokon alapul, továbbá, hogy az igazolt költségek megfelelnek az alkalmazandó közösségi és nemzeti szabályoknak, és a programra alkalmazandó kritériumokkal összhangban finanszírozás céljából

kiválasztott, valamint a közösségi és nemzeti szabályoknak megfelelő műveletek tekintetében merültek fel;

- igazolás céljából az ellenőrzési hatóság által vagy annak hatáskörében elvégzett valamennyi ellenőrzés eredményének figyelembevétele;
- a költségek megfelelőségének ellenőrzése érdekében saját hatáskörében kockázatelemzésen alapuló mintavétel alapján tényfeltáró vizsgálat és tényfeltáró látogatás elvégzése a pénzügyi lebonyolításban résztvevő szervezeteknél
- az átutalások fogadására szolgáló kincstári számlák forgalmáról, a követelésekről és a kötelezettségekről számviteli nyilvántartás vezetése;
- a visszafizetendő, valamint az adott művelethez történő hozzájárulás egészének vagy egy részének visszavonásából eredő összegek nyilvántartása;
- az adminisztratív hibák, valamint az operatív program megvalósítása során bekövetkezett szabálytalanságok következtében szükségessé váló pénzügyi korrekciók végrehajtása, a visszafizetett uniós hozzájárulások Európai Bizottság felé történő elszámolása;
- az adott pénzügyi évre, valamint a következő pénzügyi évre vonatkozó, előrelátható átutalási igénylésekkel kapcsolatos ideiglenes előrejelzések megküldése az Európai Bizottság részére minden évben legkésőbb április végéig.

Pénzügyi irányítás szabályai

Az IH felelőssége:

- Az Irányító Hatóság felel az Operatív Programnak a megbízható pénzügyi gazdálkodás elvével összhangban történő irányításáért és végrehajtásáért.
- Az IH a kedvezményezettek elszámolásainak befogadását, feldolgozását és ellenőrzését közreműködő szervezetre – amennyiben van KSZ - delegálja.
- Az IH a delegált feladatok ellátását folyamatosan nyomon követi.
- Az IH biztosítja, hogy igazolás céljából az igazoló hatóság kellő információval rendelkezzen az operatív program végrehajtása során felmerült költségekkel kapcsolatban folytatott eljárásokról, továbbá a közreműködő szervezet hitelesítési jelentésének ellenjegyzésével nyilatkozik az igazoló hatóság felé az általa delegált feladatokat ellátó közreműködő szervezet által alkalmazott eljárások uniós és hazai előírásokkal való összhangjáról. Az irányító hatóság gondoskodik a közreműködő szervezet által összeállított hitelesítési jelentés igazoló hatóság részére történő benyújtásáról.
- Kockázatelemzésen alapuló helyszíni ellenőrzés a KSz-eknél a KSz által ellenőrzött és jóváhagyott támogatási összegek tekintetében. Ezen feladat hatékony ellátásának erősítése érdekében az IH-nak lehetősége van arra, hogy a Magyar Államkincstár (MÁK) egy vagy több munkatársát (kincstárnokok) a KSz-hez delegálja, annak érdekében, hogy biztosítsa a KSz által ellenőrzött és jóváhagyott támogatási összegek szabályosságát és pontosságát, beleértve az adatok monitoring rendszerben (EMIR) történő rögzítésének pontosságát.

A KSz felelőssége:

- A közreműködő szervezet felelős az irányító hatóság által delegált feladatok uniós és hazai előírásokkal összhangban való ellátásáért.
- A közreműködő szervezet gondoskodik az Operatív Program keretében jóváhagyott projektek uniós és hazai előírásokkal összhangban történő végrehajtásának ellenőrzéséről.
- A közreműködő szervezet gondoskodik a kedvezményezett elszámolásainak befogadásáról, feldolgozásáról és folyamatba épített ellenőrzéséről, valamint kockázatelemzés alapján helyszíni ellenőrzés lefolytatásáról, és az elvégzett ellenőrzéseknek hitelesítési jelentésben való összegzéséről az irányító hatóság és az igazoló hatóság tájékoztatása céljából. A KSz gondoskodik a támogatásoknak kedvezményezettek részére történő kifizetéséről.
-

Kedvezményezett részére történő kifizetés folyamata

A kedvezményezett a projekt megvalósítása során keletkezett számláit az előrehaladási jelentéssel együtt rendszeres időközönként benyújtja a közreműködő szervezethez.

A közreműködő szervezet az elszámolásokat pénzügyileg, tartalmilag és formailag ellenőrzi, a kockázatelemzés alapján készített ellenőrzési tervnek megfelelően helyszíni ellenőrzést is végezhet.

A KSz a jóváhagyott elszámolások alapján gondoskodik a támogatások kedvezményezettek részére történő kifizetéséről. Az elvégzett ellenőrzések eredményéről hitelesítési jelentésben tájékoztatja az irányító hatóságot és az igazoló hatóságot.

A kedvezményezett részére kifizetendő támogatás uniós részét az irányító hatóság a központi költségvetésből megelőlegezi, majd a rendelkezésre álló előfinanszírozási forrásból és a későbbi időközi kifizetésekből az igazoló hatóság az irányító hatóság részére megtéríti.

Az Európai Unió támogatások ellenőrzése

Pénzügyi irányítás és ellenőrzés (kontroll)

Az irányító hatóság, az igazoló hatóság és a közreműködő szervezet kialakítja és működteti a pénzügyi irányítás és kontroll rendszerét. A pénzügyi irányítás és kontroll rendszerének biztosítania kell, hogy a szervezetek tevékenysége szabályszerű és megfelelően szabályozott, gazdaságos, hatékony és eredményes legyen, az információk pontosak legyenek és megfelelő időben rendelkezésre álljanak. A tervezés, pályáztatás, pénzügyi lebonyolítás, számvitel, ellenőrzés és monitoring feladatait funkcionálisan el kell különíteni, ezen feladatok megfelelő szabályozásáról a vonatkozó belső szabályzatokban gondoskodni kell.

Az irányító hatóság, az igazoló hatóság és a közreműködő szervezet gondoskodik az ellenőrzési nyomvonal, a kockázatkezelési és szabálytalanságkezelési szabályzat kialakításáról és az esetleges változások haladéktalan átvezetéséről.

A pénzügyi lebonyolítás során az irányító hatóságnak, illetve a közreműködő szervezetnek gondoskodnia kell a kifizetéseket megelőző dokumentum alapú, valamint a – kockázatelemzés alapján történő – helyszíni ellenőrzések lefolytatásáról. Ennek keretében ellenőrizni kell a programok, illetve projektek támogatási szerződéseinek megfelelő fizikai és pénzügyi előrehaladását, valamint azt, hogy a benyújtott számla vagy egyéb, a gazdasági eseményt hitelesen dokumentáló bizonylat összhangban van a pályázatra vonatkozó döntéssel és a szerződéses feltételekkel, a fizikai és teljesítmény mutatószámok teljesítésével, a közbeszerzésre vonatkozó közösségi és nemzeti jogszabályokkal.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség vezetője és a közreműködő szervezet vezetője, valamint az Igazoló Hatóság és az Ellenőrzési Hatóság – minden évben, jogszabályban meghatározott tartalommal és határidőre – köteles nyilatkozni az általa működtetett irányítási és kontroll rendszerek megfelelő működéséről.

Az államháztartásért felelős miniszter a központi harmonizációs egységen keresztül látja el az alapokból származó támogatások ellenőrzésének szabályozásával, harmonizációjával, koordinációjával kapcsolatos feladatokat. A központi harmonizációs egység kidolgozza és folyamatosan továbbfejleszti az alapokból származó támogatások ellenőrzésére és a belső kontrollokra vonatkozó hazai jogszabályokat és módszertani útmutatókat; az ellenőrzési erőforrások harmonizálása révén biztosítja az alapokból származó támogatások vonatkozásában végzett átfedésektől mentes, hatékony és eredményes ellenőrzéseket; minőségértékelés keretében vizsgálja a belső kontroll rendszerek vonatkozásában a jogszabályi előírások, módszertani útmutatók alkalmazását és végrehajtását.

Az államháztartásért felelős miniszter, az európai uniós támogatások felhasználásának átláthatósága érdekében, az európai uniós támogatások lebonyolításában résztvevő szervezetek bevonásával audit bizottságot hoz létre és működtet.

Az Ellenőrzési Hatóság feladata, felelőssége

Az Ellenőrzési Hatóság a közösségi és nemzeti jogszabályok előírásaival összhangban kijelölt, az irányítási és ellenőrzési rendszerek eredményes működésének ellenőrzéséért felelős szervezet, amely működésében független az irányító hatóságtól, az igazoló hatóságtól és a közreműködő szervezetektől. Magyarországon valamennyi operatív program vonatkozásában ugyanazon szervezet látja el az Ellenőrzési Hatóság feladatait. A Kormányzati Ellenőrzési Hivatalról szóló 312/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet rendelkezéseinek megfelelően az Ellenőrzési Hatóság feladatait a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI) látja el, amely Pénzügyminisztérium fejezet alá tartozó önálló fejezeti jogosítványokkal rendelkező költségvetési szerv (központi hivatal).

Az Ellenőrzési Hatóság feladatai:

- az 1083/2006/EK rendelet 71. cikk (2) bekezdésének megfelelően kidolgozza az irányítási és ellenőrzési rendszerek értékelési kritériumrendszerét, lefolytatja az értékelést, valamint elkészíti az értékelésről szóló jelentést és véleményt;
- gondoskodik a nemzeti ellenőrzési stratégia, valamint az éves beszámolási kötelezettségek (éves ellenőrzési jelentések és vélemények) elkészítéséről és teljesítéséről, valamint a Bizottsággal a szükséges egyeztetési eljárások lefolytatásáról;
- gondoskodik a rendszer- és mintavételes ellenőrzések elvégzéséről, a nemzeti ellenőrzési stratégia teljesülésének, az ellenőrzési jelentések elkészítéséről;
- gondoskodik az Európai Bizottság felkérésére végzendő ellenőrzések ellátásáról;
- gondoskodik az ellenőrzési jelentések megállapításainak, javaslatai hasznosulásának, az intézkedési tervek végrehajtásának nyomon követéséről;
- elkészíti a részleges zárásról szóló nyilatkozatokat, valamint a zárónyilatkozatokat és az azokat megalapozó ellenőrzési jelentéseket;
- részt vesz az Európai Bizottság által végzett ellenőrzésekre adandó tagállami válaszok kialakításában, a szükséges tárgyalások lefolytatásában;
- részt vesz az 1083/2006/EK rendelet 73. cikke szerinti – Európai Bizottsággal történő – egyeztetéseken az ellenőrzési tervek összehangolása az ellenőrzések eredményeinek kicserélése érdekében.

Információ és nyilvánosság biztosítása

Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos rendelkezések.

A hazai és közösségi jogszabályi követelmények figyelembevételével az NFÜ felel az ÚMFT és az operatív programok tájékoztatásra és nyilvánosságra vonatkozó feladatainak ellátásáért, különös tekintettel a következőkre:

- A potenciális kedvezményezettek, gazdasági és szociális partnerek tájékoztatása a támogatások nyújtotta lehetőségekről. Ezen belül kiemelt szerepet kap a potenciális pályázók hatékony mozgósítása, a jól megalapozott projektgeneráló tevékenység és a pályázati lehetőségek megismertetése.
- A közvélemény tájékoztatása arról a szerepről, amelyet az Európai Unió betölt a fejlesztések megvalósításában. Ennek során a kommunikáció az uniós társfinanszírozással megvalósuló tevékenységek eredményeinek bemutatására koncentrálnak.

A tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos tevékenységek megvalósítása mind az intézményrendszer szereplői (NFÜ, közreműködő szervezetek) mind pedig a kedvezményezettek részéről kötelezettségekkel jár. Az ÚMFT egészére vonatkozó általános, illetve az operatív programokhoz kötődő általános kommunikációs tevékenységeket, partnerségi akciókat központi szinten szükséges megszervezni. A közreműködő szervezetek részt vesznek a támogatási lehetőségek megismertetéséhez kapcsolódó egyéb kommunikációs feladatok ellátásában (szakmai és információs napok, fórumok szervezése a programokról a potenciális pályázók számára, országos, regionális, megyei és kistérségi szinten), a kedvezményezettek kommunikációs tevékenységének támogatásában valamint adatgyűjtést és adatszolgáltatást is végeznek.

A kedvezményezettek az NFÜ által kiadott arculati kézikönyv és útmutató alapján, kötelező jelleggel végzik saját projektjük megismertetését a lehető legszélesebb körben.

A tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos teendők megvalósítására vonatkozóan a jogszabályi kötelezettségeknek megfelelően az NFÜ ÚMFT egészére vonatkozóan egységes kommunikációs stratégiát készít, amely meghatározza a vonatkozó intézkedések célját, üzenetét, végrehajtásuk stratégiáját, tartalmát, a megcélzott társadalmi és gazdasági csoportokat, az intézkedések hatékonyságát mérő értékelési kritériumokat, az intézkedések ajánlott költségvetését, azok várható időbeli ütemezését, valamint a megvalósításért felelős adminisztratív egységeket és azok kötelezettségeit. A kommunikációs terv a kommunikációs stratégia alapján készül évente. A közreműködő szervezet feladata a kezelésében lévő operatív programhoz és/vagy prioritások összességéhez kapcsolódó kommunikációs terv elkészítése és benyújtása az NFÜ-nek jóváhagyás céljából.

Főbb területek:

- *Támogatási lehetőségek megismertetése, pályázók hatékony mozgósítása, projektgenerálás*
A fejlesztési források sikeres és eredményes felhasználásához nélkülözhetetlen a lehetséges kedvezményezettek hatékony mozgósítása, a támogatási lehetőségek megismertetése. E területeken különösen aktív, hatékony és koncentrált, a jól behatárolható célcsoportokra (a potenciális kedvezményezettek körének különböző szegmenseire) fókuszáló kommunikációra van szükség. Ennek során külön hangsúlyt kell fordítani a leghátrányosabb helyzetben lévő csoportokat képviselő szervezetek direkt módon való informálására, ill. az ilyen csoportokat érintő projektgenerálásra és szükség esetén a megvalósítás során nyújtandó szakmai segítségre is.

- *A tárfinanszírozással megvalósuló fejlesztési programok eredményeinek bemutatása*
A megvalósult projektek bemutatása a strukturális alapok hazai felhasználásának sikerességét hirdeti, egy gyorsan és lendületesen fejlődő Magyarország képét tudatosítja a közvéleményben, az Európai Unió imázsát erősíti, valamint – a jó példa elvén – ösztönzőleg hat a potenciális pályázók körére.
- *Partnerség*
A partnerség elvének alkalmazásával kapcsolatos módszertani feladatok – partnerségi stratégia, partnerségi akciók, partnerségi beszámolók – ellátása a társadalmi egyeztetés kapcsán, a kiemelt partnerekkel történő kapcsolattartás és a partnerek szakmai együttműködésekbe történő bevonása, valamint a partnerség elvének alkalmazásával kapcsolatos stratégia és beszámolók elkészítése a magyar kormány és az Európai Bizottság részére rendkívüli fontosságú. Minden egyes OP és akcióterv egyenként kerül társadalmi egyeztetésre. A meghatározott felelősségi rendnek megfelelően a partnerséggel kapcsolatos feladatokat regionális OP-k esetében az illetékes RFÜ-k látják el, a ROP-ok TA forrásából finanszírozva. A monitoring bizottság működését minden esetben az OP TA forrása fedezi.
- *Ügyfélszolgálat*
Kiemelt feladata az intézményrendszernek a lehetséges és már nyertes pályázókkal való kapcsolattartás. Ez az intézményrendszer szolgáltató jellegének erősítése szempontjából, valamint az átláthatóság szempontjából hangsúlyos terület. Ennek megfelelően központi és helyi szinten is szükséges az ügyfél-tájékoztatási és információs feladat egységes rendszerben történő ellátása. Az egységes ügyfél-tájékoztatási rendszer fő elemei: internetes pályázó-tájékoztató felület, online és telefonos ügyfélszolgálat működtetése (*Contact Center*), a közreműködő szervezetek információs tevékenységének koordinálása, az információk áramlását koordináló belső információs rendszer kialakítása és működtetése.

Közösségi politikák és horizontális elvek – Fenntarthatóság, esélyegyenlőség és partnerség, Állami támogatások, Közbeszerzések

Fenntarthatóság, esélyegyenlőség és a diszkrimináció tilalma

A 1083/2006/EK rendelet 17. cikkében foglaltaknak megfelelő fenntarthatóság kritériumait (különös tekintettel a környezeti fenntarthatóságra) a tervezés és a végrehajtás teljes folyamatában garantálni kell. Ennek érdekében az NSRF, és az operatív programok vonatkozásában stratégiai környezeti vizsgálat készült. Az ÚMFT-t és az operatív programokat az Országos Környezetvédelmi Tanács elé terjesztettük.

A programvégrehajtás valamennyi szintjén megfelelő irányítási rendszerek kerülnek kialakításra annak érdekében, hogy az esetlegesen nem fenntartható vagy környezeti szempontból kedvezőtlen hatások, különös tekintettel a klímaváltozásra, a biológiai sokféleség és ökoszisztémák fenntartására valamint a természeti erőforrások igénybevitelére vonatkozó hatásokra, kiküszöbölhetőek vagy minimalizálhatóak legyenek, és így az OP környezeti költségei összességében klíma- és erőforrás-semlegessége biztosítható legyen. Az OP pozitív környezeti hatásait és a szinergiából adódó környezeti fenntarthatósághoz történő hozzájárulás optimalizálásának lehetőségeit a lehető legnagyobb mértékig ki kell használni és amennyiben lehetséges meg kell erősíteni.

Az irányító hatóságok közös működési kézikönyve iránymutatást tartalmaz annak érdekében, hogy a közbeszerzési eljárások során a fenntarthatósági szempontok is érvényesüljenek (zöld közbeszerzés).

A partnerségi folyamat keretében az NSRK és OP dokumentumokhoz nagyszámú – többek között környezetvédelmi, illetve az esélyegyenlőség különböző aspektusaival foglalkozó – civil szervezet fűzött észrevételeket, amelyeket feldolgoztunk, és a dokumentumok véglegesítése során lehetőség szerint érvényesítettünk. A partnerségi konzultáció mechanizmusát az akciótervekre és a pályázati kiírások tervezeteire is kiterjesztettük.

Az ÚMFT és az egyes operatív programok végrehajtásának valamennyi szintjén elő fogjuk segíteni a nők és férfiak közti egyenlőség érvényesülését, valamint a nemen, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékossgon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés megakadályozását. A megkülönböztetés tilalmának elve a végrehajtás minden szakaszában betartásra kerül, különös tekintettel a támogatásokhoz való hozzáféréssel kapcsolatosan. A különböző operatív programok műveleteinek meghatározása során és a végrehajtás valamennyi szintjén különös tekintettel leszünk a fogyatékkal élő emberek hozzáférhetőségének kritériumára.

A Koordinációs Irányító Hatóság irányelveket, útmutatót készít a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és megkülönböztetés tilalma célok horizontális érvényesítése érdekében, folyamatosan keresi, díjazza, és terjeszti a legjobb gyakorlatokat.

A műveletek kiválasztása során a környezeti fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és a megkülönböztetés tilalma szempontrendszerének érvényesítését (kötelező minimum követelményként) jogszabály garantálja. Ennek érvényesítésére – újdonságként – a pályázatok értékelésekor bevezettük az ún. kétszintű értékelést, melynek során a horizontális szempontokhoz való hozzájárulás minden projektjavaslat vonatkozásában kötelező befogadhatósági feltételként szerepel.

A Monitoring Bizottságokba kötelező jelleggel meg kell hívni legalább egy környezetvédelmi civil szervezet, valamint a romákat, a fogyatékossgal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő legalább egy-egy civil szervezet képviselőjét.

A fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és a megkülönböztetés tilalma szempontjainak érvényesüléséről a program végrehajtásáról szóló értékelésekben, rendszeres, a Kormány, a Monitoring Bizottságok, a FIT, az NFT illetve az Országgyűlés számára készülő jelentésekben külön is számot adunk.

Az ÚMFT környezetvédelmi hatásairól, valamint a fenntarthatóság horizontális szempontjainak teljesüléséről évente tájékoztatást adunk az Országos Környezetvédelmi Tanács számára.

A végrehajtás során kiemelt figyelmet kell szentelni

- a nemek közti egyenlőség monitoringjának (különös tekintettel a nemek szerinti adatgyűjtésre);
- a partnerség elvének érvényesülésére;
- valamint a hátrányos helyzetű csoportok (különös tekintettel a romákra) hatékony részvételének elősegítésére.

A fentieknek megfelelően az intézményrendszer működése során a pályázók számára széles körű információs és ügyfélszolgálati támogatást nyújt. Ezen belül a hátrányos helyzetű csoportok számára célzott tájékoztatási és támogatási tevékenységet tervezünk. Az ügyfélszolgálati munkatársak számára külön, a célcsoport szükségleteihez igazodó képzést szervezünk. A fogyatékkal élők eligazodása érdekében - középtávon - tervezzük honlapunk akadálymentesítését. A hátrányos helyzetű térségekben működő pályázókat országos, kistérségi szintű tanácsadói hálózatunkon keresztül közvetlenül is elérjük, számukra helyben is tanácsadási lehetőséget biztosítunk.

Nemzeti szintű szakértői hálózat segíti a potenciális kedvezményezetteket valamennyi kistérségben. Roma szakértők révén speciális segítség áll rendelkezésre a roma kedvezményezetteknek.

A végrehajtási rendszer teljes mértékben elkötelezett a fenntarthatóság, valamint a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és a diszkrimináció tilalma horizontális elveinek érvényesülése és elősegítése mellett, ezért az NFÜ tervezi az Európai Unió Hitelesített környezetvédelmi vezetési rendszer (EMAS) minősítésének megszerzését. Továbbá intézkedéseket teszünk a család-barát munkahely kialakítására.

A partnerség elve a végrehajtás minden szintjén érvényesül:

- (mind a projekt koncepciókat, mind pedig a már előkészített projekteket) bíráló bizottságokban szavazati joggal vesznek részt a civil szervezetek képviselői;
- a monitoring bizottságokban a tagok fele nem kormányzati intézményt képvisel;
- a jelentős hatású projektek előkészítése során készülő Környezeti Hatásvizsgálat keretében a lakossági egyeztetés kötelező.

A végrehajtás egyes szereplőinek partnerséggel kapcsolatos feladatait részletesen a működési kézikönyv tartalmazza.

Állami támogatások:

Az NFÜ maximális mértékben figyelembe veszi a hatályos állami támogatási szabályokat. Az állami támogatásokra vonatkozó szabályozás biztosítása érdekében a **Pénzügyminisztérium** Támogatásokat Vizsgáló Irodája (PM TVI) részt vesz a programok és akciótervek előkészítésében (ld. később). Ezen túlmenően pedig a társfinanszírozandó tevékenység vonatkozásában minden esetben megvizsgálja az állami támogatási szabályok relevanciáját. Az IH felel az operatív programnak az állami támogatási szabályokkal összhangban való végrehajtásáért, a TVI pedig ezen követelmény teljesülésének szakmai kontrollját biztosítja. Ennél fogva a TVI valamennyi támogatási konstrukciót megvizsgálja.

Közbeszerzés

A magyar Közbeszerzési törvényt a Parlament 2003-ban fogadta el. A közbeszerzések egyes részletes szabályait több mint 10 végrehajtási rendelet szabályozza pl. a pályázati felhívások formátumát, a felhívás közzétételének módját, építési beszerzésekre vonatkozó speciális szabályokat, tervpályázat, stb.

A kedvezményezettek által lefolytatott közbeszerzések utólagos ellenőrzéséért a KSz-ek felelnek. Az NFÜ külön szervezeti egységet állított fel a közbeszerzések szabályosságának az eljárás folyamatában történő biztosítására. Az Európai Unió Közbeszerzési Koordinációs és Szabályossági Egység (EKKE) feladata, hogy folyamatba épített ellenőrzést gyakoroljon a közbeszerzési eljárások lebonyolítása során.

A folyamatba épített és utólagos ellenőrzésekre vonatkozó eljárási szabályokat a fejlesztéspolitikáért felelős miniszter és az államháztartásért felelős miniszter közös rendelete tartalmazza (16/2006 (XII. 28.) MeHVM-PM együttes rendelet).

Az elektronikus adatközlésre vonatkozó rendelkezések a Bizottság és a tagállam között

Az Európai Bizottság fejlesztés alatt álló SFC2007 rendszere a Bizottság elvárásai szerint elektronikus adatszolgáltatás alapján működik. Az informatikai rendszer két különböző módon érhető el a tagországok intézményei számára (honlapon keresztül – Web Application, illetve közvetlenül a tagállami rendszerrel elektronikus kapcsolaton keresztül – Web Service). A rendszerhez akár kizárólag az egyik módszer használatával, akár a két módszer kombinálásával is lehet kapcsolódni. A rendszerben az egyes OP komponensek szintjéig kell megjeleníteni a rendelet mellékleteiben kötelezően megjelölt adatokat.

Azon adatok esetében, melyek szerepelnek az EMIR-ben, a Bizottság által megadott specifikációnak megfelelően biztosítjuk az adatfeltöltést. Azokat az adatokat, amelyek rögzítése nincs előírva az EMIR-ben (duplikált adatkezelés elkerülésére) közvetlenül a felelős központi intézmények kulcsfelhasználói (úgy mint központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) viszik fel az SFC-be.

A rendszerrel kapcsolatos teendőkért felelős tagállami szervezet (Member State Organisation – MSO) a hazai jogszabályoknak megfelelően az NFÜ, így a tagállami összekötő (MS Liaison), illetve az „MS System Owner”, a technikai kérdésekért felelős tagállami személyt is szintén az NFÜ állományából kerül kijelölésre.

Az adatszolgáltatás rendje

Az adott adatra vonatkozóan adatszolgáltatás módja attól függ, hogy a kijelölt intézmények a két kapcsolódási módszer közül melyiken keresztül szolgáltatnak a kijelölt intézmények adatot:

- amennyiben az adatokat a honlap felületen keresztül töltik fel az SFC2007 rendszerbe, a fentiekben megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) erre képesített kulcsfelhasználói feltöltik adatokkal a szervezetük hatáskörébe tartozó táblákat az ott kért formában, illetve verifikálják azokat.
- amennyiben az adatokat a közvetlen elektronikus kapcsolaton keresztül küldi meg a tagállami rendszer a SFC2007 rendszerbe, a fentiekben megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) erre jogosított kulcsfelhasználói a tagállami rendszerbe töltik fel az adatokat, majd verifikálják és küldik meg azokat az SFC2007-nek.

Az ezzel megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) feladata – függetlenül az adatok rögzítésének módjától – az adatok közvetlen és hibátlan feltöltése a rendszer(ek)be olyan módon, hogy mind a számukra megszabott határidők betartására kerüljenek, mind az ő jelentésükhöz kapcsolódóan más intézmények által végzendő adatszolgáltatás megvalósulhasson az arra megszabott határidőn belül.

A dokumentumok továbbításának időpontja azok rendszerbe történő feltöltésének időpontja. A dokumentumok csak akkor számítanak elküldöttnek a Bizottság számára, ha annak érvényesítése megtörtént a rendszerben az erre felhatalmazottak által.

A rendszer tartós elérhetetlensége esetén, különösen, ha az információ leadására megfogalmazott határidő betartását ez az elérhetetlenség fenyegeti, a tagország papír alapú dokumentum formájában továbbítja a Bizottság számára az információkat a vonatkozó jogszabályban megadott formátumban. Az elérési probléma elmúltával a tagország, illetve a

kijelölt illetékes szervezet pótlólag az információk rendszerbe (SFC2007) történő feltöltését. Ilyen esetben a dokumentumok megküldésének hivatalos dátuma a papír alapú dokumentumok megküldésének dátuma.

Nagyprojektek

A Dél-alföldi operatív program a 2007-2013-as időszakra vonatkozóan jelenleg nem tervez nagyprojektet megvalósítani.

1.sz.melléklet: A Közösség alapjaiból származó források kategóriánkénti hozzájárulása az operatív programhoz

Az OP CCI száma: 2007HU161PO004

Az operatív program neve: Dél-alföldi Operatív Program

Az adatok euróban, folyó áron értendők

Kód	euró
3.	44 200 000
4.	6 666 508
5.	15 300 000
8	75 666 314
9.	63 750 000
23.	119 171 510
24.	25 983 302
46.	6 273 063
52.	12 990 478
54.	57 523 953
55.	11 248 751
56.	10 855 048
57.	8 407 368
58.	12 166 751
59.	12 166 751
60.	6 623 109
61.	75 048 419
75.	52 194 260
76.	50 129 075
77.	12 349 056
78.	16 974 170
79.	26 070 493
85.	24 260 606
86.	2 695 623
Total	748 714 608

Kód	euró
1.	748 714 608
Összesen:	748 714 608

Kód	euró
1.	524 100 200
5.	224 614 408
Összesen:	748 714 608

2. sz. melléklet Összefoglaló a zászlóshajó programokról

1. „Nem mondunk le senkiről”

A „Nem mondunk le senkiről” zászlóshajó program olyan hátrányos helyzetű kistérségek fejlesztését támogatja, melyek jelentősen felül-reprezentáltak a roma lakosság arányát tekintve. Ezen program keretei között a speciális komplex segítségnyújtás az alábbi két módon valósul meg: a releváns OP-k műveletei számára célcsoport-specifikus tematikus, pénzügyi és eljárási elemek kidolgozásával, valamint a célcsoportok fogadó kapacitásának erősítése érdekében biztosított segítségnyújtással. Ezen célok eléréséhez a regionális operatív programok elsősorban a következő beavatkozásokkal járulnak hozzá: szociális ellátások fejlesztése a társadalmi befogadás erősítése érdekében, vállalkozások versenyképességének javítása, térségi közlekedés fejlesztése.

2. Gyermekesély

A „Gyermekesély” zászlóshajó program célja a gyermekek szegénységének megakadályozása, a későbbi sikeres oktatási és munkaerőpiaci karrier – valamint ezzel együtt egy sikeres és örömteli gyerekkor, majd azt követő felnőttkor – megalapozása, vagyis a szegény családi háttérű, hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok egyenlő esélyekhez juttatása. Cél továbbá a prevenció, valamint a hátrányos helyzetű gyermekek kirekesztésének megakadályozása, a szegénység generációk közötti átörökítésének megtörése.

Az operatív programok közül legerőteljesebben a Társadalmi megújulás operatív programban nevesített társadalmi befogadás, illetve a foglalkoztathatóság növelése, valamint a minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása célkitűzéseikhez kapcsolódik. A regionális operatív programok a helyi és térségi közszolgáltatások fejlesztését célzó prioritás egyes elemeinek megvalósítása révén járulnak hozzá a gyermekek esélyeinek javításához.

3. XXI. század iskolája

I. Az iskolarendszer tartalmi megújítása (TÁMOP)

1. Kompetencia alapú oktatás, sajátos nevelési igényű tanulók oktatása, nevelése
2. Migráns és nemzetiségi tanulók nevelése, oktatása
3. Befogadó iskola program, a halmozottan hátrányos helyzetű és roma tanulók esélyegyenlőségének biztosítása

II. Minősegbiztosítás és hatékony közoktatás (Átfogó mérési, értékelési és minősegbiztosítási rendszer kiépítése) (TÁMOP)

III. Infrastrukturális paradigmaváltás a magyar iskolarendszerben

1. Az „Intelligens Iskola” infrastruktúrájának elterjesztése, a közoktatás hatékonyságának növelése (TIOP + KMR)

2. Megújuló Iskola Program (ROP-ok) – pályázat

Kb. 700 intézmény felújítása, fűtési és világítási rendszerük korszerűsítése

4. Akadálymentes Magyarország

I. prioritás: Fizikai akadálymentesítés (központi szervek szolgáltatásai) (TIOP + KMR)

1. Épületek akadálymentesítése
2. Jelnyelvi tolmácsszolgáltatás ill. alternatív és augmentatív kommunikációs szolgáltatás

II. prioritás: Fizikai akadálymentesítés (önkormányzatok által fenntartott közszolgáltatások) **(ROP-ok)**

1. Egyenlő esélyű hozzáférés a közszolgáltatásokhoz
2. Akadálymentesítés egyéb infrastrukturális fejlesztéseknél (Nem utólagos!)

III. prioritás **(TÁMOP)**

1. Akadálymentesítési módszertani központok
2. „Egyetemes tervezés” pilot project
3. Képzési programok és egyéni eszköz pályázat

IV. prioritás: Városi és elővárosi közösségi közlekedés fejlesztéséből (akadálymentes járműbeszerzések) **(KÖZOP)**

V. Egyéb

1. Eszköz-kölcsönző
2. Segítő kutya képzés
3. Jelnyelvi tolmácshálózat
4. Feliratozás a TV-ben

5. Versenyképességi pólus program

A Versenyképességi pólus program DAOP-ból megvalósuló elemei a következők:

- A gazdasági, ágazati klaszterek és vállalatok közötti együttműködés kialakítása, fejlesztése
- Inkubátorházak fejlesztése
- A kis és középvállalkozásokat támogató szolgáltatások erősítése
- Ipari parkok fejlesztése
- Kísérleti akciók, programok a regionális innováció támogatására

3.sz. melléklet: A Dél-alföldi operatív programot véleményező szervezetek

A Családi Nevelésért Alapítvány
Aba Zsuzsa
ÁFEOSZ
ÁNTSZ Békés Megyei Intézete
Baja Város Önkormányzata
Bánya- és Energiaipari Dolgozók Szakszervezet
Battonya
Békés Megyei Önkormányzat
Csongrád Megyei Önkormányzat
Mellkasi Betegségek Szakkórháza
Dél-Alföldi Teleházak Regionális Közhasznú Egyesület
Felső-Kiskunsági és Dunamelléki TKT
Gottsegen György Országos Kardiológiai Intézet
Háló Regionális Innovációs Egyesület
Hódmezővásárhelyi Kistérségi Társulás
Horváth Lajos Zoltán
Ipari Parkok Egyesülete
IVSZ
Kecskeméti Kistérség
Kiskunmajsza Kistérségi Társulás
Közép-Magyarországi Regionális Szociálpolitikai Tanács
Községek, Kistelepülések és Kistérségek Országos Önkormányzati Szövetsége
Magyar Bányászati Szövetség
Magyar Statisztikai Társaság
Magyar Természetvédők Szövetsége
Magyarországi Rendezvényszervezők Szövetsége
MTA
Nógrád Megyei Területfejlesztési Ügynökség
Nők a Balatonért Egyesület
Orosháza Önkormányzata
OTCEF
Szeged Önkormányzata
Szeghalom Kistérség
Széll Péter
Szentés Önkormányzata
Szőkéné Vörös Rozália
Teleház Hajdúbagos
Tisza Vízyűjtő Programiroda